

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2020

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3950, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5612, 5613, 5625, 5629, 5656

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2020

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3950, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5612, 5613, 5625, 5629, 5656

Innhold

Del I	Innledende del	7	Kap. 906	Direktoratet for mineral- forvaltning med Bergmesteren for Svalbard	93
1	Konkurranseskraft og verdiskaping	9	Kap. 3906	Direktoratet for mineral- forvaltning med Bergmesteren for Svalbard	95
1.1	Omstillingsevne, vekst og lønnsomme arbeidsplasser	9	Kap. 907	Norsk nukleær dekommisjonering	96
1.2	Utviklingen i norsk økonomi	10	Kap. 3907	Norsk nukleær dekommisjonering	97
1.3	Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde og mål	11	Kap. 909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk..	97
1.4	Nærings- og fiskeridepartementets prioriteringer	12	Kap. 3909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk..	99
2	Hovedtrekkene i budsjettforslaget	20	Kap. 910	Sjøfartsdirektoratet	100
2.1	Oversikt over forslag til utgiftsbevilgninger	22	Kap. 3910	Sjøfartsdirektoratet	102
2.2	Oversikt over forslag til inntektsbevilgninger	24	Kap. 911	Konkurransetilsynet	103
2.3	Fordeling av statsrådenes konstitusjonelle ansvar	25	Kap. 3911	Konkurransetilsynet	105
2.4	Oversikt over tilsagns- og bestillingsfullmakter	27	Kap. 912	Klagenemndssekretariatet	106
2.5	Oversikt over garanti- og garantilignende ordninger	28	Kap. 3912	Klagenemndssekretariatet	107
2.6	Bruk av stikkordet «kan overføres»	31	Kap. 915	Regelrådet	108
3	Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak	33	Kap. 917	Fiskeridirektoratet	109
Del II	Budsjettforslag	45	Kap. 3917	Fiskeridirektoratet	112
4	Nærmere omtale av budsjettforslagene	47	Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	113
Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål	47	Kap. 919	Diverse fiskeriformål	114	
<i>Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser</i>	47		<i>Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon</i>	118	
Kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet	70	Kap. 920	Norges forskningsråd	129	
Kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet	82	Kap. 922	Romvirksomhet	137	
Kap. 902 Justervesenet	83	Kap. 923	Havforskningsinstituttet	144	
Kap. 3902 Justervesenet	85	Kap. 3923	Havforskningsinstituttet	149	
Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	86	Kap. 924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	149	
Kap. 903 Norsk akkreditering	86	Kap. 926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	151	
Kap. 3903 Norsk akkreditering	87	Kap. 3926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	152	
Kap. 904 Brønnøysundregistrene	87	Kap. 928	Annen marin forskning og utvikling	153	
Kap. 3904 Brønnøysundregistrene	90	Kap. 929	Institutt for energiteknikk	156	
Kap. 905 Norges geologiske undersøkelse..	91	Kap. 930	Design og arkitektur Norge	157	
Kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse..	92	Kap. 935	Patentstyret	159	
		Kap. 3935	Patentstyret	162	
		Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	162	
		Kap. 936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	163	
		Kap. 3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	164	
		Kap. 2421	Innovasjon Norge	165	
		Kap. 5325	Innovasjon Norge	182	
		Kap. 5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	183	
		Kap. 2426	Siva SF	184	

Kap. 5326 Siva SF	187	7	Tilstandsvurdering av forsyningsikkerheten for matvarer og drivstoff	226
Kap. 5613 Renter fra Siva SF	188			
<i>Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport .....</i>	189	8	Klima- og miljørelevante saker	234
Kap. 940 Internasjonaliseringstiltak	196			
Kap. 2429 Eksportkredittordningen	197			
Kap. 5329 Eksportkredittordningen	199	9	Oppfølging av FNs bærekraftsmål	246
Kap. 5629 Renter fra eksportkredittordningen	200			
Kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt	200	10	Likestilling	250
Kap. 5460 Garantiinstituttet for eksportkreditt	206	11	Lederes ansettelsesvilkår i virksomheter heleid av staten og der eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet	255
<i>Programkategori 17.40 Statlig eierskap .....</i>	207			
Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap	213			
Kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap	214			
Kap. 3961 Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	215	12	Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Norsk Romsenter	258
Kap. 5612 Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	215			
Kap. 5656 Aksjer under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	216			
Programområde 33	218		Forslag	263
<i>Programkategori 33.40 Arbeidsliv .....</i>	218		Vedlegg	
Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	218		1 Omtale av medlemskap i internasjonale organisasjoner, jf. kap. 900, post 70	276
Del III Andre saker	219		2 Rapportering på ordninger forvaltet av Innovasjon Norge uten årlige bevilgninger, jf. kap. 2421	278
5 Fornye, forenkle og forbedre ...	221			
6 Samfunnssikkerhet og beredskap	223			

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2020

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3950, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5612, 5613, 5625, 5629, 5656

*Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 20. september 2019,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Konkurranseskraft og verdiskaping

Næringslivet skaper verdier som ligger til grunn for vår felles velferd. Når Norge skal rustes for fremtiden, må vi legge til rette for at bedrifter lykkes. Et sterkt, mangfoldig og konkurransedyktig næringsliv er avgjørende for å opprettholde et godt velferdsnivå i fremtiden.

Målet for nærings- og fiskeripolitikken er størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. Regjeringen fører en fremtidsrettet nærings- og fiskeripolitikk som legger til rette for verdiskaping og vekst i privat sektor, lønnsomme arbeidsplasser og omstilling av norsk næringsliv. Gode generelle rammevilkår og et effektivt skattesystem som stimulerer til bedriftsetableringer og norsk privat eierskap, står sentralt.

1.1 Omstillingsevne, vekst og lønnsomme arbeidsplasser

Regjeringens politiske plattform trekker frem flere utfordringer som Norge står overfor. Regjeringen ønsker bl.a. å skape et bærekraftig velferdssamfunn gjennom å omstille norsk økonomi, skape vekst og flere jobber, bygge infrastruktur i hele landet, fremme det grønne skiftet og sikre flere ben å stå på.

Norsk næringsliv er i kontinuerlig omstilling. Noen perioder er preget av sterkere og raskere omstilling enn andre. Det har vært ulike utløsende faktorer for de omstillingene norsk næringsliv har gjennomgått de siste tiårene, og de har ikke alltid vært like forutsigbare. Eksempler på lite forutsigbare hendelser er finanskrisen i 2008 og fallet i oljeprisen i 2014. Økt grad av digitalisering og automatisering er derimot en utvikling som har pågått over lang tid. Omstilling er en del av bedrifters hverdag. De fleste omstillinger skjer internt i bedriftene, bl.a. gjennom forbedringer av produksjonen, produkter og logistikk.

Høy omstillingsevne bidrar til at ressursene blir brukt der de kaster mest av seg for samfunnet, og legger et grunnlag for høy produktivitet og høy sysselsetting. Det er flere forhold som bidrar

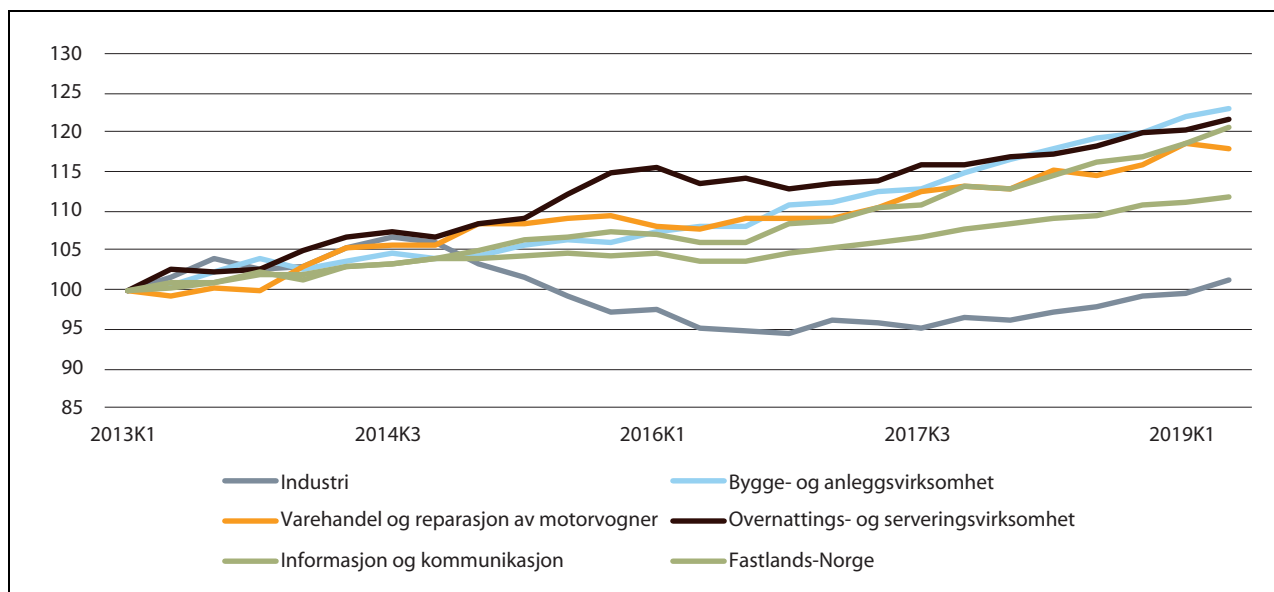
til god omstillingsevne. Det viktigste bidraget til å lykkes med omstilling er å skape rammevilkår som gir næringslivet best mulig evne til å møte endringer. Dette innebærer at ressursene må kunne omstilles fra en type produksjon til en annen, uten at det oppstår vesentlig arbeidsledighet og ledig produksjonskapital. Det krever bl.a. at arbeids-, produkt- og kapitalmarkedene fungerer effektivt.

Den brede næringspolitikkenes betydning er nærmere omtalt i Nasjonalbudsjettet for 2020.

Gevinstene knyttet til omstilling er store. Mer produktive og lønnsomme bedrifter kan erstatte bedrifter som er mindre lønnsomme og produktive, og arbeidskraft og kapital flyttes dit hvor avkastningen er høyere. Mens gevinstene ved omstilling tilfaller samfunnet som helhet, er kostnadene ved omstilling ofte skjevt fordelt. På kort sikt kan kostnadene for dem som mister jobben være at det tar tid å finne nytt arbeid, og at de går ned i lønn. På lengre sikt kan kostnadene være demotivasjon, langvarig sykdom og uførhet.

Den norske arbeidsstyrken er godt utdannet, kapitalmarkedene fungerer i hovedsak godt, og konkurranse bidrar til omstilling, innovasjon og økt effektivitet. En godt utdannet og kompetent arbeidsstyrke er nødvendig for å kunne utvikle kunnskap og innovasjoner, og for å ta i bruk kunnskap. Disse faktorene bidrar til å lette endringsprosesser og redusere kostnadene ved omstilling. I tillegg har vi et arbeidsmarked med universelle og gode velferdsordninger. Disse gir et godt sikkerhetsnett og bidrar til å redusere omstillingskostnadene for den enkelte. I tillegg bidrar det til at arbeidskraften lettere kan flyttes dit den skaper størst verdier.

Regjeringen vil legge til rette for privat næringsvirksomhet og jobbskaping. Gode rammevilkår og et skattesystem som gjør det mer lønnsomt å investere, arbeide og spare, er viktige bidrag for å lykkes med omstillingene. Skatte-reformen 2016–2018 har brakt nivået på selskaps-skatten ned mot nivået i sammenlignbare land og styrket det private norske eierskapet.

Figur 1.1 Verdiskaping i utvalgte næringer, sesongjusterte volumindekser

Kilde: SSB og NFD

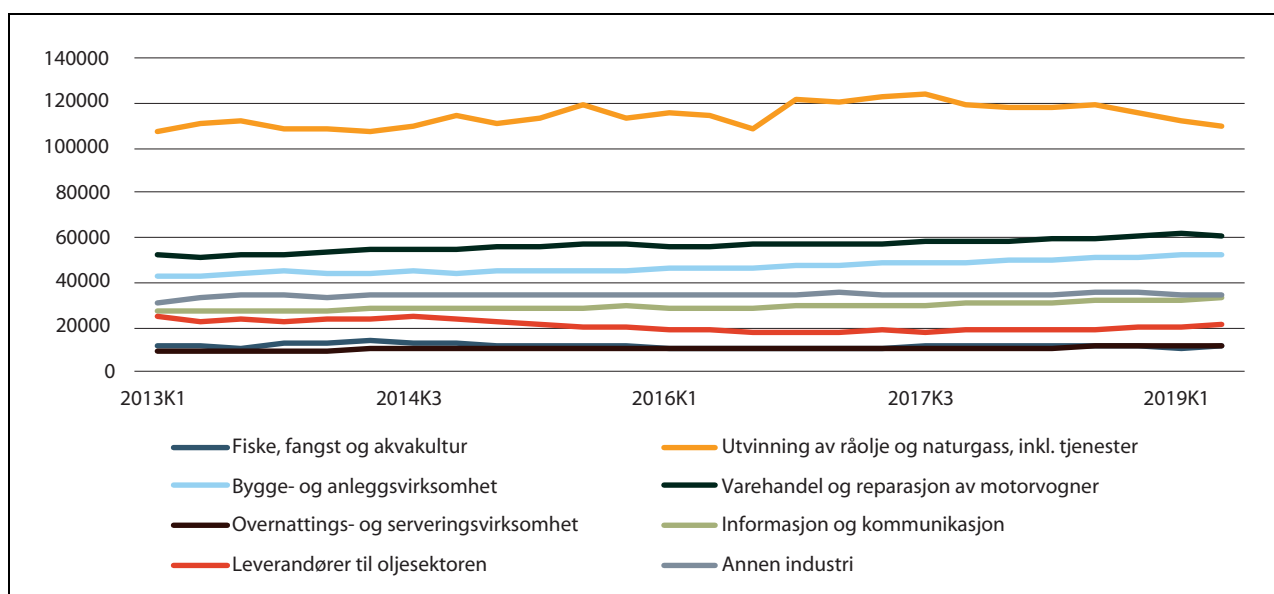
1.2 Utviklingen i norsk økonomi

Aktiviteten i norsk økonomi har økt de siste par årene, og vi er inne i en oppgangskonjunktur. Det har vært vekst i mange næringer, bl.a. i bygge- og anleggsnæringen og i mange tjenesteytende næringer, jf. figur 1.1. Leverandører til petroleumssektoren har trukket opp veksten i verdiskapingen i industrien.

Det er mange næringer som bidrar til verdiskaping i norsk økonomi. Nivået på verdiskapin-

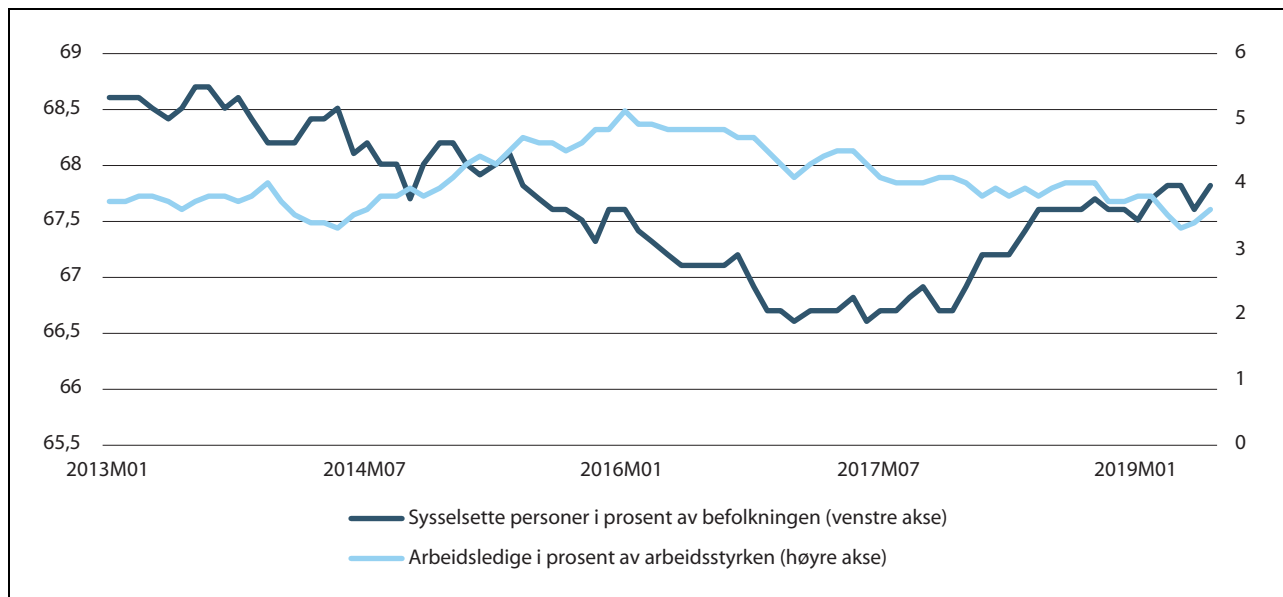
gen er ulikt for de ulike næringene, og verdiskapingen innen utvinning av råolje og naturgass, inkludert tjenester, ligger særlig høyt, jf. figur 1.2.

Svakere krone har bidratt til å redusere forskjellene mellom kostnadsnivået i Norge og utlandet. Dette er en fordel for store deler av norsk næringsliv og legger til rette for vekst i eksportbedrifter og i bedrifter som møter konkurranse fra utlandet på hjemmemarkedet. Bedret kostnadsmessig konkurranseevne har bidratt til økt

Figur 1.2 Verdiskaping i utvalgte næringer, i faste priser (mill. kroner), sesongjustert

Kilde: SSB og NFD

Figur 1.3 Arbeidsledighet og sysselsettingsandel, Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)

Kilde: SSB og NFD

eksport og økte bedriftsinvesteringer i mange næringer.

I takt med at veksten i norsk økonomi har økt, har etterspørselen etter arbeidskraft tatt seg opp, sysselsettingen økt og arbeidsledigheten falt, jf. figur 1.3. Bedringer i arbeidsmarkedet er kommet over hele landet. Yrkene som ble rammet av oljeprisfallet, kan vise til størst nedgang i arbeidsledigheten. Ledigheten er også redusert i flere andre yrkesgrupper. Den registrerte ledigheten er lavere enn gjennomsnittet for de siste 20 årene. Antall sysselsatte har vokst raskere enn befolkningen i arbeidsfør alder, slik at sysselsettingsandelen har steget. Den største delen av veksten i sysselsettingen de siste årene har kommet i næringslivet.

Det ventes at den økonomiske veksten vil holde seg oppe i tiden fremover, jf. omtale i Nasjonalbudsjettet 2020. Det forventes også at ledigheten holder seg lav.

Utviklingen i verdensøkonomien er viktig for Norge, som er en liten, åpen økonomi. Veksten hos våre handelspartnere er på vei ned fra de høye nivåene de siste årene. Det er særlig i europeiske land at veksten har gått ned, mens den holder seg bedre oppe i USA. Fremover er det uvisst hvor store effektene av økt proteksjonisme vil bli og hva som skjer dersom differansen mellom styringsrenten i Norge og hos våre handelspartnere øker. For både Norge og andre europeiske land utgjør brexit en usikkerhet.

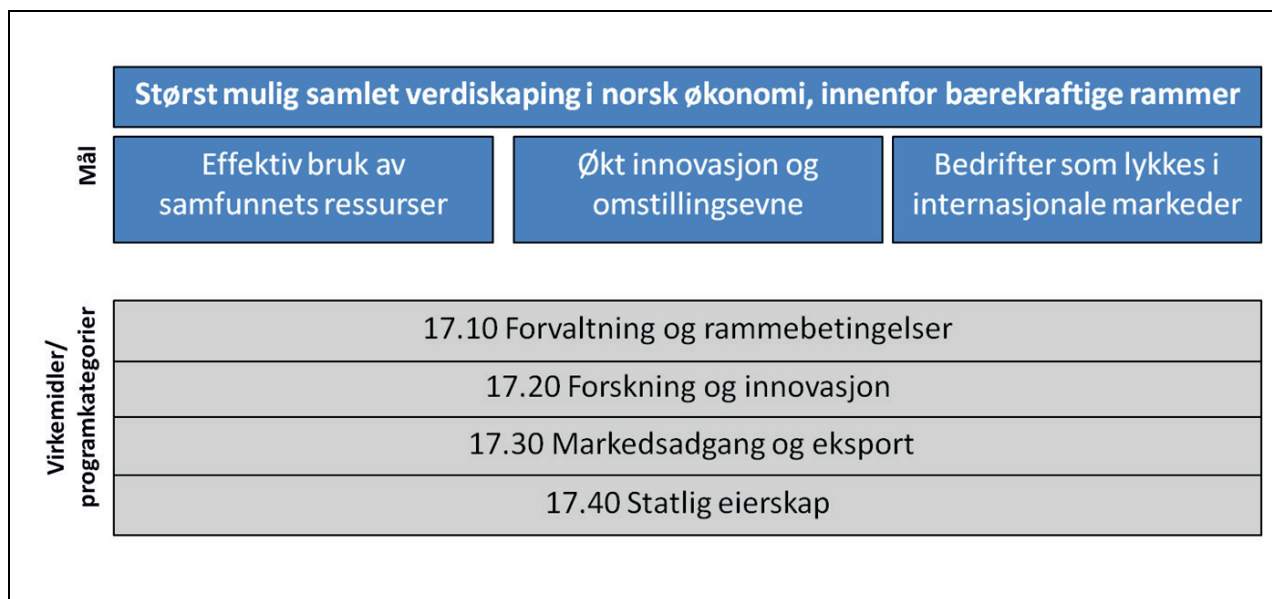
Norsk næringsliv har de siste årene vist seg omstillingsdyktig. Det er mange eksempler på at den høye kompetansen fra petroleumsnæringen kommer til nytte andre steder. Mange virksomheter som ble rammet av lavere aktivitet i petroleumsnæringen, har funnet nye markeder. Samtidig har petroleumsnæringen gjennomført tiltak for økt effektivitet og produktivitet.

En rekke andre forhold, f.eks. aldrende befolkning og klimautfordringer, forsterker Norges langsiktige omstillingsbehov. Den videre utviklingen i norsk økonomi avhenger derfor av at omstillingstakten opprettholdes, jf. omtale i kap. 1.1 ovenfor.

1.3 Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for viktige generelle rammebetingelser for næringslivet. Dette gjelder regelverk for etablering og drift av næringsvirksomhet, næringsregistre, konkurransepolitikk, handelspolitikk, eierskapspolitikk og virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Departementet har et særlig ansvar for reguleringer av maritim næring, mineralnæringen, fiskerinæringen og havbruksnæringen.

Rammebetingelsene for norsk næringsliv påvirkes i stadig større grad av internasjonale reguleringer og avtaler. Departementet legger derfor stor vekt på det internasjonale arbeidet.

Figur 1.4 Nærings- og fiskeridepartementets målstruktur

Nærings- og fiskeridepartementet har også en viktig oppgave i å bidra til at næringspolitiske hensyn blir ivaretatt på andre politikkområder, som i skatte- og avgiftspolitikken, finanspolitikken, utdanning og forskning, energi og miljø, samferdsel og andre infrastrukturtiltak.

Departementets overordnede mål fremgår av figur 1.4.

Figuren oppsummerer Nærings- og fiskeridepartementets mål og de viktigste virkemidlene, slik disse er gruppert i programkategorier i budsjettet:

- Programkategori 17.10 *Forvaltning og rammebetingelser* omfatter bevilgninger til drift av departementet og hovedtyngden av de underliggende forvaltningsorganene, tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk og enkelte andre tilskudd.
- Programkategori 17.20 *Forskning og innovasjon* omfatter bevilgninger til virkemidler for forskning og innovasjon i næringslivet, romvirksomhet og forvaltningsrettet marin forskning.
- Programkategori 17.30 *Markedsadgang og eksport* omfatter bevilgninger til internasjonaliseringstiltak og eksportfinansiering og omtaler i tillegg departementets arbeid med handelsavtaler, bilaterale forhandlinger og fremme av norsk næringsliv i utlandet.
- Programkategori 17.40 *Statlig eierskap* omfatter bevilgninger til forvaltning av statlig eierskap og utbytte fra selskaper hvor statens eier-

skap forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet.

1.4 Nærings- og fiskeridepartementets prioriteringer

Nærings- og fiskeridepartementets overordnede mål er presentert i figur 1.4. For å nå disse målene føres det politikk på en rekke områder. Politikken som føres i mange andre departementer, bidrar også til at disse målene nås, og noen av departementets prioriteringene bidrar til å nå mer enn ett hovedmål.

Effektiv bruk av samfunnets ressurser

Forenkling og forbedring av regelverk og reduksjon av kostnader for næringslivet

Regjeringen arbeider for en enklere hverdag for folk og bedrifter. Et omfattende skjemavelde og en krevende rapporteringsplikt er en belastning for næringslivet. Unødvendig byråkrati reduserer næringslivets konkurransekraft og evne til verdiskaping. Det offentlige behov for kontroll må balanseres bedre mot næringslivets behov for forenkling.

Regjeringen vil fortsette å redusere næringslivets kostnader ved å forenkle rapportering, lover og regler. Målet er å redusere kostnadene med 10 mrd. kroner i perioden 2017–2021. Nærings- og fiskeridepartementet har et koordinerende ansvar for regjeringens forenklingpolitikk.

Gjennom 2018 ble det gjennomført forenklinger for om lag 2 mrd. kroner.

Regjeringen vil fjerne unødvendig og foreldet lov- og regelverk og har i regjeringens politiske plattform bl.a. sagt at omstillingsloven skal fjernes. Omstillingsloven har ikke fungert etter sitt formål, og dens intensjoner ivaretas av annet lovverk og i det generelle arbeidet med å stimulere til lønnsom næringsutvikling. Regjeringen har med bakgrunn i dette fremmet Prop. 136 L (2018–2019) *Opphevelse av omstillingslova*.

Digitalisering gir mulighet for forenkling gjennom effektiv utnyttelse av informasjonen det offentlige mottar og besitter. Regjeringen har som mål at informasjon i offentlig sektor skal gjenbrukes, i stedet for å spørre brukerne på nytt om informasjon de allerede har levert. En viktig forutsetning i dette arbeidet er dataene og infrastrukturen i Brønnøysundregistrene. Korrekte og tilgjengelige opplysninger i de 17 registrene som Brønnøysundregistrene forvalter, er av stor betydning både for å gjennomføre offentlige oppgaver og for allmenheten. Enkel tilgang til oppdaterte opplysninger i registrene skaper tillit i handel mellom næringslivet og for forbrukerne. Oppdaterte og kvalitetssikrede opplysninger legger grunnlaget for at informasjon kun leveres *én gang*.

Prosjektsamarbeidet mellom statlige etater og næringslivet om digitalisering og automatisering av informasjonsflyt, bl.a. innhenting av opplysninger med hjemmel i lov fra offentlig til privat sektor eller motsatt, er utvidet fra finansnæringen til også å omfatte bl.a. landbruks- og havbruksnæringene. Det offentlig-private samarbeidet har vist seg å avdekke et stort antall mulige forenklingstiltak med flere titalls milliarder kroner i samfunnsøkonomisk gevinst. Det er opprettet en styringsmodell for samarbeidet som sikrer en omforent gjennomføringstakt og en balansert portefølje slik at enkelt-initiativ der gevinst og kostnad ikke kommer samme sted, likevel kan gjennomføres som en del av en helhet.

Regjeringens vil at tilsynene skal forbedre sine risikovurderinger ved å dele og gjenbruke data i forbindelse med sine tilsyn under forutsetning av at nødvendige og hensiktsmessige hjemler for dette er på plass. Justervesenet, Landbruksdirektoratet, Arbeidstilsynet, Mattilsynet og Fiskeridirektoratet samarbeider om et pilotprosjekt som etter planen starter høsten 2019. Målet er at næringslivet skal oppleve tilsynsaktiviteten som mer samordnet og at ressursbruken for det enkelte foretak knyttet til tilsynsvirksomhet reduseres.

Rammene for hvilke organisasjonsformer næringslivet kan velge, settes av aksjelovene, selskapsloven, samvirkeloven og øvrig regelverk for sammenslutninger og registrering. Hvordan regelverket er utformet, har stor betydning for hvor enkelt det er å etablere og drive en virksomhet. Enkle regler som legger til rette for orden og forutsigbarhet mellom private parter, og som samtidig sikrer enkel rapportering til det offentlige, er derfor viktig i regjeringens arbeid for effektivisering. Regjeringen vil derfor videreføre arbeidet med å utvikle sammenslutnings- og registerlovgivningen slik at den blir enkel å forstå og ikke legger unødvendige begrensninger i virksomhetenes rett til å organisere egen virksomhet.

Som en del av videreutviklingen og forbedringen av regelverket implementeres EUs endringer i selskapsrettsdirektivene i norsk rett. Implementering av direktivene bidrar til at norske selskaper gis de samme mulighetene for å delta i det indre markedet som sine konkurrenter i EU. Ved implementering av direktivene i norsk rett legges det vekt på at de norske selskapsreglene er i tråd med Norges direktivforpliktelser, samtidig som de skal fremstå som en naturlig del av norsk selskapsrett. For at direktivforpliktelsene ikke skal påføre norsk næringsliv unødvendige byrder, vurderes det hvordan formålet med reglene mest mulig effektivt kan oppnås, og hvilke endringer i eksisterende regelverk som kan foretas for å sikre minst mulig belastning for næringslivet.

Næringslivets tilgang til kapital

God og effektiv tilgang til kapital er en nødvendig forutsetning for verdiskaping og sysselsetting. Kapitaltilgang er også viktig for omstilling, innovasjon og utvikling av næringslivet. Velfungerende kapitalmarkeder bidrar til effektiv ressursbruk og et produktivt næringsliv. Et velfungerende kapitalmarked sørger for at kapitalsøkere effektivt kobles med kapitaleiere, og at risiko tas av dem som ønsker det.

Bedrifter over hele landet, i alle bransjer og i alle faser trenger tilgang til kapital. Næringslivet er avhengig av et velfungerende kapitalmarked for å kunne finansiere lønnsomme prosjekter til priser som reflekterer forventet avkastning og risiko. Store selskaper med god lønnsomhet har gjerne tilgang til kapital fra flere kilder, både nasjonalt og internasjonalt. Små og mellomstore bedrifter kan i større grad være avhengig av å hente inn egenkapital eller lån i Norge.

Kapitalmarkedet i Norge ser i makroperspektiv ut til å fungere godt, men det kan likevel finnes

lønnsomme prosjekter som ikke finner finansiering til rett pris. I forbindelse med Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*, oppnevnte derfor regjeringen våren 2017 et offentlig utvalg som skulle vurdere næringslivets tilgang til kapital.

Kapitaltilgangsutvalget leverte sin utredning, NOU 2018: 5 *Kapital i omstillingens tid*, i mars 2018. Regjeringen har vurdert utredningen og dens anbefalinger. Det vises til helhetlig omtale om regjeringens oppfølging på området i Nasjonalbudsjettet kap. 5.2.6 og til omtaler under programkategori 17.20 og 17.40 i denne proposisjonen. Under sistnevnte kategori er bl.a. forslag om endringer i investeringsmandater og kapital i Investinor AS og økt kapital i Nysnø Klimainvesteringer AS omtalt.

Et fremtidsrettet statlig eierskap

Staten har direkte eierskap i 73 selskaper. Regjeringen vil føre en ansvarlig og forutsigbar eierskapspolitikk basert på fastlagte prinsipper for statlig eierstyring. Regjeringen legger vekt på å være åpen om statens begrunnelser og mål med eierskapet i selskapene der staten er eier. Selskapene er inndelt i kategorier ut fra statens begrunnelser og mål med eierskapet, se nærmere omtale under programkategori 17.40.

Etter regjeringens syn bør privat eierskap være hovedregelen og direkte statlig eierskap bør begrunnes særskilt. Dersom staten ikke lenger har begrunnelser for å eie i et selskap, vil regjeringen normalt være åpen for å redusere eierskapet. Regjeringen vil videreutvikle statens eierskapspolitikk gjennom å legge frem en ny eierskapsmelding høsten 2019.

En mer effektiv konkurransepolitikk

Konkurranse mellom bedrifter for å tiltrekke seg kunder utgjør den viktigste driveren for verdiskaping i markedsøkonomien. Bedrifter i velfungerende markeder tvinges til å bli mer kostnadseffektive, omstillingsdyktige og innovative. Konkurransepolitikken er derfor et sentralt virkemiddel for å fremme effektiv ressursbruk.

Velfungerende markeder blir sikret gjennom en konkurranselov som håndheves effektivt av konkurransemyndighetene, og gjennom reglene om offentlig støtte som setter rammer for myndighetenes støtte til næringsvirksomhet. Regelverket om offentlige anskaffelser har som formål å bidra til økt verdiskaping i samfunnet gjennom å sikre

mest mulig effektiv ressursbruk ved slike anskaffelser.

Forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet, som ulovlig prissamarbeid, anbudssamarbeid, markedsdeling og misbruk av dominerende stilling i markedet, vil være høyt prioriterte oppgaver for Konkurransetilsynet også i 2020.

Videre vil det være en prioritert oppgave for regjeringen å følge opp arbeidet med å sikre like konkurransevilkår mellom private og offentlige aktører som opererer i samme marked, samtidig som det sikres at det offentlige er i stand til å løse sine oppgaver på en god og effektiv måte.

Departementet vil legge til rette for økt konkurranse innenfor detaljhandel og distribusjon av matvarer og andre dagligvarer. Regjeringen setter forbrukeren i sentrum, og konkurransen må styrkes både blant leverandørene og kjedene, for at forbrukerne skal komme bedre ut. Regjeringen vil derfor videreføre styrkingen av Konkurransetilsynet som ble gjort i Revidert nasjonalbudsjett 2019 med 8,5 mill. kroner, slik at tilsynet kan videreføre den økte innsatsen for å håndheve konkurranseloven i dagligvaremarkedet i 2020. Dette er et målrettet tiltak mot adferd som svekker konkurransen i dagligvaremarkedet. Økt synlighet og tettere kontakt med markedsaktørene vil prioriteres.

Innen offentlige anskaffelser er det behov for økt grad av profesjonalisering for å oppnå bedre og mer effektive anskaffelser. I Meld. St. 22 (2018–2019) *Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser* har regjeringen utviklet en mer helhetlig og effektiv anskaffelsespolitikk. Målet med meldingen er å bidra til bedre offentlige anskaffelser, og sette oppdragsgiverne i stand til å oppnå regjeringens ambisiøse mål på anskaffelsesområdet. Meldingen inneholder flere tiltak som skal bidra til bedre anskaffelser.

Økt innovasjon og omstillingsevne

Forskning og utvikling som forutsetning for bærekraftig omstilling og vekst

Forskning og utvikling (FoU) er en avgjørende innsatsfaktor for å utvikle og ta i bruk ny kunnskap, og for å omsette denne i form av mer innovasjon og høyere produktivitet. Forskning utgjør avansert kunnskapsanvendelse i bedrifter og danner grunnlag for utvikling av produkter og prosesser. Avansert kunnskapsanvendelse i bedriftene er også nødvendig for å kunne forstå og anvende all den kunnskapen som utvikles internasjonalt.

FoU er dessuten en viktig forutsetning for finne løsninger på store samfunnsutfordringer, f.eks. knyttet til klima og miljø. Behovet for en mer bærekraftig økonomi representerer en av de viktigste omstillingsutfordringene for norsk næringsliv fremover. Samtidig skaper behovet for å løse klima- og miljøutfordringene både nye markeder og ny vekst i eksisterende markeder, som norske bedrifter er godt rigget til å utnytte.

Det meste av FoU og innovasjon i næringslivet foregår uten støtte fra det offentlige. Virksomheter investerer i FoU og innovasjon fordi det lønner seg. For samfunnet betyr spredning og bruk av forskningen til andre virksomheter eller sammenhenger at forskning utgjør et grunnlag andre kan bygge videre på. Den enkelte virksomhet tar ikke høyde for slike positive samfunns effekter i sine investeringsbeslutninger. Fra et samfunns perspektiv er det derfor formålstjenlig å benytte offentlig FoU-støtte for å stimulere til mer FoU-aktivitet i næringslivet enn det som ellers ville ha skjedd, og dermed større samlet verdiskaping. Det foreslås derfor midler til ordninger som gjør at næringslivet satser mer på fornyelse og forbedring enn det ellers ville gjort.

Bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon har økt betydelig siden 2013. Regjeringen foreslår i budsjettforslaget for 2020 å videreføre et høyt nivå på bevilgningene til forskning og innovasjon, for slik å legge til rette for langsiktig konkurransekraft, omstillingsevne og stimulere til vekst og jobbskaping i privat, konkurranseutsatt næringsliv. I tillegg er det de senere årene gjort utvidelser i Skattefunnordningen.

Regjeringen gjennomfører en helhetlig gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Formålet med gjennomgangen er å sørge for at vi får mest mulig verdiskaping og lønnsomme arbeidsplasser innenfor bærekraftige rammer ut av midlene vi kanalisere gjennom virkemiddelapparatet. Brukervennlighet er en sentral del av arbeidet. Det bør bl.a. bli enklere for små og mellomstore bedrifter å orientere seg i utvalget av virkemidler. Det gjennomføres en områdegjennomgang med bruk av eksterne konsulenter, som leverer sitt bidrag i 2019. Virkemiddelgjennomgangen er nærmere omtalt under programkategori 17.20.

Regjeringen ønsker å legge til rette for kunnskapsbasert omstilling og vekst i biobaserte næringer, gjennom økt, mer effektiv og lønnsom produksjon og bruk av fornybare biologiske ressurser. Bevilgningene til marin forskning over departementets budsjett utgjør om lag 2,2 mrd. kroner i 2020 og har økt siden 2013. Midlene skal

bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig forvaltning av norske hav- og kystområder. I dette inngår bl.a. kunnskap om tilstanden i økosystemene og bestandsutvikling, status for fiskehelse og fiskevelferd, sjømattrygghet og miljø og konsekvenser av næringsvirksomhet. Utvikling av det marinfaglige kunnskapsgrunnlaget er en viktig forutsetning for å kunne øke matproduksjon og verdiskaping fra hav- og kyst-Norge. Kunnskapen vil også ha ringvirkninger for de globale ambisjonene om å øke matproduksjonen fra havet gjennom bedre fiskeriforvaltning og videreutvikling av bærekraftig akvakultur i et globalt perspektiv. Utviklingen av kunnskapsgrunnlaget må derfor ses i sammenheng med FNs forskningstiar for hav (2021–2030) og Norges ambisjoner om å bidra til en internasjonal bærekraftig hav- og bioøkonomi.

MAREANO-programmet har siden 2005 kartlagt havbunnen i norske havområder gjennom systematisk innsamling av dybde data og data om havbunnens geologi, landskap og naturtyper, biologiske mangfold og forurensning. Det vurderes å åpne for at programmet fra 2021 også gjennomfører noe kartlegging inn mot kysten. Teknologi som gjør bruk av verdensrommet, har stor betydning innen et stadig økende antall samfunnsområder. Romvirksomhet er en tilrettelegger for verdiskaping, et verktøy for samfunnssikkerhet, suverenitetsutøvelse og forskning og et sentralt virkemiddel innen klima- og miljøpolitikken. Regjeringen arbeider med en ny nasjonal romlov, som skal fastsette overordnede rammer for romvirksomhet, og en ny nasjonal strategi for romvirksomhet, som skal legges frem som en melding til Stortinget innen utgangen av 2019. Arbeidet med ny romlov og -strategi er nærmere omtalt under programkategori 17.20.

Regjeringens prioriterte satsingsområder for næringsrettet forskning og innovasjon omtales nærmere i programkategori 17.20.

Politikk for små og mellomstore bedrifter

Små og mellomstore bedrifter utgjør en svært stor del av norsk næringsliv. Bedrifter med under 50 ansatte sysselsetter over 1 million arbeidstakere i Norge. Disse bedriftene er viktige for å bygge og opprettholde livskraftige lokalsamfunn over hele landet, de er ofte innovative og fremtidsrettede, og bidrar til å utvikle løsninger på utfordringene Norge og verden forøvrig står overfor. En god næringspolitikk i bunnen er avgjørende for alle bedrifter, og er fundamentet for innsatsen rettet mot små og mellomstore bedrifter. Samtidig

krever det store mangfold av landets små og mellomstore bedrifter en politikk som tar bedre hensyn til deres utfordringer og behov. Regjeringen la høsten 2019 frem en strategi for små og mellomstore bedrifter, *Småbedriftslivet*. Med strategien ønsker regjeringen å sette en tydelig kurs for innsatsen overfor disse bedriftene. I strategien har regjeringen prioritert følgende områder som særlig viktige:

- en enklere hverdag
- god tilgang til kunder
- økt innovasjonsevne
- god nok tilgang til kompetanse og kapital

Regjeringens ambisjon er å bidra til at små og mellomstore bedrifter kan skape bærekraftig vekst, arbeidsplasser og at de får enda bedre muligheter til effektivt å produsere tjenester og varer som et velfungerende samfunn trenger. Målet er at små og mellomstore bedrifter skal bidra best mulig til den samlede verdiskapingen i norsk økonomi.

Grønnere industri

Norsk industri har tilpasset seg stadig strengere utslippskrav gjennom nye tekniske løsninger, smartere produksjon og teknologiutvikling. Sammenlignet med 1990 har det vært en nedgang i klimagassutslipp på nesten 40 pst. fra industrien i Norge. Regjeringen fremmet i 2017 en industrimelding der perspektivet var at vårt nye arbeidsliv må være grønt, smart og nyskapende. Regjeringen ønsker å legge til rette for ny grønn industri og for at eksisterende industri skal redusere sine utslipp ytterligere. Som et ledd i dette arbeidet har regjeringen etablert Prosess21 som ser på hvordan prosessindustrien i dialog med andre aktører kan bidra i overgangen til lavutslippsamfunnet.

Samtidig som regjeringen stiller strenge miljøkrav, må vi sikre at det ikke innføres nasjonale tiltak som kan føre til at landets bedrifter flytter sin virksomhet eller velger å investere i land med svakere klimareguleringer (karbonlekkasje). Regjeringen arbeider overfor EU for å sikre likebehandling av utsatt industri og samtidig sikre at klimagassutslippene reduseres.

Havnæringene

Norge er en verdensledende havnasjon med kompetent arbeidskraft, sterke og innovative bedrifter, ledende forskningsmiljøer og gode, naturgitte forutsetninger. De tre største havnæringene – maritim næring, sjømatnæring og olje- og

gassnæring – skapte til sammen verdier for om lag 680 mrd. kroner og sysselsatte over 206 000 personer i 2017¹.

Mulighetene for fremtidig vekst og nye arbeidsplasser er stor for næringer som har verden som marked; både i etablerte havnæringene som olje og gass, fiske, havbruk og skipsfart, i tilstøtende næringer som kystbasert reiseliv og romvirksomhet, og i fremvoksende næringer som utnyttelse av havvind, havbunnsmineraler og nye biologiske ressurser til mat og medisiner.

Havnæringene vil også være en viktig del av norsk økonomi i fremtiden, og regjeringens hovedmål for havpolitikken er at Norge fortsatt skal være en ledende havnasjon. For å oppnå dette vil regjeringen bidra til størst mulig verdiskaping og sysselsetting i havnæringene gjennom bærekraftig bruk av havets ressurser og bevaring av de marine økosystemene.

Havpolitikken er nedfelt i regjeringens havstrategi, *Ny vekst, stolt historie* (2017), Meld. St. 22 (2016–2017) *Hav i utenriks- og utviklingspolitikken*, samt forvaltningsplanene for de norske havområdene og andre styringsdokumenter. Regjeringens oppdaterte havstrategi, *Blå muligheter*, ble lagt frem i 2019 og bygger videre på gjeldende havpolitikk. Regjeringens havpolitikk er rettet mot seks sentrale områder: fremtidsrettede havnæring, utdanning, kompetanse og arbeidsliv, forskning, teknologi og nyskaping, god forvaltning og forutsigbare rammevilkår, rene og rike hav, samt internasjonalt samarbeid og havdiplomati. I den oppdaterte havstrategien er tre viktige innsatsområder for regjeringens havpolitikk fremover identifisert: *kompetanse og digitalisering, regional og lokal verdiskaping, og klima og grønn skipsfart*.

Statsbudsjettet for 2020 bygger på erkjennelsen at kunnskap og teknologi understøtter bærekraftig jobb- og verdiskaping i havnæringene. Regjeringen vil bl.a. arbeide videre for å nå ambisjonen om å halvere utslippene fra innenriks sjøfart og fiske innen 2030, styrke arbeidet mot marin forsøpling, arbeide for hav og klima i bistandspolitikken, støtte kunnskapsinnhenting gjennom kystkartlegging og polarforskning, bidra til å utvikle teknologi for fangst, transport og lagring av karbondioksid (CO₂) i reservoarer på kontinentalsokkelen og fortsette å legge til rette for forskningsinfrastruktur og gode testfasiliteter for havnæringene, bl.a. gjennom å starte forprosjekteringen av Ocean Space Laboratories.

¹ Menon Economics (2018).

Havbruk

Havbruksnæringen er en av våre viktigste næringer. Norge skal beholde sin stilling som internasjonalt ledende produsent og eksportør av oppdrettslaks, samtidig som hensynet til miljø, fiskehelse og fiskevelferd blir ivarettatt.

Regjeringen ønsker bærekraftig vekst i havbruksnæringen og har lagt til rette for dette ved å innføre systemet for kapasitetsjusteringer i norsk lakse- og ørretoppdrett som Stortinget sluttet seg til gjennom behandlingen av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*. Gjennom ordningen med utviklingstillatelser er det videre lagt til rette for utvikling av teknologi som kommer havbruksnæringen til gode.

Den første tildelingen av økt kapasitet etter det nye systemet ble gjennomført i 2018. Det ble tildelt en kapasitetsøkning på 6 pst. i produksjonsområder hvor den miljømessige situasjonen ble vurdert som god. Kapasitetsøkningen ble utført ved at etablerte oppdrettere ble tilbudt vekst på egne tillatelser, og det ble gjennomført en auksjon av ny tillatelseskapasitet. Samlet innebar tildelingen en økning på om lag 3 pst. av tillatelseskapasiteten i næringen. Det samlede vederlaget som ble innbetalt, var om lag 4 mrd. kroner, hvorav om lag 3 mrd. kroner er blitt fordelt til kommuner og fylkeskommuner.

Det nye systemet for kapasitetsjusteringer gir havbruksnæringen sterke insentiver til å utvikle og ta i bruk teknologi og driftsformer som sikrer at fotavtrykket på miljøet holdes innenfor akseptable rammer, selv om produksjonsvolumet økes. Regjeringen legger vekt på å ha en effektiv forvaltning av og tilsyn med det nye systemet. I tillegg til utfordringene med å ha kontroll med lakselus og andre smittsomme sykdommer, er det viktig for havbruksnæringens økonomi og omdømme at produksjonssvinnet i anleggene holdes på et lavt nivå.

En viktig faktor for langsiktig utvikling i havbruksnæringen er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon og at arealet som avsettes til dette formålet, utnyttes på en best mulig måte. Målet er en havbruksnæring med en effektiv og robust arealstruktur som best mulig balanserer hensynet til produksjonsvolum, miljø og fiskehelse. Dette innebærer også at mulighetene for å ta bruk områder lengere til havs må utnyttes. Oppfølging av en rapport fra en interdepartemental arbeidsgruppe som har sett på muligheter og utfordringer knyttet til havbruk til havs, vil derfor være viktig i tiden som kommer.

Regjeringen har i samsvar med Stortingets vedtak etablert retningslinjer for et havbruksfond som fordeler kommunal sektors andel av vederlaget for nye lakse- og ørretkonsesjoner og økt kapasitet på eksisterende konsesjoner. Ordningen er gjort gjeldende for alle nye utlysninger av vekst etter 1. januar 2016, der det kreves vederlag til staten. Hensikten med ordningen er at kommuner og fylkeskommuner som legger til rette for havbruk, skal belønnes.

Som en oppfølging av regionreformen vurderes det tiltak for å effektivisere saksbehandlingen av akvakultursøknader.

Fiskeri

Havets ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Vitenskapelige råd og gode forvaltningsprinsipper er grunnlaget for at vi skal kunne realisere et høyt langtidsutbytte av bestandene i havet.

Gjennom internasjonalt samarbeid arbeider Norge for at forvaltningen av marine ressurser skal skje i tråd med anerkjente prinsipper som bl.a. bærekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning.

Størrelsen på kvoter svinger av naturlige årsaker, og det arbeides for mest mulig stabilitet i ressursfordelingen innenfor de biologiske rammene, for å oppnå størst mulig forutsigbarhet for næringsaktørene. Eidesen-utvalget la frem NOU 2016: 26 *Et framtidrettet kvotesystem* i desember 2016, og denne var på høring frem til mai 2017. Regjeringen fremmet i juni 2019 Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping* som, følger opp Eidesen-utvalgets innstilling.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider for at norske posisjoner knyttet til marin ressurs- og miljøforvaltning får gjennomslag i internasjonale fora og forhandlinger. Departementet vil arbeide for avtaler om felles forvaltning av fiskebestander som sikrer bærekraftig høsting og forvaltning av fiskeriene. Når Storbritannia ikke lenger er en del av EU, vil landet bli en ny forhandlingspart på fiskeriforvaltningsområdet. Norge arbeider for å etablere et nytt avtaleverk om vårt fremtidige samarbeid om fellesbestandene i Nordsjøen som inkluderer Storbritannia som selvstendig kyststat i tillegg til EU. Den gode dialogen som er etablert både med EU og Storbritannia i denne saken, vil videreføres.

Det må holdes god kontroll med utøvelsen av fiskeriene. Bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet er avgjørende for å sikre like konkurransevilkår i

næringen og en bærekraftig forvaltning av fiskebestandene.

Riksrevisjonen og andre har pekt på svakheter i dagens nasjonale fiskerikontroll. Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal gi råd om innretningen av fremtidens fiskerikontroll. Utvalget skal utforske hvordan ny teknologi kan bidra til å møte kravene til korrekt ressursregistrering og annen dokumentasjon som markeder og myndigheter krever. Utvalget skal levere sin rapport 1. desember 2019.

Sjømat og sjømatindustri

Det er avgjørende at sjømaten som tilbys, tilfredsstillende til enhver tid gjeldende krav om sunnhet, trygghet, god kvalitet og redelighet. Det legges derfor vekt på å bidra til og dokumentere dette gjennom utvikling av regelverk, tilsyn og overvåkningsprogrammer.

Regjeringen arbeider også for å styrke sjømatens rolle i et matsikkerhets- og ernæringsperspektiv både nasjonalt og globalt. Arbeidet ses i sammenheng med styrking av bistanden til bærekraftige matsystemer² i utenriks- og utviklingspolitikken, arbeidet med nasjonal folkehelsepolitikk og satsingen på hav. Norge har ledende kompetanse på området trygg og sunn sjømat og betydningen sjømatkonsumet har for ernæring og helse, og ledende kunnskap om bærekraftig forvaltning og produksjon innenfor fiskeri og havbruk.

Den globale etterspørselen etter sjømat er økende. Norsk sjømatindustri har et godt utgangspunkt med tilgang på råstoff langs kysten og nærhet til et stort marked i Europa.

Sjømatindustrien konkurrerer i krevende globale markeder, og jevn tilgang på råstoff av god kvalitet, arbeidskraft og kapital er kritiske faktorer. Deler av sjømatindustrien har hatt lav lønnsomhet over tid, særlig produsenter av filet fra hvitfisk. Dette har svekket konkurranseevnen og gjort det vanskelig for industrien å investere i FoU og teknologi. Regjeringen la i juni 2019 samtidig med Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping* frem strategier for økt verdiskaping fra marint restråstoff og helårlige arbeidsplasser i fiskeindustrien.

En godt fungerende førstehåndsomsetning er viktig for sjømatnæringen. Det har vært flere endringer i systemet for førstehåndsomsetningen de siste årene, bl.a. med innføring av dynamiske minstepriser. Det er imidlertid stadig enkelte

utfordringer med systemet. Dette tilsier at arbeidet med å forbedre førstehåndsomsetningen av villfisk videreføres.

Det er iverksatt flere tiltak for å øke kvaliteten og tilgangen på ferskt råstoff i hvitfisksektoren gjennom større deler av året. Ferskfiskordningen og kvotebonusordningen til levendelagring av fisk har som mål å bidra til at det er mer fersk fisk tilgjengelig for industrien utenfor hovedsesongen. På lengre sikt er intensjonen at kvotebonusen for levendelagring skal trappes ned. I 2015 ble det satt i gang en prøveordning med kvalitetstilsyn i regi av fiskesalgslagene for hvitfisksektoren i Nordland, Troms og Finnmark. Ordningen skal vurderes høsten 2019. Departementet vil foreta en revisjon av fiskekvalitetsforskriften.

Maritim næring

Regjeringen arbeider for at norske rederier, sjøfolk og maritim industri har konkurransedyktige og forutsigbare rammebetingelser. Målet er at norske maritime bedrifter skal ha gode forutsetninger for å skape arbeidsplasser og verdier over hele landet i dag og i fremtiden.

Regjeringen vil utarbeide en melding til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av den maritime politikken. Meldingen vil omtale økonomiske rammevilkår og øvrige politikkområder og virkemidler av betydning for den maritime næringen. Det tas sikte på at meldingen legges frem for Stortinget høsten 2020.

Regjeringen arbeider for å opprettholde tilgangen på norsk maritim kompetanse og en betydelig flåte under norsk flagg, bl.a. gjennom en konkurransedyktig tilskuddsordning for sysselsetting av sjøfolk.

Regjeringen vil videreføre arbeidet for en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre, gjennom bl.a. forenkling, digitale løsninger og et oppdatert regelverk. Regjeringen har i 2019 lagt frem for Stortinget Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik*. Meldingen omtaler også ulykker knyttet til bruk av fritidsbåt.

Regjeringen vil fortsette å legge til rette for nyskaping og teknologiutvikling i maritim industri og på tvers av ulike havbaserte næringer. Grønn skipsfart er et prioritert område i klima- og miljøpolitikken og for utvikling av norsk maritim næring. Regjeringen vil fortsette å bidra til at den maritime næringen utvikler og tar i bruk lav- og nullutslippsløsninger, og vil i 2020 følge opp handlingsplanen for grønn skipsfart som regjeringen la frem våren 2019. I statsbudsjettet for 2020 foreslår

² Planteproduksjon, husdyrbruk, fiskeri og akvakultur.

regjeringen å styrke innsatsen for å introdusere null- og lavutslippsløsninger i skipsfarten med 100 mill. kroner.

Gjennom globalt, regionalt og bilateralt samarbeid vil regjeringen fortsette arbeidet med å sikre enhetlige, internasjonale krav til den maritime næringen. Viktige områder er sjøsikkerhet, klima, miljø, sosiale standarder, åpne markeder og frihandel.

Næringsstrategi for Svalbard

Regjeringen ønsker å legge til rette for både eksisterende og ny virksomhet i Longyearbyen under de premissene som er gitt i Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*. Et av de overordnede målene i svalbardpolitikken er å opprettholde norske samfunn på øygruppen. Dette målet oppfylles gjennom Longyearbyen-samfunnet. Regjeringen vil legge til rette for at Longyearbyen også fremover skal være et levedyktig lokalsamfunn som er attraktivt for familier. Regjeringens strategi *Innovasjon og næringsutvikling på Svalbard* skal bidra til at det er attraktivt for seriøse virksomheter å drive næringsutvikling i Longyearbyen. Blant tiltakene er styrking av Visit Svalbard, åpne for at Innovasjon Norge og Forskningsrådet i større grad kan mobilisere gode bedriftsprosjekter i Longyearbyen, og støtte Longyearbyen lokalstyres næringsarbeid og UNIS sitt arbeid med å gjøre Arctic Safety Centre relevant for næringslivet.

Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder

Markedsadgang og eksport

Forutsigbare rammevilkår og god markedsadgang er en forutsetning for konkurranseevnen til norsk næringsliv. Det globale handelspolitiske bildet er preget av proteksjonistiske strømninger. Oppbygging av handelshindringer blant våre viktigste handelspartnere kan få negative konsekvenser for norsk økonomi. For regjeringen er det viktig at Norge skal være en aktiv pådriver for frihandel. Regjeringen prioriterer dette arbeidet og jobber for en friere handel både gjennom å bevare og styrke Verdens handelsorganisasjon (WTO), ved å bidra til å styrke EUs indre marked og ved å forhandle frem frihandelsavtaler med viktige markeder som Kina, India og ratifisering av avtalen med den søramerikanske handelsblokken Mercosur (Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay).

EØS-avtalen er Norges viktigste avtale knyttet til internasjonal handel. Gjennom avtalen er Norge integrert i EUs indre marked. Et velfungerende indre marked er viktig for norsk verdiska-

ping. EØS-avtalens bestemmelser om fri bevegelighet for varer, tjenester, personer og kapital åpner for mer effektiv utnyttelse av ressursene og bidrar til vekst, sysselsetting og konkurransevne. Regjeringen vil gjennom EØS-avtalen skape gode løsninger for norsk næringsliv i det indre marked.

Videre jobber regjeringen for å sikre norsk næringslivs interesser internasjonalt. Storbritannia er en av Norges viktigste handelspartnere for varer, tjenester og investeringer. Når Storbritannia forlater EU, blir Norge direkte berørt ved at Storbritannia også forlater EØS-samarbeidet. Regjeringen vil i 2020 arbeide for å sikre norsk næringsliv best mulig adgang til det britiske markedet etter at Storbritannia ikke lenger er omfattet av EØS-avtalen.

Prioritering ut over hovedmålene

Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg

Norge har totalt hatt fire atomreaktorer til nukleær forskningsvirksomhet i Halden og på Kjeller. Institutt for energiteknikk (IFE) eier og har drevet reaktorene. Etter at IFEs styre vedtok å stenge JEEP II-reaktoren 25. april 2019, er alle reaktorene nå stengt. Virksomheten har generert om lag 17 tonn brukt reaktorbrensel. Det skal nå ryddes opp. Målet for oppryddingen er å sikre mennesker og miljø mot skadelige konsekvenser fra avfallet. Dette skal skje gjennom prosjekter for riving av anleggene, behandling av brukt brensel og oppbevaring av avfallet. I arbeidet legges det stor vekt på dialog med berørte parter og å skape tillit i samfunnet for øvrig.

Utredninger og kvalitetssikringsrapporter anslår at opprydding vil koste om lag 20 mrd. kroner i investeringer over flere tiår. Det er knyttet betydelig usikkerhet til anslaget. På grunn av oppryddingens kompleksitet vil det fremdeles ta en del tid før man har et mer komplett kostnadsbilde. For 2020 foreslås det totalt 638 mill. kroner til det nukleære området, bl.a. drift av anleggene i nedstengt tilstand, til opprydding og sikring av anlegg. For å håndtere oppryddingen ble Norsk nukleær dekommisjonering (NND) opprettet i 2018, med hovedkontor i Halden.

Fordi oppryddingen er komplisert, kostnadskrevede og vil pågå i mange tiår, vil regjeringen i løpet av 2020 legge frem en melding til Stortinget om arbeidet. Hensikten er å informere og skape tverrpolitisk enighet om prinsipper og prosesser i oppryddingsarbeidet.

2 Hovedtrekkene i budsjettforslaget

Utgifter fordelt på programkategorier

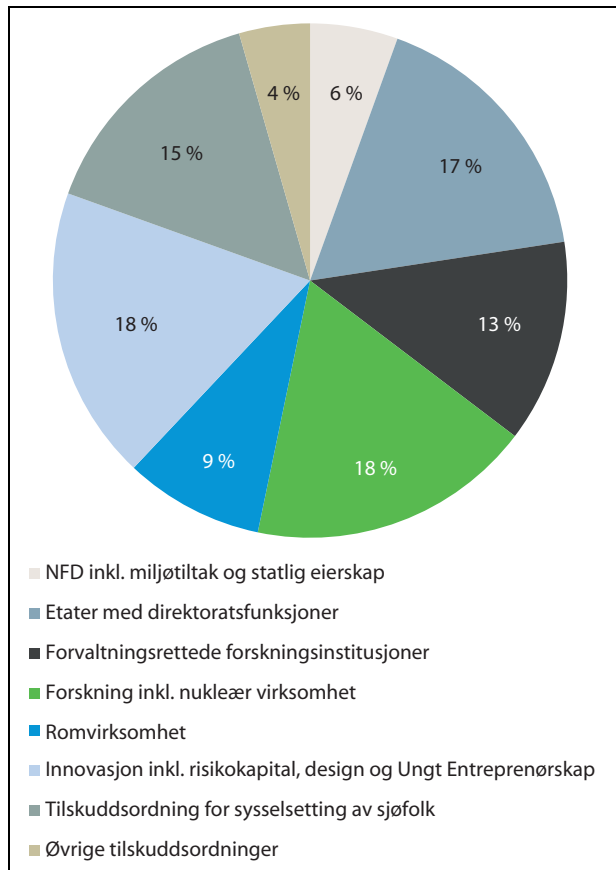
Betegnelse	mill. kr		
	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
<i>Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål</i>			
17.10 Forvaltning og rammebetingelser	5 770,0	5 786,2	0,3
17.20 Forskning og innovasjon	8 226,6	8 080,1	-1,8
17.30 Markedsadgang og eksport	207,1	177,8	-14,1
17.40 Statlig eierskap	162,9	317,8	95,0
Sum før lånetransaksjoner	14 366,5	14 361,9	0,0
Lånetransaksjoner	62 533,5	64 519,6	3,2
Sum Nærings- og fiskeriformål	76 900,0	78 881,5	2,6
<i>Programområde 33 Arbeidsliv</i>			
33.40 Arbeidsliv	85,0	80,0	-5,9
Sum Arbeidsliv	85,0	80,0	-5,9
Sum Nærings- og fiskeridepartementet	76 985,0	78 961,5	2,6

En betydelig del av utgiftsbevilgningene på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett omfatter lån til Innovasjon Norge og Siva SF, og lån som forvaltes av Eksportkreditt Norge AS på vegne av staten. I noen tilfeller gis det også bevilgninger til andre former for formueplasseringer som aksje- og egenkapitalinnskudd på departementets budsjett. Slike bevilgninger gis på poster i postgruppe 90–99, se utgifts fordelt på postgrupper under kap. 2.1. Disse 90-postene er til dels av teknisk karakter og kan ikke benyttes til andre formål.

Ordinære utgiftsbevilgninger dekker drift av statlige virksomheter, tilskuddsordninger o.l., og budsjetteres i postgruppene 01–89. Det er disse bevilgningene som utgjør den «reelle» utgiftsrammen for departementet. De siste årene har summen av de ordinære utgiftene, dvs. sum før lånetransaksjoner, jf. tabellen over, utgjort i underkant av 20 pst. av departementets totale utgiftsramme.

Budsjettforslaget for 2020 innebærer utgiftsforslag på om lag 79 mrd. kroner. Det er en økning på 2,6 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2019, som i hovedsak skyldes økte utgifter til lånetransaksjoner.

Forslaget til ordinære reelle utgiftsbevilgninger på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett utgjør 14,4 mrd. kroner. Dette er en videreføring på samme nivå som i saldert budsjett 2019. Samtidig er bevilgningsforslag til miljøtiltak i Svea og Lunckefjell i 2020 foreslått redusert sammenlignet med 2019, i tråd med fremdriftsplan (kap. 900, post 31), bevilgningen til Altinn er foreslått flyttet fra budsjett til Brønnøysundregistrene til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett som følge av endringer i departementsstrukturen (kap. 904, post 22) og det foreslås ikke bevilgning til kommuners og fylkeskommuners andel av vederlag for tildelte oppdrettstillatelser i 2020 (kap. 919, post 60). I tillegg er det foreslått

Figur 2.1 Fordeling av Nærings- og fiskeridepartementets ordinære foreslåtte utgiftsramme i 2020

overført om lag 245 mill. kroner til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett som følge av regionreformen og endringer i ansvarsfordelingen mellom departementene. Dette omfatter foreslåtte bevilgninger til Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og Siva SF. På den annen side foreslås bevilgninger knyttet til håndtering av atomanlegg og atomavfall etter stenging av Norges atomreaktorer på Kjeller og i Halden økt betydelig fra 2019 til 2020 (kap. 907 og 929).

Figur 2.1 gir oversikt over den ordinære utgiftsrammen fordelt på hovedområder. Figuren

viser budsjettforslagets fordeling av det ordinære utgiftsbudsjettet, dvs. eksklusiv lånetransaksjoner, til Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 på noen hovedområder. Driften av departementet og de underliggende etatene med direktoratsfunksjoner (inkludert miljøtiltak og statlig eierskap) utgjør til sammen 23 pst. av budsjettforslaget og omfatter utgifter til departementet, Justervesenet, Norsk akkreditering, Brønnøysundregistrene, Direktoratet for mineralforvaltning, Norsk nukleær dekommisjonering, Sjøfartsdirektoratet, Konkurransetilsynet, Klagenemndssekretariatet, Regelrådet, Fiskeridirektoratet, Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettigheter.

Kategorien forvaltningsrettede forskningsinstitusjoner omfatter de underliggende etatene Norges geologiske undersøkelse og Havforskningsinstituttet (inkludert forskningsfartøy). I tillegg er tilskudd til Veterinærinstituttet, som administrativt er underlagt Landbruks- og matdepartementet, inkludert her.

Forskning for øvrig, romvirksomhet og innovasjon utgjør til sammen 45 pst. av budsjettforslaget. Forskningskategorien inkluderer departementets tildeling til Norges forskningsråd, tilskuddet til forskningsinstituttet Nofima AS og tilskudd til nukleær virksomhet i regi av Institutt for energiteknikk. Romvirksomhet har en sterk forsknings- og innovasjonskomponent og inkluderer utgifter til norsk deltakelse i internasjonalt romsamarbeid og driften av Norsk Romsenter. Kategorien innovasjon inneholder tilskudd til Innovasjon Norge, Siva SF, Design og arkitektur Norge, Ungt Entreprenørskap og risikokapital i Nysnø Klimainvesteringer AS og Investinor AS.

Tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk utgjør 15 pst. av budsjettforslaget, mens øvrige tilskuddsordninger utgjør 4 pst. De største utgiftene i den sistnevnte gruppen gjelder tilskudd til fiskeriformål, internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer og Eksporthkredit Norge AS.

2.1 Oversikt over forslag til utgiftsbevilgninger

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Forvaltning og rammebetingelser					
900	Nærings- og fiskeridepartementet	945 040	1 079 605	903 681	-16,3
902	Justervesenet	134 214	129 991	133 430	2,6
903	Norsk akkreditering	53 823	54 100	56 100	3,7
904	Brønnøysundregistrene	735 688	736 351	558 150	-24,2
905	Norges geologiske undersøkelse	264 923	261 070	258 300	-1,1
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	71 701	83 928	74 500	-11,2
907	Norsk nukleær dekommisjonering	4 322	23 419	248 550	961,3
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	1 992 313	1 785 000	2 173 300	21,8
910	Sjøfartsdirektoratet	423 052	420 750	428 350	1,8
911	Konkurransetilsynet	107 861	110 450	120 850	9,4
912	Klagenemndssekretariatet	20 193	22 007	28 920	31,4
915	Regelrådet	9 165	11 000	11 200	1,8
917	Fiskeridirektoratet	523 531	486 250	518 700	6,7
919	Diverse fiskeriformål	2 837 388	566 064	272 200	-51,9
	<i>Sum kategori 17.10</i>	<i>8 123 214</i>	<i>5 769 985</i>	<i>5 786 231</i>	<i>0,3</i>
Forskning og innovasjon					
920	Norges forskningsråd	2 156 343	2 223 200	2 089 400	-6,0
922	Rømvirksomhet	1 065 705	1 680 301	1 337 608	-20,4
923	Havforskningsinstituttet	1 209 257	1 201 056	1 219 850	1,6
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	16 240	16 000	6 850	-57,2
926	Havforskningsinstituttet, forsknings- fartøy	1 143 541	283 133	298 450	5,4
928	Annen marin forskning og utvikling	156 047	164 651	164 050	-0,4
929	Institutt for energiteknikk	188 000	187 000	401 250	114,6
930	Design og arkitektur Norge	70 100	65 043	65 000	-0,1
935	Patentstyret	257 710	258 400	283 300	9,6
936	Klagenemnda for industrielle rettig- heter	6 795	8 000	8 150	1,9
2421	Innovasjon Norge	49 763 384	56 103 402	61 041 550	8,8

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
2426	Siva SF	213 821	309 865	137 200	-55,7
	<i>Sum kategori 17.20</i>	<i>56 246 943</i>	<i>62 500 051</i>	<i>67 052 658</i>	<i>7,3</i>
	Markedsadgang og eksport				
940	Internasjonaliseringstiltak	83 607	91 739	59 400	-35,3
2429	Eksportkredittordningen	2 951 704	8 115 323	5 118 400	-36,9
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt	10 000			
	<i>Sum kategori 17.30</i>	<i>3 045 311</i>	<i>8 207 062</i>	<i>5 177 800</i>	<i>-36,9</i>
	Statlig eierskap				
950	Forvaltning av statlig eierskap	2 758 191	422 938	864 800	104,5
	<i>Sum kategori 17.40</i>	<i>2 758 191</i>	<i>422 938</i>	<i>864 800</i>	<i>104,5</i>
	<i>Sum programområde 17</i>	<i>70 173 659</i>	<i>76 900 036</i>	<i>78 881 489</i>	<i>2,6</i>
	Arbeidsliv				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	80 000	85 000	80 000	-5,9
	<i>Sum kategori 33.40</i>	<i>80 000</i>	<i>85 000</i>	<i>80 000</i>	<i>-5,9</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>80 000</i>	<i>85 000</i>	<i>80 000</i>	<i>-5,9</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>70 253 659</i>	<i>76 985 036</i>	<i>78 961 489</i>	<i>2,6</i>

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
01–29	Driftsutgifter	4 589 353	4 527 668	4 513 511	-0,3
30–49	Investeringer	1 128 555	562 340	523 250	-7,0
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	3 131 041	3 152 034	3 017 050	-4,3
60–69	Overføringer til kommuneforvaltningen	2 812 469	519 000		-100,0
70–89	Overføringer til andre	5 552 567	5 690 494	6 388 120	12,3
90–99	Lånetransaksjoner	53 039 674	62 533 500	64 519 558	3,2
	Sum under departementet	70 253 659	76 985 036	78 961 489	2,6

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen
Regjeringen har innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform og forutsetter at alle virk-

somheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Den foreslåtte overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter og for enkelte inntekstposter som bevilges over statsbudsjettet for 2020. Dette

utgjør om lag 36,9 mill. kroner på Nærings- og fiskeridepartementets utgiftsområde og 9,7 mill. kroner på inntektssiden.

Antall årsverk

I omtalen av virksomhetene under Nærings- og fiskeridepartementet er det oppgitt antall årsverk. Tallene er hentet fra virksomhetenes årsrapporter og følger Direktoratet for økonomiforvaltning (DFØ) sin definisjon.

2.2 Oversikt over forslag til inntektsbevilgninger

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Ordinære inntekter					
3900	Nærings- og fiskeridepartementet	9 867	275	6 098	2 117,5
3902	Justervesenet	50 313	49 290	50 330	2,1
3903	Norsk akkreditering	50 024	49 155	50 450	2,6
3904	Brønnøysundregistrene	716 662	614 259	539 200	-12,2
3905	Norges geologiske undersøkelse	73 497	79 601	71 000	-10,8
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	1 502	884	1 900	114,9
3907	Norsk nukleær dekommisjonering			36 400	
3909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk			5 000	
3910	Sjøfartsdirektoratet	276 590	284 757	292 325	2,7
3911	Konkurransetilsynet	8 326	306	300	-2,0
3912	Klagenemndssekretariatet	1 865	1 430	1 450	1,4
3917	Fiskeridirektoratet	4 070 412	23 890	30 250	26,6
3923	Havforskningsinstituttet	352 117	419 163	430 400	2,7
3926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	119 716	85 836	88 150	2,7
3935	Patentstyret	103 897	102 324	110 200	7,7
3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	343	716	735	2,7
3950	Forvaltning av statlig eierskap	4 676 167	27 800	41 800	50,4
3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	2 112	1 940		-100,0
5325	Innovasjon Norge	46 750 720	53 088 500	57 880 000	9,0
5326	Siva SF	7 000	102 000	7 000	-93,1
5329	Eksportkredittordningen	13 362 355	9 020 000	11 820 000	31,0

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt	18 900	14 600	16 500	13,0
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	514 007	478 780	519 400	8,5
	<i>Sum Ordinære inntekter</i>	<i>71 166 392</i>	<i>64 445 506</i>	<i>71 998 888</i>	<i>11,7</i>
	Renter og utbytte mv.				
5612	Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	3 200	2 900	3 200	10,3
5613	Renter fra Siva SF	18 163	16 300	15 550	-4,6
5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	377 206	389 500	355 000	-8,9
5629	Renter fra eksportkredittordningen	1 727 053	1 700 000	1 600 000	-5,9
5656	Aksjer under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	23 504 757	21 635 500	20 209 700	-6,6
	<i>Sum Renter og utbytte mv.</i>	<i>25 630 379</i>	<i>23 744 200</i>	<i>22 183 450</i>	<i>-6,6</i>
	<i>Sum programområde 17</i>	<i>96 796 771</i>	<i>88 189 706</i>	<i>94 182 338</i>	<i>6,8</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>96 796 771</i>	<i>88 189 706</i>	<i>94 182 338</i>	<i>6,8</i>

Økningen fra 2019 til 2020 skyldes i hovedsakelig økte anslag på låneavdrag fra Innovasjon Norge og eksportkredittordningen.

2.3 Fordeling av statsrådenes konstitusjonelle ansvar

Fiskeri- og sjømatministerens ansvar

Tabell 2.1 Budsjettkapitler og -poster fiskeri- og sjømatministeren er ansvarlig for

Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, postene 77 og 78
Kap. 917 og 3917	Fiskeridirektoratet
Kap. 919	Diverse fiskeriformål
Kap. 923 og 3923	Havforskningsinstituttet
Kap. 926 og 3926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy
Kap. 928	Annen marin forskning og utvikling
Kap. 2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn
Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, postene 72–74

Næringsministerens ansvar

Tabell 2.2 Budsjettkapitler og -poster næringsministeren er ansvarlig for

Kap. 900 og 3900	Nærings- og fiskeridepartementet, postene 01, 22, 23, 30, 31, 71, 72, 73, 74, 81 og 83
Kap. 902 og 3902	Justervesenet
Kap. 903 og 3903	Norsk akkreditering
Kap. 904 og 3904	Brønnøysundregistrene
Kap. 905 og 3905	Norges geologiske undersøkelse
Kap. 906 og 3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard
Kap. 907 og 3907	Norsk nukleær dekommisjonering
Kap. 909 og 3909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk
Kap. 910 og 3910	Sjøfartsdirektoratet
Kap. 911 og 3911	Konkurransetilsynet
Kap. 912 og 3912	Klagenemndssekretariatet
Kap. 915	Regelrådet
Kap. 922	Romvirksomhet
Kap. 924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer
Kap. 929	Institutt for energiteknikk
Kap. 930	Design og arkitektur Norge
Kap. 935 og 3935	Patentstyret
Kap. 936 og 3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter
Kap. 940	Internasjonaliseringstiltak
Kap. 3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning
Kap. 2421	Innovasjon Norge, postene 70, 71, 72, 74, 76, 78, 80 og 90
Kap. 5325	Innovasjon Norge
Kap. 5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge
Kap. 2426, 5326 og 5613	Siva SF
Kap. 2429, 5329 og 5629	Eksportkredittordningen
Kap. 2460 og 5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt
Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, postene 71 og 75

Delt ansvar

Tabell 2.3 Budsjettposter statsrådene deler ansvaret for

Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, post 21, 70, 75 og 76
Kap. 920	Norges forskningsråd, post 50
Kap. 950 og 3950	Forvaltning av statlig eierskap
Kap. 5656	Aksjer under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning
Kap. 2421	Innovasjon Norge, post 50

Fordelingen av bevilgningene mellom statsrådene tilsvarer fordelingen på statsrådenes ansvars- områder for prosjekter og programmer som finansieres av bevilgningene.

2.4 Oversikt over tilsagns- og bestillingsfullmakter

Tabell 2.4 Tilsagns- og bestillingsfullmakter

		(i 1 000 kr)			
Kap./post	Betegnelse	Gjeldende fullmakt 2019	Forslag til bestillingsfullmakt 2020	Forslag til tilsagnsfullmakt 2020	Anslått termin for utbetaling/dekning
900/21	Nærings- og fiskeridepartementet, spesielle driftsutgifter	7 500	7 500		2021
900/22	Nærings- og fiskeridepartementet, trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg ¹	27 000			
904/22	Brønnøysundregistrene, forvaltning av Altinn-løsningen ²	50 000			
929/51	Institutt for energiteknikk, tilskudd til atomforskning ¹	42 000			
2421/72	Innovasjon Norge, innovasjonskontrakter	400 000		400 000	2021–2022
2421/76	Innovasjon Norge, miljøteknologi	750 000		750 000	2021–2022

¹ Det antas ikke å være behov for å fornye disse to fullmaktene i 2020.

² Bevilgning og tilsagnsfullmakt på denne posten er overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett for 2020 som følge av endringer i departementsstrukturen.

Det har gjennom flere år vært gitt en fullmakt under kap. 900, post 21 til å foreta bestillinger eller inngå forpliktelser til særlige utredninger o.l. for inntil 7,5 mill. kroner ut over gitt bevilgning. Det foreslås å videreføre ordningen for 2020, jf. forslag til vedtak VI.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt knyttet til innovasjonskontrakter i regi av Innovasjon Norge på 400 mill. kroner, jf. omtale under kap. 2421,

post 72 og forslag til vedtak V, 1. Dette er samme beløpsgrense som i 2019.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt knyttet til miljøteknologiordningen i regi av Innovasjon Norge på 750 mill. kroner, jf. omtale under kap. 2421, post 76 og forslag til vedtak V, 1. Dette er samme beløpsgrense som vedtatt gjennom behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2019.

I tillegg foreslås fullmakten knyttet til norsk deltakelse i frivillige programmer i Den europeiske romorganisasjonen (ESA) videreført. Fullmakten innebærer at Nærings- og fiskeridepartementet gis fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd på

inntil 245,1 mill. euro ut over gitt bevilgning til frivillige ESA-programmer, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 290,1 mill. euro, jf. nærmere omtale under kap. 922, post 71 og forslag til vedtak V, 2.

2.5 Oversikt over garanti- og garantilignende ordninger

Garantiordninger

Tabell 2.5 Garantiordninger under Nærings- og fiskeridepartementet

Betegnelse	(i 1 000 kr/1 000 euro)				
	Utbetalt (tap) i 2018	Samlet garanti-ansvar per 31.12.2018	Fullmakt for nye garantitilsagn for 2019	Forslag til nye garantitilsagn for 2020	Totalramme for nytt og gammelt garanti-ansvar i 2020
<i>Innovasjon Norge:</i>					
Realinvesteringer og driftskreditt	4 613	94 120	160 000	160 000	414 000
<i>Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK):</i>					
Den alminnelige ordning inkl. Gammel alminnelig ordning		110 209 000	1	1	145 000 000 ¹
Garantier ved eksport til og investeringer i utviklingsland		775 000	2	2	3 150 000 ²
Byggelånsgarantier til skipsbyggingsindustrien		3 695 000	3	3	7 000 000 ³
Garantiordning for langsiktige kraftavtaler til kraftintensiv industri		3 977 000	4	4	20 000 000 ⁴
Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge		1 154 000	5	5	10 000 000 ⁵
<i>Øvrige garantier:</i>					
Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD), garantikapital		Euro 296 920	0	0	Euro 296 920

¹ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 145 mrd. kroner.

² Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 3,15 mrd. kroner, men likevel slik at rammen ikke overstiger syv ganger det til enhver tid innestående beløp på ordningens grunnfond.

³ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 7 mrd. kroner.

⁴ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 20 mrd. kroner.

⁵ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 10 mrd. kroner.

Nærmere om de enkelte garantiene

Innovasjon Norge

Landsdekkende garantiordning for realinvesteringer og driftskreditt

Innovasjon Norge signerte i januar 2017 en toårig avtale med European Investment Fund (EIF) om risikoavlastning for en vekstgarantiordning. Avtalen innebærer at EIF dekker halvparten av tapene for låne- og garantitilsagn som gis under avtalen. Avtalen ble i juni 2018 fornyet for årene 2019 og 2020. Det foreslås en ramme for nye garantier til realinvesteringer og driftskapital på 160 mill. kroner for 2020. Dette er samme beløp som vedtatt for 2019. En totalramme på 414 mill. kroner vil være tilstrekkelig til å dekke gammelt ansvar fra tidligere år og nye tilsagn på inntil 160 mill. kroner per år for 2019 og 2020, jf. nærmere omtale under kap. 2421, post 50 og forslag til vedtak VII, 1

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)

GIEK forvalter fem aktive ordninger: Alminnelig garantiordning, U-landsordningen, Byggelånsgarantiordningen, Kraftgarantiordningen og en midlertidig garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Hver ordning har et klart definert formål med egne kriterier og en øvre ramme for totalbeløp av alle utstedte garantier og tilsagn om nye garantier under ordningen. Det vises til nærmere omtale av GIEKS garantiordninger og forslag til rammer under kap. 2460 og forslag til vedtak VII, 2–6.

Andre garantier

Garanti til Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD)

Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) ble opprettet i 1991. Banken eies av 69 land og to institusjoner, Den europeiske

investeringsbanken og EU-kommisjonen. Bankens hovedkontor ligger i London, men har også regionskontorer i landene hvor banken opererer. EBRD har et permanent styre i London med 23 styremedlemmer fra medlemslandene. Norge deler styrekrets med Finland, Latvia og Libanon.

EBRDs hovedformål er å fremskynde overgangen til åpne markedsorienterte økonomier og fremme utviklingen av en konkurransedyktig privat sektor i bankens operasjonsland. Operasjonslandene ligger i de sentral- og østeuropeiske landene, de tidligere sovjetrepublikkene, Sentral-Asia og sørøst i Middelhavet. EBRD kan bl.a. gi lån, foreta egenkapitalinvesteringer eller gi garantier til prosjekter/bedrifter i land som har forpliktet seg til og anvender prinsippene om flerpartidemokrati, pluralisme og markedsøkonomi. Banken opererer etter tre prinsipper: i) EBRDs virksomhet skal ha positiv innvirkning på reformprosessen i operasjonslandene, ii) EBRDs finansiering skal komme i tillegg til kommersiell finansiering, og iii) EBRD skal operere etter sunne bankprinsipper og drive kommersielt. Banken bidrar også med gavefinansiering ved bruk av tidligere overskudd og var bl.a. den største enkeltbidragsyteren til finansiering av sikringsprosjektene ved atomkraftverket i Tsjernobyl.

EBRD forpliktet seg i 2018 til å finansiere kommersielle prosjekter for om lag 9,5 mrd. euro fordelt på 395 prosjekter. Banken har som mål at 40 pst. av årlige investeringer skal være innenfor «grønn økonomi» innen 2020, og i 2018 investerte banken om lag 3,3 mrd. euro i den grønne økonomien. Banken vedtok også en ny energistrategi i 2018 som vektlegger økte investeringer innenfor fornybar energi. Ved utgangen av 2018 var om lag 66 pst. av utestående portefølje i privat sektor.

EBRDs grunnkapital er på 30 mrd. euro. Norges andel av grunnkapitalen utgjør 1,26 pst., dvs. 375,18 mill. euro. Av beløpet er 78,26 mill. euro innbetalt, mens det øvrige, 296,92 mill. euro, er garantikapital.

Andre garantilignende ordninger

Tabell 2.6 Garantilignende ordninger under Nærings- og fiskeridepartementet

Betegnelse	(i 1 000 kr/1 000 euro)			
	Utbetalt i 2018	Samlet ansvar per 31.12.2018	Forslag til ramme for 2020	Totalramme i 2020
Institutt for energiteknikk og Statsbygg, fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell	0	0	euro 80 000	euro 80 000
Beredskapsordning for varekrigsforsikring	0	0	2 000 000	2 000 000
Statlig miljøansvar på Raufoss	10 066	34 641		168 000
Lånesikringsordning, bolig- og næringsformål på Svalbard	0	0	25 000	25 000

Institutt for energiteknikk (IFE) og Statsbygg, fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell

IFEs erstatningsansvar for atomulykker og tilhørende garanti er ved kongelig resolusjon fastsatt til 80 mill. euro, med praktisk virkning fra det tidspunkt endringsprotokollen av 12. februar 2004 til Pariskonvensjonen trer i kraft for Norge. Dette vil skje når protokollen er ratifisert av Norge, og et tilstrekkelig antall av de andre kontraherende statene. Så langt er det fortsatt bare to land som har ratifisert protokollen. Ansvarer omfatter IFEs atomanlegg på Kjeller og i Halden, Statsbyggs anlegg KLDRA Himdalen, midlertidig lagring av atomavfall på IFEs eiendom på Kjeller i påvente av overføring til Himdalen og all transport av radioaktivt materiale mellom IFEs egne anlegg og mellom IFEs og Statsbyggs atomanlegg. Norsk nukleær dekommisjonering vil også omfattes av ansvaret om denne virksomheten overtar anlegg fra IFE og/eller Statsbygg. Ansvarer foreslås satt til 80 mill. euro. Inntil endringene trer i kraft for Norge, vil det nåværende ansvarsbeløpet på 60 mill. spesielle trekkrettigheter gjelde. Det vises til omtale under kap. 929 og forslag til vedtak IX, 1.

Beredskapsordning for varekrigsforsikring

Lov om statlig varekrigsforsikring som en beredskapsordning trådte i kraft 1. januar 2014. Ordningen er nærmere omtalt under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 72, Tilskudd til beredskapsordninger. Iverksettelse av ordningen med hjemmel i loven medfører risiko for at staten kan pådra seg erstatningsutbetalinger ut over det

som blir dekket av premieinnbetalinger. Ordningen med at Stortinget gir samtykke til å inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar på 2 mrd. kroner foreslås videreført i 2020, jf. forslag til vedtak IX, 2.

Statlig miljøgaranti på Raufoss

Staten påtok seg i 2004 ansvar for å dekke kostnader knyttet til opprydding av forurensning etter den tidligere virksomheten til Raufoss Ammunisjonsfabrikker AS, som var 100 pst. eid av staten, og Raufoss ASA, hvor statens eierandel var 50,3 pst. Ved behandlingen av St.prp. nr. 40 og Innst. S. nr. 147 (2003–2004) *Statlig miljøansvar på Raufoss* fattet Stortinget 23. mars 2004 følgende vedtak:

«Stortinget samtykker i at staten ved Nærings- og handelsdepartementet kan utstede garantier for miljø- og forurensningsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som følger av offentligrettslig miljøpålegg oppad begrenset til 50 mill. kroner.»

Bakgrunnen for vedtaket var at juridiske vurderinger viste at staten kunne holdes ansvarlig for eventuelle miljøforpliktelser knyttet til historisk relatert forurensning på Raufoss-området, samt deponering av ammunisjon m.m. i Mjøsa. Utbetalinger under fullmakten skjer på grunnlag av dokumenterte refusjonskrav for kostnader ved tiltak som omfattes av rettskraftige pålegg fra Miljødirektoratet. Garantien skal bare dekke kostnader knyttet til historisk forurensning. Rammen for

garantiene har blitt utvidet flere ganger og utgjør nå 168 mill. kroner. Omtale av aktiviteter knyttet til garantiforpliktelsene og forslag om fullmakt til å kunne overskride bevilgningen innenfor gitt garantiramme er nærmere omtalt under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Miljøtiltak Raufoss.

For 2019 er det bevilget 5,2 mill. kroner til å dekke refusjon av kostnader i forbindelse med de statlige garantiene for miljø- og forurensningsansvar på Raufoss. Det foreslås en bevilgning på 2,05 mill. kroner for 2020. Utbetalingene i de enkelte år føres som innfrielse av refusjonsansvar og reduserer samtidig resterende fullmaktsramme for garantiforpliktelsene. Per 1. september 2019 var det utbetalt til sammen om lag 133,9 mill. kroner siden staten påtok seg garantiforpliktelsene i 2004. Det foreslås som tidligere år å videreføre fullmakten til å kunne overskride bevilgningen innenfor gitt garantiramme på 168 mill. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 1.

Lånesikringsordning, bolig- og næringsformål på Svalbard

Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet eier over 98 pst. av all grunn på Svalbard. Utleie av grunn til private er regulert av en standardavtale.

Stortinget vedtok i forbindelse med revidert budsjett for 2017, jf. Innst. 401 S (2016–2017), å ta inn en bestemmelse om en lånesikringsordning i standardavtalen. Dette innebærer at staten, der-

som den sier opp en avtale eller nekter overføring av leieretten til ny leietaker, kan bli forpliktet til å innfri eksisterende lån med tinglyst pant i bygninger på grunnen som omfattes av avtalen. Ordningen er foreløpig ikke tatt i bruk, og dens mange begrensninger gjør at det er svært liten sannsynlighet for at den noen gang vil bli tatt i bruk. Ordningen vil likevel gi økt forutsigbarhet for långevære og dermed kunne legge til rette for ny næringsvirksomhet på Svalbard, uten at dette går på bekostning av statens kontroll over grunnen.

Det foreslås å videreføre departementets fullmakt til å gi garantier for lån i 2020 innenfor en samlet garantiramme for nye og gamle avtaler på 25 mill. kroner, og til å utgiftsføre uten bevilgning utbetalinger innenfor en ramme på 10 mill. kroner under kap. 900, post 80, jf. forslag til vedtak VIII.

2.6 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Nærings- og fiskeridepartementet foreslås stikkordet knyttet til enkelte poster utenom postgruppen 30–49. Disse er oppført i tabellen nedenfor. Bruk av stikkordet begrunnes ut fra følgende to forhold:

Bevilgningen gjelder bygg- og anleggs- og materiellbevilgninger.

Utbetaling av tilsagn om tilskudd gitt i 2019 må helt eller delvis kunne foretas i 2020 eller senere budsjetterminer for å sikre at alle vilkår i tilsagnene er oppfylt før midlene utbetales.

Under Nærings- og fiskeridepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2019	Forslag 2020
900	21	Spesielle driftsutgifter	80 202	57 150
900	22	Nukleære utredninger og prosjektledelse	5 942	10 000
900	75	Tilskudd til særskilte prosjekter	11 495	10 270
900	77	Tilskudd til sjømatiltak	6 528	13 000
904	21	Spesielle driftsutgifter	423	21 850
904	22	Forvaltning av Altinn-løsningen	51 372	
905	21	Spesielle driftsutgifter		69 000
907	21	Spesielle driftsutgifter		177 000
917	22	Fiskeriforskning og -overvåking	19 085	90 000
919	74	Erstatninger	2 890	1 900
919	75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene	14 673	3 000
919	76	Tilskudd til fiskeriforskning	32 456	7 300
919	79	Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning	866	
922	72	Nasjonale følgemidler		21 500
922	74	Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter		43 700
923	21	Spesielle driftsutgifter		416 600
923	22	Fiskeriforskning og -overvåking	45 468	170 000
926	21	Spesielle driftsutgifter	5 371	88 000
940	21	Spesielle driftsutgifter	10 968	10 500
2421	71	Innovative næringsmiljøer	130 440	97 450
2421	72	Innovasjonskontrakter	77 397	328 750
2421	74	Reiseliv, profilering og kompetanse	67 597	480 000
2421	76	Miljøteknologi	172 608	565 500

3 Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortingssesjonen 2018–2019 og alle vedtak fra tidligere stortingssesjoner hvor rapporteringen ikke ble varslet avsluttet i Prop. 1 S (2018–2019), samt de vedtakene som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 291 S (2018–2019) mente ikke var utkvittert. I enkelte tilfeller kan oppfølgingen av vedtakene være mer omfattende beskrevet under det aktuelle programområdet i proposisjonen. Det vil i disse tilfellene være en henvisning til hvor denne teksten finnes.

I fjerde kolonne i tabell 3.1 angis det hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttes til anmodningsvedtaket nå avsluttes eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket

også i neste års budsjettproposisjon. Rapporteringen på vedtak som innebærer at departementet skal legge frem en konkret sak for Stortinget, f.eks. proposisjon, stortingsmelding, utredning el., vil normalt avsluttes først når saken er lagt frem for Stortinget.

Selv om det i tabellen angis at rapporteringen avsluttes, vil det i en del tilfeller kunne være slik at oppfølgingen av alle sider av vedtaket ikke er endelig avsluttet. Dette kan f.eks. gjelde vedtak med anmodning til regjeringen om å ivareta særlige hensyn i politikktutforming på et område, der oppfølgingen vil kunne gå over mange år. Stortinget vil i disse tilfellene holdes orientert om den videre oppfølgingen på ordinær måte, gjennom omtale av det relevante politikkområdet i budsjettproposisjoner og andre dokumenter.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2018–2019	83	Håndtering av forurensningen i forbindelse med salg av statens eiendom på Raudsand i Nesset kommune	Nei
2017–2018	43	Gjennomgang av Argentum Fondsinvesteringer AS	Nei
2017–2018	142	Stortingsmelding om fiskeripolitikken	Ja
2017–2018	151	Fremdrift og vurdering av bevilgningsbehov for Andøya Space Center	Nei
2017–2018	607	Styrke åpenheten rundt forvaltningen av FHF's forskningsmidler	Ja
2017–2018	766	Lov om god handelsskikk	Nei
2017–2018	767	Fremme konkurranse, innovasjon og nyetablering i mat- og dagligvaremarkedet	Nei
2017–2018	769	Midlertidig toppfinansieringsordning for nærskipfarten	Nei
2016–2017	84	Stortingsmelding om sjøsikkerhet og kystberedskap	Ja
2016–2017	92	Romstrategi	Nei
2016–2017	93	Virkemidler og organisering av norsk romvirksomhet	Nei
2016–2017	108 pkt. 35	Registrering av firmaer og selskap i Norge uten fysisk tilstedeværelse etter modell fra Estland	Nei

Tabell 3.1 Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtaks nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2016–2017	108 pkt. 37	Gjennomgang av tilgang på venture-kapital i Norge	Ja
2016–2017	119	Ungdomsfiskeordningen	Ja
2016–2017	121	Omregningsregler slik at antall kilo blir regnet i rund fisk	Nei
2016–2017	123	Omregningsregler slik at antall kilo blir regnet i rund fisk	Nei
2016–2017	154	Utrede muligheten for fiskeindustri på Svalbard	Ja
2016–2017	684	Handlingsplan for kvinnelige gründere	Ja
2016–2017	690	Flere tjenesteytende næringer innenfor kvinnedominerte sektorer som helse- og omsorgssektoren	Ja
2016–2017	691	Stimulere til mer gründerskap i offentlig sektor	Ja
2016–2017	720	Strategi for utvidelse av reiselivsnæringens sesong	Ja
2016–2017	762	Stortingsmelding om handelsnæringen	Ja
2016–2017	841	Overføre oppgaver tilknyttet regional næringsutvikling fra Innovasjon Norge til de nye regionene	Ja
2016–2017	857	Omregningsreglar slik at talet på kilo vert rekna i rund fisk	Nei
2016–2017	951	Stortingsmelding om helseindustrien	Ja
2016–2017	1101	Norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel.	Nei
2015–2016	219	Romstrategi	Nei
2015–2016	508	Innlands oppdrettsfiskvirksomhet	Nei
2015–2106	568	Positive ringvirkninger på Svalbard fra høsting av marine ressurser	Ja
2015–2016	571	Strategi for helårs arbeidsplasser i industrien	Ja
2015–2016	574	Opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning	Ja
2015–2016	575	Strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen	Ja
2015–2016	576	Strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff	Ja
2013–2014	496	Informasjon om eiere av aksjeselskaper	Nei

Stortingssesjon 2018–2019

Håndtering av forurensningen i forbindelse med salg av statens eiendom på Raudsand i Nesset kommune

Vedtaks nr. 83, 3. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen om at forurensningen på statens grunn må håndteres i forbindelse med salget av statens eiendom på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Roms-

dal, og at det legges til rette for at gruvesjakter og avfallsdeponier på områdene sikres samtidig.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 1 (2018–2019) *Nasjonalbudsjettet 2019*, Prop. 1 S (2018–2019) og Prop. 1 S Tillegg 1–3 (2018–2019), jf. Innst. 2 S (2018–2019).

Stortinget har gitt Nærings- og fiskeridepartementet samtykke til å avhende statens eiendom på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Romsdal.

Direktoratet for mineralforvaltning har fått i oppdrag å forberede salg av eiendommen. Eiendommen er annonsert for salg. Ansvar for og oppfølging av miljø- og forurensningsspørsmålet vil bli håndtert i forbindelse med salget, herunder oppfølging av krav til nødvendig opprydding og sikring i tråd med pålegg fra Miljødirektoratet. Salgsprosessen vil kunne gjennomføres i løpet av 2019, ev. tidlig i 2020. Nærings- og fiskeridepartementet vil på egnet måte komme tilbake til Stortinget når salget er gjennomført.

Stortingssesjon 2017–2018

Gjennomgang av Argentum Fondsinvesteringer AS
Vedtak nr. 43, 4. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå Argentums mandat, investeringsportefølje og rolle og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 1 (2017–2018) *Nasjonalbudsjettet 2018*, jf. Innst. 2 S (2017–2018).

Som det fremgår av Eierskapsmeldingen (Meld. St. 27 (2013–2014)), er statens mål med sitt eierskap i Argentum å få god avkastning på investeringer i aktive eierfond (private equity), og bidra til et mer velfungerende kapitalmarked for unoterte selskaper gjennom saminvesteringer i slike fond med private investorer. Videre skal selskapet bidra som investor til en videreutvikling av private equity-bransjen og drives på forretningsmessig grunnlag. Argentums mandat, investeringsportefølje og rolle gjennomgås i lys av anmodningsvedtaket, og er en del av arbeidet med ny eierskapsmelding som legges frem høsten 2019.

Stortingsmelding om fiskeripolitikken

Vedtak nr. 142, 11. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen snarest legge frem en stortingsmelding om fiskeripolitikken med utgangspunkt i oppfølgingen av Eidesen-utvalget.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Dokument 8:21 S *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken og Torgeir Knag Fylkesnes om at det ikke skal gjøres strukturendringer i fiskeriene før etter at Stor-*

tinget har gjennomført en helhetlig gjennomgang av strukturpolitikken, jf. Innst. 41 S (2017–2018).

Regjeringen satte i 2015 ned et offentlig utvalg (Eidesen-utvalget) som skulle foreta en gjennomgang av det norske kvotesystemet og vurdere hvordan ressursrenten fra fiskeriene skal behandles i fremtiden. Utvalget leverte sin innstilling i desember 2016, og utvalgets forslag har vært til vurdering i departementet. Regjeringen la 21. juni 2019 frem Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – en fremtidsrettet fiskerinæring*. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Fremdrift og vurdering av bevilgningsbehov for Andøya Space Center

Vedtak nr. 151, 11. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake i revidert nasjonalbudsjett 2018 med forslag til fremdrift og vurderinger av bevilgningsbehov for Andøya Space Center.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Prop. 20 S (2017–2018) *Endringer i statsbudsjettet 2017 under Nærings- og fiskeridepartementet*, jf. Innst. 64 S (2017–2018).

Anmodningsvedtaket er fulgt opp gjennom forslag i Prop. 85 S (2017–2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2018* om å gi Andøya Space Center AS et lån på 20 mill. kroner for å utrede mulighetene for å etablere en oppskytningsbase for småsatellitter på Andøya. Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag i Innst. 400 S (2017–2018). Andøya Space Center AS har anmodet staten som eier om egenkapital for å gjennomføre utbygging av oppskytningsbase for småsatellitter på Andøya. Regjeringen behandler dette som eier og vurderer om prosjektet kan gjennomføres på forretningsmessig grunnlag. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget når saken er ferdigbehandlet.

Styrke åpenheten rundt forvaltningen av FHF's forskningsmidler

Vedtak nr. 607, 12. april 2018

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak som kan styrke åpenheten rundt forvaltningen av FHF's forskningsmidler.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Prop. 37 L (2017–2018) *Endringer i lov om avgift til forskning og utvikling i fiskeri- og havbruksnærin-*

gen (forvaltningen av Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond), jf. Innst. 154 L (2017–2018).

I Innst. 219 vises det til at vedtaket ikke er fulgt opp, og at regjeringen vil komme tilbake til saken i forslag til statsbudsjett for 2020.

Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond ble omdannet til Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfinansiering AS per 1. januar 2019. Anmodningsvedtaket er fulgt opp gjennom at ny forskrift om avgift til forskning og utvikling i fiskeri- og havbruksnæringsen gjeldende fra 1. januar 2019 fastslår at kriterier og rutiner for tildeling av FHF's midler skal være allment tilgjengelige, at midlene som hovedregel skal tildeles etter konkurranse og at resultatene av den forskningen som finansieres, skal være allment tilgjengelig. FHF's virksomhet omfattes av offentlighetsloven, og selskapet praktiserer prinsippet om meroffentlighet. Prinsippet om åpenhet er fulgt opp i styringsdialogen mellom Nærings- og fiskeridepartementet og det tidligere fondet, og følges opp i dialogen mellom departementet og selskapet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Lov om god handelsskikk

Vedtak nr. 766, 28. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag til lov om god handelsskikk med tilsyn som innehar selvstendig beslutningskompetanse, men tilsynsalternativer kan utredes. Lovproposisjonen skal legges frem snarest mulig og med ikrafttredelse for loven i løpet av 2019.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Dokument 8:170 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Ingvild Kjerkol og Anette Trettebergstuen om balansert makt i verdikjeden for mat og dagligvarer*, jf. Innst. 292 S (2017–2018).

Nærings- og fiskeridepartementet sendte et lovforslag på høring 26. april 2019. Som Stortinget har bedt om, bygger forslaget i hovedsak på Hjelmeng-utvalgets arbeid i NOU 2013: 6 *God handelsskikk i dagligvarekjeden*. Departementet har likevel foreslått en noe annen løsning for tilsyn med loven. Av denne grunn, og fordi det har gått lang tid siden Hjelmeng-utvalgets forslag var på høring, ønsket departementet å gjennomføre en ny høring av saken. En forutsetning i Stortingets vedtak er at håndheving av lov om god handelsskikk skal medføre minst mulig byråkrati. Departementet har presentert flere ulike tilsynsalternativer i høringsnotatet. Som informert om i Prop. 1

(2018–2019), jf. Innst. 8 S (2018–2019) vil proposisjonen bli sendt til Stortinget innen utgangen av 2019.

Fremme konkurranse, innovasjon og nyetablering i mat- og dagligvaremarkedet

Vedtak nr. 767, 28. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede tiltak som vil virke konkurransefremmende og legger til rette for nyetablering og fremmer innovasjon i mat- og dagligvaremarkedet, herunder forbud mot prisdiskriminering for dominerende leverandører samt forhold knyttet til distribusjon, og snarest mulig komme tilbake med dette til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Dokument 8:170 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Ingvild Kjerkol og Anette Trettebergstuen om balansert makt i verdikjeden for mat og dagligvarer*, jf. Innst. 292 S (2017–2018).

Konkurransetilsynet leverte på oppdrag fra departementet flere foreløpige utredningsrapporter høsten 2018. I 2019 har forbruksforskningsinstituttet SIFO utarbeidet en oppdatert studie av priser og utvalg i norske dagligvarebutikker med internasjonale sammenlikninger. Studien ble levert i juli 2019. Konkurransetilsynets rapporter, tilsynets pågående arbeid med kartlegging av forskjeller i innkjøpspriser og de ytterligere utredningene knyttet til verdikjeden for mat vil ses i sammenheng med oppfølgingen av Stortingets vedtak. Stortinget skriver i Innst. 291 S (2018–2019):

«Komiteen merker seg at regjeringen vil komme til Stortinget med saken i løpet av 2019.»

Som varslet i Prop. 114 S (2018–2019), vil rapporteringen til Stortinget skje våren 2020, i form av en stortingsmelding målrettet mot og avgrenset til konkurransen i dagligvaremarkedet. Stortingsmeldingen vil legge vekt på å gi en helhetlig fremstilling av utfordringene i markedet og vurdere mulige tiltak for å bedre konkurransen til det beste for forbrukeren. I Prop. 114 S (2018–2019) foreslo regjeringen å styrke Konkurransetilsynet med 6,5 mill. kroner i 2019 slik at tilsynet kan øke innsatsen med å håndheve konkurranseloven i dagligvarebransjen. Denne satsningen foreslås videreført i 2020 med 8,5 mill. kroner, jf. omtale under kap. 911 og Programkategoriomtalen 17.10

Midlertidig toppfinansieringsordning for nærskipsfarten

Vedtak nr. 769, 28. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede en midlertidig toppfinansieringsordning på markedsmessige vilkår for nærskipsfarten gjennom GIEK og Eksportkreditt Norge. Utredningen legges fram for Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Prop 58 L (2017–2018) *Endringer i eksportkredittloven (ny midlertidig låne- og garantiordning for skip mv.)*, jf. Innst. 288 L (2017–2018).

Vedtaket ble gitt en foreløpig omtale i Prop. 1 S (2018–2019) Nærings- og fiskeridepartementet, der det fremgikk at regjeringen ville følge opp vedtaket og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Departementet har utlyst en ekstern studie for å kartlegge nærskipsrederienes finansielle evne til flåtefornyelse. Utredningen skal være klar i januar 2020. Departementet vil også vurdere handlingsrommet for flåtefornyelse innenfor eksisterende virkemidler i GIEK, Eksportkreditt Norge og Innovasjon Norge, og vil deretter komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Stortingssesjon 2016–2017

Melding om sjøsikkerhet og kystberedskap

Vedtak nr. 84, 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringa om å utarbeida ei stortingsmelding om betre samhandling mellom aktørane når det gjeld førebyggjande sjøtryggleik og kystberedskap. Meldinga skal også omhandla ulykker knytt til bruk av fritidsbåt.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 35 (2015–2016) *På rett kurs. Forebyggende sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning*, jf. Innst. 72 S (2016–2017).

Regjeringen la 21. juni 2019 frem Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik*. I meldingen foretar regjeringen en gjennomgang av sikkerheten til sjøs både for nærings- og fritidsfartøy og beskriver samhandlingen mellom relevante offentlige og private aktører. Meldingen inneholder en særskilt gjennomgang av nordområdene og fritidsbåter.

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Romstrategi

Vedtak nr. 92, 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en norsk romstrategi med følgende fire strategiske hovedområder: 1. Klima og miljø 2. Teknologioverføring 3. Samfunnssikkerhet 4. Forskning og utdanning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:122 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Snorre Serigstad Valen, Tore Hagebakken, Torgeir Knag Fylkesnes og Odd Omland om en ny norsk romstrategi*, jf. Innst. 97 S (2016–2017).

I Meld. St. 7 (2017–2018) og i Prop. 1 S (2017–2018) for Nærings- og fiskeridepartementet ble det informert om at departementet arbeider med en romstrategi. I Prop. 1 S (2018–2019) og Meld. St. 12 (2018–2019) varslet regjeringen at strategien ville legges frem for Stortinget på egnet måte i vårsesjonen 2019. I Innst. 291 S (2018–2019) viser kontroll- og konstitusjonskomiteen til at næringskomiteen i brev av 28. mars 2019 merker seg at strategien blir presentert for Stortinget på egnet måte i vårsesjonen 2019. Regjeringen tar sikte på å legge frem sin romstrategi som en melding til Stortinget innen utgangen av 2019.

Virkemidler og organisering av norsk romvirksomhet

Vedtak nr. 93, 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringen: 1. Oppdatere og fornye virkemidlene fra Meld. St. 32 (2012–2013) *Mellom himmel og jord: Norsk romvirksomhet for næring og nytte*. 2. Vurdere et «Space leadership council» direkte under næringsministeren – et rådgivende organ for utvikling av norsk romvirksomhet med seniormedlemmer fra industrien/akademia. 3. Vurdere opprettelsen av et nytt nasjonalt romprogram. 4. Arbeide frem en ny og bedre organisering av Norsk Romsenter, med et mandat som er ambisiøst, målrettet og næringsorientert, og gjøre senteret til spydspissen for å gjennomføre strategien. 5. Vurdere å opprette et nytt romteknologiprogram i samarbeid med Innovasjon Norge, for utvikling av ny teknologi og teknologioverføring. 6. Samordne og styrke utdanning og forskning innenfor feltet. 7. Utvikle Norge til å bli den ledende romnasjonen i Arktis. 8. Utarbeide en langsiktig strategi

for samarbeidet med ESA, med mål om å styrke nasjonal retur fra ESAs programmer.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:122 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Snorre Serigstad Valen, Tore Hagebakken, Torgeir Knag Fylkesnes og Odd Omland om en ny norsk romstrategi*, jf. Innst. 97 S (2016–2017).

Det vises til felles omtale av vedtak nr. 92 og 93 (2016–2017) og 219 (2015–2016) under vedtak nr. 92.

Registrering av firmaer og selskap i Norge uten fysisk tilstedeværelse

Vedtaket nr. 108 pkt. 35, 5. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere en ordning med mulighet for registrering av firmaer og selskap i Norge uten fysisk tilstedeværelse etter modell fra Estland.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Meld. St. 1 (2016–2017) *Nasjonalbudsjettet 2017*, Prop. 1 S (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 1–5 (2016–2017), jf. Innst. 2 S (2016–2017).

I Prop. 1 S (2017–2018) Nærings- og fiskeridepartementet fremgikk det at det ble tatt sikte på å fullføre dette arbeidet høsten 2017, og at regjeringen ville komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Næringskomiteen merket seg i Innst. 8 S (2017–2018) omtalen og at regjeringen var i slutfasen med å vurdere forslaget. I Innst. 8 S (2018–2019), jf. Prop. 1 S (2018–2019) for Nærings- og fiskeridepartementet, merket næringskomiteen seg at det arbeides med å følge opp vedtaket.

Vedtaket refererer til Estland der det gis mulighet for såkalte e-Residency, som gir anledning til å stifte og administrere virksomhet uavhengig av opphold i landet. Estlands løsning bygger på sikker elektronisk identifisering av utenlandske statsborgere. En sikker elektronisk identifisering av utenlandske statsborgere er nødvendig for å innføre en lignende modell i Norge. Innføring av nasjonale ID-kort er vedtatt, og Politidirektoratet har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet satt i gang arbeidet med å legge rammene for utstedelse av disse.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når løsningen for utstedelse av slike ID-kort er klar.

Gjennomgang av tilgang på venturekapital i Norge
Vedtaket nr. 108 pkt. 37, 5. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av tilgang på venturekapital i Norge, både offentlig og privat, og på egnet måte fremme forslag til forbedringer.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Meld. St. 1 (2016–2017) *Nasjonalbudsjettet 2017*, Prop. 1 S (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 1–5 (2016–2017), jf. Innst. 2 S (2016–2017).

I Innst. 8 S (2018–2019) skrev komiteen at spørsmålet var utredet, men at det foreløpig ikke var foreslått tiltak for å bedre kapitaltilgangen, og at vedtaket derfor ikke var fulgt opp. Det ble vist til at det er viktig at regjeringen raskt kommer med forslag om oppfølging av NOU 2018: 5 *Kapital i omstillingens tid*.

I Innst. 291 S (2018–2019) viste komiteen til at regjeringen ville komme tilbake til Stortinget på egnet måte og avventet dette før vedtaket kunne kvitteres ut. Komiteen viste for øvrig til at næringskomiteen i sitt svarbrev av 28. mars 2019 bemerket at regjeringen ville komme tilbake til saken i løpet av 2019.

Vedtaket er fulgt opp bl.a. gjennom Kapitaltilgangsutvalgets NOU 2018: 5 *Kapital i omstillingens tid – Næringslivets tilgang til kapital*. Utredningen var på høring våren og sommeren 2018, og det kom inn 54 svar i høringsrunden. Det ble avholdt en høringskonferanse høsten 2019. Regjeringen har i tiden etter høringen og høringskonferansen vurdert utvalgets vurderinger og anbefalinger, samt høringsinnspillene.

I tråd med Kapitaltilgangsutvalgets utredning foreslår regjeringen å endre Investinors mandat, jf. omtale i del II, programkategori 17.20. Forslaget innebærer at også Investinor får ansvaret for såkornfondene og ordningen med pre-såkornfond som i dag forvaltes av Innovasjon Norge. Videre oppfølging vil bli en del av gjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet, jf. omtale i del II, programkategori 17.20 om aktører og virkemidler og regjeringens løpende arbeid på finansmarkeds- og skatteområdet, jf. omtale av dette i Nasjonalbudsjettet for 2020.

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Ungdomsfiskeordningen

Vedtak nr. 119, 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med strategien for rekruttering til fiskerier om å utrede ungdomsfiskeordningen og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:126 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Snorre Serigstad Valen om å åpne havet for ungdomsfiske hele året*, jf. Innst. 61 S (2016–2017).

Regjeringen har utredet og vurdert de punktene næringskomiteen har bedt om å få belyst i Innst. 61 S (2016–2017). En utvidelse av ungdomsfiskeordningen vil medføre sikkerhetsutfordringer og økt kontrollbehov. Selve formålet med ordningen ivaretas på en tilstrekkelig god måte med dagens organisering, og det er ikke sannsynliggjort at gevinstene ved å gjøre ordningen helårlig står i forhold til kostnader ved økt risiko og mer kontroll. Regjeringen ønsker derfor ikke å utvide ungdomsfiskeordningen til å gjelde hele året.

Vedtak nr. 119 om ungdomsfiskeordningen er svart ut sammen med vedtak 571 om helårs arbeidsplasser i fiskeindustrien og vedtak 575 strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen. Anmodningsvedtaket ble svart ut i Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – en fremtidsrettet fiskerinæring*. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Omregningsregler slik at antall kilo blir regnet i rund fisk

Vedtak nr. 121, 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringa utarbeide omrekningsreglar slik at antal kg vert rekna i rund fisk.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:127 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Snorre Serigstad Valen om å langsiktighet og trygghet for turistfisket*, jf. Innst. 96 S (2016–2017).

Det vises til omtale under vedtak nr. 857 (2016–2017).

Omregningsregler slik at antall kilo blir regnet i rund fisk

Vedtak nr. 123, 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringa utarbeide omrekningsreglar slik at talet på kilo vert rekna i rund fisk. Stortinget ber regjeringa kome attende til Stortinget i forbindelse med reiselivsmeldinga.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:127 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantane Torgeir Knag Fylkesnes og Snorre Serigstad Valen om å langsiktighet og trygghet for turistfisket*, jf. Innst. 96 S (2016–2017).

Det vises til omtale under vedtak nr. 857 (2016–2017).

Utrede muligheter for fiskeindustri på Svalbard

Vedtak nr. 154, 13. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheter for fiskeindustri på Svalbard.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet, jf. Innst. 8 S (2016–2017).

Nærings- og fiskeridepartementet besvarer vedtak nr. 568 (2015–2016) og vedtak nr. 154 samlet til Stortinget. I Prop. 85 S (2017–2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2018* informerte Nærings- og fiskeridepartementet om at det ble arbeidet med å innføre landings- og sluttseddelforskrift på Svalbard. Departementet informerte også at det ble vurdert om det er behov for justeringer i øvrig regelverk som f.eks. fiskesalgslagsloven. I Innst. 400 S (2017–2018) tar komiteen omtalen til orientering.

Regjeringen har innført landings- og sluttseddelforskriften på Svalbard fra 1. september 2018. Behov for å innføre andre reguleringer knyttet til fiskerivirksomhet vurderes etter behov og den aktiviteten som eventuelt kommer. Det legges ikke opp til å innføre særskilte tiltak for å etablere fiskerivirksomhet på Svalbard, enten det gjelder økt ressursuttak eller etablering av fiskemottak eller fiskeindustri. Generelle begrensninger i ressursuttaket tilsier at en ikke foretar seg noe særskilt for økt høsting og landinger på Svalbard. Det er betydelige begrensninger i grunnleggende infrastruktur på øygruppen. Hva gjelder fiskemottak eller fiskeindustri, er det opp til næringen selv å vurdere om det er lønnsomt å etablere fiskein-

dustri på Svalbard. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Handlingsplan for kvinnelige gründere

Vedtaket nr. 684, 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for kvinnelige gründere med tiltak som gjør at man bedre kan legge til rette for at kvinner kan starte egen bedrift.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling*, jf. Innst. 277 S (2016–2017).

I Innst. 291 S viser kontroll- og konstitusjonskomiteen til næringskomiteen sitt svarbrev av 28. mars 2019 hvor den viser til at vedtaket er fulgt opp, og at handlingsplanen skal legges frem i 2019.

Handlingsplan for kvinnelige gründere ble lagt frem 2. september 2019. Handlingsplanen skal øke kunnskapsgrunnlaget om kvinnelige gründere og se på hvordan dagens virkemidler kan innrettes bedre for å fremme kvinnelig gründerskap. Handlingsplanen vurderer også kvinnelige gründere i tjenesteintensive næringer som helse- og omsorgssektoren, og på hvordan økt gründerskap i tilknytning til offentlig sektor kan stimuleres. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Flere tjenesteytende næringer innenfor kvinnedominerte sektorer

Vedtaket nr. 690, 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for flere tjenesteytende næringer innenfor kvinnedominerte sektorer som helse- og omsorgssektoren.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling*, jf. Innst. 277 S (2016–2017).

I Meld. St. 18 (2018–2019) *Helsenæringen – Sammen om verdiskaping og bedre tjenester* og *bedre tjenester* la regjeringen frem sin politikk for vekst og utvikling i helsenæringen. Kommersialisering av ideer med utgangspunkt i erfaring og praksis i helse- og omsorgssektoren er et tema i meldingen.

Se felles omtale av vedtak nr. 684, 690 og 691 under vedtak nr. 684. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Tiltak for å stimulere til mer gründerskap i offentlig sektor

Vedtaket nr. 691, 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen foreslå til tak for å stimulere til mer gründerskap i offentlig sektor.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling*, jf. Innst. 277 S (2016–2017).

Se felles omtale av vedtak nr. 684, 690 og 691 under vedtak nr. 684. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Strategi for utvidelse av reiselivsnæringens sesong

Vedtaket nr. 720, 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for utvidelse av reiselivsnæringens sesong i samarbeid med reiselivsnæringen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*, jf. Innst. 324 S (2016–2017).

I Meld. St. 7 (2017–2018) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2016–2017* ble det vist til at Nærings- og fiskeridepartementet ville vurdere saken og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Reiselivsnæringen ville bli involvert i arbeidet. Kontroll- og konstitusjonskomiteen viste i Innst. 275 S (2017–2018) til at regjeringen ville komme tilbake til Stortinget på egnet måte og forventet dette før vedtaket kunne kvitteres ut.

Regjeringen legger til rette for å utvide reiselivsnæringens sesong først og fremst gjennom å fremme utviklingen av et mer mangfoldig reiselivsprodukt. Et bredere produkttilbud kan tiltrekke seg flere kundegrupper i reiselivsmarkedet også utenom høysesong. En viktig del av regjeringens innsats på området har vært å tilrettelegge for økt samarbeid mellom reiselivsnæringen og andre næringer. Regjeringen har i sin strategi for kultur og reiseliv fra juni 2019 vedtatt tiltak som skal bidra til å utvikle flere kulturbaserte reiseopplevelser. Dette er reiselivsprodukter som ofte er like attraktive til alle årstider, og som der-

for kan bidra til å øke aktiviteten og omsetningen på norske reisemål også utenfor høysesong. Oppfølgingen av regjeringens landbruksbaserte reiselivsstrategi fra 2017 er også en del av dette arbeidet. Satsingen på å utvikle flere unike matopplevelser som kan inngå i reiselivsproduktet, gjør Norge til en mer attraktiv helårsdestinasjon. Innovasjon Norges reiselivsoppdrag har også søkelys på å forlenge sesongen i norsk reiseliv, bl.a. gjennom sin markedsføringsstrategi med navnet «Hele Norge, hele året». Innovasjon Norge satser også mot mer forretningsrettede reiselivssegmenter som kongresser, kurs og konferanser, som har sine høysesonger i fritidsmarkedets lavsesong (høst og vår). I tillegg har regjeringen gitt Innovasjon Norge i oppdrag å utarbeide en strategi for arrangementsturisme, som er et marked med aktivitet gjennom hele året. Ovennevnte tiltak bidrar samlet sett til å utvide reiselivsnæringens grunnlag for helårlig – og dermed mer lønnsom – drift.

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Stortingsmelding om handelsnæringen

Vedtaket nr. 762, 6. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om handelsnæringen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 345 S (2016–2017), jf. Dokument 8:134 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad og Heidi Grini om en stortingsmelding om handelsnæringen.*

I Meld. St. 7 (2017–2018) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings sesjonen 2016–2017* ble det vist til at regjeringen vil legge frem en stortingsmelding om handelsnæringen. Kontroll- og konstitusjonskomiteen merket seg i Innst. 275 S (2017–2018) at regjeringen vil legge frem en melding om handelsnæringen, og avventer denne før vedtaket kan kvitteres ut.

Meld. St. 9 (2018–2019) *Handelsnæringen – når kunden alltid har nett* ble fremlagt 30. november 2018. Næringskomiteen har i Innst. 8 S (2018–2019) merket seg regjeringens fremleggelse av meldingen.

I Innst. 291 S (2018–2019) skriver kontroll- og konstitusjonskomiteen:

«Komiteen registrerer at Meld. St. 9 (2018–2019) om handelsnæringen er til behandling i Stortinget og kvitterer ut vedtaket på dette grunnlag.»

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Overføre oppgaver tilknyttet regional næringsutvikling fra Innovasjon Norge til de nye regionene

Vedtaket nr. 841, 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen overføre oppgaver tilknyttet regional næringsutvikling fra Innovasjon Norge til de nye regionene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå*, jf. Innst. 385 S (2016–2017).

I Meld. St. 7 (2017–2018) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings sesjonen 2016–2017* ble Stortinget informert om at vedtaket i første omgang følges opp gjennom etablerte arenaer for oppfølging av eierskap og koordinering av oppdrag til Innovasjon Norge. I Innst. 275 S (2017–2018) registrerer kontroll- og konstitusjonskomiteen at saken hører inn under kommunal- og forvaltningskomiteen, og at vedtaket opprettholdes i påvente av regjeringens tilbakemelding. I Innst. 291 S (2018–2019) viser komiteen til at næringskomiteen i sitt svarbrev av 28. mars 2019 til komiteen har følgende uttalelse om vedtaket: «Komiteen viser til at vedtaket ikke er fulgt opp. Komiteen merker seg at regjeringen vil komme tilbake til saken i statsbudsjettet for 2020.»

Som oppfølging av Meld. St. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner*, skal fylkeskommunene styrkes som regional næringsutvikler ved overføring av oppgaver og ansvar for mobiliserende og tilretteleggende virkemidler fra staten til fylkeskommunene. Fra og med 2020 foreslås det derfor at oppdragsgiveroppgaven og midlene til flere av Innovasjon Norges ordninger overføres til fylkeskommunene. Ordningene som overføres, er: deler av etablerertilskuddet (markedsavklaringsdelen), mentorordningen og bedriftsnettverkordningen, se nærmere omtale under programkategori 17.20 i denne proposisjonen og i Prop. 1 S (2019–2020) Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Videre har Regjeringen igangsatt en gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet som vil bli fulgt opp innen utgangen av 2020.

Omregningsregler slik at antallet kilo blir regnet i rund fisk

Vedtaket nr. 857, 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringa utarbeide omrekningsreglar slik at talet på kilo vert rekna i rund fisk.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 119 L (2016–2017) *Endringar i havressurslova m.m. (regulering av turistfiskerieringa m.m.)*, jf. Innst. 373 S (2016–2017).

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med oppfølging av vedtaket i dialog både med Fiskeridirektoratet og Tolletaten, hvor Fiskeridirektoratet har avlevert et skriftlig innspill. Det skal avholdes et innspillsmøte med næringen og andre berørte aktører i oktober 2019. Regjeringen vil deretter komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en endelig vurdering av saken.

Det vises for øvrig til omtale under vedtak nr. 121 og 123 (2016–2017).

Stortingsmelding om helseindustrien

Vedtak nr. 951, 15. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme en stortingsmelding om helseindustrien.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 453 S (2016–2017), jf. Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*.

Oppfølgingen av vedtaket er tidligere omtalt i Prop. 1 S (2018–2019) for Nærings- og fiskeridepartementet. Det ble vist til at Nærings- og fiskeridepartementet arbeidet sammen med Helse- og omsorgsdepartementet med en stortingsmelding om helsenæringen. I Innst. 8 S (2018–2019) imøteser næringskomiteen meldingen og registrerer at den ventes lagt frem for Stortinget vinteren 2019.

I brev av 28. mars 2019 fra Næringskomiteen til kontroll- og konstitusjonskomiteen har komiteen følgende uttalelse om vedtaket

«Komiteen viser til at vedtaket ikke er fulgt opp. Komiteen merker seg at regjeringen varsler at meldingen vil legges frem vinteren 2019. Komiteen imøteser at meldingen legges frem, og kan behandles i Stortinget i vårsesjonen 2019.»

Meld. St. 18 (2018–2019) *Helsenæringen – sammen om verdiskaping og bedre tjenester* ble fremlagt 5. april 2019. I Innst. 291 S (2018–2019) skriver kontroll- og konstitusjonskomiteen

«Komiteen viser til at St.meld. 18 (2018–2019) Helsenæringen – sammen om verdiskaping og bedre tjenester – ble fremmet i april i år og kvitterer ut vedtaket på dette grunnlag.»

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Norske lønns- og arbeidsvilkår i norsk farvann og på norsk sokkel

Vedtak nr. 1101, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å stille krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel. Utredningen skal bl.a. klargjøre kyststatens handlingsrom i norske farvann og på norsk sokkel uten å komme i konflikt med flaggstatsprinsippet.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 2 (2016–2017) *Revidert nasjonalbudsjett 2017*, Innst. 401 S (2016–2017).

I Meld. St. 7 (2017–2018) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingsesjonen 2016–2017* ble Stortinget orientert om at regjeringen ville følge opp vedtaket i løpet av 2018, og at arbeidet ville skje i dialog med partene i næringen. I Innst. 275 S (2017–2018) mente næringskomiteen at det måtte undersøkes nærmere om den valgte formen for utredning av spørsmålet ville ivareta føringene i Innst. 8 S (2016–2017) om at «utredningen må anlegges bredt og gi partene mulighet til å gi innspill underveis i utredningsarbeidet». Kontroll- og konstitusjonskomiteen registrerte at regjeringen ville følge opp vedtaket på egnet måte og forventet regjeringens tilbakemelding før vedtaket kunne kvitteres ut.

Nærings- og fiskeridepartementet mottok 31. mai 2019 en ekstern utredning som vurderer mulighetene til å kreve lønns- og arbeidsvilkår i norsk farvann og på norsk kontinentalsokkel. Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene har inngått i en referansegruppe som er konsultert under arbeidet. Utredningen ble 27. juni 2019 sendt på høring, med frist for innspill 27. september 2019. Regjeringen vil deretter komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Stortingsesjon 2015–2016

Romstrategi

Vedtak nr. 219, 11. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å utarbeide en bredt forankret nasjonal romstrategi.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet, jf. Innst. 8 S (2015–2016).

Det vises til felles omtale av vedtak nr. 92 og 93 (2016–2017) og 219 (2015–2016) under vedtak nr. 92.

Innlands oppdrettsfiskvirksomhet

Vedtak nr. 508, 1. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen fremme en tiltaksplan for å legge til rette for innlands oppdrettsfiskvirksomhet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Meld. St. 31 (2014–2015) *Garden som ressurs – marknaden som mål – Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer*, jf. Innst. 177 S (2015–2016).

Regjeringen vil følge opp anmodningen ved å beskrive de endringer som er foretatt for å bedre legge til rette for innlandsoppdrett, samt vurdere behov for ytterligere regelverksendringer i en tiltaksplan i tråd med Meld. St. 31 (2014–2015) *Garden som ressurs – marknaden som mål*. Tiltaksplanen er fortsatt under arbeid. Regjeringen vil deretter komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Positive ringvirkninger på Svalbard fra høsting av marine ressurser

Vedtak nr. 568, 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen komme med forslag i den kommende Svalbard-meldingen til hvordan økt fiskeri og annen høsting av marine ressurser kan gi positive ringvirkninger for Svalbard.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransedyktig sjømatindustri*, jf. Innst. 215 S (2015–2016).

Nærings- og fiskeridepartementet har besvart vedtak nr. 568 og vedtak nr. 154 (2016–2017) samlet under omtale av sistnevnte vedtak.

Strategi for helårs arbeidsplasser i industrien

Vedtak nr. 571, 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for helårs arbeidsplasser i industrien.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransedyktig sjømatindustri*, jf. Innst. 215 S (2015–2016).

I Prop. 1 S (2017–2018) for Nærings- og fiskeridepartementet ble det informert om at det

arbeides videre med strategiene for helårs arbeidsplasser og utnyttelse av restråstoff i 2018. Næringskomiteen viste i Innst. 8 S (2017–2018) til regjeringens omtale og imøteså strategiene. Strategien for helårlige arbeidsplasser i fiskeindustrien ble lagt frem 21. juni 2019, i Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – En fremtidsrettet fiskerinæring*. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning

Vedtak nr. 574, 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning med mål om å utvikle og innføre en modell for flerbestandsforvaltning av fiskeriene.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransedyktig sjømatindustri*, jf. Innst. 215 S (2015–2016).

En arbeidsgruppe gjennomgikk det etablerte kunnskapsgrunnlaget og vurderte muligheter og utfordringer innenfor flerbestandsforvaltning i Norge. Arbeidsgruppen så nærmere på realistiske mål for en opptrapping av flerbestandsforvaltning. Rapport fra arbeidsgruppen ble oversendt Nærings- og fiskeridepartementet i mai 2018. Rapporten ble behandlet i departementet og oppfølging ble gjort i tildelingsbrevet fra Nærings- og fiskeridepartementet til Havforskningsinstituttet for 2019, hvor det spesifikt ble uttalt at:

«Instituttet skal styrke kunnskapsgrunnlaget om interaksjoner i økosystemene der slik kunnskap kan bidra til en bedre utnyttelse av marine ressurser (flerbestandsforvaltning) med utgangspunkt i prioriteringene i Flerbestandsrapporten som ble lagt frem i mai 2018.»

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen

Vedtak nr. 575, 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransedyktig sjømatindustri*, jf. Innst. 215 S (2015–2016).

Det vises til omtale av vedtak nr. 571 (2015–2016). Anmodningsvedtaket ble svart ut med Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – en fremtidsrettet fiskerinæring*.

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff

Vedtak nr. 576, 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for bruk av alt restråstoff/biprodukt og incentivordning for ilandføring av hele fisken, herunder utrede og finne rimelig tidspunkt for når «hele fisken på land» kan skje i Norge.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransedyktig sjømatindustri*, jf. Innst. 215 S (2015–2016).

Det vises til omtale av vedtak nr. 571. I Prop. 1 S (2017–2018) orienterte Nærings- og fiskeridepartementet om at det vil bli arbeidet videre med strategien i 2018, sammen med strategien for helårs arbeidsplasser.

Strategien for økt verdiskaping av marint restråstoff ble lagt frem 21. juni 2019, i forbindelse med Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – en fremtidsrettet fiskerinæring*. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Stortingssesjon 2013–2014

Informasjon om eiere av aksjeselskaper

Vedtak nr. 496, 16. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen etablere en offentlig løsning med informasjon om eiere av aksjeselskaper som sikrer større åpenhet, med etablering i løpet av 2015.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 94 LS (2013–2014) *Endringer i skatte-, avgifts- og tollavgivinga*, jf. Innst. 261 L (2013–2014).

I Prop. 1 S (2017–2018) for Nærings- og fiskeridepartementet ble det informert om at et høringsnotat med forslag til alternative løsninger, herunder en løsning med elektronisk aksjeeierbok i Altinn, var på høring våren 2016. Det fremgikk også at regjeringen tok sikte på å fremme forslag til nødvendige lovendringer i inneværende stortingssesjon og nærmere utrede den tekniske løsningen. I Innst. 8 S (2017–2018) viste næringskomiteen til at komiteen ba om at løsningen skulle være på plass i løpet av 2015. Komiteen viste videre til at regjeringen ville legge frem lovendringer og understreket behovet for å sikre rask fremdrift i saken.

I Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015* fremgikk det at en løsning som skulle følge opp Stortingets anmodningsvedtak om økt åpenhet om aksjeeiere burde utarbeides slik at den på sikt også kunne tilpasses det arbeidet som skjedde i hvitvaskingslovutvalget. Hvitvaskingslovutvalget foreslo i NOU 2016: 27 *Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II* fra desember 2016 en egen lov om register over reelle rettighetshavere.

I Prop. 109 L (2017–2018) *Lov om register over reelle rettighetshavere* av 22. juni 2018 foreslo regjeringen å etablere et register for reelle rettighetshavere. Anmodningsvedtaket ble med dette ansett for å være fulgt opp i Prop. 1 S (2018–2019) for Nærings- og fiskeridepartementet. Næringskomiteen delte ikke departementets vurdering, jf. Innst. 8 S (2018–2019) og understreket at arbeidet med anmodningsvedtaket nå måtte videreføres og slutføres. I revidert nasjonalbudsjett for 2019 ble det bevilget 20 mill. kroner til dette formålet. Registeret vil omfatte selskapets aksjeeiere. Registeret etableres i Brønnøysundregistrene for å ivareta krav stilt gjennom EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv og skal sikre åpenhet om aksjeeiere og andre reelle rettighetshavere.

Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med Finansdepartementet og Brønnøysundregistrene, ser nå på hvordan registeret over reelle rettighetshavere kan utvides til også å omfatte økt åpenhet om aksjeeiere mer generelt.

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av budsjettforslagene

Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser

Utgifter under programkategori 17.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
900	Nærings- og fiskeridepartementet	945 040	1 079 605	903 681	-16,3
902	Justervesenet	134 214	129 991	133 430	2,6
903	Norsk akkreditering	53 823	54 100	56 100	3,7
904	Brønnøysundregistrene	735 688	736 351	558 150	-24,2
905	Norges geologiske undersøkelse	264 923	261 070	258 300	-1,1
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	71 701	83 928	74 500	-11,2
907	Norsk nukleær dekommisjonering	4 322	23 419	248 550	961,3
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	1 992 313	1 785 000	2 173 300	21,8
910	Sjøfartsdirektoratet	423 052	420 750	428 350	1,8
911	Konkurransetilsynet	107 861	110 450	120 850	9,4
912	Klagenemndssekretariatet	20 193	22 007	28 920	31,4
915	Regelrådet	9 165	11 000	11 200	1,8
917	Fiskeridirektoratet	523 531	486 250	518 700	6,7
919	Diverse fiskeriformål	2 837 388	566 064	272 200	-51,9
	Sum kategori 17.10	8 123 214	5 769 985	5 786 231	0,3

Utgifter under programkategori 17.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
01–29	Driftsutgifter	2 796 628	2 716 902	2 712 461	-0,2
30–49	Investeringer	278 310	549 340	481 250	-12,4
60–69	Overføringer til kommune- forvaltningen	2 812 469	519 000		-100,0
70–89	Overføringer til andre	2 235 807	1 984 743	2 592 520	30,6
	Sum kategori 17.10	8 123 214	5 769 985	5 786 231	0,3

Inntekter under programkategori 17.10 fordelt på kapitler

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
3900	Nærings- og fiskeridepartementet	9 867	275	6 098	2 117,5
3902	Justervesenet	50 313	49 290	50 330	2,1
3903	Norsk akkreditering	50 024	49 155	50 450	2,6
3904	Brønnøysundregistrene	716 662	614 259	539 200	-12,2
3905	Norges geologiske undersøkelse	73 497	79 601	71 000	-10,8
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	1 502	884	1 900	114,9
3907	Norsk nukleær dekommisjonering			36 400	
3909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk			5 000	
3910	Sjøfartsdirektoratet	276 590	284 757	292 325	2,7
3911	Konkurransetilsynet	8 326	306	300	-2,0
3912	Klagenemndssekretariatet	1 865	1 430	1 450	1,4
3917	Fiskeridirektoratet	4 070 412	23 890	30 250	26,6
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet knyttet til Justervesenet og Fiskeridirektoratet	356 136	324 280	355 100	9,5
	Sum kategori 17.10	5 615 194	1 428 127	1 439 803	0,8

Kategorien omfatter bevilgninger til drift av Nærings- og fiskeridepartementet og underliggende virksomheter. Den omfatter også tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, beredskapsarbeid og enkelte tilskudd til miljøtiltak og næringsutvik-

ling. Inntektene knyttet til programkategorien omfatter i hovedsak gebyrer, sektoravgifter, oppdragsinntekter og vederlag for oppdrettstillatelser.

Nedenfor følger nærmere omtale av departementets arbeid med næringslovgivning og forenkling, konkurransepolitikk, industri og tjenestenæringer. Deretter følger en omtale av enkelt næringer i departementets portefølje: maritim næring, mineralnæringen, reiseliv, fiskeri, havbruk og sjømat.

Næringslivslovgivning og forenkling

Velfungerende markeder forutsetter at det finnes orden og oversikt over økonomiske ansvarsforhold. Lover og regler og systemer for utveksling av informasjon mellom næringslivet og offentlig sektor er viktige rammevilkår for næringslivet. Regjeringen har et mål om mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser, og vil arbeide for en enklere hverdag for folk og bedrifter. Ved å forenkle regelverket og fjerne unødvendige rapporteringsbyrder kan de økonomiske og administrative byrdene for næringslivet reduseres. Forenkling for den enkelte virksomhet kan også komme andre virksomheter, forbrukere og samfunnet til gode, og dermed bidra til økt samlet verdiskaping.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for sammenslutningsretten. Det omfatter bl.a. de sentrale selskapslovene som aksjelovene, samvirkeoven, selskapsloven mv. Dette regelverket legger rammer for organiseringen av virksomheter. Gjennom sammenslutningslovgivningen reguleres rettigheter, plikter, ansvar og risiko for ulike organisasjonsformer. Departementet forvalter også regelverket for registrering i bl.a. Enhetsregisteret og Foretaksregisteret (først og fremst enhetsregisterloven og foretaksloven). Opplysninger registrert i disse registrene sikrer at grunnleggende informasjon om virksomhetene har god kvalitet og gjøres kjent slik at allmenheten og det offentlige kan bygge på disse. Nærings- og fiskeridepartementet legger til rette for norsk næringsliv ved å arbeide for god kvalitet på den informasjonen, forenkle regelverket og forbedre de digitale løsningene i Brønnøysundregistrene.

De aller fleste bedrifter følger gjeldende regelverk. Kontrollvirksomheten skal sikre etterlevelse og like rammebetingelser for aktørene, og skal være målrettet slik at innsatsen rettes inn etter en vurdering av risikoen for og konsekvensene av overtredelser.

Status og resultater

En av forutsetningene for vekst i næringslivet er at det etableres ny virksomhet. Nyetableringer av

foretak gir en indikasjon på økt virksomhet. I 2017 ble det etablert 62 028 nye foretak³. Til sammenligning ble det i 2016 etablert 60 474 nye foretak. Totalt antall foretak var 415 365 per 1. januar 2017. De vanligste organisasjonsformene er enkeltpersonforetak og aksjeselskap.

Regjeringen satte i januar 2016 ned et ekspertutvalg som skulle utrede mulighetene for forenklinger i aksjelovgivningen samt evaluere endringene som trådte i kraft 1. juli 2013. Regjeringen la frem en lovproposisjon i april som ble vedtatt av Stortinget i juni 2017. De siste endringene trådte i kraft 2. mai 2018. Endringene innebærer økt mulighet for elektroniske løsninger og forenklinger i kravene til aksjeselskapers organisasjon, kapitalreglene, fravalg av revisjon og krav til særattestasjoner. På bakgrunn av samme utredning la regjeringen frem en ny lovproposisjon 15. juni 2018 med forslag til ytterligere forenklinger i aksjelovgivningen, med bl.a. færre krav til revisorbekreftelser, enklere regler om oppløsning og avvikling og bruk av mellombalanser. Endringene vil kunne føre til store innsparinger for næringslivet.

Brønnøysundregistrene skal sørge for sikker, brukervennlig og effektiv registrering og tilgjengeliggjøring av informasjon. Med økt digital dialog med næringslivet kan saksbehandlingen skje raskere, enklere og med høyere kvalitet for både bedrifter og det offentlige. Bruk av digitale løsninger i Altinn gir tidsbesparelser for næringslivet, og kan på denne måten bidra til å øke den samlede verdiskapingen. Tilgjengeligheten til systemene (oppeid) har vært god i 2018, noe som er svært viktig både for registerdriften og forvaltningen av Altinn-plattformen.

Fra 1. januar 2020 vil ansvaret for Altinn være underlagt Digitaliseringsdirektoratet med Kommunal- og moderniseringsdepartementet som ansvarlig departement. Digitaliseringsdirektoratet skal være regjeringens fremste verktøy for raskere og mer samordnet digitalisering av offentlig sektor. En samling av digitaliseringskompetansen i Altinn og Difi gir grunnlag for bedre ressursutnyttelse ved drift og videreutvikling av viktige nasjonale felleskomponenter og felles IKT-løsninger, samtidig som det legger til rette for innovasjon i offentlig sektor, god informasjonssikkerhet og effektiv og formålstjenlig utvikling av digitale tjenester for innbyggere, kommuner og næringsliv.

Digitaliseringsdirektoratet skal være et fagorgan og en premissgiver for sektorovergripende

³ Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

oppgaver innenfor informasjonsforvaltning og deling av data. Oppgavene inkluderer bl.a. felles data-, API- og begrepskatalog, data.norge.no, åpne data og standardisering. Formålet med arbeidet er å forenkle samhandlingen internt i offentlig sektor, og samhandlingen med innbyggere og med næringsliv. Et godt samarbeid med Brønnøysundregistrene og andre offentlige og private aktører vil være vesentlig i Digitaliseringsdirektoratets arbeid.

Prioriteringer 2020

Utvikle og forenkle sammenslutnings- og registerlovgivningen

Aksjelovene og det øvrige sammenslutningsregelverket, danner en viktig del av rammeverket for næringslivet. Det samme gjelder registerlovgivningen. Reglene må tilpasses teknologiske endringer slik at effektiviseringspotensialet som digitale løsninger åpner for, kan utnyttes. Samtidig må sammenslutningslovgivningen og annet regelverk bedriftene er underlagt, være konsistent. Forutsigbare og tydelige regler reduserer usikkerhet og fremmer verdiskaping. Regjeringen vil særlig prioritere behovene til små og mellomstore bedrifter.

I 2020 vil Nærings- og fiskeridepartementet fortsette arbeidet med å revidere og videreutvikle sammenslutningslovgivningen slik at næringslivet har et tydelig og hensiktsmessig regelverk. Dette omfatter i 2020 særlig aksjelovene, stiftelsesloven og selskapsloven. Vedlikehold av regelverket for registrering i Enhets- og Foretaksregisteret tar sikte på å ivareta det samme formålet. Departementet vil som del av dette innarbeide regelverk som følger av EØS-avtalen slik at norske bedrifter kan konkurrere i det internasjonale markedet og slik at Norge følger opp sine forpliktelser. Målet er å gi næringslivet bedre rammebetingelser og dermed bidra til å styrke norske bedrifters konkurransekraft og øke den samlede verdiskapningen.

Konkurransopolitikk

I velfungerende markeder blir bedriftene mer skjerpet, priser og kostnader holdes nede, og norsk næringsliv blir mer kostnadsdyktige. Når konkurransen presser prisene ned, forsterkes bedriftenes insentiver til å satse på innovasjon. Vellykket innovasjon gir bedrifter et konkurransefortrinn, og gjør at bedriftene kan tilby noe unikt, utover det konkurrentene kan tilby. Dette kan

f.eks. være ny teknologi, design eller kvalitet. Konkurransen er dermed en driver for effektiv ressursbruk og innovasjon.

Økt globalisering og digitalisering har bidratt til at norske bedrifter opplever mer konkurranse fra internasjonale aktører. Dette krever at bedrifter i større grad enn tidligere må omstille seg for å være konkurransedyktige. På denne måten fremmer effektiv konkurranse omstilling og vekst, og gjør at bedrifter blir mer konkurransedyktige i internasjonale markedet.

Regjeringen vil legge til rette for et fritt og uavhengig næringsliv uten særbehandling eller konkurransehindrende avtaler, med fri flyt av varer og tjenester og fri tilgang til markedene. Regelverksveiledning, effektiv håndheving og streng sanksjonering av alvorlige regelverksbrudd har som mål å øke konkurransepolitikkenes samfunnsøkonomiske gevinster.

Nærings- og fiskeridepartementet har det samlede ansvaret for konkurransereglene, reglene om offentlige anskaffelser og reglene om offentlig støtte.

Konkurranseloven og EØS-avtalens konkurranseregler forbyr konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av dominerende stilling, og gir hjemmel til inngrep mot konkurransebegrensende foretakssammenslutninger. Konkurransetilsynet håndhever konkurranseloven og EØS-avtalens forbudsbestemmelser. Konkurranseskjennemnda er klageinstans for tilsynets vedtak.

Reglene om offentlige anskaffelser skal fremme effektiv ressursbruk og gi allmennheten tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte. For å oppnå dette kreves det effektiv konkurranse, gode markedsanalyser og grundige vurderinger av de behov som de enkelte anskaffelsene skal dekke. Myndighetene skal sørge for riktig og hensiktsmessig utforming og tolkning av regelverket og følge opp det internasjonale samarbeidet om offentlige anskaffelser i EØS og WTO.

EØS-avtalens regler om offentlig støtte setter rammer for hvilke muligheter norske myndigheter har til å gi støtte til næringsvirksomhet. Tidligere måtte støttetildelingene som hovedregel godkjennes av ESA før støtten kunne iverksettes, men enklere meldingsordninger blir i stadig økende grad benyttet. Det betyr at støttegivers egen vurdering av om støtten er i tråd med regelverket, blir viktigere.

Det er støttegiver (departement, fylkeskommune, kommune og andre offentlige myndigheter og offentlig eide virksomheter) som har ansvar for at støtten er gitt i samsvar med regelverket, og for å melde støtten til ESA. Nærings- og fiskeri-

departementet har ansvaret for å koordinere informasjon om ny støtte til ESA, og kan gi råd og veiledning om regelverket. Departementet har også en viktig oppgave med å sikre norske interesser i notifikasjons- og klagesaker om offentlig støtte som behandles i ESA.

Status og resultater

Konkurranselovgivning

Håndhevingen av konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser gir opphav til en rekke direkte virkninger for forbrukerne på kort og lengre sikt i form av lavere priser, høyere kvalitet, bedre utvalg og økt innovasjon. Den viktigste virkningen av konkurranseloven og Konkurransetilsynets håndheving er den indirekte virkningen av at alle foretak må forholde seg til reglene og unnlåte å drive konkurranseskadelig atferd.

Den nye samarbeidsavtalen mellom konkurransetilsynene i Danmark, Færøyene, Grønland, Finland, Island, Norge og Sverige, som ble undertegnet 8. september 2017, trådte i kraft for Norges del 15. august 2019.

Konkurransen i dagligvaremarkedet

Konkurransesituasjonen i dagligvaremarkedet er utfordrende, med konsentrerte markeder på detaljist- og leverandørleddet og omfattende etableringshindre. Konkurransen i dagligvaremarkedet er et prioritert område for regjeringen, og regjeringen styrket derfor Konkurransetilsynet med 6,5 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett 2019, slik at de kan øke sin innsats med å håndheve konkurranseloven i dagligvaremarkedet. For å sikre langsiktighet i dette arbeidet foreslår regjeringen å videreføre satsingen ved å styrke Konkurransetilsynet med 8,5 mill. kroner i 2020. Satsingen innebærer at tilsynet kan følge opp tips og klager bedre, og behandle flere saker som omhandler mulige brudd på konkurranseloven. Økt kapasitet vil også gjøre det mulig å gjennomføre flere utredninger av mulige konkurranseproblemer. Det vil gi bedre grunnlag for å vurdere aktuelle tiltak i markedet.

I mai 2018 ba Stortinget regjeringen legge frem forslag om lov om god handelsskikk med tilsyn som innehar selvstendig beslutningskompetanse og utrede tiltak som vil virke konkurransfremmende og som legger til rette for nyetablering og fremmer innovasjon i mat- og dagligvaremarkedet, jf. anmodningsvedtak nr. 766 og 767

(2017–2018). Det vises til del I, kapittel 3 om oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak.

Håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler

For å effektivisere konkurransereglene innførte EU i 2004 delvis nasjonal håndheving av EUs konkurranseregler. Denne reformen ble imidlertid ikke gjennomført i EØS-avtalen. Konsekvensen er at det ikke er etablert noe grensekryssende samarbeid om etterforskning og saksutredning mellom nasjonale tilsyn i EFTA-landene og nasjonale tilsyn i EUs medlemsstater, og dessuten at EU-direktiver som bygger på at vedtak i konkurransesaker fattes av nasjonale tilsyn, ikke blir tatt inn i EØS-avtalen. EØS-avtalens mål om lik regelutvikling oppfylles dermed ikke på konkurranserettens område.

Offentlige anskaffelser

Offentlige anskaffelser spiller en stor rolle for ressursbruken i offentlig sektor og er et viktig marked for næringslivet. Det offentlige kjøper varer og tjenester for om lag 523 mrd. kroner (tall fra Statistisk sentralbyrå fra 2017) hvert år.

Regjeringen la frem Meld. St. 22 (2018–2019) *Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser* 10. april 2019. Målet med meldingen er å utvikle en mer helhetlig, effektiv anskaffelsespolitikk for å sette det offentlige i stand til å oppnå regjeringens ambisiøse mål på feltet.

Difis avdeling for anskaffelser har ansvar for å legge til rette for at offentlige virksomheter har god kompetanse og organiserer sine anskaffelser på en hensiktsmessig og effektiv måte. Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede faglige ansvaret for anskaffelsesområdet og styringen av Difis prioriteringer på dette området. Difis arbeid, også på anskaffelsesområdet, er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2019–2020) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Fra 2. halvår 2020 blir ansvaret for fagområdet anskaffelser overført til Direktoratet for økonomistyring (DFØ). Dette er et ledd i en større omorganisering med opprettelse av et digitaliseringsdirektorat, som samler digitaliseringsmiljøene i Difi og Altinn, og overføring av områdene ledelse, utredning og analyse, og anskaffelser fra Difi til DFØ.

Brudd på regelverket om offentlige anskaffelser kan klages inn for Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) eller tas til domstolene, det vises til omtale under kap. 912. KOFA har en viktig rolle ved håndhevelsen og uttaler seg rådgivende i tvister om mulige brudd på regelverket.

KOFA er et uavhengig tvisteløsningsorgan, som skal gjøre det rimeligere for leverandørene å få avgjort tvister om mulig brudd på regelverket.

Innovative anskaffelser kan bidra til at markedet leverer bedre og mer effektive løsninger til offentlige virksomheter. Det vises til omtale under kap. 900, post 81.

Offentlig støtte

Hovedregelen i EØS-avtalen er at all offentlig støtte må notiseres til og godkjennes av EFTAs overvåkingsorgan (ESA) før støtten kan gis. Støtte til fiskeri- og landbrukssektoren omfattes ikke av det alminnelige EØS-regelverket for offentlig støtte. I 2017 ble det i Norge totalt tildelt om lag 30 mrd. kroner i statsstøtte innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Hovedformålet med støtten i Norge de siste årene har vært å fremme energi- og miljøtiltak, regional utvikling og forskning, utvikling og innovasjon.

I 2012 og 2013 ble en del av regelverket for offentlig støtte endret for å forenkle støttetil-delingsprosessen. Gjennom EØS-avtalen gjelder endringene også for Norge. Endringene gir et større handlingsrom for norske myndigheter til å gi støtte uten notifikasjon og forhåndsgodkjen-nelse av ESA, men det blir stilt strengere krav til norske myndigheter om å sikre at støtte som gis er lovlig, dokumentere virkninger av støtten og en plikt til å evaluere større støtteordninger. Dette stiller høyere krav til kompetanse hos offentlige myndigheter.

Støttetildelinger over 500 000 euro skal registreres i Register for offentlig støtte i Brønnøysundregistrene. Kravet om registrering skal bidra til større åpenhet om offentlig støtte i EØS.

Prosedyreforordningen er det sentrale regel-verket for saksbehandlingen på statsstøtteområ-det. Forordningen regulerer hvilke prosedyrer EØS-landene må følge, dersom de gir offentlig støtte, og hvilke prosedyrer Kommisjonen og ESA må følge i sin håndheving av reglene.

I EU trådte en revidert forordning i kraft i 2013. Den reviderte prosedyreforordningen gir bl.a. Kommisjonen myndighet til å kreve opplysninger direkte fra bedrifter, dersom myndig-hetene selv ikke har tilstrekkelig informasjon. Kommisjonen har også adgang til å illegge over-tredelsesgebyr og tvangsmulkt dersom bedriftene ikke gir opplysningene som etterspørres. Det er forutsatt at disse bestemmelsene benyttes i store og kompliserte saker av betydning for samhandelen og konkurranseforholdene på det indre mar-

ked. Kommisjonens praksis til nå viser at de nye fullmaktene er benyttet i et fåtall saker.

Innlemmelse av prosedyreforordningen i EØS-avtalen og i norsk rett vil gi ESA samme hånd-hevingskompetanse som Kommisjonen på stats-støtteområdet. Innføring av forordningen i EØS-avtalen, innebærer en utvidelse av ESAs kompe-tanse til å innhente opplysninger og illegge over-tredelsesgebyr/tvangsmulkt overfor bedrifter i Norge.

Forordningen må også gjennomføres i norsk rett gjennom en endring av lov om offentlig støtte. Forslag til gjennomføringsbestemmelse ble sendt på høring 1. juni 2018.

Den nye prosedyreforordningen gjør det enklere for håndhevingsorganene å avdekke og dokumentere om det gis ulovlig støtte på det indre markedet. En styrket håndheving av støt-tereglene legger forholdene bedre til rette for konkurranse på like vilkår. En effektiv hånd-heving av statsstøtteregelverket i EØS-området er derfor positivt for norsk næringsliv. Saken vil bli forelagt Stortinget.

Prioriteringer 2020

Effektiv håndheving og avdekking av konkurransekri-minalitet

Konkurransetilsynet arbeide for å fremme og syn-liggjøre den samfunnsøkonomiske virkningen av konkurransereglene. Effektiv håndheving, saks-behandling med høy faglig standard og streng sanksjonering av alvorlige brudd på konkurranse-reglene bidrar til å øke omfanget på håndhevin-gens samlede direkte og indirekte virkninger.

Departementet vil fortsette arbeidet med å få på plass en løsning for desentralisert håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler, slik at retts-utviklingen på dette området ivaretas.

Legge til rette for økt konkurranse innenfor detalj-handel og distribusjon av matvarer og andre daglig-varer

Stortinget vedtok i mai 2018 at det skal innføres en lov om god handelsskikk, og at det skal utre-des tiltak som vil virke konkurransefremmende og legge til rette for nyetablering og innovasjon. Forbud mot prisdiskriminering fra dominerende leverandører og forhold knyttet til distribusjon vil inngå i disse utredningene. Regjeringen arbeider med å utrede tiltak for å bedre konkurransesitua-sjonen i dagligvaremarkedet, til det beste for for-brukeren. Regjeringen foreslår å styrke Konkur-

ransetilsynet, slik at de kan øke sin innsats på dagligvaremarkedet. Det vises til kap. 911 Konkurransetilsynet.

Legge til rette for mer effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser

Regjeringen la 10. april 2019 frem Meld. St. 22 (2018–2019) *Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle anskaffelser*. Meldingen inneholder en rekke tiltak som skal sikre at offentlige midler brukes riktig, og samtidig bidrar til innovasjon, et konkurransedyktig næringsliv og effektivisering i offentlig sektor. Målet er gode offentlige tjenester med kvalitet som dekker brukernes behov, reduserte kostnader ved å gjennomføre anskaffelser, samtidig som anskaffelsene bidrar til å løse andre viktige samfunnsoppgaver som klimautfordringen og bekjempelse av arbeidslivskriminalitet. Å gjennomføre gode anskaffelser som oppfyller alle disse forventningene, er krevende. Dette krever profesjonalisering av innkjøpene, gjennom bl.a. økt satsing på kompetanse, bedre styring, ledelse og organisering og mer samordning. Det er også viktig å legge til rette for god konkurranse, og regjeringen vil bl.a. utrede de konkurransemessige virkningene av store kontrakter og evaluere hevingen av nasjonal terskelverdi i anskaffelsesregelverket. Det vil være en prioritert oppgave for departementet i 2020 å følge opp tiltakene i meldingen.

Revidering av statsstøtteregelverket

EU-kommisjonen igangsatte i 2019 en evaluering og revidering av statsstøtteregelverket. Regjeringen arbeider for å ivareta norske interesser i denne prosessen. Departementet koordinerer arbeidet og innspillene til EU-kommisjonen fra norske myndigheter. Kommisjonen tar sikte på at eventuelle endringer i regelverket skal tre i kraft i 2022.

Vurdere tiltak som sikrer like konkurransevilkår mellom offentlige og private aktører

ESA åpnet i 2015 en sak mot Norge. ESAs foreløpige vurdering er at skattefritak for offentlig økonomisk aktivitet som ikke drives gjennom separate, utskilte selskaper, er i strid med EØS-avtalens regler om offentlig støtte. ESA peker også på at offentlig økonomisk aktivitet organisert på denne måten ikke kan gå konkurs. ESAs foreløpige vurdering er at dette innebærer implisitte garantier, som er i strid med EØS-avtalen.

En ekstern arbeidsgruppe (Hjelmeng-utvalget) har vurdert hvilket handlingsrom Norge har innenfor EØS-avtalen på dette området og foreslåtte tiltak. Arbeidsgruppen har ikke foretatt en samfunnsøkonomisk analyse av de foreslåtte tiltakene.

De foreløpige undersøkelsene tyder på at mange av de tjenestene som det offentlige tilbyr i markedet, er knyttet til salg av restkapasitet og tjenester der det offentlige har samdriftsfordeler ved å tilby både ikke-økonomiske og økonomiske tjenester. Det er uklart i hvor stort omfang det offentlige tilbyr tjenester av økonomisk aktivitet i konkurranse med private. Departementet har bestilt en samfunnsøkonomisk analyse for å få et bedre beslutningsgrunnlag. Analysen skal utrede dagens situasjon, dvs. de samfunnsøkonomiske konsekvensene av å ikke innføre tiltak, og de samfunnsøkonomiske konsekvensene av de foreslåtte tiltakene.

ESA-saken omfatter ikke tjenester som på grunn av måten de er finansiert og organisert på, faller utenfor EØS-avtalens regler om offentlig støtte. Saken ESA åpnet, handler om hvordan det offentlige organiserer og finansierer økonomisk aktivitet, altså salg av varer og tjenester i et marked. Kommunale, fylkeskommunale og statlige fullfinansierte velferdstjenester er derfor ikke omfattet. Dette gjelder bl.a. barnehager, skoler, helse- og omsorgstjenester, SFO og kulturskoler.

Det er en prioritert oppgave å finne samfunnsøkonomisk fornuftige løsninger og sikre at det offentlige er i stand til å løse sine oppgaver på en god og effektiv måte.

Ny lov om offentlig støtte

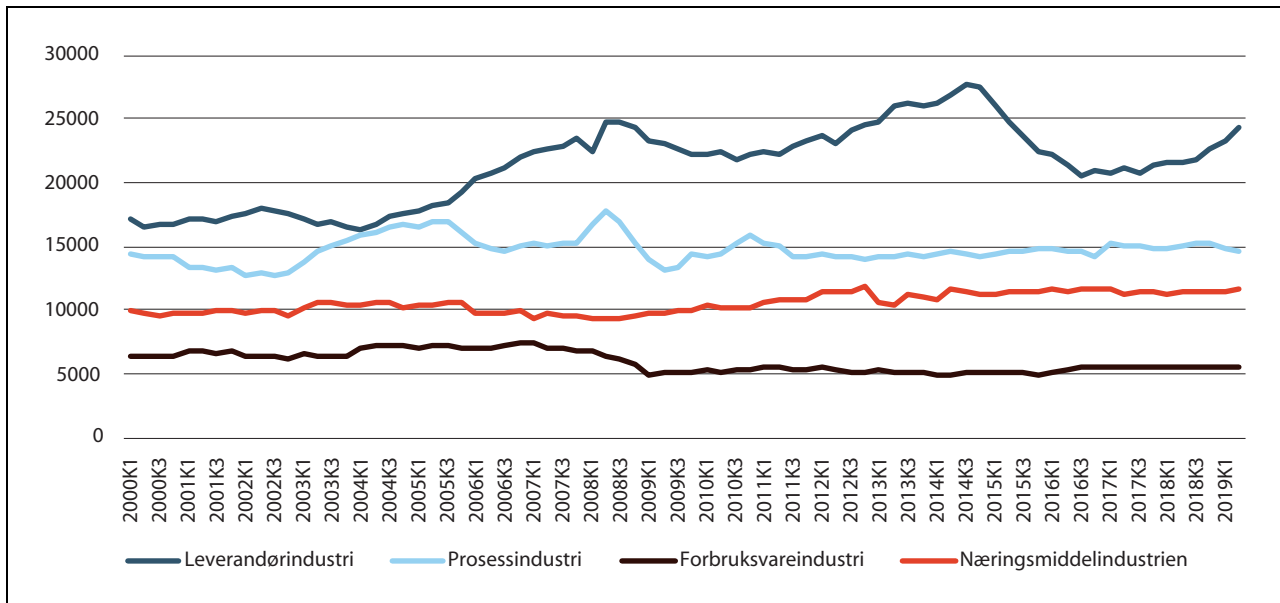
Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med et forslag til ny lov om offentlig støtte. Formålet er å sikre en klar og helhetlig regulering av støtteprosessen på nasjonalt nivå.

Industri og tjenestenæringer

Status og resultater

Industrien

Regjeringen følger opp tiltakene i Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende* for å legge til rette for en bærekraftig industri, bidra til at kapitalmarkeder fungerer, sikre tilgang på kompetanse, fremme deling og overføring av kompetanse, og satse videre på forskning, innovasjon og teknologiutvikling.

Figur 4.1 Utvikling i bruttoprodukt i industrien. Faste 2017-priser, sesongjustert, i mill. kroner, fra 1. kvartal 2000 til 2. kvartal 2019

Leverandørindustri: produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner, verftsindustri og annen transportmiddelindustri, reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.

Prosessindustri: produksjon av papir og papirvarer, oljeraffinerer, kjemisk og farmasøytisk industri, gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri, produksjon av metaller.

Forbruksvareindustri: tekstil-, beklednings- og lærvareindustri, trelast- og trevareindustri, trykking og reproduksjon av innspilte opptak, produksjon av møbler og annen industriproduksjon.

Næringsmiddelindustri: nærings-, drikkevare- og tobakksindustri.

Kilde: SSB og NFD

Industrien står for om lag 8,5 pst. av samlet verdiskaping i fastlands-Norge. Industrisyssetningen er redusert over tid i Norge, slik som i mange andre vestlige land. Til tross for at antall sysselsatte i industrien falt med nesten 40 pst. fra 1970 til 2018, økte produksjonen med over 132 pst. i samme periode.

I 2. kvartal 2019 utgjorde sysselsettingen i industrien om lag 221 000 personer. Sysselsettingen i industrien falt etter oljeprisfallet i 2014, men stabiliserte seg fra starten av 2017 og har steget gradvis siden første kvartal 2018. Det er utviklingen innenfor den petroleumsrettede leverandørindustrien som har gitt størst utslag på industrisyssetningen.

Figur 4.1 viser utviklingen i verdiskapingen (bruttoproduktet) for leverandør-, prosess-, næringsmiddel- og forbruksvareindustrien i perioden 1. kvartal 2000 til 2. kvartal 2019. Utviklingen i industrien er preget av betydelig variasjon mellom bransjene. Samtidig er det slik at ulike industrigrupper og bransjer i stadig større grad blir integrert del av industriell virksomhet.

Leverandørindustrien (teknologi-, verksted- og leverandørindustri) har siden 2000 hatt størst vekst i verdiskapingen innenfor industrien. I 2013 var investeringene på norsk kontinentalsokkel på et rekordhøyt nivå. Fra 2014 snudde dette som følge av fall i oljepris og reduserte investeringer på norsk kontinentalsokkel og internasjonalt. Samtidig har den petroleumsrettede leverandørindustrien vist en betydelig omstillingsevne og styrket sin kostnadsmessige konkurransekraft på kort tid. Siden 3. kvartal 2016 har produksjonsnedgangen i leverandørindustrien avtatt og flatet ut, og det er nå betydelig vekst i denne delen av industrien igjen. Kombinert med moderat vekst i prosessindustrien og næringsmiddelindustrien siden 2014 ser vi en positiv trend for den samlede verdiskapingen i industrien.

Internasjonale lavkonjunkturer, konkurranse fra lavkostland, økte kraftpriser og relativt sterk kronkurs har lenge vært utfordringer for prosessindustrien. Norsk prosessindustri har satset betydelig på effektivisering av produksjonen, produktutvikling og tatt i bruk ny teknologi. Den har derfor opprettholdt konkurransekraften på et høyt internasjonalt nivå.

Næringsmiddelindustrien, med unntak av sjømatindustrien, produserer i stor grad for det norske markedet og er ikke utsatt for konjunktursvingninger i like stor grad som annen industri. Over tid har næringsmiddelindustrien hatt en stabil utvikling. Produksjon av forbruksvarer (forbruksvareindustrien) består av et mangfold av bransjer, f.eks. møbel- og interiørindustri og tekstil- og konfeksjonsindustri, og er sammensatt av næringer og bedrifter med ulike typer av muligheter, utfordringer og særpreg.

Industrien har over tid vist en betydelig omstillingsevne. Nærhet til kompetansemiljøer, sikkerhet for leveranser og graden av fleksibilitet blir stadig viktigere. Digitaliseringen og utviklingen av nye digitale teknologier som kunstig intelligens, tingenes internett og virtuell virkelighet skaper nye muligheter og påvirker hvordan bedrifter, logistikk og verdikjeder organiseres, og hvordan bedrifter utvikler relasjoner til kundene. Regjeringen har mottatt strategien fra Digital21 med råd om hvordan næringslivet i større grad kan utvikle og ta i bruk kompetanse og teknologi i takt med den økende digitaliseringen. Regjeringen har også etablert et topplederforum for digitalisering i industrien og strategiforumet Prosess21 som ser på hvordan prosessindustrien best kan bidra i overgangen til lavutslippssamfunnet.

Bygg- og anleggsnæringen

Bygg- og anleggsnæringen står for om lag 8,3 pst. av samlet verdiskaping i fastlands-Norge. Denne andelen er relativt stabil over tid. Næringen sysselsetter om lag 247 000 personer. I perioden 1970–2018 har antall ansatte omtrent fordoblet seg samtidig som produksjonen er nesten femdoblet. Bygg- og anleggsnæringen er relativt jevnt spredt utover hele landet, og antall ansatte og omsetningen henger sammen med innbyggertallet i de ulike regionene. Næringen har også i de siste årene hatt god vekst, noe som er positivt for industri som produserer byggevarer, men også for deler av tjenestesektoren og handelen.

Bygg- og anleggsnæringen berøres av flere av de samme trendene som industrien, slik som digitalisering, raskere teknologisk utvikling, behov for mer miljø- og klimavennlig produksjon og tilgang på kompetent arbeidskraft.

Tjenestenæringene

Tjenestenæringene, definert som privat tjenesteyting, står for over 40 pst. av verdiskapingen i Norge, og sysselsetter om lag 40 pst. av arbeids-

styrken. Vare- og tjenesteproduksjon er ofte knyttet sammen i verdikjeder. Varer skal ikke bare produseres, men også utvikles, designes, markedsføres, selges og transporteres. Tjenester har fått en økende betydning som innsatsfaktor i varer og i andre tjenester. Delvis skyldes det at tjenester som bedriftene tidligere selv produserte, nå i økende grad kan kjøpes i markedet fra tjenestebedrifter som f.eks. renhold, kantine og IKT-tjenester. Videre selges tjenester og varer i økende grad som komplementære goder, og produkter får i økende grad et tjenesteinnhold. Tjenesteinnholdet i produktene synes også å bli en stadig viktigere konkurranseparameter for bedrifter i avanserte økonomier. Fremskrittene i informasjons- og kommunikasjonsteknologi har endret både organisering, leveringsmåter og ytelser i internasjonalt næringsliv.

Handelsnæringen, ofte omtalt som varehandelen, er av stor betydning for norsk økonomi og verdiskaping. Med nesten 380 000 ansatte er varehandelen den største sysselsetteren i privat næringsliv, og bidrar til rundt 10 pst. av samlet verdiskaping i fastlands-Norge. Næringen består av 72 000 virksomheter, og er sammensatt av små og store aktører. Produktivitetsutviklingen i varehandelen har gjennomgående vært høyere enn i øvrig norsk næringsliv siden 1970-tallet. Næringen har vært en viktig bidragsyter til produktivtetsveksten i norsk økonomi de siste tiårene. Regjeringen følger opp Meld. St. 9 (2018–2019) *Handelsnæringen – når kunden alltid har nett*. Handelsnæringen gjennomgår store endringer, bl.a. på grunn av økt digitalisering og netthandel. Teknologiske endringer griper inn i hele verdikjeden og utfordrer eksisterende forretningsmodeller, bl.a. som følge av nye muligheter til å kommunisere med kundene og mer effektiv logistikk. Handelsnæringen har blitt mer konkurranseutsatt. En fysisk butikk i Norge er nå gjerne i konkurranse med både norske og utenlandske nettbutikker. Regjeringen ser betydningen av en vel fungerende handelsnæring. Meldingen presenterer prinsipper og tiltak for god omstilling innenfor bærekraftige rammer.

Helsenæringen består av bedrifter som utvikler og produserer varer og tjenester til bruk i privat og offentlig helse- og omsorgstjeneste eller til bruk i forebygging, diagnostikk, behandling og rehabilitering av sykdom hos mennesker. Helsenæringen hadde en verdiskaping på over 79 mrd. kroner i 2016, som utgjør om lag tre pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien. I perioden 2008–2016 økte verdiskapingen i helsenæringen med 32 pst., mens fastlands-Norge hadde en

vekst på 13 pst. Helsenæringen sysselsatte om lag 100 000 personer i 2016. Utfordringene næringen møter er særlig knyttet til kulturen for samarbeid mellom private og offentlige aktører. I Meld. St. 18 (2018–2019) *Helsenæringen – Sammen om verdiskaping og bedre tjenester* beskrives regjeringens politikk for å bidra til økt konkurransekraft i den norske helsenæringen og samtidig bidra til en mer bærekraftig helse- og omsorgstjeneste, i form av mer effektiv forebygging, behandling og omsorg.

Små og mellomstore bedrifter

Små og mellomstore bedrifter utgjør en svært stor del av norsk næringsliv. Bedrifter med under 50 ansatte sysselsetter over en million arbeidstakere i Norge. Disse bedriftene er viktige for å bygge og opprettholde livskraftige lokalsamfunn over hele landet, de er ofte innovative og fremtidsrettede og bidrar til å utvikle løsninger på utfordringene Norge og verden forøvrig står overfor. Regjeringen la høsten 2019 frem en strategi for små og mellomstore bedrifter, *Småbedriftslivet*. Regjeringens ambisjon er å bidra til at små og mellomstore bedrifter kan skape bærekraftig vekst, arbeidsplasser og at de får enda bedre muligheter til å effektivt produsere tjenester og varer som et velfungerende samfunn trenger.

Prioriteringer 2020

Regjeringen vil prioritere politikk som fremmer omstilling og bidrar til å skape nye arbeidsplasser både i industrien og tjenestenæringene. I den forbindelse vil bl.a. arbeidet i samarbeidsforum for digitalisering i industrien bidra til å fremme digitalisering i industrien og få innspill til videre utvikling og tiltak på området.

Regjeringen vil legge til rette for at norsk industri har gode samlede rammevilkår slik at industrien kan være i front når det gjelder energi-effektivitet, lave utslipp og utvikling av miljø- og klimavennlige produkter. CO₂-kompensasjonsordningen for kraftkrevende industri bidrar til å motvirke faren for at landets bedrifter flytter sin virksomhet eller velger å investere i land med svakere klimareguleringer (karbonlekkasje). EU utarbeider nye retningslinjer for ordningen med CO₂-kompensasjon som skal gjelde for perioden 2021–2030. Regjeringen arbeider overfor EU for å sikre likebehandling av utsatt industri og samtidig sikre at klimagassutslippene reduseres. Videre vil regjeringen bidra til bærekraftig vekst i prosess-

industrien gjennom å følge opp det igangsatte strategiarbeidet i Prosess21.

Handelsnæringen er i endring som følge av økt digitalisering og netthandel. Regjeringen vil i 2020 følge opp stortingsmelding om handelsnæringen, for å legge til rette for god omstilling i næringen. Videre vil regjeringen bidra til økt konkurransekraft i helsenæringen, og samtidig til en mer bærekraftig helse- og omsorgssektor. Oppfølging av stortingsmelding om helsenæringen vil derfor bli prioritert i 2020.

Regjeringen vil legge til rette for at små og mellomstore bedrifter kan skape bærekraftig vekst og arbeidsplasser og vil følge opp strategi for små og mellomstore bedrifter i 2020.

Maritim næring

Regjeringen arbeider for at norske rederier, sjøfolk og maritim industri har stabile og konkurransedyktige rammebetingelser. Målet er at norske maritime bedrifter har gode forutsetninger for å skape arbeidsplasser og verdier over hele landet.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for helheten i den maritime politikken. Dette omfatter bl.a. tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk, virkemidler for maritim forskning og utvikling, regelverket for sjøsikkerhet for nærings- og fritidsfartøy, arbeidsmiljø og sikringsarbeid. Sentrale lover er skipssikkerhetsloven, skipsarbeidsloven, NIS-loven, lov om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs og deler av sjøloven.

Sjøfartsdirektoratet er underliggende etat. Gjennom direktoratet reguleres kontroll og sertifisering av norskregistrerte skip og mannskap, samt havnestatskontroll av utenlandske skip. Direktoratet er også realregister gjennom skipsregistrene Norsk ordinært skipsregister (NOR) og Norsk internasjonalt skipsregister (NIS). Det vises til nærmere omtale av direktoratets oppgaver under kap. 910.

Maritim næring er global, og rammene fastsettes i stor grad internasjonalt. Norske myndigheter samarbeider med andre land for å sikre enhetlige krav til sjøsikkerhet, klima, miljø og sosiale standarder, åpne markeder og frihandel. Regelverksutviklingen skjer i stor grad gjennom bl.a. FNs sjøfartsorganisasjon (IMO), EU, i kontrollsamarbeidet gjennom Paris MoU (Memorandum of Understanding), FNs arbeidslivsorganisasjon (ILO) og frihandelsavtaler. Regelverk og prosedyrer i tilknytning til kriser, beredskap, terror og piratvirksomhet er viktige oppgaver. Departementet har

også ansvaret for sjølovens regler om undersøkelse av sjøulykker og samarbeider med Statens havarikommisjon om dette.

Det offentlig virkemiddelapparatet skal bidra til at maritime bedrifter investerer i forskning og utvikling. Innovasjon Norge og Norges forskningsråd har både generelle og målrettede virkemidler som legger til rette for innovasjon og bærekraftig verdiskaping i maritim næring. Eksportfinansieringstilbudet i GIEK og Eksportkreditt Norge bidrar til en konkurransedyktig norsk verft- og leverandørindustri.

Status og resultater

Norge er en betydelig skipsfartsnasjon og den maritime næringen er en viktig del av norsk næringsliv. Næringen består av rederier, verft og utstys- og tjenesteleverandører. I 2017 skapte den norske maritime næringen verdier for 135 mrd. kroner og sysselsatte om lag 84 000 personer. Rederivirksomheten står for over halvparten av verdiskapingen, etterfulgt av tjenestesektoren, utstysleverandørene og verftene. I 2018 var det i gjennomsnitt om lag 20 100 norske sjøfolk. Antall norske sjøfolk har holdt seg stabilt de siste årene, til tross for at næringen har vært gjennom en tøff tid.

Norge har hatt en stabil handelsflåte det siste tiåret på om lag 2 500 skip. Norge er verdens niende største skipsfartsnasjon og kontrollerer om lag 3,11 pst. av verdens handelsflåte målt i dødvekttonn. Den norskkontrollerte utenriksflåten omfattet om lag 1790 skip i 2018. Det er en moderat økning fra 2017.

Siden oljeprisfallet i 2014 har markedssituasjonen for næringen vært krevende. Fallet i oljepriisen og redusert etterspørsel etter tjenester og produkter til norsk og utenlandsk sokkel førte deler av den norske maritime klyngen inn i en periode med omstilling og endring.

Strengere miljøkrav og rask teknologisk utvikling stiller stadig nye krav til maritime bedrifter, ansatte og myndigheter. Økt digitalisering, automati og mer miljøvennlig teknologi er områder hvor Norge allerede er langt fremme, samtidig som det er behov for å fornye og videreutvikle forretningsmodeller, kompetanse og regelverk for skipsfarten. Både tradisjonell skipsfart og maritim virksomhet knyttet til annen næringsaktivitet til havs vil være viktig for næringen i årene fremover. Passasjertransport, havbruk, fiskeri og utnyttelse av havvind er eksempler på markedssegmenter med stadig større betydning. Dessuten bidrar teknologi og kompetanse fra den maritime næringen

til bærekraftig vekst og flere arbeidsplasser i andre havnæringer.

Konkurransedyktige rammebetingelser

Regjeringen fører en aktiv maritim politikk som skal legge til rette for en konkurransekraftig næring i Norge. Strategien *Maritime muligheter – blå vekst for grønn fremtid fra 2015* er det sentrale styringsdokumentet i utøvelsen av regjeringens maritime politikk. Havstrategien *Ny vekst, stolt historie fra 2017* har et hovedmål om bærekraftig vekst og flere arbeidsplasser. I 2019 la regjeringen frem en oppdatert havstrategi, *Blå Muligheter*, som bygger videre på gjeldende havpolitikk og identifiserer tre viktige områder for regjeringens havpolitikk fremover: kompetanse og digitalisering, regional og lokal verdiskaping, og klima og grønn skipsfart.

Regjeringen skal utarbeide en melding med en helhetlig gjennomgang av den maritime politikken, herunder økonomiske rammevilkår for maritim næring og øvrige politikkområder og virkemidler av betydning for den maritime klyngen. Det tas sikte på at meldingen oversendes Stortinget høsten 2020.

Tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk er et viktig virkemiddel for å bevare norsk maritim kompetanse og sikre sjøfolk på norsk-registrerte skip konkurransedyktige betingelser. Ordningen ble forenklet og styrket i 2016 og 2017 og lovfestet i 2017. I 2018 ble det utbetalt om lag 2 mrd. kroner i tilskudd til sysselsetting av sjøfolk. Ordningen omfattet i gjennomsnitt om lag 11 600 sjøfolk i 2018.

Siden 2016 har NIS-registrerte fartøyer hatt adgang til å frakte gods mellom norske havner dersom seilassen er en del av europeisk rute, og NIS-registrerte konstruksjonsskip kan operere på norsk sokkel. Sammen med utvidelsen av tilskuddsordningen for sjøfolk har endringene i fartsområdebestemmelsene for NIS-skip bidratt til flere skip under norsk flagg og et stabilt antall sjøfolk i tilskuddsordningen for sjøfolk. Siden januar 2016 og frem til utgangen av desember 2018 økte antall skip i NIS fra 535 til 615 skip. I løpet av 2019 har antall skip økt ytterligere, og per juli 2019 er det 635 skip i NIS. Antall skip i NOR i 2018 er på om lag 870 skip.

Forsknings- og innovasjonsprosjekter i den maritime næringen utløser betydelige midler i Norges forskningsråd og Innovasjon Norge. Maroff-programmet, den tverrgående havteknologiseringen og Skattefunnordningen i Norges Forskningsråd er viktige virkemidler for maritim

forskning og utvikling. I 2018 etablerte også regjeringen et permanent Maritim 21-sekretariat i Norges forskningsråd. I 2018 ble demonstrasjon- og piloteringsordningen Havpilot opprettet. Ordningen er lagt til Innovasjon Norge som samarbeider med Forskningsrådet om tildelingen av midler. For 2020 foreslås det å erstatte ordningen med et tilsvarende, øremerket beløp under Miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge. Det vises til nærmere omtale under programkategori 17.20.

Grønn skipsfart er et viktig satsingsområde i regjeringens maritime politikk. Regjeringen la frem handlingsplan for grønn skipsfart 20. juni 2019. I statsbudsjettet for 2020 foreslår regjeringen å styrke innsatsen for å introdusere null- og lavutslippsløsninger i skipsfarten med 100 mill. kroner på Klima og miljødepartementets budsjett. Nærings- og fiskeridepartementet følger opp handlingsplanen bl.a. gjennom en kartlegging av nærskipsrederienes finansielle evne til å påta seg større investeringer og en vurdering av handlingsrommet for flåtefornyelse innenfor eksisterende. Regjeringen skal også vurdere en miljøfordelsordning for null- og lavutslippsskip i NIS og NOR. I tillegg vil regjeringen ta initiativ til dialog med næringen for å drøfte en mulig intensjonsavtale for flåtefornyelse for lasteskip.

Høykompetent arbeidskraft er et viktig konkurransefortrinn for norsk maritim næring. Gjennom prosjektet Markom2020 er det en målrettet satsning på å styrke det maritime utdanningstilbudet både på fagskole- og universitets- og høyskolenivå. Regjeringen vil vurdere hvordan arbeidet med maritim kompetanse blir videreført etter at prosjektperioden til Markom2020 utløper. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2019 ble det også gitt en engangsbevilgning på 15 mill. kroner til å styrke digitaliseringsinnholdet i havrelaterte utdanningsløp.

Det er gjennomført flere forbedringer av eksportfinansieringstilbudet i GIEK og Eksportkreditt Norge for å bidra til å gjøre norske verft og utstyrsleverandører mer konkurransedyktige. Det vises til nærmere omtale under programkategori 17.30.

Den maritime næringen er avhengig av internasjonale markeder og likeverdige rammebetingelser. Det vises til omtale under programkategori 17.30.

Regjeringen la før sommeren 2019 frem Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik*. I meldingen tar regjeringen for seg sikkerheten til sjøs både for nærings- og fritidsfartøy og beskriver samhandlingen mellom relevante offentlige og private aktører. Meldingen inne-

holder en særlig gjennomgang av nordområdene og fritidsbåtområdet. I meldingen fremgår det bl.a. at det vil etableres en maritim arktisk kompetansenode, og gjennomføres en revisjon av lov 26. juni 1998 nr. 47 om fritids- og småbåter (småbåtloven).

Prioriteringer 2020

Regjeringens hovedmål for den maritime næringen er bærekraftig vekst og verdiskaping. Regjeringen arbeider for å opprettholde tilgangen på norsk maritim kompetanse og en betydelig flåte under norsk flagg.

Stabile og gode rammebetingelser er viktig for den maritime næringen. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å sikre en konkurransedyktig tilskuddsordning, fortsette å ha en aktiv rolle internasjonalt og satse på maritim kompetanse og grønn skipsfart. I løpet av høsten 2020 vil regjeringen legge frem for Stortinget en melding om den maritime politikken.

Regjeringen vil følge opp den helhetlige satsingen på havnæringene og følge opp regjeringens oppdaterte havstrategi fra 2019. Regjeringen vil legge særlig vekt på tre områder i havpolitikken: kompetanse og digitalisering, regional og lokal verdiskaping, og klima og grønn skipsfart.

Regjeringen la før sommeren 2019 frem Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik* som bl.a. omtaler sikkerhet til sjøs og ulykker med fritidsbåter. Regjeringen vil arbeide videre for å sikre en effektiv og kompetent sjøfartsadministrasjon.

Mineralnæringen

Norge har betydelige mineralressurser som gjennom utvinning gir grunnlag for økt verdiskaping og arbeidsplasser, særlig i distriktene. Mineralressursene er helt nødvendige for bygg, veier og infrastruktur. Mineralressurser brukes også i industri- og vareproduksjon og er sentrale innsatsfaktorer i produkter basert på «grønne teknologier» som f.eks. vindmøller, solcellepaneler og el-biler, men også en lang rekke andre produkter, fra telefoner og nettbrett til maling og kosmetikk. Regjeringen vil legge til rette for økt verdiskaping og bærekraftig vekst i næringen.

Lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven) regulerer mineralvirksomhet. Med hjemmel i denne loven gir Direktoratet for mineralforvaltning undersøkelses- og utvinnings-tillatelser og driftskonsesjon til mineralselskaper. Loven regulerer også selskapenes plikter ved

start, drift, opphør og opprydding. Kommunale prioriteringer av arealbruk gjennom planprosesser er også av stor betydning for næringen. Blant andre viktige rammebetingelser for næringen kan nevnes plan- og bygningsloven, forurensningsloven, naturmangfoldloven og kulturminneloven.

Gode geologiske oversiktsdata er en forutsetning for å kunne påvise utvinnbare mineralressurser. Slike data er et kollektivt gode med en rekke bruksområder. De finansieres derfor av staten, og kartlegges, samles inn og forvaltes av Norges geologiske undersøkelse (NGU).

Status og resultater

Mineralnæringen består av virksomheter som tar ut og bearbeider mineraler og bergarter fra fast fjell eller løsmasser. Mineralnæringen omsatte i 2018 for 10,8 mrd. kroner og sysselsatte 4 537 årsverk.

Samlet eksportandel målt i omsetning var 40 pst. i 2018. Næringen har for de fleste produkter en høy eksportandel. For naturstein var den 60 pst., for kull 87 pst. og for gruppen industrimineraler og metaller 72 pst. Byggeråstoffer, som står for 62 pst. av omsetningen i mineralnæringen, har imidlertid en eksportandel på om lag 22 pst.

Etterspørselen etter mineralressurser på verdensmarkedet er nært knyttet til befolkningsvekst og økonomisk vekst, særlig i land som bygger mye infrastruktur, industri og bygg som krever mye mineraler. Prisnivåene var høye i begynnelsen av 2011 og har deretter gått ned. 2015/2016 var et bunnpunkt, mens prisene økte noe i 2017 og holdt seg på om lag samme nivå 2018.

For byggeråstoff bestemmes konjunktorene i større grad av byggeaktivitet og utbygging av samferdselsprosjekter.

Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) har etter utløpet av overgangsordningen etter mineralloven hatt utfordringer med å behandle alle innkomne søknader om driftskonsesjon. Økte bevilgninger til DMF har gitt rom for å øke kapasiteten både gjennom bemanning og ved effektivisering av saksbehandlingen. Saksbehandlingstiden for søknader om driftskonsesjon er redusert vesentlig fra 2016 til 2018, og var i 2018 i gjennomsnitt i overkant av fire måneder regnet fra en søknad ble vurdert som komplett. Konsesjonskøen er redusert fra seks år i 2016 til rundt to til tre år i 2018. Etter hvert som konsesjonskøen reduseres, vil DMF kunne øke antall stedlige tilsyn med næringen.

Prioriteringer 2020

Regjeringen vil legge til rette for ny aktivitet og bærekraftig vekst i mineralnæringen. Offentlig kartlegging av mineralressurser gir bedre kunnskap om ressursene og er av stor betydning for å tiltrekke private letebedrifter.

Direktoratet for mineralforvaltning er de siste årene styrket for å kunne utføre sine forvaltningsoppgaver mer effektiv og redusere saksbehandlingstiden for mineralnæringen. Det er også en prioritert oppgave å redusere køen for konsesjonssøknader. Dette arbeidet videreføres og forsterkes i 2020, og regjeringen foreslår å øke driftsbevilgningen med om lag 3,5 mill. kroner.

NGU ble evaluert i 2018 og NGUs forskningsvirksomhet evalueres i 2019. Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsette oppfølgingen av evalueringene i 2020.

Mineralloven fra 2010 fastsetter grunnleggende rammer for å drive mineralvirksomhet i Norge. Regjeringen vil arbeide for at mineralloven skal være et godt redskap for en god og bærekraftig ressursforvaltning til beste for samfunnet, verdiskapingen og fremtidige arbeidsplasser. Nærings- og fiskeridepartementet nedsatte våren 2018 et utvalg for evaluering av loven, og utvalget leverte sin innstilling 18. desember 2018. Departementet arbeider nå med oppfølging av evalueringen. I den forbindelse vurderes hvilke forbedringer og forenklinger man kan gjøre på kort sikt, og om det er problemstillinger som må utredes nærmere. Dersom det er aktuelt å foreslå større endringer i mineralloven, må dette utredes og høres på vanlig måte. Forholdet til annet lovverk og lang samlet saksbehandlingstid er også en utfordring for mineralloven, særlig vil forholdet til plan- og bygningsloven og forurensningsloven bli vurdert.

Reiseliv

Reiselivsnæringen brukes som samlebetegnelse på bransjer som selger en betydelig del av sin produksjon til turister eller andre reisende: overnatting, servering, transport, opplevelser og formidling (reisearrangører). Dette er bransjer som i stor grad utfyller og påvirker hverandres virksomhet.

Transport og servering er de to største reiselivsbransjene, bl.a. som en følge av at deres tjenester også i stor grad benyttes av lokalbefolkningen. Veksten er imidlertid høyest i opplevelsesbransjen, som har mangedoblet sin verdiskaping det siste tiåret.

Samlet sett sysselsatte reiselivsnæringen i Norge i 2017 om lag 166 000 årsverk og skapte verdier for 120 mrd. kroner, ifølge Statistisk sen-

tralbyrå. Dette utgjorde 6,9 pst. av sysselsettingen og 4,3 pst. av verdiskapingen i norsk fastlandsøkonomi.

Tabell 4.1 De ulike bransjenes andel av reiselivsnæringens verdiskaping og sysselsetting i 2017

Enkeltbransjer i reiselivsnæringen	Andel av reiselivets verdiskaping	Andel av reiselivets ansatte (inkl. deltid)
Transport	38 pst.	23 pst.
Servering	26 pst.	40 pst.
Overnatting	16 pst.	20 pst.
Opplevelser (aktiviteter/underholdning)	14 pst.	14 pst.
Formidling (reisearrangører)	6 pst.	4 pst.
Reiselivsnæringen som andel av norsk fastlandsøkonomi (SSB)	4,3 pst.	6,9 pst.

Kilde: Menon Economics (2018) Reiselivsnæringens verdi.

Regjeringens reiselivspolitik ble staket ut i Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig (reiselivsmeldingen)* fra 2017. Målet med reiselivspolitikken er – som for andre næringsområder – en høyest mulig verdiskaping innenfor bærekraftige rammer.

De viktigste virkemidlene innenfor Nærings- og fiskeridepartementets område ligger hos Innovasjon Norge og Norges forskningsråd, jf. nærmere omtale under programkategori 17.20. Reiselivsprosjekter finansieres i hovedsak gjennom de generelle ordningene i virkemiddelapparatet. I tillegg forvalter Innovasjon Norge øremerkede midler til å styrke markedsmulighetene for norske reiselivsaktører. Departementet gir også tilskudd til Visit Svalbard AS, jf. kap. 900, post 74.

Status og resultater

Reiseliv er en av verdens raskest voksende næringer. Siden 2014 har aktiviteten og omsetningen økt betydelig også i norsk reiselivsnæring. I 2018 økte besøket av utenlandske reisende til Norge for femte året på rad, målt i antall kommersielle overnattinger. De siste årene har også markedet for forretningsreiser tatt seg opp. Samlet sett har det gitt nye arbeidsplasser og bidratt til å øke reiselivets andel av norsk sysselsetting.

Grunnleggende faktorer som befolkningsøkning, velstandsøkning og teknologiutvikling gjør at veksten i internasjonal turisme ventes å fortsette det neste tiåret. Økningen i antall reisende legger et godt grunnlag for videre vekst og

utvikling av reiselivsnæringen også i årene fremover. Ved å utvikle et bredt tilbud av attraktive reiselivsprodukter og markedsføre disse, kan reiselivsbedrifter over hele landet tiltrekke seg kunder og styrke sin lønnsomhet. Samtidig kan økningen i antall reisende gi økt belastning på naturressurser, kulturminner og lokalsamfunn. Utfordringer knyttet til sosial og miljømessig bærekraft må håndteres på en god måte, bl.a. for å bevare et reiselivsattraksjonsverdi og den lokale oppslutningen om reiseliv som næring.

For at norske bedrifter skal lykkes i å utnytte den økte etterspørselen i reiselivsmarkedet på en lønnsom og bærekraftig måte, vil det trolig være nødvendig å utvide reiselivets sesong sammenlignet med i dag. Norske reisemål og norsk reiselivsnæring er preget av store svingninger i besøkstall og kapasitetsutnyttelse gjennom året. I høysesongen er det fullt på mange reisemål, og en økning i besøkstallet vil da kunne medføre overbelastning på attraksjoner, infrastruktur og lokalmiljø. En utvikling av reiselivets skuldersesonger kan bidra til å redusere eventuelle sosiale og miljømessige utfordringer på reisemål som følge av flere besøkende.

Økt etterspørsel utenom høysesong kan også bidra til at flere reiselivsbedrifter satser på helårsdrift. Det gjør det lettere å rekruttere og holde på kompetent arbeidskraft, noe som igjen kan medføre at flere bedrifter klarer å skape og levere et stabilt og kvalitetsrettet reiselivstilbud. Dette er grunnleggende for å utvikle en mer lønnsom og lokalt forankret næring.

Innsats for å styrke utviklingen og tilbudet av norske reiselivsprodukter

Regjeringen legger til rette for å utvide reiselivsnæringens sesong først og fremst gjennom å fremme utvikling av et mer mangfoldig reiselivsprodukt. Et bredere produkttilbud kan tiltrekke seg flere kundegrupper i reiselivsmarkedet også utenom høysesong. Virksomhetenes evne til å skape og tilby reiselivsprodukter som er attraktive i lengre perioder av året, er avgjørende for reiselivets potensial som verdiskaper og stabil helårs arbeidsgiver.

En viktig del av regjeringens innsats på området har vært å tilrettelegge for økt samarbeid mellom reiselivsnæringen og andre næringer. Regjeringen har i sin strategi for kultur og reiseliv fra juni 2019 fastsatt tiltak som skal bidra til å utvikle flere kulturbaserte reiseopplevelser. Dette er reiselivsprodukter som ofte er attraktive året rundt, og som derfor kan bidra til økt aktivitet og omsetning på norske reisemål utenfor høysesong. Oppfølgingen av regjeringens strategi for landbruksbasert reiseliv fra 2017 er også en del av dette arbeidet. Satsingen på å utvikle flere unike matopplevelser som kan inngå i reiselivsproduktet, gjør Norge til en mer attraktiv helårsdestinasjon.

Myndighetene legger i dag til rette for virksomhetenes produktutvikling gjennom ulike tiltak og støtteordninger. Reiselivsnæringen mottok 315 mill. kroner i 2018 i lån og tilskudd fra generelle ordninger i Innovasjon Norge. I tillegg har regjeringen satt av midler øremerket norsk reiseliv, som forvaltes av Innovasjon Norge. Disse midlene skal bidra til å øke verdiskapingen i reiselivsnæringen innenfor bærekraftige rammer, bl.a. ved å tilrettelegge for produktutvikling (gjennom tiltak som bedriftsnettverk, kursvirksomhet o.l.).

Innsats for å fremme norske reiselivsprodukter gjennom hele året

Reiselivsmarkedet er internasjonalt og konkurranseutsatt. For å øke etterspørselen etter norske reiselivsprodukter er det derfor hensiktsmessig å markedsføre norske reiselivsattraksjoner og reisemål i ulike land og overfor ulike interessegrupper. Markedsføring kan også brukes strategisk, for å fremme Norges kvaliteter som reisemål på ulike tider av året eller innenfor enkeltsegmenter av reiselivsmarkedet med høy lønnsomhet.

Med utgangspunkt i regjeringens mål om å øke lønnsomheten i norsk reiselivsnæring på en bærekraftig måte har Innovasjon Norge satt søke-

lys på å spre besøksstrømmene til Norge over tid og sted. Det kommer til uttrykk i Innovasjon Norges reiselivsstrategi; «Hele Norge, hele året». I sitt arbeid med å fremme norske reisemål og reiselivsprodukter satser Innovasjon Norge bl.a. på å øke etterspørselen fra forretningsrettede reiselivssegmenter som kongresser, kurs og konferanser. Dette er kundegrupper som har sine høysesonger i fritidsmarkedets tradisjonelle lavsesong (høst og vår). I tillegg har regjeringen gitt Innovasjon Norge i oppdrag å utarbeide en strategi for arrangementsturisme, for at Norge skal kunne tiltrekke og nyttiggjøre seg flere internasjonale arrangementer innenfor idrett og kultur. Dette er markeder med aktivitet gjennom hele året.

Gjennom visitnorway.com, den offisielle portalen for Norge som reisemål, bidrar også myndighetene ved Innovasjon Norge til å samle og gi reiselivsnæringens egen markedsføring styrket gjennomslagskraft for et bredt publikum. Visitnorway.com bidrar til at reiselivsbedrifter over hele landet kan nå frem til et globalt marked med sin markedsføring og informasjon om sitt reiselivstilbud.

Innsats for å tilrettelegge for en bærekraftig utvikling av norsk reiseliv

Et premiss for å utvikle norsk reiselivsnæring er at det skjer innenfor bærekraftige rammer. Natur- og kulturressurser og lokalsamfunn er en sentral del av reiseopplevelsen og må ivaretas for å kunne skape verdier og arbeidsplasser innenfor reiseliv også i fremtiden.

Reiselivsnæringen har vist at den tar bærekraftsutfordringene på alvor og arbeider for å bli en grønnere næring, f.eks. innenfor transport, servering og overnatting. Regjeringen stimulerer på sin side til et mer klima- og miljøvennlig reiseliv, bl.a. ved å arbeide for reduserte utslipp fra transport på og mellom reisemål. Regjeringen har strammet inn på kravene til skipsfarten i verdensarvfjordene og også bidratt til å utvikle kollektivtilbudet i mange norske byer.

Regjeringen bidrar også til å redusere slitasje og belastning på norske reiselivsattraksjoner, bl.a. gjennom ordningen Nasjonale turiststier, som har som mål å ivareta norske populære turiststier.

Myndighetene støtter i tillegg opp om norske reisemåls innsats for å bli mer bærekraftige. Ordningen «Merket for bærekraftige reisemål» som forvaltes av Innovasjon Norge, gir reisemål insentiver og redskap til å utvikle seg i bærekraftig retning, samtidig som deltakelse i ordningen kan øke

reisemålets attraksjonsverdi blant de reisende. Arbeidet krever samhandling og samarbeid mellom kommune, reiselivsnæring og lokalsamfunn.

Prioriteringer 2020

I regjeringens videre oppfølging av reiselivsmeldingen vil arbeidet for gode generelle rammevilkår for reiselivsnæringen og utvidelse av reiselivsesongene fortsatt stå sentralt. Med mål om å stimulere til utvikling av flere lønnsomme helårs arbeidsplasser i reiselivsnæringen vil regjeringen ha fokus på tiltak som kan utløse økt aktivitet utenom reiselivets høysesonger. Regjeringen vil prioritere arbeidet med en kunnskapsbasert utvikling av et mer lønnsomt og bærekraftig reiseliv.

Regjeringen vil prioritere arbeidet for en bærekraftig utvikling av norsk reiseliv. Det skal skje gjennom fortsatt dialog med reiselivsnæringen, bl.a. med utgangspunkt i næringens veikart for et bærekraftig reiseliv fra 2017. Regjeringen vil vurdere ytterligere innstramminger i utslipp fra luft- og skipsfart. Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at norske reisemål utvikler seg i bærekraftig retning, bl.a. gjennom videre satsing på ordningen «Merket for Bærekraftige reisemål».

Regjeringen vil følge opp tiltakene i strategien for kultur og reiseliv fra 2019. Gjennom innsats på sentrale områder som markeds kunnskap, kompetansebygging og tverrfaglig samarbeid skal regjeringen legge til rette for økt utvikling og markedsføring av lønnsomme helårsprodukter (basert på norsk kultur). Det vil kunne utløse økt aktivitet og lønnsomhet i reiselivet og på norske reisemål generelt, også utenom høysesong.

Godt samarbeid mellom ulike reiselivsaktører er sentralt for å lykkes i å øke aktiviteten på norske reisemål på en lønnsom og bærekraftig måte. Regjeringen vil i 2020 evaluere effektene av strukturprosessen som ble gjennomført i perioden 2013–2018 for å styrke reisemålsselskapene.

Regjeringen vil videreføre sin satsing på utvikling, drift og vedlikehold av offentlig infrastruktur for transport. Det vil øke muligheten for at turister kan reise til Norge og videre til reisemål og turistattraksjoner på en hurtig, trygg og forutsigbar måte, året rundt.

Sjømatnæringen

Norge er en ledende sjømatnasjon og sjømatnæringen er en viktig næring for Norge. Departementet har ansvaret for fiskeri- og havbruksforvaltning, sjømattrygghet, fiskehelse og -velferd, rammebetingelser for sjømathandel og markeds-

adgang for norsk sjømat. Verdikjedeperspektivet fra fisken fanges til den kommer på middagsbordet er viktig for arbeidet på sjømatområdet. Fisken må forvaltes og produseres bærekraftig, råvarene som tas opp av havet må være trygge, sunne og av god kvalitet, slik at aktører senere i verdikjeden fritt kan velge hva de skal brukes til, og slik at produktene blir solgt og spist som del av et sunt kosthold. Alt marint råstoff bør utnyttes der det kan gi økt verdiskaping. De enkelte ledene i verdikjeden omtales enkeltvis under.

Fiskeri

Fiskeriområdet omfatter forvaltning og regelverk, inkludert næringsstruktur, reguleringen av og adgangen til å drive fiske og fangst, kvoteforhandlinger og internasjonale fiskeriavtaler.

Fiskeridirektoratet er rådgivende og utøvende organ innen fiskeriforvaltning. Hovedoppgavene til direktoratet er knyttet til fiskerireguleringer og ressurskontroll. Fiskeridirektoratet samarbeider nært med Havforskningsinstituttet, andre faglige etater og organisasjoner både nasjonalt og internasjonalt for å gi Nærings- og fiskeridepartementet best mulige kunnskapsbaserte råd.

Havets og kystens ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Vitenskapelige råd, gode forvaltningsprinsipper og god kontroll med høstingen av ressursene er avgjørende for å kunne realisere et høyt langtidsutbytte av bestandene. Kvotene svinger med bestandsstørrelsene. Innenfor disse biologiske rammene søkes det stabilitet i ressursfordelingen, for å sikre mest mulig forutsigbarhet for næringsaktørene.

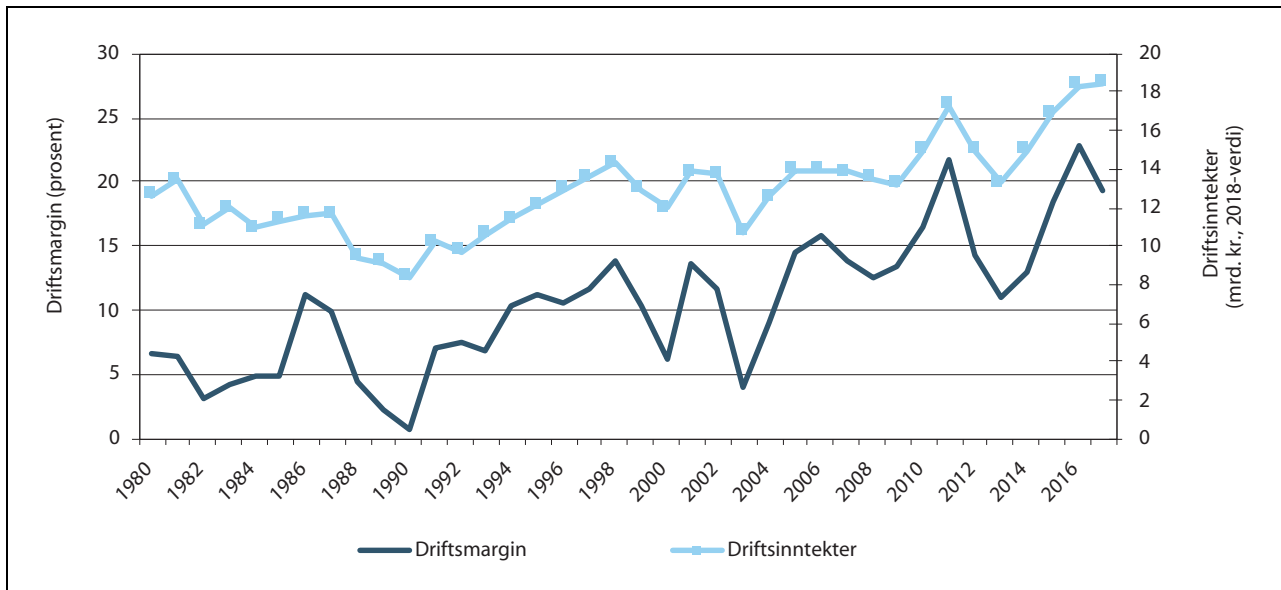
Norge deltar i en rekke internasjonale fora der forvaltning av havets ressurser er tema. Gjennom internasjonalt samarbeid arbeider Norge for at forvaltningen av disse ressursene skal skje i tråd med anerkjente prinsipper som bærekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning. Det inngås avtaler om felles forvaltning av delte fiskebestander for å sikre bærekraftig høsting og forvaltning av fiskeriene.

Status og resultater

Lønnsomhet

For fiskeflåten har utviklingen i lønnsomhet de siste 25 årene, målt ved driftsmarginen, vært positiv sett under ett, selv om lønnsomheten har variert mye, jf. figur 4.2. Driftsmarginen ble for 2016 beregnet til 22,9 pst. Dette er den høyeste driftsmarginen som er målt i fiskeflåten. I 2017 sank driftsmarginen, og ble målt til 19,4 pst. Samlede

Figur 4.2 Gjennomsnittlig driftsmargin og totale driftsinntekter for fiskeflåten, 1980–2018

Definisjon: $\text{Driftsmargin} = (\text{driftsresultat} / \text{driftsinntekter}) \cdot 100$

Kilde: Fiskeridirektoratet

driftsinntekter for fiskeflåten (som inngår i lønnsomhetsundersøkelsen) økte fra 17,5 mrd. kroner i 2016 til 18 mrd. kroner i 2017.

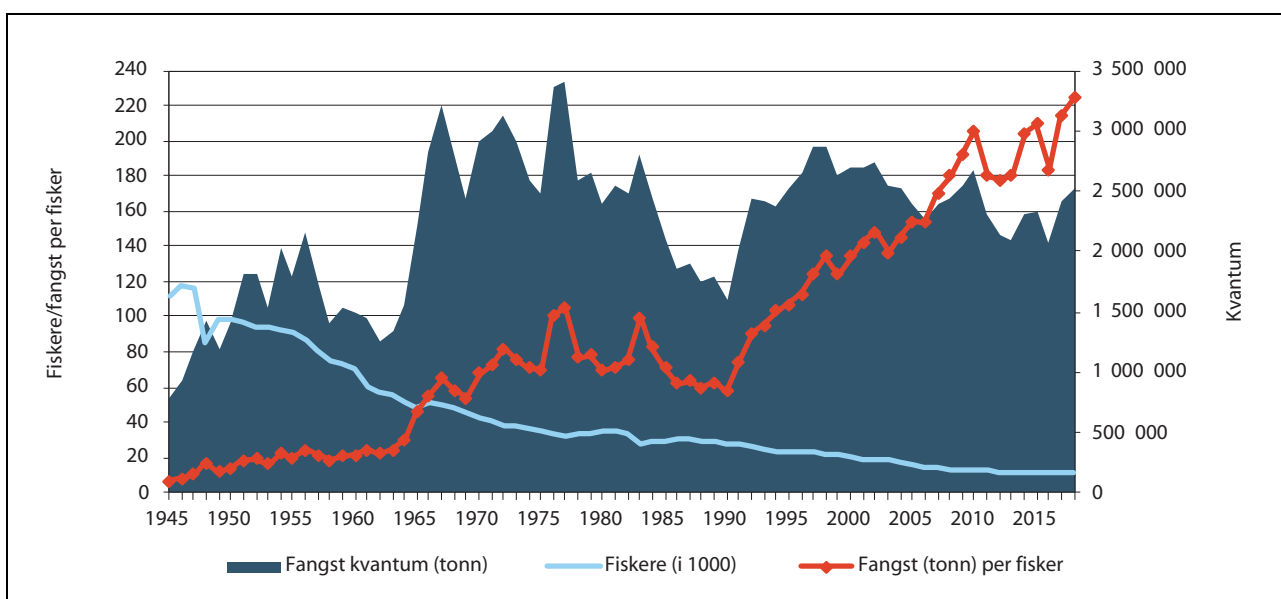
Det er flere underliggende årsaker til den positive utviklingen i lønnsomhet i perioden. Flere av de viktigste fiskebestandene er i langt bedre forfatning nå enn i 1990. Dessuten har tallet på fiskefartøy blitt redusert. Det har bidratt til lavere kostnader og høyere produktivitet, jf. figur 4.3.

Mens 20 475 personer hadde fiske som hovednæring i 1990, var det 14 264 i 2000. Foreløpige tall viser at det for 2018 er 9 521 personer som er

registrert med fiske som hovednæring. Dette er tilnærmet samme antall som i 2017.

Fiskeriforvaltning

Brexit vil få konsekvenser for måten det samarbeides på for å forvalte felles fiskebestander. Utenfor EU blir Storbritannia en betydelig kyststat. Det har vært avholdt politiske samtaler med både Storbritanniias minister for fiskeri og EU-kommisjonen om brexit. Nærings- og fiskeridepartemen-

Figur 4.3 Utvikling i fangst, antall fiskere og fangst per fisker, 1945–2018

Kilde: Fiskeridirektoratet

tet har utredet løpende spørsmål i denne saken. Arbeidet gjøres i dialog med næringen.

Norge har inngått bilaterale avtaler om fiskerisamarbeid med Russland, EU, Grønland og Færøyene for 2018. Island, Grønland og Norge ble i juni 2018 enige om en ny rammeavtale for fordeling og forvaltning av lodde.

I 2014 ble Norge, EU og Færøyene enige om en femårig trepartsavtale om forvaltning og fordeling av makrell. Videre forhandlinger for å få Island og Grønland inn i forvaltningssamarbeidet vil fortsette. I 2018 ble det gjennomført forhandlinger om norsk vårgytende sild mellom Norge, Russland, Island, EU og Færøyene for 2019. Det var enighet om en ny forvaltningsplan for bestanden, og det er oppnådd enighet om totalkvote for 2019. Partene har ikke klart å bli enige om andelsfordelingen og forhandlingene videreføres i 2019. Norge, EU, Færøyene og Island ble i 2018 enige om totalkvoten for kolmule, men det er heller ikke her enighet om fordelingen av totalkvoten. Forhandlingene fortsetter i 2019. Meld. St. 15 (2018–2019) *Noregs fiskeriavtaler for 2019 og fisket etter avtalane i 2017 og 2018* rapporterer om Norges internasjonale fiskeriavtaler og fisket etter avtalene.

Norge legger stor vekt på å utvikle normativ hav- og fiskeriforvaltning gjennom FNs havretts- og fiskeriresolusjoner. FAO vedtok i 2017 retningslinjer for globale fangstsertifikatsystemer.

Norge deltar i forhandlingene i FN om utvikling av en ny avtale om havmiljø under havrettskonvensjonen, bl.a. for å forbedre den internasjonale havmiljøforvaltningen, og for å ivareta eksisterende avtaler som regulerer fiskeriforvaltning og skipsfart. Forhandlingene har mandat fra FNs generalforsamling frem til 2021.

Norge har i dag et kvotesystem som er stabilt og forutsigbart, men som gir lite fleksibilitet til aktørene. Regjeringen la 21. juni 2019 frem Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – en fremtidsrettet fiskerinæring*. Tiltakene regjeringen foreslår, vil gjøre systemet mindre krevende for næringen og forvaltningen. I tillegg vil det bli mer fleksibelt, mer transparent og lettere å forstå. Målet er fortsatt bærekraftig forvaltning, økt verdiskaping i fiskerinæringen, bedre utnyttelse av hele fisken og aktivitet langs hele kysten.

Arbeidet med å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske og fiskerikriminalitet er høyt prioritert. I København i oktober 2018 tok fis-

keriministeren initiativ til en internasjonal erklæring mot grenseoverskridende organisert fiskerikriminalitet og 17 land har så langt tilsluttet seg denne.

Regjeringen har i 2018 satt ned et offentlig utvalg som skal gi råd om fremtidens fiskerikontroll nasjonalt. Utvalget skal vurdere hvordan ny teknologi kan bidra til å dokumentere lovlighet og bærekraft i fra fjord til bord, og hva som vil være en hensiktsmessig innretning av kontrollarbeidet i vår digitale fremtid. Målet er etterlevelse av regelverket og markedsadgang for norsk fisk i krevende markeder. Utvalget skal levere sin rapport 1. desember 2019.

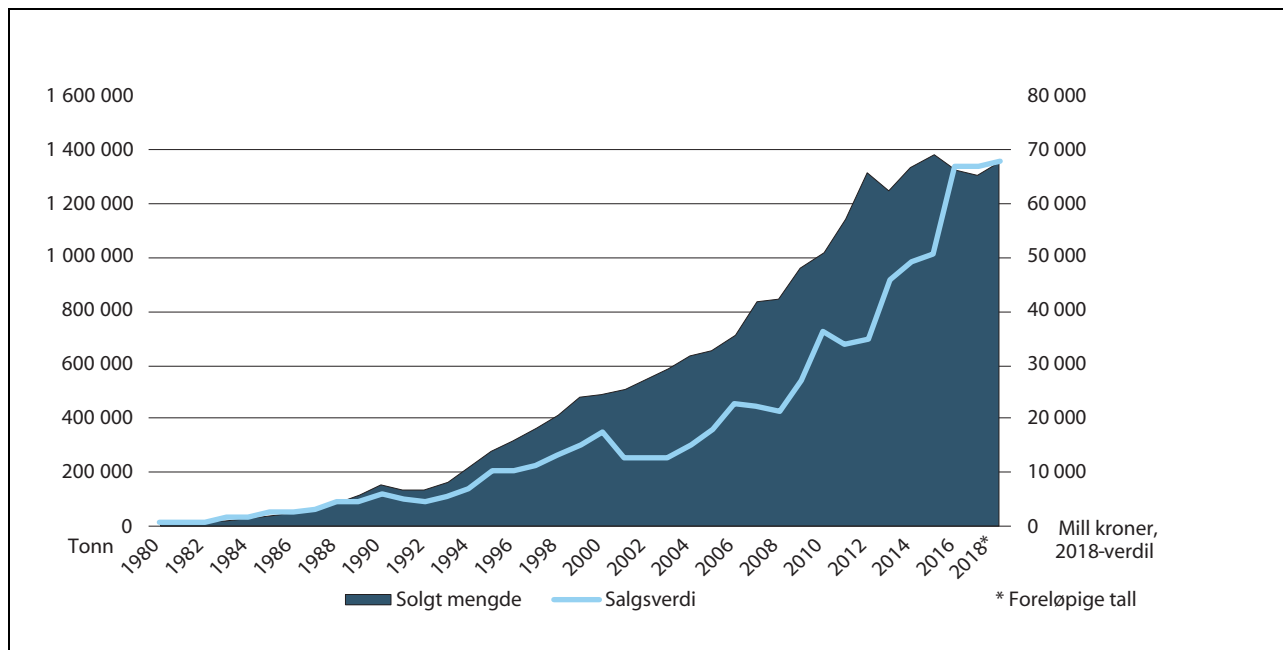
Prioriteringer 2020

Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2020 prioritere arbeidet med oppfølging av Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping – en fremtidsrettet fiskerinæring*. En annen prioritert oppgave er å sikre norske interesser ved forhandlinger av fiskeriavtaler, særlig etter brexit, jf. omtale under 1730. En tredje prioritert oppgave er den internasjonale København-erklæringen mot grenseoverskridende organisert fiskerikriminalitet gjennom «Blue Justice» initiativet og innstillingen fra det offentlige utvalget om ressurskontroll, samt sikre at det nasjonale arbeidet med ressurskontroll og det internasjonale samarbeidet mot UUU-fiske og mot fiskerikriminalitet, sees i sammenheng.

Havbruk

Havbruksområdet omfatter bl.a. ansvar for forvaltning og regelverk, inkludert næringsstruktur, tildeling av konsesjoner, produksjonsbegrensninger, arealbruk og eierskap. Målet er å fremme en lønnsom og verdiskapende havbruksnæring innenfor miljømessig bærekraftige rammer.

Fiskeridirektoratet og Mattilsynet er rådgivende og utøvende organer innen forvaltning av havbruksnæringen. Hovedoppgavene til Fiskeridirektoratet er knyttet til produksjonsreguleringer og miljøhensyn, og hovedoppgavene til Mattilsynet er knyttet til mattrygghet, fiskehelse og fiskevelferd. Direktoratene samarbeider nært med Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttet og andre etater og miljøer nasjonalt og internasjonalt for å gi nærings- og fiskeridepartementet best mulige råd.

Figur 4.4 Total mengde og førstehåndsverdi av fisk i havbruksnæringen 1981–2018

Kilde: Fiskeridirektoratet

Status og resultater

Produksjon og lønnsomhet

Oppdrettsnæringen har hatt en betydelig produktjonsvekst de siste tiårene. Siden 2012 har volumveksten imidlertid avtatt, og produksjonen har ligget på et relativt jevnt nivå. I 2018 var produksjonen av laks om lag 1 282 000 tonn, en reduksjon på 3,7 pst. fra 2017. I tillegg produserte den norske havbruksnæringen om lag 68 000 tonn regnbueørret, som var en økning på 1,5 pst. fra 2017. Fra 2017 til 2018 har gjennomsnittlig salgspris for laks økt med 1,1 pst, mens gjennomsnittsprisen for ørret falt med 3,8 pst. I 2018 ble det solgt 1 722 tonn skalldyr, hvor blåskjell utgjør hoveddelen. Dette er en nedgang fra 2 450 tonn i 2017. Det ble solgt 495 tonn torsk, som er omtrent samme mengde som de to foregående årene. Førstehåndsverdien av produksjonen av fisk fra havbruksnæringen var i 2018 på 67,8 mrd. kroner, mot 66,7 mrd. kroner i 2017, jf. figur 4.4.

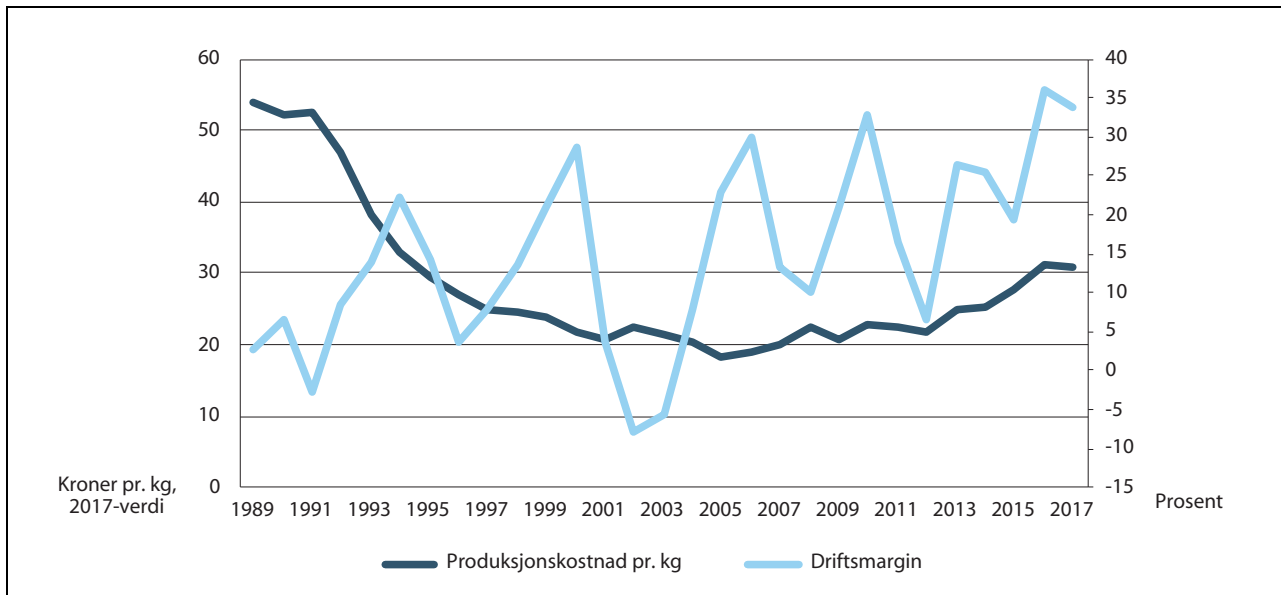
De siste årene har antall sysselsatte innen havbruksnæringen vært stigende. I 2018 var om lag 8 400 personer direkte sysselsatt i havbruksnæringen. Til sammenligning var det om lag 5 500 direkte sysselsatte i næringen i 2010. I tillegg til direkte arbeidsplasser skaper havbruksnæringen ringvirkninger i annet næringsliv, bl.a. innen utvikling og produksjon av fôr og utstyr, videreforedling, transport og salg.

Det drives oppdrett i omkring 160 kommuner, fra Lillesand i sør til Sør-Varanger i nord. Hovedtyngden av oppdrettsaktiviteten er på Vestlandet, i Trøndelag og Nordland.

Utviklingen i gjennomsnittlig driftsmargin er svært markedsavhengig og viser store variasjoner fra år til år, jf. figur 4.5. Gjennomsnittlig driftsmargin ble redusert fra 36 pst. i 2016 til 33,9 pst. i 2017. Til sammenligning var driftsmarginen 19,4 pst. i 2015, og den høye økningen har sammenheng med en forholdsvis stor økning i salgsprisene i senere år. Gjennomsnittlig produksjonskostnad per kg gikk kraftig ned frem til 2000. Deretter har det vært en utflating, og med gradvis økning fra 2012. Gjennomsnittlig produksjonskostnad var omtrent uendret fra 2016 til 2017, fra henholdsvis 30,60 kroner per kg i 2016 til 30,74 kroner per kg i 2017. Førkostnader utgjør i overkant av halvparten av produksjonskostnadene per kilo produsert fisk.

Kapasitetsvekst

Regjeringen foreslo i Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett* en handlingsregel for kapasitetsjustering i norsk lakse- og ørretoppdrett basert på produksjonsområder og miljøindikatorer. En forutsetning for vekst er at næringen drives innenfor miljømessig akseptable rammer. Stortinget har gjennom behandlingen av meldin-

Figur 4.5 Gjennomsnittlig driftsmargin og gjennomsnittlig produksjonskostnad per kilo laks og regnbueørret 1989–2017

Definisjon: Driftsmargin = (driftsresultat/driftsinntekter) * 100

Kilde: Fiskeridirektoratet

gen sluttet seg til hovedprinsippene i meldingen. Det nye systemet for kapasitetsjusteringer trådte i kraft 15. oktober 2017.

Første kapasitetsvurdering etter det nye systemet ble utført i oktober 2017. Av 13 produksjonsområder besluttet regjeringen at åtte ble satt til grønt, tre til gult og to produksjonsområder ble satt til rødt. Det er tildelt økt produksjonskapasitet i de områdene som ble satt til grønt, samt til de enkeltlokalitetene som tilfredsstiller vilkårene for unntak, dvs. at det på lokaliteten er oppnådd lave lakselus-tall med begrenset bruk av legemidler i en nærmere bestemt periode.

Første tildeling etter det nye systemet ble gjennomført i 2018, og det er tildelt en kapasitetsøkning som tilsvarer om lag 3 pst. av tillatelseskapasiteten i næringen. Kapasitetsøkningen er utført ved at etablerte oppdrettere er tilbudt vekst på egne tillatelser til fastpris, samt gjennom en auksjon av ny tillatelseskapasitet som ble avholdt i juni 2018. Fastpristildelingen og auksjonen medførte henholdsvis vederlag på 1 020 mill. kroner og 2 915 mill. kroner, samlet 3 935 mill. kroner. Etter auksjonen gjenstod det noe kapasitet å tildele, og det ble høsten 2018 gjennomført en tildeling av restkapasiteten gjennom en lukket budrunde. Det meste av restkapasiteten ble tildelt i den lukkede budrunden, og det ga et vederlag på 81 mill. kroner. Totalt er 99,7 pst. av tilbudt kapasitet

solgt, og samlet vederlag for denne tildelingsrunden er dermed 4 016 mill. kroner.

Arealstruktur

En avgjørende faktor for å kunne utnytte havbruksnæringens produksjonspotensial er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon og at arealet utnyttes på en best mulig måte.

Utviklingen har i store trekk gått fra en forvaltning som tok utgangspunkt i det enkelte oppdrettsanleggets påvirkning, til i stadig større grad vektlegge samlet effekt fra flere anlegg i et større område. Dette gradvise skiftet har vært nødvendig for å håndtere næringens sykdoms- og miljøutfordringer på en god måte.

Det nye systemet for kapasitetsjusteringer, som innebærer inndeling av kysten i produksjonsområder, og at miljøindikatorer skal avgjøre mulighetene for videre vekst, gir insentiver til å legge til rette for mer optimal arealstruktur for videre bærekraftig vekst i havbruksnæringen.

Utvikling av ny teknologi

Gode oppdrettslokaliteter er et knapphetsgode. Utvikling av ny teknologi kan bidra til å realisere nye driftsopplegg innen landbasert oppdrett, halv-lukkede anlegg i skjærmede fjorder, ulike anleggsformer lenger ut til havs, samt en videreutvikling av dagens åpne merdteknologi. Dette kan legge til

rette for oppdrettsvirksomhet i tidligere uegnede områder, og dermed også økt produksjon.

For å tilrettelegge for best mulig utvikling av den fremtidige havbruksnæringen, samtidig som sikkerhet, arbeidsforhold og ytre miljø blir ivare tatt på en forsvarlig måte, er det viktig at regelverket er oppdatert. Teknologiutviklingen går så raskt på dette området at preskriptivt regelverk fort kan hemme utvikling av nye løsninger. Det må derfor etableres et treffsikkert, men fleksibelt regelverk samtidig som en unngår overdimensjonering og unødvendige kostnader.

Utviklingstillatelser ble etablert som en midlertidig ordning i november 2015 og avsluttet i november 2017. Ordningen har fått stor oppmerksomhet i næringen, og det kom inn i alt 104 søknader. Dette er særtillatelser som kan tildeles prosjekter som innebærer betydelig innovasjon og betydelige investeringer. Formålet er å legge til rette for utvikling av teknologi som kan bidra til å løse en eller flere av de miljø- og arealutfordringene som akvakulturnæringen står overfor, f.eks. ved konstruksjon av prototyper og testanlegg, industriell design, utstyrsinstallasjon og fullskala prøveproduksjon. Per 14. august 2019 er det gitt tilsagn om til sammen 77 utviklingstillatelser til 13 søkere. I tillegg arbeides det med sikte på å gi tilsagn om utviklingstillatelser til ytterligere syv søkere. Fiskeridirektoratet har fattet førsteinstansvedtak i alle 104 saker, men det gjenstår fortsatt et betydelig arbeid både i direktoratet og Nærings- og fiskeridepartementet bl.a. knyttet til klagebehandling.

Bærekraftig havbruk

Som all annen matproduksjon vil lakseoppdrett sette sitt avtrykk og påvirke miljøet rundt seg. Det er bred politisk enighet om at et visst miljøavtrykk må aksepteres, men at produksjonen skal foregå innenfor bærekraftige rammer.

Ved behandling av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett har Stortinget gjort klart hvilket miljøavtrykk som er akseptabelt når det gjelder lakselus*. Stortinget sluttet seg også til en indikator for lakselus-påvirkning av villfisk basert på modellering. En rekke forskningsinstitusjoner har blitt involvert i arbeidet med å videreutvikle modellverktøyet. En ekspertgruppe laget en rapport om risiko for lakselusindusert dødelighet hos villfisk innenfor de enkelte produksjonsområdene for 2018. Rapporten vil inngå i det faglige grunnlaget for regjeringens beslutning om justering av produksjonskapasiteten i lakse- og ørreproduksjonen

høsten 2019. Modeller for å vurdere lakselus virkninger på villfisk vil bli utviklet videre i årene som kommer.

Tiltak mot rømming har vært prioritert både av myndighetene og næringen i de siste årene. Myndighetene har de siste årene fastsatt strengere krav til teknisk utforming av anleggene og styrket tilsynet med at reglene overholdes. De fleste uhell skyldes nå menneskelig svikt og brudd på rutiner. Tilsvarende konstruksjonskrav til landbaserte oppdrettsanlegg, inkludert settefiskanlegg trådte i kraft 1. januar 2018.

Miljøutfordringene knyttet til havbruk er nærmere omtalt i kap. 8 Omtale av klima- og miljørelevante saker.

Tap og sykdom

Tapet i matfiskproduksjonen er fortsatt høyt. I 2018 var tapet ifølge Fiskeridirektoratet 53 millioner laks og 3,1 millioner regnbueørret. Dette betyr at antallet tapt fisk var på nivå med 2017. Tap av fisk i prosent varierer avhengig av beregningsmetode. Det er derfor satt i gang et prosjekt som har som mål å standardisere beregning av tap. De viktigste tapsårsakene har vært dårlig smoltkvalitet, sykdom og dårlig vannmiljø. Dødeligheten de første månedene i sjø er nå mer enn halvert siden 2009. Det er imidlertid betydelig økt risiko for dødelighet og redusert velferd utover i produksjonen. Dette kan i stor grad kobles til behandling mot lakselus, spesielt ved behandling av allerede syke eller stresset fisk. Rensefisk er et viktig og mye brukt tiltak mot lakselus. 2018 ble det satt ut om lag 48,8 millioner oppdrettet og villfanget rensefisk. Data for dødelighet hos rensefisk mangler, men det er allment kjent at en stor andel dør i løpet av en produksjonssyklus.

Pankreassykdom (PD) er fortsatt en av de mest alvorlige sykdommene i oppdrettsnæringen. Den fører til lidelser for fisken og store økonomiske tap for enkeltoppdrettere og en samlet næring. Antall utbrudd i 2018 var 163. Det var 13 stadfestede tilfeller av infeksjøs lakseanemi (ILA) i 2018. Utbruddene var spredt langs hele kysten.

Prioriteringer 2020

Nærings- og fiskeridepartementet vil legge til rette for fortsatt forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i havbruk, og gjennomgå ordningene for særtillatelser i havbruk med sikte på forenkling og effektivisering av forvaltning og tilsyn. I

tillegg prioriteres det å arbeide for god velferd og helse hos fisken, herunder redusere tap i matfiskproduksjonen.

Sjømatindustri

Norge har en omfattende sjømatindustri bestående av bedrifter langs hele kysten som tar hånd om fisken etter at den er fisket eller oppdrettet, foretar eventuell bearbeiding og omsetter fisken nasjonalt eller internasjonalt. Grovt sett kan sjømatindustrien deles inn i bedrifter som baserer seg på hvitfisk, laksefisk eller pelagisk fisk. Utnyttelse og videre bearbeiding av restråstoff er også en viktig del av denne industrien.

Det er et mål å styrke sjømatindustriens konkurransekraft og øke verdiskapingen i sjømatindustrien. Sjømatindustrien påvirkes i stor grad av det som skjer i primærleddet innenfor fiskeri og havbruk, med hensyn til bl.a. reguleringer, kvalitet, variasjoner og svingninger gjennom året og mellom år.

I villfiskektoren er det lovpålagt at all førstehåndsomsetning av fisk fra fisker må skje gjennom et fiskesalgslag. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for *lov om førstehåndsomsetning av villlevande marine ressursar* (fiskesalgslagslova), som regulerer omsetningen og fiskesalgslagenes rolle.

Status og resultater

Norsk sjømatindustri besto i 2018 av om lag 370 selskaper med omkring 11 300 årsverk. Lønnsomheten i fiskeindustrien har over tid vært svak. Utviklingen har også gått mot at stadig mer av sjømaten eksporteres som ubearbeidet fisk, mens den videre bearbeidingen skjer utenfor Norge. For å kunne øke lønnsomheten og sikre at mer av fisken bearbeides i Norge, må sjømatindustrien øke sin konkurransekraft.

Regjeringen la i forbindelse med stortingsmeldingen om fremtidens kvotesystem i fiskerinæringen frem en strategi om helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien. Strategien omfatter bl.a. tiltak knyttet til råstofftilgang, førstehåndsomsetningen i regi av fiskesalgslagene, kvalitet, markedsadgang og forskning og utvikling. Regjeringen la samtidig også frem en strategi for økt verdiskaping av marint restråstoff. Mye av restråstoffet, det vil si det som ikke er det primære hovedproduktet etter sløying og eventuell videre bearbeiding av fisk og annen sjømat, utnyttes allerede i dag, men det er potensial for å benytte restråstoffet til produksjon av mer høyverdige produkter. I

havfiskeflåten i hvitfiskektoren er det fremdeles mye restråstoff som ikke utnyttes, men utviklingen går i riktig retning.

I statsbudsjettet for 2019 varslet Nærings- og fiskeridepartementet at det vil bli foretatt en gjennomgang av førstehåndsomsetningen. Førstehåndsomsetningen var også drøftet i strategien for helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien, hvor det ble pekt på konkrete problemstillinger som vil omfattes av gjennomgangen. Departementet vil arbeide videre med gjennomgangen i 2020.

Nærings- og fiskeridepartementet har hjemmel til å pålegge fiskesalgslagene å gjennomføre tilsyn med råstoffkvalitet. Fra 1. januar 2015 er tilsynet gjennomført av Råfisklaget i de tre nordligste fylkene. Departementet vil foreta en revisjon av fiskekvalitetsforskriften.

Prioriteringer 2020

Regjeringen vil følge opp strategiene for helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien, herunder gjennomgangen av førstehåndsomsetningen, og økt verdiskaping av marint restråstoff som ble lagt frem sammen med stortingsmeldingen om fremtidens kvotesystem i fiskerinæringen.

Trygg, sunn sjømat av god kvalitet

Det er avgjørende at sjømaten som tilbys, tilfredsstiller de til enhver tid gjeldende krav fra myndigheter, marked og forbrukere om sunnhet, trygghet, god kvalitet og redelighet. Nasjonalt har departementet flere tiltak for å legge til rette for dette.

Mattilsynet har delegert myndighet med ansvar for regelverksutvikling, og er tilsyns- og overvåkingsorganet for sjømattrygghet, med ansvar for å innhente kunnskap og analysere tilstanden. Styringen av Mattilsynet er delt mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynets virksomhet er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2019–2020) for Landbruks- og matdepartementet, da de er administrativt ansvarlig departement.

Havforskningsinstituttet overvåker, bl.a. på oppdrag fra Mattilsynet, uønskede stoffer i fôr, fôrråvarer, og i oppdrettet og villfanget sjømat for å dokumentere status for sjømattryggheten. Helhetlig kunnskap om uønskede stoffer og næringsstoffer i sjømat, og helseeffekter av sjømatkonsum, er vesentlig for å ivareta omdømme, omsetning og konsum av sjømat. Forskning og over-

våking på sjømatområdet er nærmere omtalt under programkategori 17.20.

God kunnskap og vitenskapelig dokumentasjon er avgjørende for å nå målene i sjømatpolitikken. Som ledd i risikohåndtering på matområdet utfører Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) uavhengige faglige risikovurderinger for Mattilsynet. For at forvaltningen skal være godt faglig og vitenskapelig fundert, krever arbeidet god samhandling mellom VKM, Mattilsynet og andre kunnskapsinstitusjoner. VKMs virksomhet er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2019–2020) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Nofima er et stort næringsrettet forskningsinstitutt med kompetanse på hele matsektoren. Sjømatforskningen til Nofima retter seg mot hele verdikjeden, fra produksjon til forbruk. Den bidrar bl.a. til konkurransevne, mer bearbeiding og produktutvikling. Forskingen gir økt kunnskap om sjømatens plass i et sunt kosthold med basis i bærekraftig produksjon.

Fiskekonsumet er lavere enn det helsemyndighetene anbefaler. Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2021) har satt mål om 20 pst. økning i inntak av fisk og sjømat. Godt omdømme og forbrukernes tillit er viktig. For å legge til rette for et økt konsum er det viktig med oppdatert kunnskap om sammenhengen mellom inntak av sjømat og helse. Videre bidrar FoU til god kvalitet og variert produktvalg. Økt kunnskap om sjømat i befolkningen er viktig, herunder om sunt kosthold og praktisk tilberedning. Det er særlig behov for å øke inntaket blant barn og unge. Gode matopplevelser og å delta i matlagingen kan påvirke kostholdsvaner. Departementet har derfor en egen pott til sjømatiltak, som inkluderer både støtte til enkeltarrangement for barn og unge og ernæringsprogrammet Fiskesprell som retter seg mot voksne som arbeider med barn og unge.

Bærekraftig akvakultur, fiskeri og sjømat har en viktig, men ikke tilstrekkelig anerkjent rolle for matsikkerhet og ernæring. Økt synliggjøring og styrking av sjømatens betydning for matsikkerhet og ernæring har derfor over lang tid vært et overordnet mål og en prioritert oppgave for norske myndigheter. Matsikkerhet forutsetter tilgang til nok, trygg og sunn mat, som dekker ernæringsmessige behov og preferanser. Arbeidet med matsikkerhet omfatter bl.a. bærekraftig høsting og produksjon, arbeid med å redusere matsvinn, hygienisk produksjon og overvåking av uønskede stoffer. Arbeidet omfatter også å fremskaffe kunnskap om næringsstoffer, fôr, sunt kosthold, kvalitet, produktutvikling og matvaner. Arbeidet

ses også i sammenheng med styrking av bærekraftige matsystemer, arbeidet med nasjonal folkehelsepolitikk og satsingen på hav. Det er utstrakt tverrdepartementalt samarbeid på området nasjonalt, men også internasjonalt knyttet til prosesser i FAO (FNs organisasjon for ernæring og landbruk), Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs miljøprogram (UNEP), FNs matsikkerhetskomité (CFS) mv. som departementet tar del i. Internasjonalt leder Norge et globalt handlingsnettverk «Bærekraftig mat fra hav og innlandsvann for matsikkerhet og ernæring» under FNs ernæringstiår. Det vises til omtale under kap. 9 Oppfølging av FNs bærekraftsmål.

Status og resultater

Resultater fra Mattilsynets overvåking og tilsyn i 2018 viser at norsk sjømat er trygg. Det ble ikke funnet stoffer som er ulovlige å bruke eller uønskede stoffer, som legemiddelrester og miljøgifter, over fastsatte grenseverdier fra prøver tatt av oppdrettsfisk i 2018. Ved funn av uønskede stoffer over grenseverdier iverksetter myndighetene tiltak. Det er sjeldne tilfeller av funn av uønskede stoffer over grenseverdi i enkelte villfangede arter i særskilte områder. På grunn av for høye nivåer av miljøgifter i atlantisk kveite ble det i 2017 innført utkastpåbud for all fisk over 2 meter/100 kg, og et fiskefelt ble stengt for fiske av denne arten. I 2018 har dette blitt fulgt opp bl.a. gjennom MARE-ANO-prosjektet for å kartlegge havbunnen for metaller og miljøgifter, for å lete etter sammenhenger mellom havbunnsforurensning og funn av uønskede stoffer i atlantisk kveite. Man har ennå ikke funnet forklaringen på de høye nivåer av miljøgifter i denne arten og dette blir fulgt opp i 2019.

Mattilsynet har en viktig rolle i arbeidet med å legge til rette for markedsadgang for norsk sjømat, bl.a. ved å ha godt samarbeid med matmyndighetene i mottakerland og skape forutsigbare rammevilkår for eksport. I 2018 ble det utstedt 54 389 eksportattester for sjømatprodukter. Som et ledd i effektiviseringen av utstedelse av eksportattester sendte Mattilsynet i mai 2019 på høring et forslag til mateksportforskrift. Forskriften skal regulere utstedelse av attester. Målet er at forskriften skal fastsettes i 2020.

Prioriteringer 2020

Det skal arbeides videre med å styrke mat fra havet sin rolle i et matsikkerhets- og ernæringsperspektiv nasjonalt og globalt. Dette vil følges opp i prosesser knyttet til ulike deler av matkje-

den. Dette er relevant i forbindelse med bl.a. regjeringens satsing på hav, arbeid med å redusere matsvinn, øke matsikkerheten, handlingsplan for bærekraftige matsystemer, oppfølging av folkehelsearbeidet, og relevant løpende arbeid i nasjonale, nordiske og internasjonale fora. Arbeidet med det Globale Handlingsnettverket under FNs ernæringstiår videreføres.

Det er viktig å kontinuerlig overvåke innholdet av uønskede stoffer og næringsstoffer for å kunne dokumentere helseeffekter av sjømatkon-

sum. I et fremtidig perspektiv vil dokumentasjon om den samlede effekten av sjømatkonsum få enda større betydning. Det er viktig med et oppdatert kunnskapsgrunnlag om de etablerte kommersielle artene, samt om nye marine arter som til nå ikke har vært kommersielt utnyttet til mat.

En annen prioritering er å arbeide videre med tiltak som bidrar til å øke sjømatkonsumet hos den norske befolkningen. Kostholdsvaner skapes tidlig i livet og tiltak rettet mot barn og unge er derfor høyt prioritert.

Kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	441 313	430 846	436 511
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	46 323	71 927	57 150
22	Nukleære utredninger og prosjektledelse, <i>kan overføres</i>	82 498	70 000	10 000
23	Digital Norway/Toppindustrisenteret AS	2 000	2 000	
30	Miljøtiltak Søve, <i>kan overføres</i>	339	21 094	
31	Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, <i>kan overføres</i>	153 992	331 059	248 000
60	Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling	15 000		
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	38 344	37 400	38 750
71	Miljøtiltak Raufoss	10 066	5 200	2 050
72	Tilskudd til beredskapsordninger	3 700	3 807	3 900
73	Tilskudd til Ungt Entreprenørskap Norge	29 100	29 944	30 750
74	Tilskudd til Visit Svalbard AS	2 250	2 315	3 050
75	Tilskudd til særskilte prosjekter, <i>kan overføres</i>	10 345	8 045	10 270
76	Tilskudd til Standard Norge	32 700	33 648	34 550
77	Tilskudd til sjømattiltak, <i>kan overføres</i>	11 770	12 605	13 000
78	Tilskudd til Akvariet i Bergen	4 300	4 425	
79	Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab	41 000		
81	Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling	10 000	10 290	10 550
83	Tilskudd til Senter for hav og Arktis	10 000	5 000	5 150
	Sum kap. 0900	945 040	1 079 605	903 681

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 25. april 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 236 S og Prop. 57 S (2018–2019):

- post 01 ble redusert med 1,1 mill. kroner
- post 21 ble redusert med 10 mill. kroner
- post 23 ble redusert med 2 mill. kroner

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 319 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 21 ble redusert med ytterligere 6 mill. kroner
- post 22 ble økt med 27,9 mill. kroner
- post 75 ble redusert med 1,5 mill. kroner

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for viktige generelle rammebetingelser for næringslivet, som deler av regelverket for etablering og drift av næringsvirksomhet, næringsregistre, konkurransepolitikk, handelspolitikk, eierskapspolitikk og virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Departementet har i tillegg et særlig ansvar for enkelt næringer som mineralnæringen, reiselivsnæringen, sjømatnæringene og den maritime næringen.

Viktige oppgaver er nasjonalt regelverksarbeid, styring av underliggende virksomheter og selskaper, internasjonalt arbeid og forvaltning av tilskudds-, låne- og garantiordninger. Det er i tillegg en viktig oppgave for departementet å sikre at næringspolitiske hensyn blir ivarettatt på alle nasjonale politikkområder som har betydning for verdiskaping, dvs. innen områder som finans, skatt og avgift, utdanning og forskning, energi og miljø, samferdsel og andre infrastrukturtiltak. Departementet leder regjeringens arbeid for å styrke konkurransekraften.

Departementets hovedmål er *størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer*. Departementet arbeider mot følgende delmål:

- effektiv bruk av samfunnets ressurser
- økt innovasjon og omstillingsevne
- bedrifter som lykkes i internasjonale markeder

Måloppnåelse for delmålene vil hver for seg og sammen bidra til å nå hovedmålet.

Departementet disponerte 312 årsverk i 2018. I tillegg har departementet tre nærings- og fiskeriråder ved EU-delegasjonen i Brussel, to råder ved ambassaden i Washington DC, en råd ved ambassaden i Moskva og en råd ved ambassaden i London.

For nærmere omtale av departementets resultater i 2018 og status for forvaltningen av de ulike fagområdene vises det til kategoriomtalen til 17.10 Forvaltning og rammebetingelser, 17.20 Forskning og innovasjon, 17.30 Markedsadgang og eksport og 17.40 Statlig eierskap. I tillegg er departementets arbeid med forenkling og effektivisering, samfunnssikkerhet og beredskap, forsyningssikkerhet, klima og miljø, oppfølging av FN's bærekraftsmål og likestilling omtalt i proposisjonens del III.

Prioriteringer 2020

Prioriteringene er beskrevet i hovedinnledningen i del I av proposisjonen og i de innledende omtalene under hver programkategori.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter inklusiv arbeidsgiveravgift, husleie, reiseutgifter, administrative fellesutgifter og mindre investeringer. Av bevilgningen dekkes også nødvendige utgifter knyttet til forsyningsberedskap.

Det foreslås en bevilgning på 436,5 mill. kroner på posten. Videre foreslås det at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3900, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten skal dekke utgifter knyttet til tjenester, oppdrag og prosjekter som er viktige for Nærings- og fiskeridepartementets arbeid, men som departementet ikke har kapasitet eller kompetanse til å utføre selv. Dette omfatter bl.a. større utredningsutvalg, evalueringer og prosjekter initiert av departementet.

Bevilgningen vil i 2020 bl.a. dekke rådgivningskostnader knyttet til ekstern kvalitetssikring og bistand til departementets oppfølging av oppryddingsprosjektet i Svea og Lunckefjell, jf. post 31, utgifter ved ny grunnforvaltningsordning på Svalbard, jf. omtale under kap. 3900, post 02, og EXPO 2020, jf. omtale under programkategori 17.30.

Det foreslås en bevilgning på 57,15 mill. kroner i 2020.

Det foreslås en fullmakt til å inngå forpliktelses ut over gitt bevilgning på posten på 7,5 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI. Videre foreslås en fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsva-

rende merinntekter under kap. 3900, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Nukleære utredninger og prosjektledelse, kan overføres

Posten har finansiert utredninger, mindre investeringer og nødvendig drift av oppryddingsarbeidet. Ettersom dette angår anlegg som Institutt for energiteknikk (IFE) eier eller drifter, ble bevilgningen i 2018 primært benyttet av IFE, etter dialog med departementet.

I 2018 ble det gjennomført utredninger knyttet til oppbevaring og behandling av brukt reaktorbrensel i Halden og på Kjeller. Dette inkluderer studier hos det franske selskapet Orano og det svenske selskapet Studsvik for behandling av ikke-lagringsbestandig brukt reaktorbrensel. Det er også gjennomført utredninger knyttet til utbedring av lagre for brukt brensel i Halden og på Kjeller, og utredninger av kostnader og metoder for dekommisjonering av Haldenreaktoren. Bevilgningen har også finansiert IFEs organisering av oppryddingsarbeidet.

Fra 2020 skal Norsk nukleær dekommisjonering overta ansvaret for hoveddelen av utredninger og tiltak knyttet til håndtering av atomavfall og atomanlegg, jf. omtale under kap. 907. Midlene til drift av KLDRA, som drives av IFE på oppdrag fra staten, foreslås også flyttet til kap. 907.

Det foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner i 2020. Bevilgningen skal dekke kvalitetssikring av utredningene knyttet til brukt reaktorbrensel og Nærings- og fiskeridepartementets styring og oppfølging av utredninger og kvalitetssikringsprosesser.

Post 23 Digital Norway/ Toppindustrisenteret AS

Digital Norway/Toppindustrisenteret AS er et næringslivsdrivet initiativ med 15 av landets ledende selskaper som eiere. Senteret skal utvikle og spre kompetanse gjennom å fasilitere samarbeid og dele kunnskap på tvers av bedrifter og bransjer.

Ansvaret for samarbeidsavtalen er overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementet/digitaliseringsministeren i samsvar med forslag i Prop 57 S (2018–2019), jf. Innst. 236 S (2018–2019). Det vises til omtale og forslag til bevilgning under kap. 541, post 22.

Post 30 Miljøtiltak Søve, kan overføres

Staten har påtatt seg å finansiere og gjennomføre opprydding etter virksomheten til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet ga i 2014 Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om opprydding. Det er utarbeidet en tiltaksplan. Departementet har kunngjort oppryddingen i 2014 og 2016 uten at det har lyktes å få på plass en deponiløsning. Fra 2020 overføres ansvaret for oppfølgingen av oppryddingen etter Søve Gruver fra Nærings- og fiskeridepartementet til Norsk nukleær dekommisjonering. Det vises omtale under kap. 907, post 30.

Post 31 Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, kan overføres

Store Norske-konsernet består av morselskapet Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS (SNSK) og flere hel- og deleide datterselskaper, bl.a. Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS (SNSG). Konsernet har i dag om lag 130 ansatte. Staten eier 100 pst. av aksjene i SNSK.

I forbindelse med Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2018 ble det besluttet at SNSKs kullvirksomhet i Svea og Lunckefjell skulle avvikles. Det ble samtidig bestemt å sette i gang opprydding i området med SNSG som ansvarlig byggherre og ved hjelp av underleverandører.

Ved Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2019 ble det, etter forslag fra SNSK og på bakgrunn av anbefalinger fra den eksterne kvalitetssikringen, besluttet å dele oppryddingsarbeidet i to faser, dvs. at Lunckefjell (fase 1) gjennomføres først og deretter Svea (fase 2).

Oppryddingsarbeidet i Lunckefjell startet tidlig vår 2019, og anleggsperioden skal etter planen avsluttes ved utgangen av 2020. Arbeidene i Lunckefjell er så langt i rute etter gjeldende fremdriftsplan og innenfor kostnadsrammen som Stortinget har sluttet seg til, jf. Prop 1 S (2018–2019) for Nærings- og fiskeridepartementet. SNSK har også startet arbeidet med å etablere en ny leir ytterst i Svea på Kapp Amsterdam. Det var opprinnelig planlagt å etablere ny leir i 2020 som en del av neste fase i oppryddingsarbeidet. En tidligere flytting til ny leir vil gi en betydelig reduksjon i samfunnskostnader (drift av kraftverk mv.) for Svea fremover, hvilket vil kunne innvirke positivt på den totale kostnaden for oppryddingsprosjektet og dermed være i tråd med målet om en kost-

nadseffektiv gjennomføring av prosjektet som helhet.

Parallelt med oppryddingsarbeidet i Lunckefjell har SNSK jobbet videre med planlegging og kvalitetssikring av oppryddingen i Svea (fase 2). I forbindelse med dette arbeidet har SNSK foreslått at også oppryddingen i Svea deles i to ulike faser, henholdsvis Svea fase 2A og 2B. Bakgrunnen for denne fasedelingen er at dette muliggjør oppstart av oppryddingsarbeid i Svea fase 2A i 2020 i tråd med planen, samtidig som SNSK får bruke nødvendig tid på det mer komplekse området som omfatter Svea fase 2B. For Svea fase 2B er det flere krevende problemstillinger som må vurderes, inklusiv store inngrep i morenelandskapet, kulturminner, infrastruktur, forurensing mv. Fasedeling bidrar også til antatt lavere kostnader til drift av Svea samfunn, bl.a. ved at Svea Nordgruven kan stenges tidligere. En fasedeling av oppryddingen i Svea støttes også av den eksterne kvalitetssikringen, som videre fremhever at en fasedeling i Svea ikke forventes å ha effekt av betydning for konkurransesituasjonen i leverandørmarkedet.

SNSK arbeider nå videre med avslutningsplanen for Svea fase 2B. Selskapet viser til at det er betydelig usikkerhet knyttet til tidsplan for oppstart og gjennomføring av oppryddingen i Svea 2B, men legger foreløpig opp til at anleggsperioden i Svea 2B starter i 2021.

I Prop. 85 S (2017–2018) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2018 orienterte departementet Stortinget om at siste tilgjengelige kostnadsberegning for oppryddingsprosjektet i Svea og Lunckefjell var på om lag 2,5 mrd. kroner. Departementet viste også til at kvalitetssikringen vil gi mer informasjon om usikkerheten ved prosjektet, bedre kostnadsanslag og råd om hvordan usikkerheten kan reduseres. Kostnadsanslaget for hele oppryddingsprosjektet er nå anslått til å ligge noe lavere enn de 2,5 mrd. som tidligere er anslått. Departementet legger opp til å presentere et kvalitetssikret kostnadsanslag for hele oppryddingsprosjektet i forbindelse med statsbudsjettet for 2021.

Med bakgrunn i en fasedeling av oppryddingen i Svea har ekstern kvalitetssikrer gjort en vurdering av SNSKs anslåtte kostnader knyttet til avslutningsplanen for Svea fase 2A. Kvalitetssikringen peker på at majoriteten av prosjektets usikkerhet i liten grad er styrbar (masser til forflytning, vær og klima, markedsusikkerhet mv.). Usikkerhet knyttet til prosjektorganisasjonens og SNSKs styring, inklusiv idriftsettelse av ny leir, kan påvirkes.

Kvalitetssikrer anbefaler en kostnadsramme (P85) for oppryddingen i Svea fase 2A på 420 mill. 2019-kroner og en styringsramme (P50) på 340 mill. 2019-kroner. Kostnads- og styringsrammen inkluderer 20 mill. kroner til flytting av leir til Kapp Amsterdam.

Nærings- og fiskeridepartementet viser til at kvalitetssikringen har kommet til at SNSKs anbefaling om å dele oppryddingsarbeidet i Svea inn i to delprosjekter synes hensiktsmessig og kostnadsbesparende. Departementet legger vekt på at drift og vedlikehold av infrastrukturen i Svea er en vesentlig del av samlede kostnader, og at en faseinndeling også i Svea kan redusere samlet prosjektid. SNSK og kvalitetssikrer ser ikke noen vesentlige ulemper ved en slik faseinndeling. En fasedeling av oppryddingen i Svea støttes også av Sysselmannen på Svalbard som miljømyndighet. Videre vurderer departementet det som positivt at arbeidet med å etablere ny leir på Kapp Amsterdam er kommet i gang tidligere enn planlagt slik at samfunnskostnadene kan reduseres.

I henhold til vurderinger fra SNSK og kvalitetssikringen legger departementet til grunn at anleggsarbeidet i Lunckefjell ferdigstilles i løpet av 2020, samtidig med at oppryddingen i Svea fase 2A starter opp våren 2020. Videre legger departementet til grunn at planlegging og kvalitetssikring av oppryddingen i Svea fase 2B slutføres i løpet av 2020, og at opprydding i Svea fase 2B etter planen starter opp i 2021 slik selskapet og kvalitetssikrer indikerer. Departementet viser til at gjennomføringsperioden for oppryddingen i Svea fase 2A er beregnet til å ta om lag to år. Gjennomføringsperioden for oppryddingen i Svea fase 2B er usikker og avhenger av fremdriften i arbeidet med avslutningsplan og omfanget av oppryddingen i Svea fase 2B.

Departementet har merket seg at kvalitetssikringen har kommet frem til at SNSKs anslag for kostnadene ved oppryddingen i Svea fase 2A synes å være basert på rimelige forutsetninger. Departementet har ikke grunnlag for å ha avvikende syn fra ekstern kvalitetssikrer. Departementet foreslår en kostnadsramme (P85) for Svea fase 2A på 410 mill. i 2020-kroner, og en styringsramme (P50) på 330 mill. i 2020-kroner. Kostnads- og styringsrammen er justert for at det har vært mulig å starte prosessen med å etablere ny leir på Kapp Amsterdam tidligere enn planlagt. Gjenstående arbeid i Lunckefjell fase 1 er estimert til å utgjøre 103 mill. kroner, og estimert total kostnad for oppryddingen i Lunckefjell (fase 1) er nå om lag 434 mill. kroner, hvilket er om lag 190 mill. kroner lavere enn tidligere antatt styringsramme,

jf. Prop. 1 (2018–2019) for Nærings- og fiskeridepartementet. Av dette skyldes om lag 95 mill. kroner en omfordeling av kostnader til drift av Svea samfunn fra Lunckefjell fase 1 til Svea fase 2A. Resterende skyldes at oppryddingen i Lunckefjell fase 1 er iht. til plan, og at selskapet i samarbeid med entreprenør har kommet opp med løsninger som er mindre kostnadskrevenne enn tidligere antatt.

Departementet har knyttet til seg spisset fagkompetanse som ledd i den videre oppfølgingen av oppryddingsarbeidet i Svea og Lunckefjell. Departementet dekker kostnader knyttet til dette, og til ytterligere kvalitetssikring, over kap. 900, post 21.

Det foreslås en bevilgning på 248 mill. kroner knyttet til opprydding i Lunckefjell fase 1 og Svea fase 2A. I tillegg fremmes det forslag om fullmakt til å forplikte staten for inntil 212 mill. kroner ut over budsjettåret for gjennomføring av miljøtiltak i Lunckefjell fase 1 og Svea fase 2A, jf. forslag til vedtak XI, 2. Departementet vil understreke at det er knyttet usikkerhet til kostnadene.

Budsjett for Svea fase 2B vil etter planen bli fremmet i forbindelse med statsbudsjettet for 2021. Departementet vil komme tilbake til Stortinget dersom det foreligger ny informasjon som tilsier at anslagene knyttet til gjennomføring av miljøtiltak i Lunckefjell fase 1 og Svea fase 2A må justeres.

Post 60 Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling

Sykkelrittet Arctic Race of Norway er et årlig internasjonalt etapperitt over fire dager i Nord-Norge. Det ble bevilget 15 mill. kroner til arrangementet i 2018. Målet med midlene var å skape økt internasjonal interesse for Norge som reisemål og norsk næringsliv, på en måte som var egnet til å

øke verdiskapingen i næringslivet. Bevilgningen ble håndtert av de tre fylkeskommunene i Nord-Norge.

Bevilgningen ble overført til Kulturdepartementets budsjett for 2019, jf. omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Kulturdepartementet.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Norge er medlem av en rekke internasjonale organisasjoner og kommisjoner som er viktige premissleverandører for utformingen av norsk nærings- og fiskeripolitikk. Formålet med det statlige tilskuddet til internasjonale organisasjoner er å:

- Bidra til at berørte næringer, bedrifter og organisasjoner i Norge får opplysninger om og kan dra nytte av gjeldende internasjonale ramme- og konkurransevilkår på de respektive områdene.
- Sikre at norske interesser blir ivaretatt på de aktuelle områdene.
- Medvirke til at norske myndigheter, organisasjoner og næringer/virksomheter får anledning til å påvirke utformingen av internasjonale lover og regelverk, konvensjoner og retningslinjer.

Bevilgningen dekker kontingentene til organisasjonene i tabell 4.2. Informasjon om organisasjonene finnes i vedlegg 1. Kriterier for måloppnåelse og tildelingskriteriene/ beregningsregler er knyttet til hvert enkelt medlemsbidrag. Størrelsen på Norges kontingent utgjør som hovedregel en andel av organisasjonenes vedtatte driftsbudsjett basert på fastsatte fordelingsnøkler.

Størrelsen på flere av bidragene vil avhenge av kursutviklingen for de aktuelle betalingsvalutaene og eventuelle endringer i medlemskontingentene.

Tabell 4.2 Kontingenter til internasjonale organisasjoner

Organisasjon	(i 1 000 kroner)	
	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
Det europeiske maritime sikkerhetsbyrå (EMSA)	13 950	14 775
Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC)	5 350	5 400
Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO)	4 650	4 900
Den nordvestatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO)	2 500	2 620
Det internasjonale råd for havforskning (ICES)	2 170	2 225
Ispatroljetjenesten (NAIP)	2 500	2 175
Deltakelse i komiteer og arbeidsgrupper under OECD (romfart, turisme, eierskap og skipsbygging)	900	915
Den internasjonale kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT)	750	880
Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia (ReCaap)	825	875
EUROFISH (bistand til oppbygging og utvikling av egen fiskerisektor i sentral- og østeuropeiske land)	570	600
Den internasjonale hvalfangstkommissjon (IWC)	590	580
Den nordvestatlantiske fiskerikommisjon (NAFO)	410	500
EQUASIS (internettportal for sikkerhetsrelatert informasjon om skip i handelsvirksomhet)	475	490
Den sørøstatlantiske fiskeriorganisasjon (SEAFO)	450	460
Paris Memorandum of Understanding on Port State Control (Paris MoU)	425	450
Det internasjonale utstillingsbyrå (knyttet til verdensutstillinger)	285	295
Studiegruppen for nikkel	210	220
Det internasjonale handelskammer (knyttet til frihandel)	175	175
Studiegruppen for bly og sink	95	100
Det norske handelskammerforbund	80	80
International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET)	40	45
Sum	37 400	38 750

Det foreslås en bevilgning på 38,75 mill. kroner for 2020.

Post 71 Miljøtiltak Raufoss

Formålet med bevilgningen er å oppfylle statens garantiforpliktelser for historisk forurensning ved Raufoss Industripark i Oppland, jf. Innst. S. nr. 147

(2003–2004) og St.prp. nr. 40 (2003–2004). Miljøtiltakene som er gjennomført, har gitt en betydelig forbedring av miljøkvaliteten i parken. Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøbelastningen fra industriparken til omgivelsene er betydelig redusert, bl.a. ved at det frem til 2019 er fjernet mer enn 508 tonn tungmetaller og 160 000 liter olje fra

jordsmonn og grunnvann og fraktet til forsvarlig sluttdeponering i godkjente deponi.

Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere pålegg og miljømål fra Miljødirektoratet. I 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS, hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering, som følge av implementering av EUs vannforskrift i Norge. Det ble stilt krav om mer detaljert overvåking av Hunnselva, samt grunnvann, overflatevann og det nedlagte slamdeponiet i industriparken. Pålegget omfatter i tillegg drift og vedlikehold av tiltaksbrønner og oljeutskillere der det pumpes opp og renses forurenset vann. Miljødirektoratet kom med endret tillatelse i mai 2017 og fastsatte vurderingsgrenser i september samme år. Raufoss Næringspark AS har påklaget Miljødirektoratets vedtak om hvilke vurderingsgrenser som skal legges til grunn. Vedtakene er opprettholdt av Klima- og miljødepartementet. Per 1. september 2019 var det utbetalt til sammen om lag 133,9 mill. kroner siden ordningen ble operativ.

Rammen for garantiene ble ved Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2018 utvidet til 168 mill. kroner. Utvidelsen tar høyde for å dekke kostnader innenfor den statlige garantien som i hovedsak er knyttet til fortsatt overvåking og oppfølging av krav til dokumentasjon i pålegget fra Miljødirektoratet frem til 2029, samt områder hvor det er avdekket mulig historisk relatert forurensning i grunnen som vil kunne kreve oppryddingstiltak. Det kan også komme ytterligere garantiforpliktelser, bl.a. dersom det avdekkes historisk relatert forurensning i forbindelse med gravearbeider for bygg og infrastruktur ved Raufoss Industripark.

Det foreslås å bevilge 2,05 mill. kroner til å dekke refusjon av kostnader i 2020 i forbindelse med de statlige garantiene for miljø- og forurensningsansvar på Raufoss. Videre foreslås det en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen innenfor garantirammen på 168 mill. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 1. Dersom fullmakten benyttes, vil forslag til endret bevilgning bli fremmet i endringsproposisjon for 2020.

Post 72 Tilskudd til beredskapsordninger

Tilskuddet er todelt og omfatter det arbeidet Norsk Rederiforbund utfører innenfor skipsfartsberedskap etter avtale med Nærings- og fiskeridepartementet og det arbeidet Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) utfører som sekretariat

for den lovbestemte ordningen for varekrigsforsikring.

Skipsfartsberedskap

Beredskapsarbeidet på skipsfartsområdet bygger på samarbeid mellom myndighetene og skipsfartsnæringen. Departementet har etablert NOR-TRASHIP-ledelsen, som ivaretar kontakten med rederinæringen og andre viktige aktører. I tillegg er det etablert et samarbeid hjemlet i avtale om at Norges Rederiforbund gjennom sin beredskapsavdeling planlegger og gjennomfører tiltak innen skipsfartsberedskap, på oppdrag fra eller i samarbeid med departementet. Tilskuddet skal dekke dette arbeidet, som bl.a. omfatter å skaffe til veie relevant skipskapasitet, forebygge og håndtere trusler mot sikker skipsfart.

Ordningen har som mål å sikre:

- drift, videreutvikling og øving av beredskaps-systemer for skipsfarten
- mest mulig trygg skipstransport
- samarbeid og god informasjonsutveksling mellom myndighetene og rederinæringen
- at kompetanse og kapasitet hos næringen er tilgjengelig for myndighetene i en krisesituasjon

Skipsfart og det maritime området er strategisk viktig for Norge. Innenfor et mer uforutsigbart risikobilde har beredskapen vært rettet mot å forebygge piratvirksomhet og andre trusler mot skipsfarten. Innovasjon, teknologisk utvikling og digitalisering har påvirket skipsfartsnæringen. I tillegg har næringen utviklet seg i retning av økt internasjonalisering med komplekse eierstrukturer, mannskap fra forskjellige nasjoner og skip tilknyttet ulike flaggstater. Disse endrede rammevilkårene stiller nye krav til håndteringen av skipsfartsberedskapen.

For 2020 vil gjennomføring av en risiko- og sårbarhetsanalyse av norsk skipsfartsberedskap bli prioritert. Analysen vil gi grunnlag for å identifisere og eventuelt iverksette målrettede og ressurs-effektive tiltak for å bedre beredskapen på dette feltet.

Varekrigsforsikring

Det betyr mye for samfunnet at forsyning og transport av viktige varer opprettholdes i en krisesituasjon. I de tilfeller hvor forsyningssikkerheten trues av at det private markedet for transportforsikring ikke er tilstrekkelig eller faller helt bort, har staten gjennom lov etablert varekrigsforsikring som et beredskapssystem. Ordningen for-

valtes av GIEK etter retningslinjer fastsatt av departementet. Tilskuddet skal dekke dette arbeidet.

Ordningen har som mål å sikre:

- at myndighetene har et sekretariat for å vedlikeholde og eventuelt aktivisere beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring i en krise- eller krigssituasjon
- at myndighetene kan få bistand med faglige utredninger, råd, utførende arbeid og øvelser knyttet til varekrigsforsikring

Det er arbeidet med vedlikehold av ordningen, inkludert et IT-basert støttesystem, og kontakt mot forsikringsbransjen gjennom et etablert Forsikringsforum. Departementet har arbeidet med høringsforslag til revidert og modernisert lov om statlig varekrigsforsikring.

For 2020 prioriteres modernisering av hjemmelsgrunnlaget og kontakt med forsikringsbransjen, samt vedlikehold av beredskapsordningen.

Budsjettforslag

Det foreslås en samlet bevilgning på 3,9 mill. kroner for 2020. Midlene foreslås fordelt med inntil 3,5 mill. kroner til Norges Rederiforbund for arbeid med skipsfartsberedskap og inntil 0,4 mill. kroner til GIEK for arbeid med varekrigsforsikring.

Fullmakten til å inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring foreslås videreført med en ramme på 2 mrd. kroner, jf. omtale i Del III og forslag til vedtak IX, 2.

Post 73 Tilskudd til Ungt Entreprenørskap Norge

Ungt Entreprenørskap Norge er en privat organisasjon som tilbyr utdanningsinstitusjoner bistand til å gjennomføre entreprenørskapsfremmende aktiviteter. Ungt Entreprenørskap Norge er et nasjonalt sekretariat for 17 juridiske uavhengige fylkesorganisasjoner. Felles formål og vedtekter binder organisasjonene sammen. Det er ikke statlig eierskap i organisasjonen.

I 2018 ga Nærings- og fiskeridepartementet et tilskudd på 29,1 mill. kroner til Ungt Entreprenørskap Norge. Tilbud om å bistå skolene slik at elevene får mulighet til å etablere en ungdomsbedrift er sentralt blant organisasjonens entreprenørskapsfremmende aktiviteter. I en ungdomsbedrift gis elevene erfaring i å etablere, drifte og legge ned en virksomhet. Undersøkelser viser økt

etableringsrate senere i livet for elever som har hatt en ungdomsbedrift under videregående opplæring. I 2018 var det 11 184 elever som opprettet ungdomsbedrift med bistand fra Ungt Entreprenørskap Norge, mot 11 515 elever året før. Ungt Entreprenørskap tilbyr også Innovasjonscamp. Dette er en aktivitet som gjennomføres i løpet av en skoledag, og er en viktig rekrutteringsarena for å få elever til å opprette ungdomsbedrift. I 2018 deltok 14 339 elever i videregående skole på en innovasjonscamp mot 14 303 året før.

Ungt Entreprenørskap Norge skal innenfor rammen av tilskuddet fra departementet arbeide for at flest mulig elever får muligheten til å etablere ungdomsbedrifter. Elevene skal gis relevant bistand til utvikling av innovative løsninger og produkter.

Det foreslås en bevilgning på 30,75 mill. kroner i 2020.

Post 74 Tilskudd til Visit Svalbard AS

Formålet med Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til Visit Svalbard AS er å støtte opp under selskapets arbeid for at reiselivsaktiviteten på øygruppen bidrar til å nå hovedmålene i svalbardpolitikken. Spesielt målet om bevaring av områdets særegne villmarksnatur og målet om å opprettholde norske samfunn på øygruppen.

Visit Svalbard AS er eid av Svalbard Reiselivsråd, som i 2018 besto av 75 bedrifter innenfor reiselivs- og reiselivsrelaterte næringer. Selskapets virksomhet er finansiert gjennom medlemsavgifter, salg av tjenester til Svalbard Reiselivsråd, deltakelse i prosjekter og tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Visit Svalbard AS hadde i 2018 en omsetning på 12,6 mill. kroner. Det statlige tilskuddet utgjorde 2,25 mill. kroner.

For å understøtte målet om å opprettholde norske samfunn på øygruppen har Visit Svalbard AS hatt spesiell oppmerksomhet knyttet til utvikling av et helårlig reiseliv i Longyearbyen. Attraktive reiselivsprodukter utenom høysesong kan bidra til å jevne ut etterspørselen etter Svalbard som reisemål. Det er rimelig å anta at helårlige arbeidsplasser kan bidra til å gjøre Svalbard attraktivt for norske arbeidstakere. Beleggsprosenten i den tradisjonelle lavsesongen, oktober–februar, har økt fra 47 pst. i 2017 til 53 pst. i 2018. Oppholdstiden per gjest har økt til 2,4 døgn i gjennomsnitt, mot 2,2 i 2017.

Visit Svalbard AS har som mål at all reiselivsutvikling på Svalbard skal være bærekraftig. For å understøtte målet om å bevare områdets særegne

villmarksnatur arbeider Visit Svalbard med kompetansebygging blant aktørene og opplæring av guider og turledere. Målet er å skolere reiselivsaktørene med tanke på skånsom ferdsel i naturen og forebygge at aktiviteten bidrar til skader på flora, fauna og kulturminner.

Statens tilskudd til Visit Svalbard AS skal brukes til arbeid som gjør at reiselivsaktiviteten bidrar til å nå de svalbardpolitiske målene, herunder å samle næringen for å utvikle hensiktsmessige retningslinjer for reiselivsaktiviteten, fremskaffe informasjon om reiselivsaktivitet i området, bistå sentrale myndigheter i politikkutvikling og ivareta fellesoppgaver som drift av helårlig turistinformasjon.

Som en oppfølging av regjeringens strategi *Nærings- og innovasjonsstrategi for Svalbard* foreslås det å sette Visit Svalbard AS bedre i stand til å gjennomføre aktiviteter som bidrar til en ønsket utvikling av reiselivsnæringen innenfor de svalbardpolitiske målene.

Det foreslås en bevilgning på 3,05 mill. kroner til Visit Svalbard AS.

Post 75 Tilskudd til særskilte prosjekter, kan overføres

Formålet med bevilgningen er å kunne gi tilskudd til tiltak som er vesentlige i departementets arbeid

med nærings- og fiskeripolitikken. Målgruppen er organisasjoner, virksomheter og forskningsmiljøer. Områder der det kan være aktuelt å gi støtte, er bl.a.:

- samarbeidsarenaer mellom viktige aktører i næringslivet
- samfinansiering av utredninger som skal bidra til bedre kunnskapsgrunnlag for nærings- og fiskeripolitikken
- informasjonstiltak
- internasjonale organisasjoner
- utprøving av tiltak
- andre prosjekter

Tiltakene vurderes ut fra hvor relevante de er for å gjennomføre regjeringens nærings- og fiskeripolitikk. Det legges vekt på tiltak som har forankring i politiske dokumenter, som bl.a. stortingsproposisjoner og -meldinger, handlingsplaner og strategier på Nærings- og fiskeridepartementets område. Det gis ikke støtte til tiltak som naturlig hører inn under andre tilskuddsordninger under Nærings- og fiskeridepartementet.

Kunngjøring av mulighet for å søke om tilskudd gjøres gjennom Prop. 1 S for Nærings- og fiskeridepartementet og på departementets nettside.

For 2020 foreslås det en bevilgning på 10,27 mill. kroner.

Tabell 4.3 Prosjekter og mottakere som fikk støtte i 2018

	(i 1 000 kr)
Mottaker – prosjekt	
United Nations Global Compact – bidrag 2018	1 600
NTNU – Professorat i mineralteknikk	1 500
Div. reisemålsselskaper – Incentivmidler til restrukturering av reisemålsselskap	1 350
International Maritime Organization (IMO) – frivillige bistandsprosjekter	1 000
NTNU – Professorat i marin teknikk	978
European Bank for Reconstruction and development (EBRD) – Støtte til latvisk rådgiver	517
Norsk senter for nærskipfart – Maritimt Forum for prosjekt Short Sea Promotion Centre	450
Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) – Retningslinjer for reduksjon av matsvinn i verdikjeden	450
Modums Blaafarveværk – Permanente sikringsruter i Blaafarveverkets koboltgruver	400
Den Nordatlantiske fiskerietterretningsgruppen (NA-FIG) – Tverretattlig mot fiskerikriminalitet i Nord-Atlanteren 2018/2019	400
Nasjonalt senter for komposittcompetanse	346

Tabell 4.3 Prosjekter og mottakere som fikk støtte i 2018

(i 1 000 kr)	
Mottaker – prosjekt	
Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) – Retningslinjer for bærekraftig akvakulturforvaltning	330
Kompetanseklynge Laks SA – Etablering av klyngeorganisasjon og samarbeidsallianser	300
Design Region Bergen – Innovasjonstrakten	200
ICCATs fond for u-lands havnestatskontroll	150
Loen Skylift	150
Fiskeriparken AS – Stolt Ung Fisker 2018	100
Norsk småkvalfangerlag – Næringsrepresentasjon på årsmøte IWC	45
Salt Lofoten AS – Arbeidsmøte om fiskeri- og akvakulturlovgivning	45
Jubileumsmiddag Nammos vitenskapskomité's 25-årsjubileum	34
Sum	10 345

Av dette foreslås inntil 1,5 mill. kroner til Arktisk maritim kompetansenode og 1 mill. kroner til særskilte IMO bistandsprosjekter. Regjeringen har som mål å styrke den arktiske maritime kompetansen og samarbeidet mellom et bredt spekter av næringsaktører og kompetansemiljøer. Et tiltak i Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik* er etablering av en samarbeidsplattform for maritim arktisk kompetanse – en såkalt kompetansenode – under ledelse av Maritimt Forum. Departementet legger til grunn å dekke etableringskostnader med inntil 1,5 mill. kroner årlig over tre år. Midlene til bistandsprosjekter i regi av FNs internasjonale sjøfartsorganisasjon IMO innen sjøsikkerhet, miljø og sikkerhet (security) bidrar til å støtte opp under regjeringens mål om Norge som ledende havnasjon, og arbeidet globalt med FNs bærekraftsmål.

Av beløpet er det lagt opp til å sette av 1 mill. kroner til Longyearbyen lokalstyre sitt næringsarbeid og 1 mill. kroner til Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) sitt arbeid med å gjøre Arctic Safety Center relevant for næringslivet, som ledd i næringsstrategien for Svalbard.

Post 76 Tilskudd til Standard Norge

Standard Norge er en nøytral og uavhengig privat organisasjon rettet mot næringsliv, forvaltning, arbeidsliv og forbrukere.

Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til Standard Norge skal bidra til økt verdiskaping. Standard Norge skal sikre en infrastruktur for

standardiseringsarbeidet i Norge og ivareta norske interesser og forpliktelser på best mulig måte i internasjonalt standardiseringsarbeid. Organisasjoner utvikler og forvalter standarder i Norge på alle områder unntatt elektro og telestandardisering. Standard Norge har enerett på å fastsette og utgi Norsk Standard og er det norske medlemmet i den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN og den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO.

Det er fastsatt tre hovedmål for tilskuddet til Standard Norge:

- Standard Norges arbeid skal føre til en god infrastruktur for standardiseringsarbeid.
- Standard Norges arbeid skal føre til at internasjonale standarder i størst mulig grad er utviklet i samsvar med norske interesser.
- Standard Norges arbeid skal føre til at næringslivet og offentlige myndigheter har forståelse for standarders betydning, og at relevante fagmiljøer deltar aktivt i standardiseringsarbeidet.

En standard inneholder krav og spesifikasjoner for hvordan en vare, tjeneste eller prosess skal lages eller gjennomføres. Standardisering er prosessen fra behovet for en standard inntreffer til en standard er ferdig utviklet. Bruk av standarder bidrar til mer effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser ved å redusere handelshindringer, bidra til innovasjon og forenkling, og sikre at produkter og tjenester har tilsiktet kvalitet og egenskaper i samsvar med krav fra marked og myndigheter. Standarder er et kollektivt gode som mange

aktører har nytte av. Markedet vil ikke nødvendigvis selv frembringe de standardene som er ønskelige for samfunnet som helhet.

Standard Norges arbeid blir hovedsakelig finansiert ved bidrag fra offentlige og private interessenter, royalties fra salg av standarder, medlemsavgifter og tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Europaparlaments- og rådsforordning nr. 1025/2012 om europeisk standardisering er implementert i norsk rett. Forordningen regulerer samarbeidet mellom de europeiske standardiseringsorganisasjonene, nasjonale standardiseringsorganisasjoner, EØS-statene og Europakommisjonen. Departementet legger til grunn at Standard Norge, som har status som nasjonal standardiseringsorganisasjon, følger opp de oppgavene som følger av forordningen.

Departementets styring av Standard Norge begrenser seg til oppfølging av at formålet med tilskuddet blir ivaretatt. Mens tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet hovedsakelig skal gå til drift og utvikling av en infrastruktur for standardiseringsarbeid, har andre departementer ansvar for standardisering på sine fagområder.

Det foreslås et øremerket tilskudd til standardisering innenfor fiskeri- og sjømatministerens ansvarsområde. Formålet er forenkling og effektivisering av internasjonal handel med fisk, fiskeprodukter og utstyr brukt i fiskeri- og havbruksnæringen, og å bidra til mer bærekraftig utvikling av næringen. Arbeidet omfatter også ledelse av standardkomiteen for fiskeri og akvakultur i ISO.

Det ble i 2018 fastsatt 1 032 nye standarder som Norsk standard. Av disse var 116 harmoniserte europeiske standarder, dvs. standarder som er utarbeidet for å dokumentere at varer og tjenester samsvarer med krav i EU-direktiver. I alt 26 nasjonalt utarbeidede standarder ble notifisert til EU gjennom CEN. Disse standardene dekker spesifikke nasjonale behov som ikke omfattes av europeiske eller internasjonale standarder.

Det foreslås totalt en bevilgning på 34,55 mill. kroner. Av dette øremerkes 700 000 kroner til standardisering innenfor fiskeri- og sjømatministerens ansvarsområde.

Post 77 Tilskudd til sjømattiltak, kan overføres

Posten har som formål å stimulere til tiltak som på lengre sikt er med på å øke sjømatkonsumet hos den norske befolkning. Innenfor bevilgningen

finansieres kostholdsprogrammet Fiskesprell og den søknadsbaserte tilskuddsordningen for sjømattiltak.

Regjeringen ønsker å styrke det forebyggende helsearbeidet og stimulere til et sunnere kosthold. En vridning av kostholdet mot mer fisk kan gi stor helsemessig effekt for store deler av befolkningen i Norge. I dag er det spesielt den yngre delen av befolkningen som spiser for lite sjømat, og kan gå glipp av viktige helsefordeler. Positive matopplevelser og delaktighet i matlagingen gjennom oppveksten legger grunnlaget for gode kostholdsvaner senere i livet.

Kostholdsprogrammet Fiskesprell har som mål å øke konsumet av sjømat blant barn og unge. Programmet er et samarbeid mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Norges sjømatråd som forvalter ordningen. Målgrupper for programmet er ansatte i barnehager, skolefritidsordninger og lærere innenfor mat og helsefag. Det tilbys gratis dagskurs i tilberedning av sjømatmåltider. Sekundære målgrupper er andre som jobber med barn, elever ved Barne- og ungdomsarbeidslinjen på videregående skoler og studenter ved lærerutdanningene. Kursene arrangeres av fylkeskommunene som en del av det regionale helsearbeidet. Det er egne Fiskesprellkoordinatorer i fylkene.

I 2018 ble det holdt Fiskesprellkurs for totalt 1 972 ansatte i barnehager og SFO, samt elever på videregående skoler (Barne- og ungdomsarbeiderfag). Det er gitt støtte til innkjøp av råvarer i mat- og helsefaget til 558 ungdomsskoler med 39 788 elever og 739 barneskoler med 28 670 elever. Oppskriftskonkurransen Kokkesprell involverte om lag 5 000 elever i 2018. Årlig tar om lag 1 200 studenter i barnehage- og lærerutdanning Fiskesprellkurs. Videre er det gjennomført 130 foreldrearrangementer i barnehager og skoler der det er tilberedt og servert sjømat. Det legges opp til en evaluering av programmet som bl.a. vil se på effekt over tid.

Tilskuddsordningen for sjømattiltak er rettet mot institusjoner, organisasjoner, bedrifter og privatpersoner i Norge som jobber for å øke sjømatkonsumet hos barn og unge. Tiltaket skal komme felleskapet til gode og ha et nasjonalt, regionalt eller lokalt nedslagsfelt. Det gis ikke støtte til fullfinansiering av prosjekter. Tiltak der barn og unge aktivt deltar i tilberedningen av sjømaten, prioriteres. I 2018 kom det inn 90 søknader, hvorav 50 fikk støtte. Det ble tildelt om lag 5,8 mill. kroner.

Sett Sjøbein var et rekrutterings- og kompetanseprosjekt administrert av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering (FHF).

Prosjektet fikk i 2018 et tilskudd på 2,5 mill. kroner med føringer om å arrangere marine bootcamper for studenter. Det ble gjennomført arrangementer i Svolvær, Måløy og Trondheim. FHF besluttet å avvikle programmet med virkning fra 1. mai 2019. Det ble ikke gitt tilskudd i 2019.

Det foreslås en bevilgning på 13 mill. kroner i 2020. Tilskuddet fordeles mellom kostholdsprosjektet Fiskesprell og tilskuddsordningen for sjømattiltak.

Post 78 Tilskudd til Akvariet i Bergen

Bevilgningen har dekket utgiftene til husleie for bygg som Stiftelsen Akvariet disponerer. Bygningen forvaltes av Statsbygg. Fra 2020 foreslås husleien dekket innenfor Havforskningsinstituttets driftsbevilgning, kap. 923, post 01.

Post 79 Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab

Mechatronics Innovation Lab (MIL) er et samarbeidsprosjekt mellom klyngen Global Centers of Expertise NODE og Universitetet i Agder (UiA), med UiA som eier. MIL er lokalisert ved Campus Grimstad og ble åpnet i august 2017. Det er gitt tilskudd over statsbudsjettet til prosjektet på totalt 100 mill. kroner i perioden 2016–2018. De statlige midlene finansierer utstyr som inngår i det opprinnelige budsjettet for prosjektet. Senterets drift skal finansieres gjennom brukerbetaling.

Post 81 Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling

Nasjonalt program for leverandørutvikling (LUP) har som formål å bidra til at flere offentlige virksomheter i stat og kommune gjennomfører innovative anskaffelser. LUP veileder et utvalg offentlige virksomheter i gjennomføringen av innovative anskaffelser. Anskaffelsene har som mål å inspirere andre offentlige virksomheter som ikke er i direkte dialog med programmet, men som ønsker å gjennomføre innovative anskaffelser. LUP løfter derfor frem anskaffelser i virksomheter og kommuner av ulik størrelse slik at virksomheter som ikke er i kontakt med programmet, finner en anskaffelse som gir gjenkjennelseeffekt både med hensyn til størrelse på virksomheten og nivå på anskaffelsen (spredningseffekt).

Bevilgningen til programmet i 2018 var 10 mill. kroner. LUP har bistått offentlige virksomheter med råd og veiledning i deres anskaffelsesprosesser. Resultater viser positiv effekt for virksom-

heter hvor LUP har vært involvert og bidratt med veiledning i anskaffelsesprosessen, men det er mer usikkerhet knyttet til spredning av kompetanse og metodikk utover til virksomheter som ikke er i direkte kontakt med programmet.

Tilskuddet skal bidra til at flere små og mellomstore offentlige virksomheter og kommuner gjennomfører innovative anskaffelser, og dermed bidrar til innovasjon og nye arbeidsplasser i næringslivet.

Det foreslås en bevilgning på 10,55 mill. kroner i 2020.

Post 83 Tilskudd til Senter for hav og Arktis

Senter for hav og Arktis er lokalisert til Tromsø. Senteret har en styringsgruppe som sitt øverste organ. Nofima AS har arbeidsgiveransvar for de ansatte og leverer administrative tjenester. Senteret skal sammenstille, analysere og formidle kunnskap om hva ulike globale og regionale endringsprosesser betyr for den blå økonomien og grunnlaget for høsting og verdiskaping i nordområdene og Arktis. Resultatene skal formidles overfor både et nasjonalt og internasjonalt publikum.

Følgende mål legges til grunn for tilskuddet til senteret:

- Få et bedre bilde av sannsynlige utfordringer og muligheter i fremtiden, og styrke utviklingen av en blå økonomi som en del av nordområdepolitikken og internasjonalt samarbeid i Arktis.
- Styrke kunnskapsgrunnlaget for nasjonale og regionale strategier for næringsutvikling.
- Bidra til tettere samarbeid og overføring av erfaring og teknologi på tvers av ulike næringer og kompetanseområder knyttet til hav og Arktis.
- Legge senterets analyser, utredninger og fremskrivninger til grunn for diskusjon, profilering og formidling knyttet til fremtiden for den blå økonomien i nordområdene og Arktis. Norske og internasjonale konferanser og medier vil være naturlige kanaler.

Senteret ble etablert 1. januar 2018. En viktig oppgave i senterets første år har vært å utarbeide strategi og handlingsplan for virksomheten. I 2018 startet senteret arbeidet med sine to første fagrapporter; en statusrapport for bærekraftig blå økonomi i den norske delen av Arktis og en fremtidsstudie for mulige utviklingsbaner i 2030 og 2050. Rapportene er utarbeidet av DNV GL og ble lagt frem våren 2019.

Senterets direktør deltar i ekspertgruppen til høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi som en av to norske deltakere. Senteret har derfor lagt

vekt på å etablere bred kontakt med relevante norske fagmiljøer.

Det foreslås en bevilgning på 5,15 mill. kroner i 2020.

Kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære driftsutgifter	3 437	162	188
02	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til spesielle driftsutgifter	6 430	103	5 900
86	Tvangsmulkt		10	10
Sum kap. 3900		9 867	275	6 098

Post 01 og 02 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære og spesielle driftsutgifter

Det foreslås bevilget om lag 0,2 mill. kroner på post 01 og 5,9 mill. kroner på post 02 i inntekter fra eksterne refusjoner og prosjektbidrag for 2020. Videre foreslås det merinntektsfullmakter knyttet til postene, jf. omtale under kap. 900, post 01 og post 21 og forslag til vedtak II, 1.

Staten ved NFD eier i dag 99,5 pst. av all grunn på Svalbard. Sentrale deler av denne grunnen forvaltes i dag av Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS (SNSK) i henhold til leie- og forvaltningsavtalen mellom Staten ved NFD og SNSK. Regjeringen foreslår en ny organisering av grunnforvaltningen, der NFD fremover skal forvalte all statlig eid grunn på Svalbard direkte ved å opprette to nye stillinger i NFD, med fast tilholdssted i Longyearbyen. Endringen er provenynøytral. Dagens betalingsforpliktelser som staten ved NFD har til SNSK i henhold til leie- og forvaltningsavtalen vil bortfalle med ny organisering og disse midlene vil, sammen med inntekter fra grunnleien, dekke kostnadene til opprettelse av stillingene med tilhørende infrastruktur i Longyearbyen.

Ny grunnforvaltningsordning skal tre i kraft fra og med april 2020. For å sikre god kunn-

skapsoverføring mellom de nåværende grunnforvalterne i SNSK og de nye grunnforvalterne vil Nærings- og fiskeridepartementet legge opp til en overlappingsperiode på tre måneder, der både nye og eksisterende grunnforvaltere er på plass samtidig i Longyearbyen. Finansieringen av de nye stillingene håndteres ved å parallelljustere kap. 900, post 21 og kap. 3900, post 02 med 5,8 mill. kroner, som tilsvarer 75 pst. av de forventede leieinntektene. I 2021 vil dette justeres for helårseffekten av forslaget.

Post 86 Tvangsmulkt

I henhold til anskaffelsesloven kan Nærings- og fiskeridepartementet gi offentlige oppdragsgivere pålegg som er nødvendige for å sikre oppfyllelse av Norges internasjonale forpliktelser. Dersom slike pålegg ikke blir oppfylt, kan det ilegges tvangsmulkt. Pålegg som gir grunnlag for tvangsmulkt, vil bare være aktuelt i unntakstilfeller og vil normalt etterleves uten at det ilegges tvangsmulkt eller svært raskt etter ilegging av tvangsmulkt. Det antas derfor at inntektene vil være lave.

Det foreslås en bevilgning på 10 000 kroner i 2020.

Kap. 902 Justervesenet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	125 262	120 725	124 200
21	Spesielle driftsutgifter	370	357	80
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 582	8 909	9 150
	Sum kap. 0902	134 214	129 991	133 430

Justervesenet skal bidra til økt verdiskaping gjennom å være nasjonal måleteknisk myndighet. Etaten skal sikre nasjonal og internasjonal tillit til norske målinger og måleresultater. Etaten forvalter regelverket for måleteknikk og fører nødvendig tilsyn med at bestemmelsene fastsatt i eller i medhold av lov om målenheter, måling og normaltid etterleves. Etaten forvalter de nasjonale målenormalene og referansene, driver forskning og utvikling og gir råd og yter bistand innenfor måleteknikk i næringslivet og for offentlige myndigheter.

Justervesenet deltar i globalt samarbeid gjennom Meterkonvensjonen og International Organization of Legal Metrology (OIML), og i europeisk samarbeid gjennom European Association of National Metrology Institutes (EURAMET) og European Cooperation in Legal Metrology (WELMEC). Justervesenet disponerte 95 årsverk i 2018. Etaten har hovedkontor på Kjeller i Akershus og har distriktskontor i Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger og på Kjeller.

Det er fastsatt følgende hovedmål for Justervesenet:

- Etatens tilsynsarbeid skal føre til at samfunnet har tillit til at måleresultater som er omfattet av gjeldende regelverk, er tilstrekkelig nøyaktige.
- Etatens tilsyn og kontroll med måleredskaper skal føre til at målinger utført i næringslivet, forskningsinstitusjoner og forvaltningen, er sporbare og tilstrekkelig nøyaktige både i nasjonal og internasjonal sammenheng.
- Etatens arbeid skal føre til en forsvarlig forvaltning og målrettet utvikling av regelverk på måleteknikkområdet.

Resultater 2018**Tilsyn**

Justervesenet har i 2018 videreført omleggingen til et mer målrettet og risikobasert tilsyn. Dette gir Justervesenet en fleksibilitet i valg av tilsynsmetoder som bidrar til at de kan utføre tilsyn på en mer effektiv måte og med det i større grad bidra til en måleteknisk infrastruktur som har tillit nasjonalt og internasjonalt. Der risikoen vurderes som høy, gjennomføres årsaksanalyser for å vurdere hvilke aktiviteter som kan bidra til å redusere risikoen og dermed årsaken til feil målinger. I 2018 er det gjennomført risikovurdering og årsaksanalyse for veiging i tilknytning til områdene varetransport og distribusjon, og klesvaskeri.

Antallet objekter som det er ført tilsyn med, gikk noe ned fra 2017 til 2018. Samlet antall måletekniske kontroller av måleredskap var 16 008 i 2018 mot 17 528 i 2017. Dette er en ønsket utvikling som følger av bedre prioriteringer og ressursutnyttelse i tilsynsvirksomheten. Justervesenet benytter ikke like mye ressurser som tidligere på områder som har lav risiko og hvor det samtidig er et stort antall måleredskaper.

I 2018 har Justervesenet utviklet og satt i drift et nytt IKT-system som gir bedre integrasjon mellom etatens systemer. Dette gir bedre muligheter for digitalt samarbeid med brukere og kunder, og for mer effektiv analyse, planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynsvirksomheten.

Laboratorievirksomhet

Justervesenet er akkreditert for oppgavene som teknisk kontrollorgan etter måleinstrumentdirektivet og i direktivet om ikke-automatiske vekter. Teknisk kontrollorgan er en uavhengig tredjepart som kan dokumentere overfor produsent om måleredskapet oppfyller EØS-regelverkets krav.

Justervesenet hadde i 2018 noe færre oppdrag som teknisk kontrollorgan sammenlignet med 2017.

Justervesenet deltar jevnlig i sammenligningsmåling i regi av EURAMET og Meterkonvensjonen. Staten mottok i 2018 en foreløpig rapport etter en sammenligning av volumkalibrering, med gode resultater.

Staten følger også utviklingen i Meterkonvensjonen, hvor mye av arbeidet i 2018 ble utført i forbindelse med den 26. generalkonferansen for mål og vekt som ble arrangert i november 2018. Denne konferansen vedtok en endring av SI-systemet, som trådte i kraft 20. mai 2019. Endringen redefinerer fire av de syv grunnenehetene (kilogram, ampere, kelvin og mol), og markerer slutten på å bruke en fysisk gjenstand som definisjon på et kilogram. Kilogrammet vil i stedet realiseres gjennom eksperimenter knyttet til Plancks konstant. Alle de syv grunnenehetene vil da være knyttet mot fundamentale naturkonstanter.

Justervesenet deltar i European Metrology Programme for Innovation and Research (EMPIR). Programmet retter seg mot måleteknikkforskning. I tillegg til grunnforskning vektlegges relevans for industri, helse, energi og miljø. I 2018 deltok Justervesenet i åtte prosjektsøknader og holdt de utpekte instituttene og andre interessenter tett orientert. Resultatet ble at to av søknadene Justervesenet deltok i ble godkjent. Det ene prosjektet har et betydelig norsk omfang med Justervesenet som koordinator, og er det første norskkoordinerte prosjektet i EMRP eller EMPIR. Tre andre norske institutter er deltakere i dette prosjektet: SINTEF, IFE og USN.

Regelverksutvikling

Justervesenet forvalter lov om målenheter, måling og normaltid, i tillegg til edelmetallogen. Det er de seneste årene foretatt vesentlige endringer av regelverket for å legge til rette for mer samfunnsøkonomisk effektive tilsynsformer gjennom risikobasert tilsyn, informasjonskampanjer og lignende istedenfor periodiske kontroller. I 2018 gjennomførte Justervesenet kun mindre forskrifts-endringer.

Justervesenet gjennomførte i 2018 en vurdering av kostnader og nytteeffekter ved at Norge er medlem av Hallmarking-konvensjonen om merking av varer av edelt metall. Bakgrunnen var konvensjonens krav om at medlemmer må ha egne analyselaboratorier og ikke bruke underleverandører i analysearbeid. Hallmarking-kon-

vensjonen har nå selv tatt kravet opp til vurdering, og Justervesenet tar den endelige vurderingen etter at konvensjonen har konkludert. Justervesenet startet i 2018 også utredninger på områdene ladere for elektriske biler og for gassmålere. Virkeområdet til forskrift om krav til elektrisitetmålere vil vurderes til også å omfatte ladere til elektriske biler. På området for gassmålere i husholdninger, næringsbygg og lett industri vil det bli vurdert om det skal innføres krav. Dersom krav skal fastsettes, vil Måleinstrumentdirektivet legges til grunn. Begge utredningene avsluttes i 2019.

Justervesenet har i 2018 ledet arbeidsgruppen som utarbeidet et forslag til mulig nytt regelverk for mobile applikasjoner som kan brukes som alternativ til taksametre. Arbeidsgruppen besto av representanter fra Samferdselsdepartementet, Skattedirektoratet, Forbrukerrådet, Konkurransetilsynet, Pasientreiser og Justervesenet. Arbeidet ble ferdigstilt 1. mars 2019.

Oppsummering

Etter Nærings- og fiskeridepartementets vurdering hadde Justervesenet god måloppnåelse i 2018. Det er behov for å fortsette arbeidet med et målrettet og risikobasert tilsyn.

Prioriteringer 2020

Justervesenet skal fortsette arbeidet med risikobasert tilsyn, og tilpasse arbeidet ut fra erfaringer med denne typen tilsyn så langt

Statens må utvikle seg i takt med samfunnsmessige og teknologiske endringer innenfor målinger og måleredskaper slik at etatens virksomhet og kompetanse dekker samfunnets behov.

Videre skal Justervesenet utnytte medlemskapet i EU-programmet EMPIR til aktiv deltakelse innenfor utvalgte områder som er av interesse og nytte for næringsliv, forskningsmiljøer og universiteter og høyskoler i Norge.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre løpende driftsutgifter. Utgifter til lov-pålagt tilsynsvirksomhet og laboratorievirksomhet belastes kundene gjennom gebyrer og avgifter. Det foreslås en bevilgning på 124,2 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3902,

postene 01 og 03 og under kap. 5574, post 75, jf. forslag til vedtak II, 1.

svarende merinntekter under kap. 3902, post 04, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 80 000 kroner. Tilsvarende beløp er ført til inntekt under kap. 3902, post 04. Bevilgningen er knyttet til salg av administrative tjenester til Norsk akkreditering. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot til-

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås å videreføre bevilgningen til investeringer på 9,15 mill. kroner. Investeringene er nødvendige for å ta igjen vedlikehold og gjenanskaffelse av måleteknisk utstyr.

Kap. 3902 Justervesenet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Gebyrinntekter	23 721	24 883	25 550
03	Inntekter fra salg av tjenester	25 945	24 000	24 650
04	Oppdragsinntekter	373	357	80
86	Overtredelsesgebyr	274	50	50
	Sum kap. 3902	50 313	49 290	50 330

Post 01 Gebyrinntekter

På posten føres gebyrinntekter fra kontroll med veiing og målinger fra en rekke bransjer. Kontrollene er bl.a. knyttet til fremstilling og omsetning av ferdigpakninger, distribusjon av flytende petroleumsprodukter, oljeraffineri, petrokjemisk- og prosessindustri, flytende gass fra store anlegg (LNG, luftgasser o.l.), pukk og grus og annen veiing på bilveker, inn- og utmåling av melk og øl, tilsyn i tilknytning til farmasøytisk industri og helse-sektor og omsetning av varer av edelt metall.

Det foreslås en bevilgning på 25,55 mill. kroner. Årsavgiften er omtalt under kap. 5574, post 75 nedenfor. Det foreslås en merinntektsfullmakt til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 03 Inntekter fra salg av tjenester

Posten er knyttet til laboratorievirksomheten, inntekter for oppgaver som teknisk kontrollorgan og

andre oppdrag. Det foreslås bevilget 24,65 mill. kroner. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 04 Oppdragsinntekter

Det foreslås bevilget 80 000 kroner. Reduksjonen skyldes at Norsk akkreditering skal kjøpe færre tjenester fra Justervesenet. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 21 og forslag til vedtak II, 1. Inntektene er knyttet til salg av administrative feljestjenester til Norsk akkreditering.

Post 86 Overtredelsesgebyr

Ved alvorlige overtredelser kan Justervesenet gi overtredelsesgebyr. Det foreslås bevilget 50 000 kroner.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
75	Tilsynsavgift Justervesenet	47 793	49 634	49 650
	Sum kap. 5574, post 75	47 793	49 634	49 650

Post 75 Tilsynsavgift Justervesenet

På posten føres inntekter fra avgifter knyttet til Justervesenets tilsynsvirksomhet. Dette omfatter tilsyn med taksametre, drivstoffmålere på bensinstasjon, målere for LPG (flytende propangass),

vekker i dagligvarebutikker og postkontor, vekker ved fiskemottak og elektriske målere. Det foreslås å bevilge 49,65 mill. kroner. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 903 Norsk akkreditering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	53 823	54 100	56 100
	Sum kap. 0903	53 823	54 100	56 100

Norsk akkreditering er det nasjonale akkrediteringsorganet i Norge og det øverste kvalitets-sikringsnivå av varer og tjenester. Akkreditering er en formell anerkjennelse av at en virksomhets kvalitetssystemer og kompetanse er i samsvar med nasjonale og/eller internasjonale krav.

Norsk akkreditering skal se til at de som utfører samsvarsvurderinger (de som kontrollerer at spesifiserte krav knyttet til et produkt, en prosess, et system, en person eller et organ er oppfylt), er skikket til sitt virke. Det bidrar til trygge varer og tjenester, som forbrukerne kan ha tillit til. Akkreditering kan også lede til høyere kvalitet på og effektivisering av offentlige oppgaver.

Norsk akkreditering skal etterstrebe å dekke markedets behov for å behandle nye søknader om akkreditering og oppfølging av gjeldende akkrediteringer og dekke behovet i markedet for inspeksjon etter OECDs prinsipper for god laboratoriepraksis.

Akkreditering etter internasjonale standarder skaper tillit til rapporter og testresultater. Samtidig vil avtaler om gjensidig anerkjennelse av akkrediteringer internasjonalt kunne senke kostnadene for bedrifter, forbrukere og myndigheter, fordi samme testrapport kan brukes i flere land.

Akkrediterede virksomheter kan kvalitetssikre teknisk krevende godkjenningsordninger på vegne av det offentlige. De kan kontrollere at eksempelvis utstyr til EU-kontroll av kjøretøy, oppdrettsanlegg og avløpsrensaneanlegg er i tråd med regelverket, uten at en etat eller en kommune må ha denne kompetansen internt.

Norsk akkreditering er lokalisert i Lillestrøm og disponerte 25,1 årsverk i 2018.

Resultater 2018

Norsk akkreditering innvilget seks nye søknader om akkreditering og har nådd målet om under ti måneders behandlingstid på nye søknader. Videre ble noen akkrediteringer avsluttet og noen slått sammen. Totalt antall akkrediteringer gikk noe ned fra 248 i 2017 til 240 i 2018. Syv søknader var ikke ferdigbehandlet ved utgangen av 2018, mot fire året før. Antall innvilgede søknader om utvidelser av eksisterende akkrediteringer sank fra 120 til 83.

Etterspørselen etter akkreditering har de siste årene vært høy, men veksten har nå gått noe ned og antas å være avtagende fremover. Dette kan være fordi markedet i stor grad er dekket for de

områdene der akkreditering allerede er tatt i bruk, men etaten vurderer at det fortsatt er et marked for nye akkrediteringsordninger. Det har vært en prioritert oppgave å redusere antall utestående søknader. Norsk akkreditering har kortet ned saksbehandlingstiden både gjennom effektivisering av akkrediteringsprosessen og ved prioritering av oppgaver. Det har bidratt til at saksbehandlingstiden fortsatt går ned, og at flere søknader behandles hvert år.

Departementet vurderer måloppnåelsen til Norsk akkreditering for 2018 som god. Det er behov for å videreføre arbeidet med å effektivisere og digitalisere prosesser.

Prioriteringer 2020

Norsk akkreditering skal prioritere behandling av søknader om akkreditering innen gjeldende fris-

ter og delta i arbeidet med å videreutvikle den europeiske akkrediteringsordningen.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 56,1 mill. kroner på posten. Bevilgningen skal dekke utgifter til lønn, pensjon, løpende drift og kjøp av tjenester. I tillegg skal bevilgningen dekke informasjons- og utviklingsarbeid og internasjonale forpliktelser. Akkrediteringsoppdrag finansieres av Norsk akkrediterings kunder. Som følge av usikkerhet om omfanget av akkrediteringsoppdrag foreslås det at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3903, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 3903 Norsk akkreditering

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Gebyrinntekter og andre inntekter	50 024	49 155	50 450
	Sum kap. 3903	50 024	49 155	50 450

Post 01 Gebyrinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 50,45 mill. kroner på posten. Virksomhet knyttet til utføring av akkrediteringer, andre godkjenningsordninger og rela-

terte aktiviteter dekkes gjennom gebyrer. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 903, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 904 Brønnøysundregistrene

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	327 017	328 430	348 300
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	32 098	21 275	21 850
22	Forvaltning av Altinn-løsningen, <i>kan overføres</i>	284 409	225 846	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	92 164	160 800	188 000
	Sum kap. 0904	735 688	736 351	558 150

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble bevilgningen på post 01 økt med 20 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Vedrørende 2020:

Fra 1. januar 2020 vil ansvaret for Altinn være underlagt Digitaliseringsdirektoratet med Kommunal- og moderniseringsdepartementet som ansvarlig departement. Digitaliseringsdirektoratet får det overordnede ansvaret for en samordnet digitalisering av offentlig sektor. En samling av digitaliseringskompetansen i Altinn og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) gir grunnlag for økt ressursutnyttelse ved drift og videreutvikling av viktige nasjonale felleskomponenter og felles IKT-løsninger. Det kan bli nødvendig å justere de budsjettmessige forutsetningene og overføringene på et senere tidspunkt. Eventuelle forslag vil bli fremmet for Stortinget.

Registerenheten i Brønnøysund (Brønnøysundregistrene) skal bidra til økt verdiskaping gjennom å være en nasjonal registerfører og datakilde. Etaten skal forvalte registerdata på en måte som gir trygghet, orden og oversikt for næringslivet, frivillig sektor, innbyggere og offentlig sektor.

Brønnøysundregistrene har de siste årene hatt følgende hovedmål:

- Trygg og effektiv digital samhandling mellom virksomheter, privatpersoner og det offentlige.
- Virksomheter og privatpersoner etablerer nye forretningsmodeller og tjenester basert på tilgjengelige data og fellesløsninger.
- Virksomheter og privatpersoner får enkelt utført sine plikter, ivarett sine rettigheter og blir oppmerksom på muligheter gjennom digitale tjenester på tvers av forvaltningen.

Det er fastsatt følgende reviderte hovedmål for etaten fra og med 2020 som følge av at ansvaret for Altinn foreslås overført til Digitaliseringsdirektoratet:

- Brønnøysundregistrenes registervirksomhet skal føre til at samfunnet har tillit til at registrerte data er sikre og korrekte.
- Brønnøysundregistrenes registerløsninger skal føre til en effektiv digital samhandling med næringslivet, frivillig sektor, offentlig sektor og privatpersoner.

Brønnøysundregistrene disponerte 539 årsverk i 2018. Dette er en reduksjon på ett årsverk sammenlignet med 2017. Etaten har hovedkontor i Brønnøysund, men har også kontorer i Oslo og Narvik. De totalt 17 registrene som Brønnøysundregistrene forvalter, inneholder informasjon om selskaper, foreninger, pantsettelser og annen informasjon om rettigheter og plikter som allmenheten eller myndighetene har behov for. Registrene gir rettsvern, trygghet og enkel adgang til oppdaterte opplysninger om bedriftene som forbrukere og næringsliv handler med. Korrekte og tilgjengelige opplysninger i registrene er av stor betydning både for å gjennomføre offentlige oppgaver og for allmenheten.

Resultater 2018

Rapporteringen er gruppert i henhold til gjeldende målstruktur i 2018.

Trygg og effektiv digital samhandling

Med sikre og effektive digitale løsninger bidrar Brønnøysundregistrene til å skape en enklere hverdag for næringslivet og offentlig forvaltning.

Det er i 2018 gjennomført to brukerundersøkelser: én for etaten som helhet og én for Altinn. Disse undersøkelsene indikerer at brukerne gjennomgående har høy tillit til etaten og brukertilfredsheten vurderes som god.

Tilgjengeligheten til systemene (oppetid) har vært tilnærmet 100 pst. i 2018, noe som er svært viktig både for registerdriften og forvaltningen av Altinn-plattformen.

Brønnøysundregistrene har i 2018 gjennomført det andre året av prosjektet for utvikling av ny registerplattform for etatens registersystemer. Sentrale deler av plattformen er nå på plass, og det er utviklet nødvendig rammeverk på flere områder. Samtidig har fremdriften i prosjektet vært for lav, noe som har medført at prosjektet er forsinket. Dette skyldes i hovedsak Brønnøysundregistrenes egen gjennomføringsevne og tilgang til eksterne konsulenter. I 2018 er det gjennomført tiltak for å forbedre effektiviteten i leveransene. Eksempelvis har Brønnøysundregistrene i 2018 inngått en samarbeidsavtale med Skatteetaten om gjenbruk av Skatteetatens «arkivkjerne». Mot slutten av 2018 ble det etablert nye rammeavtaler med fire eksterne leverandører, noe som øker produksjonskapasiteten i det videre arbeidet.

Virksomheter og privatpersoner etablerer nye forretningsmodeller og tjenester

Brønnøysundregistrene arbeider for å legge til rette for innovasjon. I 2018 har etaten bl.a. videreført satsingen på digitalt samarbeid mellom offentlig og privat sektor (DSOP-samarbeidet). Samarbeidet skal bidra til mer effektiv samhandling, noe som gir gevinster for begge sektorer. Forenklinger knyttet til konkursbehandling og digital kontaktinformasjon og fullmakter for virksomheter er blant prosjektene som Brønnøysundregistrene har arbeidet med i 2018. Basert på erfaringene fra samarbeidet med finansnæringen, utvikles nå samarbeidsmodellen også mot andre næringer som landbruk og havbruk.

Felles datakatalog gir en samlet oversikt over hvilken informasjon staten har, bl.a. gjennom å klargjøre hva begreper egentlig betyr og hvilken informasjon som er knyttet til disse. Datakatalogen legger til rette for økt gjenbruk av data. Det er i 2018 gjennomført tekniske forbedringer i datakatalogen, i tillegg til at den har fått et bedre design. Katalogen inneholder nå 255 datasett.

Brønnøysundregistrene har i 2018 arbeidet med å utvikle tjenesten eBevis, som ble lansert i april 2019. Tjenesten er utviklet i samarbeid med Difi, der Brønnøysundregistrene har ansvar for drift og forvaltning av tjenesten. Første versjon gjelder anskaffelser og vil innebære forenklinger for både oppdragsgivere og leverandører i konkurransen om offentlige anskaffelser. Tjenesten er også et virkemiddel for å ha bedre kontroll med om leverandører er seriøse og i kampen mot arbeidslivskriminalitet. Videre skal det ses på muligheter for å også bruke tjenesten på andre områder, som å gjøre tjenesten tilgjengelig for forbrukere generelt.

Virksomheter og privatpersoner får enkelt utført sine plikter, ivaretatt sine rettigheter og blir oppmerksom på muligheter

Næringslivet leverte om lag 20,6 millioner enkelt-skjemaer til det offentlige via Altinn i 2018, en økning på om lag 4,6 millioner i forhold til 2017. Bruk av digitale løsninger i Altinn gir tidsbesparelser for næringslivet og kan på denne måten bidra til å øke den samlede verdiskapingen.

Det er etablert 105 nye tjenester i Altinn i 2018. Ved årsskiftet var det til sammen 53 tjenesteeiere i Altinn. Dette er en økning på åtte tjenesteeiere fra 2017. Det er i tillegg nærmere 400 kommuner som benytter Altinn til utsendelse av post til virksomheter og innbyggere. Det arbeides kon-

tinuerlig for å legge til rette for økt bruk av Altinn i kommunene.

Oppgaveregisteret skal holde oversikt over næringslivets rapporteringsplikter til det offentlige. Det er imidlertid de enkelte offentlige organene som selv må digitalisere sine rapporteringsplikter. Brønnøysundregistrene har en pådriverrolle for at mest mulig informasjon sendes digitalt og gjenbrukes. Tidsbruken som næringslivet har med rapporteringsplikter, er redusert som følge av økt digitalisering og økt kvalitet i Oppgaveregisteret.

Brønnøysundregistrene har i 2018 økt antall meldingstyper som kan behandles helautomatisk, og gjennomført tiltak for å øke andelen elektroniske tinglysinger. I 2018 økte gjenbruk av data fra Enhetsregisteret, målt i antall oppslag, med 13,2 mill., fra 127,1 mill. oppslag i 2017. Antall etater og kommuner som gjenbraker data fra samme register, økte fra 393 til 406.

Oppsummering

Totalt sett vurderes måloppnåelsen til etaten som tilfredsstillende. Samtidig har fremdriften i prosjektet for utvikling av en ny registerplattform vært for lav.

Prioriteringer 2020

Brønnøysundregistrene skal prioritere arbeidet med å utvikle og forvalte de registrene etaten har ansvaret for. Arbeidet med ny registerplattform er vesentlig i denne sammenheng. Gjennom dette prosjektet skal det legges til rette for brukervennlige, sikre og automatiserte løsninger som forenkler og effektiviserer saksbehandlingen i Brønnøysundregistrene. Brønnøysundregistrene skal i 2020 prioritere å arbeide videre med å øke produktiviteten og fremdriften i prosjektet. Implementering av Løsøreregisteret og Ektepaktregisteret skal prioriteres.

Det er en risiko for at prosjektet for ny registerplattform ikke oppnår de resultatene som er planlagt innenfor den fastsatte kostnadsrammen. Brønnøysundregistrene skal avklare hvordan prosjektet kan tilpasses innenfor gjeldende rammer og holde departementet jevnlig orientert.

Fra 1. januar 2020 vil Altinn være en del av Digitaliseringsdirektoratet. Brønnøysundregistrene skal innrette sin virksomhet med hensyn til dette, og benytte omstillingsprosessen til å gjennomgå og tilpasse sin arbeidsinnsats ut fra de mål og prioriteringer som settes for etaten, og de til enhver tid gjeldende budsjetterammer.

Digitaliseringsdirektoratet får det overordnede ansvaret for samordnet digitalisering av offentlig sektor. Dette inkluderer et overordnet ansvar og premissgiverrolle for informasjonsforvaltning. Brønnøysundregistrene skal videreføre sitt informasjonsforvaltningsarbeid knyttet til etatens registerforvaltning. Dette fordrer at Brønnøysundregistrene har et tett samarbeid med Digitaliseringsdirektoratet fremover.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns-, pensjons- og driftsutgifter, mindre investeringer og utgifter forbundet med oppdrag. Det foreslås en bevilgning på 348,3 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utviklingsprosjekter knyttet til registrene. Det foreslås en bevilgning på 21,85 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen

kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Forvaltning av Altinn-løsningen, kan overføres

Bevilgningen er foreslått overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, jf. omtale i Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjettproposisjon under kap. 540, post 28.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 188 mill. kroner for 2020 til ny registerplattform for Brønnøysundregistrene. Brønnøysundregistrenes egne personalkostnader knyttet til prosjektet budsjetteres under post 01.

Andre poster

Utgifter til kunngjøringer belastes Justis- og beredskapsdepartementets budsjett kap. 410, post 23 og kap. 440, post 21.

Kap. 3904 Brønnøysundregistrene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Gebyrinntekter	587 451	494 577	507 850
02	Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter	28 320	30 530	31 350
03	Refusjoner og inntekter knyttet til Altinn	100 891	89 152	
	Sum kap. 3904	716 662	614 259	539 200

Vedrørende 2020:

Bevilgningen på post 03 er foreslått overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, kap. 3540, post 07.

Post 01 Gebyrinntekter

Gebyrinntektene kommer fra flere registertjenester og informasjonsavgivelse, hjemlet i ulike lover og forskrifter. Hoveddelen av tjenestene fra Brønnøysundregistrene er brukerfinansiert mot gebyrer.

Det foreslås en bevilgning på 507,85 mill. kroner i 2020.

Post 02 Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 31,35 mill. kroner. Posten benyttes til å inntektsføre refunderte midler for oppdrag Brønnøysundregistrene påtar seg for andre.

Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten mot økte utgifter under kap. 904, postene 01 og 21, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 905 Norges geologiske undersøkelse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	182 772	185 750	189 300
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	82 151	75 320	69 000
	Sum kap. 0905	264 923	261 070	258 300

Norges geologiske undersøkelse (NGU) skal bidra til økt verdiskaping gjennom å fremskaffe, bearbeide og formidle kunnskap om Norges geologiske ressurser på land og i havområder. NGU skal dekke samfunnets behov for geologisk basis-kunnskap, bl.a. for næringsutvikling.

NGU har hovedkontor i Trondheim og et bor-kjerne- og prøvesenter på Løkken i Meldal kommune. Etaten disponerte 191 årsverk i 2018. Om lag 70 pst. av virksomheten finansieres med bevilgninger over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Resten finansieres med inntekter fra samfinansieringsprosjekter og oppdrag.

NGUs virksomhetsidé er sammenfattet i begrepet «Geologi for samfunnet».

Det er fastsatt følgende hovedmål for NGU:

- NGUs virksomhet skal føre til at Norges geologi og geologiske ressurser er kartlagt på en måte som gir kartdata av god oppløsning, kvalitet og bruksverdi.
- Geologisk kunnskap som NGU besitter, skal være lett tilgjengelig og kostnadsfri for bruk innenfor næringsutvikling, samferdsel, samfunnssikkerhet, miljøspørsmål og areal- og naturforvaltning.

Kjernevirksomheten til NGU kan deles inn i datainnsamling, bearbeiding, lagring i nasjonale databaser og formidling av geologiske data fra fastlandet, grunnfjellet og de øverste lag på kontinentalsokkelen. For kontinentalsokkelen er det en avklart arbeidsdeling med Oljedirektoratet. En ekstern evaluering av NGU ble levert i januar 2019. Denne skal komplementeres av en evaluering av NGUs forskningsvirksomhet.

Resultater 2018**Kartlegging**

Geologisk kartlegging av mineralressurser har i 2018 foregått over den ordinære grunnbevilgningen og i samfinansiering med andre aktører. I 2018 har et samarbeidsprosjekt mellom NGU og

Nye Veier AS bidratt til at deler av det nordlige Østlandsområdet er geofysisk undersøkt. Dekningsgraden for geofysiske data på norsk fastland har økt fra 51 til 55 pst. Kartleggingen av mineralpotensialet i Fensfeltet ved Ulefoss i Telemark ble avsluttet i 2018 og med godt resultat. Bergarten som inneholder sjeldne jordartsmetaller, kan følges helt ned til 1 000 meter under overflaten. Innholdet av sjeldne jordartsmetaller varierer i borehullene, og det finnes partier som kan bli økonomisk interessante. Dataene fra kartleggingen gir et nyttig grunnlag for næringsliv som ønsker å vurdere å investere i leting etter ressurser i Fensfeltet. Dataene har i tillegg stor forskningsverdi.

Geologisk kunnskap til bruk i arealplanlegging og utbygging

Kartleggingsprogrammet MAREANO (marin arealdatabase for norske kyst- og havområder), med Havforskningsinstituttet, Kartverket og NGU som utførende deltakere, er videreført. Totalt ble om lag 1 000 km² kartlagt i 2018. I tillegg ble om lag 1 550 km² i kystnære farvann kartlagt med tanke på å lage marine grunnkart. Det ble i alt utgitt 78 digitale marinegeologiske kart. Marine grunnkart har vist seg å ha stor nytteverdi for fiskeri- og havbruksnæringen, og for kommunene som bruker kartene til en rekke planleggingsformål.

Geologisk kunnskap om landets oppbygging og geologiske prosesser

Berggrunnskartlegging er prioritert i områder med mineralpotensial, mens kartleggingen av løsmasser prioriteres ut fra nasjonal plan for skredfarekartlegging. Betydelige mengder data ble samlet inn og lagt direkte inn i digitale kartdatabaser. I tillegg ble det fremstilt 13 nye berggrunnskart og fem løsmassekart. Grunnvannsdatabasen og brønn databasen oppdateres løpende. Det er registrert om lag 3 100 nye brønner i 2018 og ved

årsskiftet var det registrert i alt om lag 95 000 brønner i databasen.

Forvaltning, brukertilpasning og kommunikasjon

NGU arbeider kontinuerlig med å effektivisere produksjonen fra feltarbeid til ferdige databaser, kart og innsynsløsninger på nett. Tilgjengeliggjøring av data har vært en sentral del av utviklingen av NGUs nye nettside, ngu.no. Volum på dataproduksjon inn i NGUs databaser har økt i løpet av 2018. Antall brukere og antall nedlastede datasett har også økt.

Oppsummering

Med de tildelte ressurser som etaten har til rådighet hadde NGU en tilfredsstillende måloppnåelse i 2018.

Prioriteringer 2020

NGU skal gjøre en helhetlig vurdering av hvordan etaten bør innrette sin virksomhet for å utføre samfunnsoppdraget på en best mulig måte. Som en del av dette skal etaten gjøre nødvendige prioriteringer av innsatsområder og tilhørende ressurser.

Departementet legger til grunn at NGU fortsatt prioriterer kartlegging av geologiske ressur-

ser og formidling av disse på en brukervennlig måte. NGU skal ut fra sitt faglige ståsted velge de områder som anses som mest hensiktsmessig å kartlegge, ut fra hva som gir størst mulig forventet nytte for samfunnet.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 189,3 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter, husleie, reiseutgifter, andre administrative utgifter og investeringer. Det foreslås satt av 29,3 mill. kroner til Mareano-programmet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Under denne posten føres utgifter til eksterntfinansierte prosjekter. Det foreslås en bevilgning på 69 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3905, post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter, jf. forslag til vedtak II, 1. Videre fremmes det forslag om fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
03	Oppdragsinntekter og andre inntekter	73 497	79 601	71 000
	Sum kap. 3905	73 497	79 601	71 000

Post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 71 mill. kroner for 2020. Under posten føres eksterne inntekter fra oppdrag og bidrag fra eksterne deltakere til finansiering av samfinansieringsprosjekter. Oppdraget fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) knyttet til kartlegging av skredfare utgjør det største enkeltprosjektet. Samarbeidet med Norsk Romsenter og NVE om å drive et nasjonalt senter

for bruk av satellittbaserte InSAR-data er også en viktig aktivitet. De øvrige oppdragsinntektene ventes i hovedsak å komme fra oljeselskaper, Norges forskningsråd, mineralindustrien, kommuner, fylkeskommuner, andre departementer og statlige etater.

Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 905, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	48 468	56 450	60 000
30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	2 969	6 998	7 000
31	Miljøtiltak Løkken, <i>kan overføres</i>	20 264	20 480	7 500
	Sum kap. 0906	71 701	83 928	74 500

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) skal bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for en langsiktig ressurstilgang basert på en forsvarlig og bærekraftig utvinning og bearbeiding av mineraler i Norge. DMF skal bidra til at Svalbards geologiske ressurser forvaltes og utnyttes best mulig til nytte for samfunnet.

Etaten er et statlig forvaltningsorgan lokalisert i Trondheim og har også kontor på Svalbard. Virksomheten disponerte 47,6 årsverk i 2018.

DMF tildeler undersøkelsesrett og utvinningsrett til mineralske ressurser som staten eier, og gir driftskonsesjon for mineralvirksomhet på alle typer mineraler. DMF er høringsinstans og har innsigelseskompetanse i saker om mineralske ressurser etter plan- og bygningsloven. Videre kan DMF være ansvarlig myndighet for konsekvensvurderinger etter plan- og bygningsloven for større uttak av mineralressurser.

DMF administrerer og følger også opp en rekke miljøtiltak og sikringsarbeider ved gamle gruver.

På Svalbard er grunnlaget for DMFs virksomhet Bergverksordningen for Svalbard med utfyllende regler for petroleumsvirksomhet. DMF utsteder mineraltillatelser og utgir oversikter over geologiske funn på Svalbard. Bevilgning til virksomheten på Svalbard gis over eget budsjettkapittel i Svalbardbudsjettet, jf. omtale under Svalbardbudsjettets kap. 11 Bergmesteren.

Det er fastsatt følgende hovedmål for DMF:

- DMFs bruk av virkemidler skal føre til en langsiktig, forsvarlig og bærekraftig forvaltning, utvinning og bearbeiding av mineraler.
- DMFs virksomhet skal føre til at tidligere mineralvirksomhet er forsvarlig sikret, og at tiltak for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD er gjennomført.

- DMFs virksomhet skal føre til at Svalbards geologiske ressurser forvaltes og utnyttes på en best mulig måte for samfunnet.
- DMFs virksomhet skal føre til god kommunikasjon og brukerrettet veiledning innenfor etatens virksomhetsområder.

Resultater 2018**Forvaltning**

Arbeidet med å redusere konsesjonskøen for søknader om driftskonsesjon har hatt høy prioritet også i 2018. Økte bevilgninger har gitt rom for økt kapasitet både gjennom kompetansetiltak og flere ansatte. Dette har i kombinasjon med omorganisering, målrettet styring, mer effektive saksbehandlingsrutiner og digitalisering bidratt til ytterligere produktivitetsøkning i 2018. Konsesjonskøen er betydelig redusert de senere år, selv om den fortsatt var på rundt to til tre år ved utløpet av 2018. Fra minerallovens ikrafttredelse og frem til utgangen av 2018 har DMF mottatt 1024 søknader om driftskonsesjon, hvorav 713 er ferdigbehandlet, mens 311 søknader var under behandling.

Tilsynsvirksomheten har økt noe i 2018, men er fortsatt lav som følge av begrenset kapasitet. Det er gjennomført 20 stedlige tilsyn for utvalgte virksomheter basert på vurdering av risiko. Tilsynsplikten ivaretas hovedsakelig i form av postale tilsyn, som omfatter innhenting og kvalitets-sikring av informasjon om nye uttak og uttak i drift. Omlegging av driftsrapporteringen til digital rapportering gjennom «MinSide» har bidratt til bedre oversikt over virksomheter i drift.

Gjennom digitaliseringsprosjektet «Mineraler for alle» har DMF bl.a. koblet kartfestet informasjon fra tidligere undersøkelser med relevante kartdata fra andre offentlige etater. Dette er viktig informasjon både for bransjen ved planlegging av ny drift og i offentlig arealplanlegging. DMF har i

2018 behandlet over 800 saker knyttet til kommune- og reguleringsplaner.

Miljøtiltak

Miljødirektoratet har fastsatt en handlingsplan for forurensningstiltak i gruveområder med antatt størst forurensningsrisiko. I samarbeid med Miljødirektoratet vurderer DMF ytterligere tiltak i disse og andre områder hvor det har vært mineralutvinning.

Løkken: Miljødirektoratet har gitt Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å iverksette tiltak for å begrense forurensningen ved Løkken Gruver og har gitt tilslutning til en tiltaksplan. DMF har ansvar for å gjennomføre tiltaksplanen. Det er tidligere avdekket et stort behov for reovering og ombygging av eksisterende anlegg fra 1990-tallet. I 2018 er ny pumpestasjon tatt i bruk og et nytt nøytraliseringsanlegg er ferdigstilt. Trinnvis gjennomføring av tiltak har vist seg å være viktig fordi effekter fra tidligere tiltak påvirker behovet for etterfølgende tiltak. Foreløpige analyser viser at tiltakene på Løkken har gitt god effekt. Samtidig er det oppdaget nye potensielle kilder til forurensning som må avklares, og som må tas hensyn til ved planlegging og prioritering av nye, etterfølgende tiltak i området. Flere av prosessene har tatt lengre tid enn opprinnelig forutsatt, og fremdriftsplanen er forskjøvet tilsvarende. Ytterligere utredninger avventes til effekten av nøytraliseringsanlegget er kjent.

Folldal: Klima- og miljødepartementet har pålagt Nærings- og fiskeridepartementet å gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen fra gruveområdet i Folldal. Målingene viser at metallavrenningen har en lett avtagende langtidstrend, men er fortsatt over kravet fra forurensningsmyndighetene. Det er utført ytterligere utredninger av tiltakene som ble foreslått i 2015 i en rapport fra Norges geotekniske institutt (NGI). Utredningene omfatter hovedsakelig naturlig nøytralisering i form av et rensebasseng på elvesletta nedstrøms fra gruveområdet. Basert på disse utredningene foreslår NGI i en ny rapport en kombinert tiltaksløsning som omfatter tildekking av kildeområdet (bergvelter) og nøytralisering av gruvevannet gjennom innblanding av vannet fra Gorbekken. Utredningsoppgavene i Folldal har vært begrenset i 2018, i påvente av resultater fra miljøtiltakene på Løkken, da de vil ha stor overføringsverdi til Folldal.

Sulitjelma: Det er utført ytterligere utredninger av tiltakene som ble foreslått av NGI i 2015. Primærkilden til forurensning er gruvevannet fra

Grunnstollen som renner ut i Langvatnet. Fiskebestanden i Langvatnet ser ut til å være lite påvirket av dagens metallbelastning. Omfattende tiltak for å begrense forurensningen anbefales ikke ved dagens situasjon. Dersom kobberkonsentrasjonen ved Grunnstollen øker vesentlig i forhold til dagens, må behov for tiltak revurderes. Endringer ved f.eks. ny gruvedrift kan også føre til økt utslipp av forurensning, og dermed en revurdering av behov for tiltak. Utredningsoppgavene i Sulitjelma har vært begrenset i 2018 i påvente av resultater og muligheter for overføringsverdi fra miljøtiltakene på Løkken.

Kjemisk og biologisk tilstand i gruveområdene: DMF har de siste årene etablert nye overvåkingsprogrammer for Røros (Nordgruvefeltet), Folldal, Sulitjelma og Løkken. Formålet er å overvåke miljøtilstanden i vannforekomstene på årlig basis for å sikre at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om mulighetene for å oppnå god økologisk og kjemisk tilstand i vassdragene som påvirkes av avrenning fra gruveområdene. Overvåkingsprogrammene omfatter både vannkjemiske undersøkelser (hvert år) og biologiske undersøkelser (hvert tredje år). All overvåking er utført etter disse programmene og data rapporteres til Miljødirektoratet.

Sikring

I 2018 gjennomførte DMF 12 sikringsbefaringer. Øvrige områder med bekymringsmeldinger er ikke befart, enten på grunn av kapasitet (avventes) eller risikovurdering. DMF har gjennomført sikringstiltak med igjenfylling av sjakter/hull ved Vigsnes kobberverk, Karmøy og Killingdal gruver, Holtålen. Sikringstiltak i Sulitjelma og Nysetergruvne ble igangsatt i 2018 og vil ferdigstilles i 2019. Skilt for merking av farlige gruveåpninger er tatt i bruk.

Kommunikasjon og brukerorientering

Nettstedet Dirmin.no er en viktig kommunikasjonskanal for DMFs brukere, spesielt i forbindelse med lansering av nye digitale tjenester og verktøy for mineralnæringen og andre brukere. De nye kartløsningene «Aktsohmetskart for farlige gruveåpninger» og «Uttakskart» er gjort lett tilgjengelige på nettsiden. «MinSide» er videreutviklet, og i 2018 er digital administrering av bergrettigheter gjort tilgjengelig. Utvikling av digitale tjenester fra DMF foretas med involvering fra utvalgte brukergrupper og med brukertester av nye løsninger før lansering.

Når det gjelder etatens virksomhet på Svalbard, vises det til omtale i Svalbardbudsjettet.

Oppsummering

DMF har hatt god måloppnåelse i 2018 ut fra tildelte bevilgninger og ressurser. Arbeidet med å redusere konsesjonskøen og utarbeide nye digitale løsninger har vært spesielt viktig.

Prioriteringer 2020

DMF skal fortsette arbeidet med å redusere køen av konsesjonssøknader etter mineralloven. Samtidig skal DMF innrette sin virksomhet på en måte som ivaretar helheten av den rollen direktoratet har som forvalter av mineralressurser. Departementet legger til grunn at DMF også prioriterer ytterligere digitaliseringstiltak, både for effektivisering internt og for å kunne tilby bedre tjenester til eksterne brukere. DMF skal legge vekt på brukerorienterte løsninger i kommunikasjon og veiledning eksternt.

Regjeringen foreslår derfor å øke driftsbudsjettet til DMF med om lag 3,5 mill. kroner. Styrkingen skal legge til rette for ny aktivitet og bærekraftig vekst i mineralnæringen.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 60 mill. kroner. På Svalbardbudsjettet for 2020 foreslås det i tillegg bevilget om lag 1,9 mill. kroner under kap. 11 Bergmesteren, til drift av virksomheten på Svalbard.

Kap. 3906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Leie av bergrettigheter og eiendommer	117	103	100
02	Behandlingsgebyrer	1 385	781	800
86	Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt			1 000
	Sum kap. 3906	1 502	884	1 900

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det bevilget 1 mill. kroner under ny post 86, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Staten eier et område på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Romsdal etter hjemfall av tidligere gruveaktivitet. Området er i dag leid ut, og leietaker ønsker å kjøpe eiendommen. Statens eiendom på Raudsand ble annonsert for salg, med tilbudsfrist 30. august 2019. Ansvar for og oppfølging av miljø- og forurensningsspørsmålet vil bli håndtert i forbindelse med salget, herunder oppfølging av krav til nødvendig opprydding og sikring i tråd med pålegg fra Miljødirektoratet. Gjennomføring av salgsprosessen vil følgelig kunne trekke noe ut i tid, jf. forslag til vedtak XVI.

Post 30 Sikrings- og miljøtiltak, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 7 mill. kroner på posten. Midlene vil bli brukt til sikring av farlige gruveåpninger, tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak. I tillegg vil deler av bevilgningen bli benyttet til arbeidet med nødvendige vedlikeholds- og sikringstiltak på gamle gruvebygninger som eies av Nærings- og fiskeridepartementet.

Post 31 Miljøtiltak Løkken, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 7,5 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken gruver. Det foreslås å videreføre øvre ramme på 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken, jf. forslag til vedtak XI, 1.

Post 01 Leie av bergrettigheter og eiendommer

Inntektene kommer fra leie av bergrettigheter og utleie av gruveeiendommer. Det foreslås en

bevilgning på 100 000 kroner. Det foreslås også at bortfeste av gruver til museale formål kan skje vederlagsfritt, jf. forslag til vedtak XII.

Post 02 Behandlingsgebyrer

Inntektene kommer fra behandlingsgebyr for undersøkelses- og utvinningssøknader. Det foreslås en bevilgning på 0,8 mill. kroner.

Post 86 Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt

Etter minerallovens §§ 66 og 67 kan Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard ilegge henholdsvis tvangsmulkt og overtredelsesgebyr. Gebyr kan ilegges ved overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av mineralloven og tvangsmulkt for å sikre at bestemmelsene i mineralloven eller vedtak i medhold av loven blir gjennomført.

Det foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner i 2020.

Kap. 907 Norsk nukleær dekommisjonering

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	4 322	23 419	49 950
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			177 000
30	Opprydding Søve			21 600
Sum kap. 0907		4 322	23 419	248 550

Norsk nukleær dekommisjonering (NND) er et statlig forvaltningsorgan opprettet i 2018 og lokalisert i Halden. NND har som formål å være nasjonalt organ for opprydding etter den nukleære virksomheten ved Institutt for energiteknikk (IFE) anlegg på Kjeller og i Halden og sikker håndtering av nukleært avfall. NND skal bidra til samfunnsøkonomisk gode løsninger innenfor sitt ansvarsområde og utføre oppgavene på en måte som sikrer tillit i samfunnet og befolkningen. NND vil som del av sitt oppdrag fra 2020 også håndtere avfall fra Søve gruver.

Norge har ikke lenger atomreaktorer i ordinær drift etter at reaktorene i Halden og på Kjeller ble stengt permanent henholdsvis 27. juni 2018 og 25. april 2019. Dette gir muligheter for en raskere overføring av anlegg og oppgaver til NND enn det ville vært med reaktorer i ordinær drift.

Resultater 2018

2018 var første driftsår for NND, og virksomheten var i en etableringsfase med fokus på anskaffelse av lokaler, rekruttering av nøkkelmedarbeidere og å sette seg inn i problemstillingene og kommende arbeidsoppgaver. NND hadde syv ansatte ved utgangen av 2018.

Prioriteringer 2020

Hovedprioriteringen for NND i 2020 vil være å legge til rette for overføring av nukleære anlegg og personell fra IFE, slik at ansvaret blir samlet i NND så snart som mulig. Videre skal NND prioritere å utarbeide beslutningsgrunnlag for dekommisjonering av de nukleære anleggene, behandling av norsk brukt reaktorbrensel og etablering av nødvendige behandlingsanlegg, lagre og deponier for norsk atomavfall. NND skal også overta oppdraget med å forberede og gjennomføre miljøtiltak knyttet til Søve gruver.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner i 2020. Bevilgningen skal dekke lønn, husleie og andre driftsutgifter.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Midler til dette formålet ble i 2018 og 2019 bevilget under kap. 900, post 22.

Staten har ut fra samfunnsmessige hensyn påtatt seg et medansvar for finansiering av frem-

tidig dekommisjonering (nedbygging og riving) av forskningsreaktorene på Kjeller og i Halden og oppbevaring av atomavfall fra norsk forskningsvirksomhet.

Bevilgningen skal benyttes til nødvendige oppryddingsrelaterte aktiviteter. Dette omfatter bl.a. videre utredninger om behandling av ikke-lagringsbestandig brukt reaktorbrensel, trygg lagring og deponering av reaktorbrensel og annet radioaktivt avfall, tredjeparters kostnader til å delta i ulike prosesser og planlegging av fremtidig dekommisjonering av reaktoranleggene. Utredninger knyttet til overføring av nukleære oppgaver, anlegg og personell fra IFE til NND kan også dekkes over denne posten.

Bevilgningen skal også finansiere drift av det kombinerte lageret og deponiet for lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall i Himdalen i Aurskog-Høland (KLDRA Himdalen). Anlegget eies av Statsbygg og drives av IFE på oppdrag fra staten. KLDRA inneholder avfall fra IFEs egen nukleære virksomhet og fra eksterne brukere som forsvar, industri og helsevesen.

IFE skal bidra til finansiering av avfallshåndtering og dekommisjonering, jf. omtale under kap. 3907, post 01.

Det foreslås å bevilge 177 mill. kroner i 2020.

Post 30 Opprydding Søve

Staten har påtatt seg å finansiere og gjennomføre opprydding etter virksomheten til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Statens strålevern ga i 2014 Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om opprydding.

Nærings- og fiskeridepartementet gir i 2020 NND i oppdrag å forestå den videre forberedelsen og gjennomføringen av nødvendige miljøtiltak. Det kan være aktuelt både å benytte et godkjent deponi og å etablere en løsning lokalt. Det foreslås en bevilgning på 21,6 mill. kroner til miljøtiltak ved Søve for 2020. Da det ikke er avklart løsning for deponering av massene, er det knyttet usikkerhet til bevilgningsbehovet.

Kap. 3907 Norsk nukleær dekommisjonering

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Innbetaling fra stiftelsen IFEs dekommisjoneringsfond			36 400
	Sum kap. 3907			36 400

Post 01 Innbetaling fra stiftelsen IFEs dekommisjoneringsfond

Det er et allment prinsipp at forurenser betaler for nødvendig opprydding. I dette tilfellet er det IFE som gjennom sitt eierskap og driftsansvar har det formelle juridiske ansvaret for finansiering av dekommisjonering av sine atomanlegg og avfalls-

håndtering. Institutt for energiteknikk (IFE) har siden 2013 avsatt midler til et dekommisjoneringsfond til nedbygging og riving av de norske atomreaktorene. I 2020 vil det være 36,4 mill. kroner på fondet, og det foreslås at dette innbetales som delfinansiering av oppryddingskostnadene. Fra 2021 vil det være en årlig innbetaling på om lag 8,5 mill. kroner.

Kap. 909 Tiltak for sysselsetting av sjøfolk

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
73	Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, <i>overslagsbevilgning</i>	1 992 313	1 785 000	2 173 300
	Sum kap. 0909	1 992 313	1 785 000	2 173 300

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble posten økt med 36,7 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Post 73 Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, overslagsbevilgning

Tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs skal sikre norsk maritim kompetanse, rekruttering av norske sjøfolk og konkurransedyktige vilkår for rederier med skip under norsk flagg. Tilskuddsordningen kompenserer delvis for kostnadsulempen ved å sysselsette arbeidstakere fra Norge og de andre EØS-landene. Sjøfartsdirektoratet forvalter ordningen på grunnlag av lov om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, og forskrift og oppdragsbrev fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Tilskuddsordningen er regelstyrt og rettighetsbasert. Den omfatter arbeidstakere på skip registrert i Norsk Ordinært Skipsregister (NOR) og Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS). Rederier kan søke om tilskudd på grunnlag av innbetalt forskuddstrekk av skatt, trygdeavgift og arbeidsgiveravgift for tilskuddsberettiget mannskap. I oppfølgingen av regjeringens maritime strategi og på bakgrunn av fartsområdeutvalgets rapporter ble ordningen forenklet og utvidet i 2016 og 2017. Etter endringene er ordningen utformet som åtte ulike tilskuddsmodeller med ulike vilkår og virkeområder:

- generell tilskuddsmodell for arbeidstakere på skip i NOR
- tilskudd for arbeidstakere på petroleumsskip i NOR
- tilskudd for arbeidstakere på passasjerskip i utenriksfart i NOR
- tilskudd for arbeidstakere på skip i NOR som betjener strekningen Bergen-Kirkenes
- tilskudd for arbeidstakere på seilskip i NOR
- generell tilskuddsmodell for arbeidstakere på skip i NIS
- tilskudd for arbeidstakere på lasteskip i utenriksfart i NIS
- tilskudd for arbeidstakere på konstruksjonsskip i NIS

Tilskuddet for sjøfolk på skip i modellene for petroleumsskip i NOR og konstruksjonsskip i NIS var i 2018 begrenset til kr 212 000 per år per arbeidstaker. Tilskuddet per arbeidstaker under modellen for skip i NIS er begrenset til 26 pst. av tilskuddsgrunnlaget.

Ordningen er godkjent av EFTAs overvåkingsorgan (ESA). I 2016 åpnet ESA sak mot Norge om fartsområdebestemmelsene for passasjerskip i utenriksfart som er registrert i NIS. ESA avsluttet undersøkelsene høsten 2017 og konkluderte med at begrensningene er forenlig med EØS-regelverket. Ved behandlingen av Prop. 1 S (2018–2019) for Nærings- og fiskeridepartementet besluttet Stortinget at det ikke skal gjøres endringer i fartsområdereglene for utenriksferger i NIS, og følgelig at det ikke innføres en tilskuddsmodell for passasjerskip i utenriksfart i NIS som tidligere varslet. Stortinget besluttet samtidig at tidspunktet for utbetaling av tilskudd for femte termin fra og med 2019 flyttes fra desember til januar. Dette innebærer at utbetalinger i tilskuddsordningen for 2019 omfatter sjetten termin 2018, samt 1.–4. termin 2019. Bevilgningen for 2020 skal igjen dekke utbetalinger for seks terminer: femte og sjetten termin 2019, og 1.–4. termin 2020.

Resultater 2018

I 2018 omfattet ordningen i gjennomsnitt om lag 11 600 sjøfolk. Dette er en økning fra 2016 og 2017. Ordningen omfattet i gjennomsnitt rundt 550 skip, fordelt på om lag 200 rederier. Fra 2017 til 2018 økte også antall rederier og skip i ordningen. Samlet utbetaling av tilskudd i 2018 var om lag 2 mrd. kroner. Tilskuddsmodellen for petroleumsskip i NOR sto også i 2018 for den største andelen sjøfolk og utbetalinger av tilskudd. Gjennomsnittlig antall sjøfolk i denne modellen var i 2018 likevel betydelig lavere enn i 2016 og også lavere enn i 2017. En vesentlig økning i antallet sjøfolk i modellen for konstruksjonsskip i NIS og positiv utvikling i de generelle modellene for skip i NOR og NIS bidro til en netto økning i antall sjøfolk omfattet av tilskuddsordningen fra 2017 til 2018.

Tabell 4.4 Statistikk for tilskuddsmodeller under ordningen i 2018

Tilskuddsmodell	Antall sjøfolk	Antall skip	Antall rederier	Utbetalinger (mill. kroner)
Skip i NOR, generelt	3 065	256	120	627,8
Petroleumsskip i NOR	3 939	116	23	636,5
Passasjerskip i utenriksfart i NOR	1 450	6	1	316,7
Skip i NOR som betjener strekningen Bergen-Kirkenes	1 244	10	1	126,7
Seilskip i NOR	90	3	3	13,5
Skip i NIS, generelt	593	81	30	42,7
Lasteskip i utenriksfart i NIS	208	34	6	65,5
Konstruksjonsskip i NIS	1 047	41	15	162,6
Totalt	11 636	547	199	1 992

Rederier som mottar tilskudd, skal bidra til opplæring av arbeidstakere til sjøs og er pålagt å ha et visst antall opplæringsstillinger om bord gjennom året. Rederiene betaler månedlig inn 500 kroner per arbeidstaker omfattet av ordningen til kompetansefondet under Stiftelsen Norsk Maritim Kompetanse. Fondets utbetalinger bidrar positivt til antallet opplæringsstillinger blant norske rederier. I 2018 utbetalte stiftelsen tilskudd for om lag 2 800 stillinger. Tilskuddsmottakernes samlede kompetansefremmende bidrag til fondet beløp seg til om lag 76 mill. kroner.

Budsjettforslag 2020

Det foreslås en bevilgning på 2 173,3 mill. kroner til ordningen i 2020. Bevilgningen skal dekke utbetalinger av tilskudd for seks terminer.

Utbetalingene av tilskudd beror i stor grad på utviklingen i antallet tilskuddsberettigede sjøfolk i ordningen og lønnsnivået blant disse. I bevilgningsforslaget for 2020 legges det til grunn at om lag 12 400 sjøfolk vil være omfattet av ordningen.

Det foreslås å videreføre grensen for maksimaltilskudd under modellene for petroleumsskip i NOR og konstruksjonsskip i NIS på 216 000 kroner per arbeidstaker per år. Grensen for maksimalt tilskudd for sjøfolk på skip i NIS på 26 pst. av tilskuddsgrunnlaget foreslås også videreført.

Kap. 3909 Tiltak for sysselsetting av sjøfolk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Tilbakeføring av tilskudd			5 000
	Sum kap. 3909			5 000

Post 01 Tilbakeføring av tilskudd

Sjøfartsdirektoratet fører kontroll med utbetalinger under tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk. Et av vilkårene for at rederier kan motta tilskudd, er at arbeidstaker det søkes om tilskudd for, har rett til sjømannsfradrag etter skatteloven. Sjøfartsdirektoratet har i 2019 forsterket kontrol-

len av at kravet om rett til sjømannsfradrag er oppfylt. Denne kontrollen vil heretter bli gjennomført årlig. Det foreslås derfor å opprette et nytt inntektskapittel og post for tilbakeføringer av tilskudd fra og med 2020. På usikkert grunnlag legges det til grunn forventede tilbakebetalinger på 5 mill. kroner i 2020.

Kap. 910 Sjøfartsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	423 052	420 750	428 350
	Sum kap. 0910	423 052	420 750	428 350

Sjøfartsdirektoratet er forvaltnings- og tilsynsmyndighet for fartøy med norsk flagg og utenlandske fartøy i norske farvann. Direktoratet ivaretar også funksjonen som realregister gjennom skipsregistrene Norsk Ordinært Skipsregister (NOR) og Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS). Direktoratet arbeider kontinuerlig med risikobasert prioritering av oppgaver, og tilsyn for å redusere ulykker til sjøs både for nærings- og fritidsfartøy er sentralt. Direktoratet skal føre tilsyn med og fremme gode arbeids- og levevilkår, og arbeide for at skip i Norge er trygge, seriøse og forsvarlige arbeidsplasser.

Sjøfartsdirektoratet har fastsatt en ny strategiplan for 2020–2023. Direktoratets samfunnsoppdrag er at det skal være en attraktiv sjøfartsadministrasjon med høy sikkerhet for liv, helse, miljø og materielle verdier. Sjøfartsdirektoratets visjon er å være den foretrukne maritime administrasjonen. Dette betyr at direktoratet skal tilby konkurransedyktige tjenester slik at næringen velger norsk flagg. For å nå dette målet må direktoratet være kundeorientert, effektivt, synlig, kompetent og anerkjent.

Regjeringen la i 2019 frem Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik*. I stortingsmeldingen beskrives sikkerhet til sjøs både for nærings- og fritidsfartøy, og den beskriver samhandlingen mellom relevante offentlige og private aktører.

Sjøfartsdirektoratets hovedoppgaver er å forvalte og utvikle norsk og internasjonalt regelverk på skipsfartsområdet, føre tilsyn, overvåke risikobildet og drive forebyggende arbeid innen sjøsikkerhet. Videre forvalter direktoratet tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, jf. omtale under kap. 909. Direktoratet legger også stor vekt på sikringsarbeidet (security) for norsk skipsfart og på IKT-sikkerhet. Sjøfartsdirektoratet har hovedkontor i Haugesund, sju regioner med tilsynskontorer langs kysten og disponerte til sammen 353 årsverk i 2018.

Hoveddelen av direktoratets virksomhet er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet. I

saker som gjelder forurensning fra skip og vern av det marine miljøet, er direktoratet underlagt Klima- og miljødepartementet. Direktoratet bistår Kystverket bl.a. med skipsteknisk kompetanse under oljevernaksjoner, Petroleumsstilsynet med å håndheve petroleumsloven på norsk sokkel og Statens havarikommisjon for transport i forbindelse med skipsulykker.

Resultater 2018**Sikre og miljøvennlige fartøy**

Sjøfartsdirektoratet registrerer ulykker med norske fartøy (NOR/NIS) og ulykker med utenlandske fartøy i norske farvann. 2018 karakteriseres ved en svak nedgang i antall registrerte ulykker sammenlignet med 2017. Det totale antallet ulykker i 2018 er lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående årene.

Det var 240 skipsulykker med næringsfartøy i 2018, mot 244 i 2017, og 199 personulykker mot 204 i 2017. Til sammen ti personer omkom på næringsfartøy i 2018. Fem omkom som følge av fire forlis. Sju av ti ulykker med omkomne skjedde på fiskefartøy og tre på lasteskip. Sjøfartsdirektoratet konstaterer at flest omkommer på mindre fartøy. Dette er en fartøygruppe direktoratet fortsatt vil følge opp særskilt, både gjennom forebyggende arbeid, regulering og tilsyn.

Direktoratet registrerer også ulykker med fritidsfartøy. I 2018 omkom 23 personer som følge av fritidsbåtulykker. Dette er en nedgang på seks omkomne fra 2017. Statens havarikommisjon for transport gjennomførte en kartlegging av alle ulykker med omkomne i 2018 og innhentet historiske opplysninger om ulykker fra 2008–2017, også der det ikke er omkomne. Rapporten ble fremlagt i april 2019, og det fremgår at halvparten av de omkomne druknet etter at båten kantret eller ved fall over bord. Disse ulykkene kjennetegnes av at personer ikke får varslet om ulykken, typisk fordi de er alene i liten båt, og at de nedkjøles. Disse ulykkene settes ikke i sammenheng

med promille. En stor andel er uerfarne båtturister.

Sjøfartsdirektoratets inspeksjons- og revisjonsvirksomhet er et sentralt virkemiddel for å opprettholde en høy sikkerhetsstandard på norske skip. Direktoratet gjennomfører årlige risikovurderinger og velger ut områder som skal prioriteres. I 2018 var sikkerhetsstyringssystem på mindre fartøy prioritert. Det ble gjennomført til sammen 543 uanmeldte tilsyn og 111 skip ble tilbakeholdt. Hovedårsaken til tilbakeholdelsene var knyttet til manglende fartøysinstruks på mindre lasteskip, og fiskefartøy (under 15 meter) som ikke hadde fartøysinstruks innen fristen. Risikobasert tilsyn har medført en generell økning av antall funn. Det var stor aktivitet innen nybygg, ombygginger og sertifikatbesiktelser.

Det ble i 2018 gjort vedtak om å utstede overtreddelsesgebyr i 112 saker. Det ble ikke fattet vedtak om tvangsmulkt.

Tabell 4.5 Sertifikater og båtførerbevis

Beskrivelse	2016	2017	2018
Personellsertifikater, antall utstedte	28 000	12 500	9 726
Sertifikatpåtegninger	10 00	6 200	5 228
Båtførerbevis, antall utstedte	24 500	18 842	23 652
Internasjonalt båtførerbevis (ICC)	131	164	163

Sjøfolks kompetanse og velferd

Direktoratet har gjennom revisjoner og annen oppfølging ført kontroll med at skoler og kurssetter som inngår i den maritime utdanningen oppfyller internasjonale minimumskrav og relevant EU-regelverk.

Sjøfartsdirektoratet har gjennomført sertifiseringer etter ILOs konvensjon om sjøfolks arbeids- og levevilkår (MLC) og inspeksjoner på aktuelle fartøy. Sjøfartsdirektoratet har også i 2018 arbeidet med å videreutvikle dagens velferdstjeneste til en moderne tjeneste med vekt på elektroniske løsninger og helse og trivsel for sjøfolk.

NOR og NIS skal være attraktive kvalitetsregistre

NOR og NIS er realregistre som skal sikre rettsvern og realkreditt, og være et ledd i den offentlige kontrollen med skip og skips eierforhold. En betydelig flåte under norsk flagg og en kompetent sjøfartsadministrasjon er viktig for norsk verdiskaping og for å sikre innflytelse i internasjonale myndighetsfora.

Sjøfartsdirektoratet har i 2018 deltatt i det internasjonale arbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO. Direktoratet leder bl.a. Norges delegasjon til sjøsikkerhetskomiteen og miljøkomiteen. Sjøsikkerhetskomiteen har prioritert arbeidet med å avklare eventuelle hindringer i regelverket for internasjonal operasjon av autonome skip og å utvikle internasjonale retningslinjer for testområder for autonome skip. Den 13. april 2018 vedtok IMO en strategi for å redusere klimagassutslipp fra internasjonal skipsfart. Ambisjonsnivået er at totalutslippene skal reduseres med 50 pst. innen 2050 fra nivået i 2008. Strategien har en visjon om å fase ut klimagassutslipp fra skipsfarten så raskt som mulig i dette århundret. I IMOs miljøkomité er det viktigste arbeidet fortsatt knyttet til reduksjon av klimagassutslipp fra internasjonal skipsfart.

Det har også i 2018 vært en økning i antall skip i NOR og NIS. Ved utgangen av 2018 var 20 507 fartøy registrert i NOR og 615 fartøy registrert i NIS. Dette er en økning på 590 fartøy i løpet av året i NOR og en økning på 22 fartøy i NIS. Antall norske sjøfolk på skip i NOR og NIS var om lag 17 500 i 2018. Den totale panteverdien i registrene var på 2 270 mrd. kroner ved utgangen av 2018.

Rederiene velger fritt hvilke land de ønsker å registrere sine fartøy i. Sjøfartsdirektoratet er konkurranseutsatt, og service, brukervennlighet og kompetanse blir målt mot kvaliteten på tjenestene i andre lands sjøfartsadministrasjoner. Direktoratet har i 2018 gjennomført en forbedring av serviceprogrammet, hvor målsettingen har vært å sikre at både nye og eksisterende brukere foretrekker Sjøfartsdirektoratet fremfor andre flaggstater. Det er implementert et nytt IKT-system for skipsregistrene, som sikrer kvalitet, effektiviserer driften og legger grunnlaget for bedre tjenester til næringen.

Oppsummering

Departementet mener at Sjøfartsdirektoratet i all hovedsak har nådd målene som var satt for 2018. Sjøfartsdirektoratet bidrar til å styrke sikkerheten til sjøs og miljøet gjennom utvikling av regelverk, forebyggende arbeid og kontroll.

Prioriteringer 2020

Sjøfartsdirektoratets samfunnsoppdrag er å være en attraktiv sjøfartsadministrasjon med høy sikkerhet for liv, helse, miljø og materielle verdier.

Direktoratet forvalter det sentrale regelverket på sjøsikkerhets- og miljøområdet. Skip skal være gode, seriøse og trygge arbeidsplasser bemannet med kompetente sjøfolk. De skal være en synlig og tydelig pådriver i det internasjonale regelverksarbeidet for sikkerhet, miljø og innovasjoner gjennom å delta i organisasjoner som IMO, ILO, Paris MoU og gjennom EØS/EU.

Direktoratet fører tilsyn, arbeider med regelverksutvikling og forebyggende arbeid både på norske og utenlandske fartøy i norsk farvann. De skal legge vekt på å møte næringens behov som følge av den grønne omstillingen i den maritime næringen, og videreutvikle den tekniske, maritime og juridiske kunnskapen knyttet til nye klima- og miljøvennlige løsninger.

Direktoratet skal også arbeide for å markedsføre Norge som flaggstat for å få flere norske rederier til å velge NOR og NIS.

Videre skal de fortsette sitt forebyggende og holdningsskapende arbeid for å redusere antall ulykker i både nærings- og fritidsbåtflåten. Direktoratet skal følge opp arbeidet med en handlingsplan mot fritidsbåtulykker i samarbeid med Sakkyndig råd for fritidsfartøy og de skal også følge opp Meld. St. 30 (2018–2019) *Samhandling for bedre sjøtryggleik*, herunder bidra til arbeidet med en revisjon av fritids- og småbåtloven.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 428,35 mill. kroner i 2020. Bevilgningen skal dekke lønn, pensjonsutgifter og andre ordinære driftsutgifter.

Det foreslås en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3910, post 03, jf. forslag til vedtak II, 1.

Andre utgifter

Sjøfartsdirektoratets utgifter knyttet til arbeid med deler av regelverket på miljøområdet, utarbeidelse og oppfølging av forvaltningsplaner mv. belastes under Klima- og miljødepartementets kap. 1422, post 21.

Kap. 3910 Sjøfartsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR	198 434	212 090	217 800
02	Maritime personellsertifikater	11 480	14 305	14 700
03	Diverse inntekter	6 688	412	425
04	Gebyrer for skip i NIS	50 050	53 150	54 600
86	Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt	9 938	4 800	4 800
	Sum kap. 3910	276 590	284 757	292 325

Post 01 Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR

Skip i NOR (Norsk Ordinært Skipsregister) er i hovedsak underlagt kontroll av Sjøfartsdirektoratet. Gebyrene gir ikke full dekning for kontrollutgiftene. Gebyrene for skip og flyttbare innret-

ninger i NOR omfatter førstegangsgebyr, årsgebyr, gebyr for flyttbare innretninger, andre NOR-gebyrer og gebyr for registrering av NOR-skip i Skipsregistrene.

Det foreslås en bevilgning på 217,8 mill. kroner.

Post 02 Maritime personellsertifikater

Posten omfatter gebyr knyttet til personlige sertifikater og obligatorisk båtførerbevis. Anslaget for 2020 er usikkert, og det kan komme en økning knyttet til utstedelse av personlige sertifikater. I 2014–2016 ble om lag 85–90 pst. av alle sertifikater med en utløpsdato utstedt med gyldighet på 5 år fra utstedelsesdatoen. Det antas om lag 11 000 norske sertifikatsøknader og om lag 7 500 søknader om påtegning av utenlandske sertifikater i 2020. Videre forventes at det avlegges om lag 21 000 båtførerprøver i 2020, og at direktoratet utsteder 160 internasjonale båtførerbevis.

Det foreslås en bevilgning på 14,7 mill. kroner. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig forelå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 03 Diverse inntekter

Posten omfatter bl.a. refusjoner for oppdrag fra Petroleumsstilsynet og Kystverket.

Det foreslås en bevilgning på 425 000 kroner. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til

posten, jf. omtale under kap. 910, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 04 Gebyrer for skip i NIS

Gebyrene for skip i NIS skal minst dekke virksomhetens kontrollutgifter og i tillegg norsk bidrag til IMO og andre utgifter knyttet til IMO-arbeidet. Gebyrene omfatter førstegangsgebyr, årsgebyr, andre NIS-gebyr og gebyr for registrering av NIS-skip i Skipsregistrene. Det foreslås en bevilgning på 54,6 mill. kroner under posten.

Post 86 Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt

Bestemmelsene i skipssikkerhetslovens §§ 55 og 56 gir Sjøfartsdirektoratet hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på loven. Sjøfartsdirektoratet har hjemmel i skipssikkerhetslovens § 50 til å ilegge tvangsmulkt. Tvangsmulkt kan ilegges dersom pålegg ikke er innfridd innen den pålagte fristen som er gitt i vedtaket. Det foreslås en bevilgning på 4,8 mill. kroner. Anslaget er usikkert.

Kap. 911 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	107 861	110 450	120 850
	Sum kap. 0911	107 861	110 450	120 850

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble post 01 økt med 6,5 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Konkurransetilsynet skal bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å fremme konkurranse til fordel for forbrukere og næringslivet. Konkurransetilsynet fører tilsyn med konkurranseforholdene og håndhever konkurranse-loven og EØS-avtalens konkurranseregler. Konkurranseloven forbyr samarbeid som begrenser konkurransen og misbruk av dominerende stilling. Bedrifter har plikt til å melde fusjoner og oppkjøp til Konkurransetilsynet, og tilsynet kan gripe inn mot konkurranseskadelige oppkjøp og fusjoner. Tilsynet kan også påpeke konkurranse-

begrensende virkninger av offentlige ordninger og reguleringer.

Konkurransetilsynet disponerte 86,6 årsverk i 2018 og ligger i Bergen.

Konkurransetilsynets hovedmål er «Velfungerende markeder hvor markedsaktørene etterlever konkurransereglene».

Resultater 2018

Håndheving av konkurranse-loven

Konkurranseskriminalitet

Misbruk av dominerende stilling og konkurransebegrensende samarbeid kan gi opphav til betydelige tap for forbrukerne, i form av varer og tjenester med lavere kvalitet og høyere priser. Det er

derfor viktig med en effektiv håndheving av konkurranselovens forbud mot denne type atferd.

I 2018 har Konkurransetilsynet arbeidet med to viktige saker der tilsynet mener selskaper har misbrukt dominerende stilling. Ett av selskapene er Telenor ASA. Konkurransetilsynet mener Telenor i perioden 2010–2014 brukte sin dominerende stilling til å legge hindringer i veien for en videre utbygging av et tredje mobilnett. Etablering av et tredje nett er viktig for å øke konkurransen i mobilmarkedet og for å sikre norske mobilkunder tilgang til best mulig tjenester til lavest mulig pris. I saken har tilsynet ilagt Telenor et gebyr på 788 mill. kroner, som også ble opprettholdt av Konkurranseskjennemnda etter at Telenor klaget inn vedtaket. Konkurransetilsynet etterforsker også om Ringnes AS har misbrukt sin dominerende stilling i markedet for ølsalg til serveringssteder.

Konkurransetilsynet har i 2018 gjennomført to bevissikringer og fortsatt etterforskning med utgangspunkt i bevissikringer fra tidligere år. To klagebehandlingsprosesser av tidligere vedtak ble avgjort i 2018, og i begge sakene ble de konkurransefaglige vurderingene fra tilsynets vedtak bekreftet. Tilsynet har for øvrig økt sin veiledningsaktivitet om prosjektsamarbeid etter dommen i Ski Taxi-saken, med tanke på at økt forutsigbarhet i konkurransepolitikken bedrer næringslivets etterlevelse av konkurransereglene. Mindre konkurransekriminalitet gir i sin tur opphav til forbrukergevinster i form av et bedre og rimeligere tilbud av varer og tjenester, og en mer effektiv bruk av samfunnets ressurser.

Foretakssammenslutninger

Konkurransetilsynet håndhevet inngrepsbestemmelsen effektivt i 2018. Tilsynet mottok 111 meldinger om foretakssammenslutninger. Konkurransetilsynet grep inn i én fusjon og ett oppkjøp i henholdsvis markedene for betalingsløsninger og marint drivstoff. I begge saker satte tilsynet vilkår for gjennomføring av foretakssammenslutning, for å ivareta konkurransen i markedet. Én foretakssammenslutning ble trukket etter at tilsynet sendte varsel om inngrep, og én foretakssammenslutning som ble meldt inn i 2018, ble godkjent på vilkår i mars 2019. Konkurransetilsynet har fulgt opp etterlevelse av tidligere vedtak om inngrep, bl.a. i telekommunikasjons- og drivstoffmarkedet, og overvåker særskilte markeder med høy konsentrasjon.

I 2018 la tilsynet frem tallfestede preventive effekter av fusjonskontroll. Resultater fra under-

søkelsen blant bedriftsledere, som ble gjennomført i desember 2017, viser at for hvert fusjonsvedtak tilsynet fatter, velger om lag fire selskap å legge bort eller endre sine fusjonsplaner ut fra en vurdering av konkurransemessige hensyn, uten at disse blir meldt. Dette illustrerer fusjonskontrollens store indirekte gevinster for samfunnet.

Særskilte markeder og synliggjøring

Konkurransetilsynet skal i henhold til konkurranseloven § 9 være en pådriver for økt bruk av konkurranse som virkemiddel for effektiv ressursbruk. En annen viktig direktoratsoppgave er å gi faglig begrunnede innspill til politiske beslutningsprosesser om hvilke reguleringer som hindrer eller fremmer konkurranse, og hvordan ulike politiske mål kan oppnås med minst mulig forstyrrelse av markedsdynamikken.

Konkurransetilsynet har brukt betydelige ressurser på dagligvaresektoren i 2018. Tilsynet har hatt fokus på den horisontale konkurransen mellom dagligvarekjedene, særlig om det pågår adferd som demper konkurransen i strid med forbudet mot ulovlig samarbeid. I tillegg har tilsynet fokusert på vertikale aspekter, og har bl.a. kartlagt kjedenes innkjøpsbetingelser. Målet er å avdekke om de tre store dagligvarekjedene står overfor ulike innkjøpspriser. Det kan i neste omgang gi grunnlag for å vurdere om det kan foreligge brudd på konkurranselovens forbudsbestemmelser.

Konkurransetilsynet har også argumentert for at det bør legges bedre til rette for den digitale utviklingen både i bok- og drosjemarkedet. Tilsynet har minnet om at bedrifter, inkludert bloggere som driver egen virksomhet, bør opptre uavhengig og ikke snakke med hverandre om priser og andre konkurranseparametere. Samtidig har tilsynet, bl.a. i bensin- og gravferdsmarkedene, påpekt at forbrukere gjennom å gjøre bevisste valg kan påvirke de eksisterende tilbyderne til å gi et bedre og rimeligere tilbud. Konkurransetilsynet har også vært opptatt av at det offentlige benytter anbudsprosesser til å sikre rimelige og gode produkter og tjenester, og at man gjennom oppdeling av kontrakter gir små aktører bedre muligheter til å delta i konkurransen om offentlige oppdrag.

Å være en synlig og aktiv pådriver innebærer at også håndhevingsarbeidet styrkes. Synliggjøring av de alvorlige konsekvensene ved å bryte konkurranseloven, gjennom størrelse på gebyrer, muligheten for personstraff og omdømmetap, virker forebyggende. Økt synlighet rundt lemp-

ningsordningen gir flere lempningssøknader. Antall tips har økt med hele 47 pst. fra 2017 til 2018.

Oppsummering

En samlet vurdering av oppnådde resultater viser at Konkurransetilsynet har oppnådd målene for 2018. Konkurransetilsynet ble som i 2017 rangert best av de nordiske tilsynene i en måling foretatt av Global Competition Review. Det høye aktivitetsnivået bidrar sammen med streng sanksjonering til å opprettholde sunn konkurranse i markedene.

Konkurransetilsynet har nådd ut bredt med sakene sine. Synliggjøring av aktivitetene og resultatene har økt kjennskapen til konkurranse-reglene, og påpekt viktigheten av konkurranse der det er til fordel for forbrukere og næringsliv. I sum har dette bidratt til at selskap i større grad etterlever konkurransereglene, og at regelverket i enkeltstående større grad fremmer sunn konkurranse.

Prioriteringer 2020

Konkurransetilsynets hovedoppgave i 2020 vil være å fortsette en aktiv håndheving av konkurranseloven, gjennom å bekjempe karteller, slå ned på misbruk av dominerende stilling og gripe inn mot konkurransebegrensende fusjoner og oppkjøp. Konkurransetilsynet skal bestrebe seg på å håndheve konkurranseloven på en slik måte at lovbrudd sanksjoneres raskt og effektivt, og at kontrollen med fusjoner og oppkjøp blir så effektiv som mulig for både partene og tilsynet. Videre skal Konkurransetilsynet bidra til å fremme konkurranse og forhindre konkurranseskadelig atferd gjennom å spre informasjon om konkurransereglene og fordelene ved velfungerende konkurranse i markedene. Konkurransetilsynet skal også fortsette å prioritere synlighet for å øke

kunnskapen om Konkurransetilsynets arbeid og næringslivets kjennskap til konkurransereglene. Dette vil forebygge konkurransekriminalitet og bidra til at håndhevingen av konkurranseloven blir mer effektiv. Økt oppmerksomhet om konkurranse som virkemiddel for effektiv ressursbruk kan bidra til å utvikle bedre løsninger, herunder endringer i reguleringer som åpner for økt konkurranse.

Digitalisering bidrar til omfattende teknologisk utvikling og innovasjon. Tradisjonelle markedsstrukturer utfordres, hvilket kan bidra til økt konkurranse. Samtidig kan digitalisering resultere i markedsdominans og øke faren for ulovlig prissamarbeid. Konkurransetilsynet skal legge til rette for at digitalisering bidrar til økt konkurranse til fordel for forbrukere og næringsliv. Konkurransetilsynet skal også se på mulighetene som digitalisering gir for å avdekke konkurransekriminalitet og effektivisere etterforskningsmetoder.

Konkurransetilsynet har fått flere oppgaver knyttet til oppfølgingen av Stortingets anmodningsvedtak nr. 766 og 767 (2017–2018) knyttet til lov om god handelsskikk og utredning av konkurransefremmende tiltak i dagligvarebransjen, jf. omtale av anmodningsvedtak i kap. 3. Dagligvaremarkedet vil være et prioritert område for Konkurransetilsynet i 2020, og det foreslås derfor å styrke tilsynets driftsbevilgning i 2020.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 120,9 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på om lag 10 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2019 og forutsettes benyttet til å styrke tilsynets innsats i dagligvaremarkedet, jf. ovenfor. Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre løpende driftsutgifter.

Kap. 3911 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
03	Refusjoner og andre inntekter	126	206	200
86	Lovbruddsgebyr	8 200	100	100
	Sum kap. 3911	8 326	306	300

Post 03 Refusjoner og andre inntekter

Inntektene på denne posten gjelder bl.a. eksterne refusjoner til Konkurransetilsynet for kurs og konferanser. Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner i 2020.

Post 86 Lovbruddsgebyr

Konkurransetilsynet kan ilegge gebyr for bl.a. brudd på konkurranselovens og EØS-avtalens forbud mot konkurransebegrensende samarbeid, forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende

stilling og påbudet om alminnelig melding av foretakssammenslutninger. Ved de mest alvorlige bruddene kan det legges gebyr på inntil 10 pst. av den årlige omsetningen til et foretak.

For å tvinge frem etterlevelse av et enkeltvedtak etter konkurranseloven kan Konkurransetilsynet gi tvangsmulkt som løper inntil forholdet er rettet opp. Det samme gjelder for å sikre at pålegg om å gi opplysninger etter kravene i loven blir oppfylt.

Det er knyttet stor usikkerhet til den samlede summen for gebyr og tvangsmulkt. Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner i 2020.

Kap. 912 Klagenemndssekretariatet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	18 429	19 550	28 920
22	Konkurransesklagemennda	1 764	2 457	
	Sum kap. 0912	20 193	22 007	28 920

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 01 ble økt med 1,2 mill. kroner
- post 22 ble økt med 5,8 mill. kroner

Klagenemndssekretariatet betjener i dag seks klagenemnder: Konkurransesklagemennda, Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), Mediesklagenemnda, Stiftelsesklagemennda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda. De to førstnevnte ligger under Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde, mens de fire andre tilhører Kulturdepartementet.

Olje- og energidepartementet arbeider med å opprette en egen Energiklagenemnd, og det tas sikte på at nemnda opprettes 1. januar 2020. Sekretariatsfunksjonen legges til Klagenemndssekretariatet. Dette vil eventuelt bli ivaretatt budsjettmessig på et senere tidspunkt.

Sekretariatets fokus har vært å forberede behandlingen av klager til Klagenemnda for offentlige anskaffelser og klager på vedtak fattet av Konkurransetilsynet, Lotteri- og stiftelsestilsynet, Frivillighetsregisteret og Medietilsynet. Sekretariatet disponerte om lag 13 årsverk i 2018.

Resultater 2018

Hovedoppgavene til Klagenemndssekretariatet har vært å etablere og drifte et velfungerende og effektivt sekretariat for klagenemndene. Dette er i stor grad på plass. Sekretariatet hadde imidlertid noen utfordringer i 2018. Saksbehandlingstiden til KOFA ble noe lang på de uprioriterte sakene, grunnet et etterslep fra tidligere år. Denne nemnda skal effektivisere håndhevelsen av brudd på regelverket om offentlige anskaffelser gjennom å løse konflikter på et lavere nivå enn i domstolene. Kort saksbehandlingstid er derfor helt sentralt for at formålet med nemnda skal videreføres. Samtidig mottok Konkurransesklagemennda og Stiftelsesklagemennda flere og mer krevende saker enn forventet i 2018. Sakene til Konkurransesklagemennda ble behandlet innen lovpålagte saksbehandlingsfrister. Saksbehandlingstiden til nemndene under Kulturdepartementet økte noe mot slutten av 2018.

Prioriteringer 2020

Klagenemndssekretariatet skal være et velfungerende og effektivt sekretariat for klagenemndene. I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2019 ble sekretariatets driftsbudsjett økt med om lag 1,2 mill. kroner til et midlertidig prosjekt for å få

ned saksbehandlingstiden til KOFA. Sekretariatet har gjennomført flere midlertidige ansettelser i 2019 med sikte på å redusere restansene til KOFA. Dette arbeidet vil måtte fortsette utover i 2020, for å få ned etterslepet til et akseptabelt nivå.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 28,9 mill. kroner for 2020 som skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre driftsutgifter for Klagenemndssekretariatet. Som nytt fra 2020 foreslås at posten også dekker honorarer og andre utgifter til *Konkurransklagenemnda*, slik som budsjettssystemet har vært for de andre fem nemndene. I dag er honorerings m.m. til Konkurransklagenemnda bevilget på egen post 22. Gjennom å slå sammen post 01 og 22 fra 2020 skapes større grad av fleksibilitet gjennom året og et mer helhetlig budsjettssystem for nemndene som sekretariatet betjener. Dette kan virke effektiviserende.

Erfaringer fra 2019 viser at *Konkurransklagenemnda* har fått mer krevende saker til behandling enn det som var opprinnelig tiltenkt ved opprettelsen i 2017. I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2019 mottok Konkurransklagenemnda en tilleggsbevilgning på 5,8 mill. kroner, som følge av uforutsette store utgifter. Ressursbehovet for nemnda i et normalår synes å ligge høyere enn tidligere antatt. Det foreslås derfor å øke posten med 2,1 mill. kroner i 2020 som følge av dette.

Det er behov for en midlertidig satsing for å få ned restansene til KOFA. Det foreslås derfor å

øke posten med ytterligere 4 mill. kroner i 2020 til dette formålet. På lengre sikt vil det være behov for en generell styrking av grunnbemanningen til Klagenemndssekretariatet. Erfaringene siden opprettelsen i 2017 tyder på at grunnbemanningen i organet er for lav. Resultatet av lav grunnbemanning vil være at saksbehandlingstiden fortsetter å øke for alle nemndene, bortsett fra Konkurransklagenemnda som har lovpålagte frister for saksbehandlingen. Økende saksbehandlingstid vil kunne svekke legitimiteten til nemndene.

Videre har Kulturdepartementet styrket posten med i underkant av 700 000 kroner for å dekke økte utgifter til Klagenemndssekretariatet som følge av omlegging til en ny felles modell for honorerings av medlemmene i Medieklagenemnda og Stiftelsesklagenemnda i 2020. Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda legger om til nytt prinsipp i 2021. Bakgrunn for omleggingen er å sørge for at medlemmene i de ulike nemndene godtgjøres likt, og at godtgjørelsen er basert på arbeidsmengde.

Olje- og energidepartementet vil i 2020 dekke sekretariatets utgifter knyttet til Energiklagenemnda og honorarer til nemnda over eget budsjett.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3912, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Konkurransklagenemnda

For 2020 foreslås bevilgningen til Konkurransklagenemnda flyttet til post 01, jf. omtale over.

Kap. 3912 Klagenemndssekretariatet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Klagegebyr	851	1 124	1 150
02	Refusjoner og andre inntekter	504	206	200
87	Overtredelsesgebyr	510	100	100
	Sum kap. 3912	1 865	1 430	1 450

Post 01 Klagegebyr

Inntektene på denne posten er klagegebyr for Klagenemnda for offentlige anskaffelser. Det foreslås en bevilgning på om lag 1,15 mill. kroner i 2020.

Det foreslås videre en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 912, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 02 Refusjoner og andre inntekter

Inntektene på denne posten knytter seg først og fremst til refusjoner for kurs og konferanser. Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner i 2020.

Post 87 Overtredelsesgebyr

Klagenemnda for offentlige anskaffelser har myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr for ulovlige

direkteanskaffelser. Det er stor usikkerhet til anslaget på overtredelsesgebyr.

Konkurranseskjemenemnda har myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på konkurranseloven og EØS-konkurranseloven. Det er stor usikkerhet til anslaget på overtredelsesgebyr.

På dette grunnlag foreslås det en bevilgning på 100 000 kroner i 2020.

Kap. 915 Regelrådet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	9 165	11 000	11 200
	Sum kap. 0915	9 165	11 000	11 200

Regelrådet er et faglig uavhengig forvaltningsorgan som skal bidra til økt verdiskaping ved at næringslivet ikke påføres unødvendige byrder gjennom nytt eller endret regelverk. Regelrådet skal vurdere om konsekvensene for næringslivet av nye regler er tilstrekkelig kartlagt og om reglene er utformet slik at de oppnår målene til en relativt sett lav kostnad for næringslivet. Regelrådet er et ledd i forenklingsarbeidet for næringslivet, som skal legge til rette for økt verdiskaping og konkurransekraft.

Rådet består av seks medlemmer, hvorav fem er faste og ett er vara. Disse bistås av et fast sekretariat som er lokalisert på Hønefoss. Sekretariatet har åtte fast ansatte. Regelrådet deltar i RegWatch Europe, det europeiske regelrådssamarbeidet. Rådet deltar også i møter i andre internasjonale organisasjoner.

Det er fastsatt følgende hovedmål for Regelrådet:

- Regelrådets arbeid skal føre til uttalelser til forslag til nytt eller endret regelverk som påvirker næringslivets rammebetingelser.
- Regelrådets arbeid skal føre til at forvaltningen får generell veiledning om utarbeidelse av konsekvensvurderinger og ansvarlig departement får bistand i arbeid med å vurdere konsekvensene av EØS-relevant regelverk.
- Regelrådets arbeid skal være i samsvar med den faglige utviklingen og praksisen på områdene regelforenkling og regulering.

Resultater 2018

Uttalelser til forslag til nytt og endret regelverk

Regelrådet har i 2018 kartlagt innholdet i 318 utredninger av regelverksforslag som berører næringslivet og uttalt seg i alle saker der antatt omfang av nye kostnader for næringslivet er stort. Dette gjelder 2 pst. av de kartlagte sakene. For forslag med middels omfang av nye kostnader har Regelrådet uttalt seg om 34 pst. av forslagene. For forslag med lite omfang av nye kostnader har rådet kun uttalt seg om et fåtall saker.

Regelrådets uttalelser markeres med et grønt lys dersom Regelrådet vurderer at høringsforslaget er tilstrekkelig utredet, gult lys dersom utredningen har svakheter og rødt lys dersom forslaget er utilstrekkelig utredet. Regelrådet har i 2018 avgitt 36 høringsuttalelser, hvorav ni fikk grønt lys, 18 fikk gult lys og ni fikk rødt lys. Regelrådets uttalelser bidrar til å opplyse saker, og flere høringsinstanser gir uttrykk for at de har hatt nytte av Regelrådets uttalelser. Siden Regelrådet opererer med halv høringsfrist, har andre høringsinstanser anledning til å bruke Regelrådets uttalelser i egne hørings svar. I 2018 viste andre høringsinstanser til Regelrådets uttalelser i flere tilfeller.

Veiledningsarbeid

Gjennom veiledning gir Regelrådet råd om hvordan utredninger kan bli enda bedre før de sendes på høring. I samarbeid med Nærings- og fiskeri-

departementet og Brønnøysundregistrene utga Regelrådet i 2018 en egen veileder for hvordan konsekvenser for næringslivet kan utredes i arbeidet med regelverk, offentlige reformer og tiltak. Regelrådet tilbyr veiledningsmøter med departementer og direktorater i de tilfellene hvor Regelrådet gir uttalelser med vesentlig kritikk. Erfaringene fra disse møtene er gjennomgående gode, og de antas å ha effekt. Videre har Regelrådet i 2018 deltatt i EØS-nettverket for etater for å få mer kunnskap om hvordan etatene arbeider med implementering av EØS-regelverk.

Etter Nærings- og fiskeridepartementets vurdering hadde Regelrådet en god måloppnåelse i 2018.

Prioriteringer 2020

Regelrådet er en faglig uavhengig forvaltningsenhet som selv velger hvilke saker det gir uttalelser til og hvilke saksområder som prioriteres.

Regelrådet skal fordele sin arbeidsinnsats på uttalelser, veiledning og utvikling på en måte som ivaretar samfunnsoppdraget i størst mulig grad.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 11,2 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke lønn og pensjon til de ansatte ved sekretariatet, honorering av rådsmedlemmer, husleie og andre driftsutgifter.

Kap. 917 Fiskeridirektoratet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	425 251	404 350	417 500
21	Spesielle driftsutgifter	17 620	10 934	11 200
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	80 660	70 966	90 000
	Sum kap. 0917	523 531	486 250	518 700

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 01 ble økt med 5,75 mill. kroner
- post 22 økt med 19,77 mill. kroner

Fiskeridirektoratet er det sentrale rådgivende og utøvende forvaltningsorganet for fiskeri- og havbruksnæringen. Direktoratet har følgende hovedmål: *Fiskeridirektoratet skal fremme lønnsom og verdiskapende næringsaktivitet, gjennom bærekraftig og brukerrettet forvaltning av marine ressurser og marint miljø.*

Fiskeridirektoratets hovedoppgaver er forvaltning av fiskeri- og havbruksnæringene, ressurskontroll og tilsyn med regelverksetterlevelse. Direktoratet er en viktig aktør i marin arealforvaltning og leverer norsk offisiell statistikk om fiskeri og havbruk.

Direktoratet regulerer og kontrollerer fiske og fangst med sikte på å skape langsiktig balanse

mellom høsting og beskyttelse av ressursene. Videre skal etaten sikre at strukturtiltakene blir innført i fiskeflåten gjennom god saksbehandling i komplekse saker. Det er utstrakt kontakt og samarbeid med kontrollmyndighetene i andre land for å følge opp etablerte fiskerireguleringer og bekjempe ulovlig fiske.

Fiskeridirektoratet har en sentral rolle i gjennomføring av regjeringens politikk knyttet til vekst i havbruksnæringen, både gjennom rollen som tildelingsmyndighet for tillatelser til akvakulturvirkosomhet og ved oppfølging av fylkeskommunenes arbeid med tildelings- og lokalitetsklareninger.

En viktig del av arbeidet med marin arealforvaltning er å ivareta fiskeri- og havbruksnæringens interesser i planprosesser i kystsonen og i arbeidet med forvaltningsplaner for havområdene. Direktoratet er en pådriver for kommunenes planlegging i de nære sjøområdene. Direktoratet har hovedkontor i Bergen og regionkontorer i Tromsø, Bodø, Ålesund, Måløy og Egersund. Fiskeridirektoratet disponerte 414 årsverk i 2018,

en nedgang fra 430 i 2017. Direktoratet er nå lokalisert på 20 ulike steder langs kysten inklusiv mindre kontorsteder.

Resultater 2018

En sammenligning av tidsbruken per virksomhetsområde for 2010 frem til 2018 viser nedgang i antall årsverk brukt særlig på administrasjon. Det har i samme periode vært en økning i årsverk brukt på havbruksforvaltning. Direktoratet har også brukt en større del av sine ressurser på å utvikle nye digitale løsninger. Dette er i tråd med departementets prioriteringer.

Havressursforvaltning

Statistikken for bestandsutvikling for våre viktigste fiskebestander og lønnsomhet i fiskeflåten viser en positiv utvikling. Trenden i gytebestandene de siste tretti år for både bunnfisk og pelagiske arter har imidlertid vært noe nedadgående de siste fem årene. Utviklingen i gjennomsnittlig driftsmargin i fiskeflåten siden 1990 viser en gjennomgående positiv trend, og siden 2005 har den gjennomsnittlige årlige driftsmarginen i fiskeflåten variert mellom 10 og 25 pst.

Forvaltningen regulerer både hvor mye, hvor og hvordan det fiskes. Vern av yngel og småfisk gjennom stenging av områder, tekniske redskapsreguleringer, ilandføringsplikt og langsiktige høstingsregler er viktige virkemidler i en god forvaltning. I 2018 har arbeidet med å forberede Norge på forhandlinger med EU og Storbritannia i forbindelse med brexit vært en prioritert oppgave i Fiskeridirektoratet.

Konkrete endringer i forvaltningen i 2018 var lukkingen av fisket etter leppefisk. Selv om lukkingen var varslet, medførte den mye oppmerksomhet og en betydelig mengde enkeltsaker. Det ble tildelt to nye konsesjoner for fisket etter krill i Antarktis.

Fiskeridirektoratet har også i 2018 gjennomført særskilt innsats rettet mot prioriterte bestander. Som ledd i å bedre bestandssituasjonen for flere bunnfiskarter i Nordsjøen og Skagerrak er det gjennomført flere tiltak rettet mot bruk av selektive redskap og systemer for stenging av fiskefelt med for stor innblanding av småfisk eller yngel (RTC – real time closures). EU og Norge er enige om harmoniserte regler for flere fiskerier i disse områdene, og for rekefisket er det nå påbudt å bruke sorteringsrist. I 2018 ble Norge og EU også enige om vilkårene for et felles RTC-system i Skagerrak for rekefisket.

Fiskeridirektoratet fremmet i 2018 forslag til departementet om forskriftsendring som bedre regulerer fiske med bunnredskap i de nordligste fiskeområdene i Barentshavet og rundt Svalbard. Fiskeridirektoratet har videre hatt forslag til ny forskrift om prøvetaking av industrifangster på høring. Ny forskrift skal gi bedre kunnskap om den reelle artssammensetningen i fisket etter øye-pål og kolmule.

Direktoratet gjennomførte i 2018 en ekstraordinær opprensning etter snøkrabbefisket i Barentshavet. Totalt ble det tatt opp 8 600 teiner og cirka 240 km tau. Det ble også ryddet opp i tapte fiskeredskap på prioriterte områder og fiskefelt innenfor strekningen Runde-Kirkenes. Mengden som ble tatt opp, er tilnærmet lik tidligere år, og omfattet bl.a. 765 garn, 89 teiner, 30 000 meter liner.

Oppfølging av at næringsaktørene etterlever regelverket er en viktig del av Fiskeridirektoratets aktivitet. Direktoratet gjennomførte 2 765 kontroller i 2018, som førte til 537 reaksjoner i form av anmeldelser, overtredelsesgebyr og advarsler. Direktoratet jobber med ulike tiltak for å styrke ressurskontrollen. Blant disse er en satsing på analysearbeid og etterfølgende kontroller, samt samarbeid med Justervesenet om utarbeidelse av nye krav til vektsystemer. Direktoratet ferdigstilte i 2018 fullkontrollmodulen i kontrollsystemet Saga, slik at verktøyet kunne tas i bruk fra 2019.

Havbruksforvaltning

Havbruksforvaltning ble prioritert i 2018. Fiskeridirektoratet har tilrettelagt og håndtert salg av 2 og 6 pst. kapasitetsvekst, gjennom fastpris, auksjon og en lukket budrunde. Interessen for kjøp av tillatelsesbiomasse i næringen var meget høy. Behandling av søknader om utviklingstillatelser har også i 2018 vært svært ressurskrevende. Målet med ordningen er å få utviklet teknologi som skal bidra til å løse miljø- eller arealutfordringer. Søknadene viser at det er stor kreativitet og innovasjonsvilje i næringen. Fiskeridirektoratet har avsluttet førsteinstansbehandlingen av samtlige søknader. Det er per 20. august 2019 gitt 13 tilsagn om til sammen 77 tillatelser à 780 tonn MTB. Sju søknader er vurdert innenfor ordningen, men pågående avklaringer gjenstår, mens 84 søknader er avslått. En rekke klager er oversendt Nærings- og fiskeridepartementet til behandling.

Fiskeridirektoratet registrerte i 2018 økende pågang av søknader om tidsavgrensede tillatelser til særlige formål, som forskningstillatelser, tilla-

telser til stamfisk og visnings- og undervisningstillatelser.

Direktoratet har digitalisert søknadsskjemaene for tillatelser til akvakultur. Forventet effekt av dette er at søknadsbehandlingen blir mer effektiv, både i fylkeskommunene, hos sektormyndighetene og internt i Fiskeridirektoratet. Det er også arbeidet med å modernisere akvakulturregisteret og kvalitetssikre data, både for å tilpasse registeret til nye typer tillatelser og legge til rette for nye tilsynsverktøy.

Direktoratet har i 2018 arbeidet med forebygging og håndtering av effekter av rømming, samt etterlevelse av biomasseregulverket. Et risikobasert tilsyn med systemrevisjon som hovedverktøy skal sikre at direktoratet bruker tilsynsressursene der det oppnås størst effekt. I 2018 hadde direktoratet fire hovedprioriteringer: risiko for rømming knyttet til brønnbåtoperasjoner, anleggssertifikat, visningstillatelser og produksjonsstyringssystemer for biomasse.

Antall innrapporterte rømmingshendelser er forholdsvis lavt og om lag uendret sammenlignet med 2016 og 2017. For 2018 mottok Fiskeridirektoratet 44 rapporter om rømmingshendelser fra oppdrettere på til sammen om lag 159 000 laks og 2 600 regnbueørret. Rømmingstallene for laks er dominert av to store rømminger fra ett selskap. For 2019 hadde Fiskeridirektoratet ved utgangen av juli mottatt 24 rapporter om rømmingshendelser fra oppdrettere på om lag 274 000 laks og 2 000 regnbueørret. Overordnet er det ikke grunnlag for å si at vi ser et trendskifte med hensyn til rømming av fisk.

Overvåkingen av rømt oppdrettsfisk i elvene i 2017 viser at innslaget av slik fisk på gytefeltene er lavt til moderat (om lag 10 pst. eller lavere) i over 90 pst. av de 197 vassdragene der man har tilstrekkelig data. Rapport over rømt oppdrettsfisk i 2018 vil foreligge høsten 2019. Resultatene fra miljøundersøkelsene for bunnforholdene under og rundt oppdrettsanleggene viser at på landsbasis har mer enn 90 pst. av lokalitetene god eller svært god miljøtilstand. Dette har vært en stabil trend de siste ti årene.

Tilsynet med havbruksnæringen er blitt ytterligere styrket både med teknisk kompetanse, nye tilsynsmetoder og med mer nettbasert risiko- og erfaringsformidling og veiledning overfor næringen.

Marin arealforvaltning

Kartverktøy og kartfestede data er viktig for Fiskeridirektoratets mulighet for effektiv forvalt-

ning. Et nytt og forbedret kartverktøy som er raskere og mer brukervennlig enn den gamle løsningsen er tatt i bruk. Den nye løsningen er også blitt gjort tilgjengelig for eksterne brukere, noe som gir kommuner, fylkeskommuner, etater og andre brukere bedre og enklere tilgang til Fiskeridirektoratets data.

Arbeidet med kystnære fiskeridata er et kontinuerlig arbeid, og dataene oppdateres fortløpende i kartverktøyet.

Oppsummering

Samlet sett mener departementet at Fiskeridirektoratet hadde god måloppnåelse i 2018. Departementet er spesielt tilfreds med direktoratets arbeid med forbedringer i IKT-løsningene og direktoratets arbeid med utviklingstillatelser.

Prioriteringer 2020

Fiskeridirektoratet vil prioritere virksomhetsområdet akvakulturforvaltning, samt økt digitalisering og forenkling. I tillegg skal Fiskeridirektoratet prioritere oppfølging og kontroll av fiskeriene.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 417,5 mill. kroner i 2020. Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon, husleie og andre driftsutgifter.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3917, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til ordningen for fiskeforsøk og utvikling og den marine delen av Program for kartlegging av biologisk mangfold.

Det foreslås en bevilgning på 11,2 mill. kroner i 2020. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3917, post 22, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiften skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Det foreslås en bevilgning på 90 mill. kroner på posten i 2019. Videre foreslås det at de tre utgiftsbevilgningene som er knyttet til fiskeri-

forskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 2.

Kap. 3917 Fiskeridirektoratet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Refusjoner og diverse inntekter	9 638	103	5 850
05	Saksbehandlingsgebyr	16 104	18 189	18 700
13	Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner	4 026 608		
22	Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling	11 432	4 598	4 700
86	Forvaltningssanksjoner	6 630	1 000	1 000
Sum kap. 3917		4 070 412	23 890	30 250

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det bevilget 5,75 mill. kroner på post 01, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Post 01 Refusjoner og diverse inntekter

Inntektene på posten er knyttet til refusjoner fra andre statsetater og inntekter knyttet til registrering av pant i akvakulturregisteret m.m., i hovedsak refusjoner for viderefakturert husleie fra Havforskningsinstituttet. Det foreslås en bevilgning på 5,85 mill. kroner på posten i 2020.

Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 917, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 05 Saksbehandlingsgebyr

Inntektene på denne posten omfatter gebyr knyttet til saksbehandling innenfor hele direktoratets arbeidsfelt. I tillegg føres gebyr for søkerregistrering og innmeldingsgebyr i Merkerregisteret på denne posten. Det foreslås en bevilgning på 18,7 mill. kroner på posten i 2020.

Post 13 Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner

Inntektene på denne posten er vederlag for tildeling av oppdrettstillatelser eller vekst i eksi-

sterende tillatelser. Regjeringen tar sikte på å foreta en beslutning om justering av produksjonskapasiteten i lakse- og ørretproduksjonen høsten 2019. Antallet tillatelser som eventuelt vil bli utlyst og vederlaget for disse, beror på en rekke forhold beheftet med usikkerhet. Nærmere detaljer om dette vil bli avklart i forbindelse med gjennomføringen av vekstvurderingen. Regjeringen tar derfor sikte på å komme tilbake til Stortinget med forslag til bevilgning på denne posten i forbindelse med revidert budsjett 2020.

Post 22 Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling

Posten gjelder fangstinntekter og andre inntekter knyttet til ordningen for fiskeforsøk og utvikling. Det foreslås en bevilgning på 4,7 mill. kroner i 2020. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 917, post 21 og forslag til vedtak II, 1.

Post 86 Forvaltningssanksjoner

Inntektene vil kunne variere fra år til år avhengig av bl.a. bevegelse i saksmassen, klagebehandling og rettsoppgjør. Det foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner i 2020.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
72	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	27 789	29 600	29 600
73	Årsavgift Merkeregisteret	8 799	8 550	8 550
74	Fiskeriforskningsavgift	271 755	236 496	267 300
	Sum kap. 5574	308 343	274 646	305 450

Post 72 Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur

Det foreslås en bevilgning på 29,6 mill. kroner i 2020. Inntekten fra sektoravgiften dekker en del av statens kostnader knyttet til kontroll og tilsyn med havbruk.

Post 73 Årsavgift Merkeregisteret

Det foreslås en bevilgning på 8,55 mill. kroner i 2020. Inntektene fra sektoravgiften dekker en del av statens kostnader knyttet til drift og vedlikehold av merkeregisteret og bruk av registret til statistikk- og forvaltningsformål.

Post 74 Fiskeriforskningsavgift

Posten omfatter inntekt fra fiskeriforskningsavgiften. Det foreslås en bevilgning på 267,3 mill. kroner i 2020.

Inntektene motsvares av utgifter på tre budsjettposter, jf. tabell 4.6.

Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten slik at eventuelle merinntekter kan motsvares av tilsvarende økte utgifter under de tre nevnte utgiftspostene, jf. forslag til vedtak II, 2.

Tabell 4.6 Oversikt over bevilgninger finansiert av fiskeriforskningsavgiften

(i 1 000 kr)

Kap./post	Betegnelse	Forslag 2020
917/22	Fiskeridirektoratet, Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	90 000
919/76	Diverse fiskeriformål, Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	7 300
923/22	Havforskningsinstituttet, Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	170 000
	Sum	267 300

Kap. 919 Diverse fiskeriformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
22	Innsats mot marin forsøpling			5 000
60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	2 797 469	519 000	
71	Tilskudd til velferdsstasjoner, <i>kan overføres</i>	2 200	2 500	
72	Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere	176		
73	Tilskudd til kompensasjon for CO ₂ -avgift			255 000
74	Erstatninger, <i>kan overføres</i>	440	1 900	1 900
75	Tilskudd til nærings tiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>	29 407	26 800	3 000
76	Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	6 790	15 000	7 300
79	Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>	906	864	
	Sum kap. 0919	2 837 388	566 064	272 200

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S (2018–2019) og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 60 ble økt med 25,1 mill. kroner
- post 76 ble redusert med 7 mill. kroner

Post 22 Innsats mot marin forsøpling

For å øke innsatsen mot marin forsøpling foreslås det å bevilge 5 mill. kroner på posten i 2020. Bevilgningen foreslås øremerket til økt aktivitet på området i samarbeid med andre aktører.

Bevilgningen skal styrke Fiskeridirektoratets arbeid mot marin forsøpling, herunder opprenskningstokt og destruksjon av eierløse fiske-redskap, oppfølging av samarbeidsavtalen med næringen, «plastavtalen», samt tilskudd til «fishing for litter».

Post 60 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner

Posten gjelder kommunenes og fylkeskommunenes andel av vederlag for tildelte oppdrettstillatelser. Formålet med tilskuddet er at kommuner som stiller arealer til disposisjon for havbruksnæringen, skal oppleve positive ringvirkninger fra aktiviteten. Fra tildelinger etter 1. januar 2016 er det

besluttet at kommuner og fylkeskommuner får utbetalt 80 pst. av vederlagene for nye tillatelser og vekst i eksisterende tillatelser for tildelingsrunder. De resterende 20 pst. tilfaller staten. Kommunal sektors del av vederlaget fordeles gjennom Havbruksfondet. Midlene fordeles i to pottes, der 7/8 tilfaller kommunene og 1/8 tilfaller fylkeskommunene.

I 2018 ble det utbetalt 2,7 mrd. kroner til 164 kommuner og ti fylkeskommuner. I 2019 utbetales ytterligere 450 mill. kroner. Regjeringen tar sikte på å foreta en beslutning om justering av produksjonskapasiteten i lakse- og ørretproduksjonen høsten 2019. Antallet tillatelser som eventuelt vil bli utlyst og vederlaget for disse, beror på en rekke forhold beheftet med usikkerhet. Nærmere detaljer om dette vil bli avklart i forbindelse med gjennomføringen av vekstvurderingen. Regjeringen tar derfor sikte på å komme tilbake til Stortinget med forslag til bevilgning i forbindelse med revidert budsjett 2020.

I 2013 ble det utlyst tildeling av 45 grønne oppdrettstillatelser. Vedtak om utbetaling for kommunenes andel av inntektene gjøres etter hvert som tillatelsene er lokalisert. I 2018 ble det utbetalt 42,8 mill. kroner til kommunene, og det gjenstår å utbetale om lag 93,6 mill. kroner. Nærings- og fiskeridepartementet forventer at alle gjenstående tillatelser lokaliseres og utbetales i løpet av 2019.

Det foreslås ikke bevilgning på posten i 2020.

Post 71 Tilskudd til velferdsstasjoner, kan overføres

Bevilgningen har vært brukt til å delfinansiere velferdsstasjoner for fiskere drevet av Norges Fiskarlag og Den Indre Sjømannsmisjon. I 2019 ble det bevilget 2,5 mill. kroner, fordelt mellom Norges Fiskarlag og Den Indre Sjømannsmisjon. Tilskuddet har vært forvaltet av Fiskeridirektoratet.

I takt med utviklingen av flåten vurderes behovet for velferdsstasjoner som lavere enn tidligere. Det vurderes som mest hensiktsmessig at velferdsstasjonene finansieres av næringen selv. Det foreslås derfor ikke bevilgning i 2020.

Post 72 Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere

Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere ble avvirket i 2018. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2018 ble det bevilget 200 000 kroner på posten for å dekke krav om utbetalinger som var innsendt i 2017. Alle resterende krav ble utbetalt i 2018, og det foreslås derfor ingen bevilgning i 2020.

Post 73 Tilskudd til kompensasjon for CO₂-avgift

Den reduserte satsen i CO₂-avgiften for mineralolje levert til fiske og fangst i nære farvann foreslås opphevet i 2020. Det samme gjelder fritaket for CO₂-avgiften på naturgass og LPG levert til fiske og fangst i nære farvann. Videre foreslås den nåværende refusjonsordningen for innbetalt CO₂-avgift å opphøre fra 1. januar 2020. Det legges imidlertid opp til at det skal kunne søkes om refusjon i 2020 for innbetalt avgift for tidligere år. Det vil ikke være anledning til å søke refusjon for CO₂-avgift innbetalt i 2020 eller senere på grunn av overgang til den foreslåtte nye kompensasjonsordningen, jf. nedenfor. For øvrig foreslås ordningen med refusjon av innbetalt grunnavgift på mineralolje videreført uendret.

Det foreslås innført en kompensasjonsordning basert på gjeldende refusjonssats på 1,06 kroner per liter. Kompensasjonsordningen foreslås delt inn i tre grupper som vil bestå av kystflåten, havflåten og kystrekeflåten. Etter den nye kompensasjonsordningen vil «kystflåten» bestå av fartøygruppene:

- konvensjonelle kystfiskefartøy under 11 meter (gruppe 001)
- konvensjonelle kystfiskefartøy 11–14,99 meter (gruppe 002)

- konvensjonelle kystfiskefartøy 15–20,9 meter (gruppe 003)
- konvensjonelle kystfiskefartøy over 21 meter (gruppe 004)
- kystnotfartøy under 11 meter (gruppe 009)
- kystnotfartøy 11–21,35 meter (gruppe 010)
- kystnotfartøy inklusiv ringnotsnurpere uten konsesjon (SUK-gruppen) 21,36 meter og over (gruppe 011)

«Havflåten» vil bestå av følgende fartøygrupper:

- konvensjonelle havfiskefartøy (gruppe 005)
- torsketrålere inklusiv trålere i andre bunnfiskerier (gruppe 006)
- ringnotsnurpere (gruppe 012)
- pelagiske trålere (gruppe 013)
- havgående krabbefartøy (gruppe 014)

Kystreke-trålere (gruppe 007) vil forbli en egen gruppe under ordningen.

Alle fartøygruppenumrene er hentet fra Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelse. Gruppeinndelingen er foretatt på bakgrunn av en helhetlig vurdering. Bl.a. har hensynet til sårbare fiskerier, fartøyenes ulike utgangspunkt til konkurransen om drivstofforbruk og fangstverdi vært en del av vurderingsgrunnlaget.

Kompensasjonen utbetales proporsjonalt med det enkelte fartøyets andel av samlet førstehandsverdi av landet fangst i den kompensasjonsgruppen fartøyet tilhører.

Garantikassen for fiskere skal stå for administrasjon av ordningen, samt utbetaling av midlene. Kompensasjonen betales etterskuddsvis til fartøyene, når førstehandsverdien for både enkeltfartøy og kompensasjonsgruppene foreligger.

Departementet vil komme tilbake med nærmere retningslinjer for kompensasjonsordningen i løpet av høsten 2019/tidlig på nyåret 2020.

Ordningen er ikke ment å være en permanent løsning for fiskeflåten, og det legges opp til at den fases ut over tid.

Det foreslås en bevilgning på 255 mill. kroner i 2020.

Post 74 Erstatninger, kan overføres

Bevilgningen skal dekke eventuelle erstatninger ved skade på fiskeredskaper, erstatninger med hjemmel i petroleumsloven kap. VIII, kompensasjon ved ilandføring av skrot som ikke kommer fra oljeindustri og tap av fiskefelt. Ordningen omfatter også erstatninger for direkte tap grunnet seismisk datainnsamling. Det foreslås en bevilgning på 1,9 mill. kroner i 2020.

Post 75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, kan overføres

Posten foreslås å dekke utgifter til ordninger som skal bidra til utvikling og økt lønnsomhet for fiskeri- og fangstnæringen. For 2020 tas det sikte på å finansiere desimeringsfangst av kongekrabbe utenfor området for kommersiell fangst for å begrense ytterligere spredning av kongekrabbe, tilskudd til selfangst og mottak av selskinn og -kjøtt, samt ordningen med garantilott for fiskere. Andre slike mindre ordninger kan også være aktuelle.

Føringstilskudd

Føring er frakt av fisk fra ett område til et annet. Formålet med ordningen er å opprettholde lokale fiskerimiljøer og en variert flåtestruktur, bidra til at ressursene utnyttes også i områder hvor det ikke er mottak i umiddelbar nærhet og bidra til en effektiv gjennomføring av fisket ved å føre fisk ut av overskuddsområder. I 2019 ble det avsatt 23,4 mill. kroner til tilskuddet. Tilskuddet har vært bevilget over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett siden 2005, da hovedavtalen mellom staten og Norges Fiskarlag ble avviklet. For 2020 foreslås det ikke å bevilge midler til tilskuddet. I stedet vil regjeringen legge til rette for at fiskesalgslagene kan finansiere tilskuddet ved hjelp av såkalte inndratte midler. Fiskesalgslagene foretar inndragning av fangst, eller verdi av fangst, som er fisket ut over kvote eller på annen måte er tatt i strid med nærmere bestemmelser i havressursloven og deltakerloven. Disponeringen av de inndratte midlene er regulert i en egen forskrift. Inndratte midler fra fangst ut over et fartøys kvote kan i henhold til forskriften benyttes til kontrollarbeid i salgslagene, prisutjevning, pristilskudd eller frakttilskudd. Inndratte midler fra fangst ut over gruppekvote kan imidlertid kun benyttes til kontrollarbeid i salgslagene. Regjeringen vil åpne for at også slike inndratte midler kan benyttes til frakttilskudd (føringstilskudd).

Selfangst

Formålet med tilskuddet til selfangst er å bidra til at de fastsatte kvotene på grønlandssel blir tatt, og å legge til rette for en mer lønnsom selfangstnæring. Målgruppen for ordningen er rederier og mottak for selprodukter. Det har blitt satt som forutsetning for tilskudd at rederi har deltatt i norsk selfangst i løpet av de siste årene. Det er Fiskeri-

direktoratet som administrerer ordningen og utbetaler tilskuddene.

Det ble avsatt 2,5 mill. kroner til ordningen i 2019. Det gikk to fartøy på fangst i Vestisen og ett i Østisen. I tillegg mottok ett selmottak tilskudd.

Tilskuddsordningen i det frie fisket etter kongekrabbe

Formålet med tilskuddsordningen i det frie fisket etter kongekrabbe er å begrense spredningen av kongekrabbe utenfor kvoteregulert område, vest for 26°Ø. Det utbetales tilskudd for fangst og mottak av kongekrabbe under en viss størrelse fangstet utenfor kvoteområdet. Fiskeridirektoratet administrerer ordningen. I tidligere år har det blitt stilt krav til påmelding fra fartøy for å delta i ordningen, men i 2017 ble det ikke stilt slike krav. Uten krav om påmelding har det vist seg at ordningen er mer utfordrende å kontrollere, med økt risiko for større fangst enn oppgitt. I 2018 ble det derfor stilt krav til påmelding fra både fartøy og bedrifter. I 2016 og 2017 ble det satt av henholdsvis 600 000 og 300 000 kroner til ordningen. Samlet ble det i 2017 levert 103,4 tonn kongekrabbe fra 63 fartøy som fangstet utenfor kvoteregulert område fra 1. juni og ut året. Mange leverte små fangster og bare 31 fartøy leverte mer enn 1 tonn krabbe.

I 2018 ble det totalt levert 103 tonn kongekrabbe fra 63 fartøy som oppga fangst utenfor kvoteregulert område fra 1. juli og ut året. Mange leverte små fangster. Bare 45 fartøy leverte mer enn 1 tonn krabbe, og 15 fartøy leverte mer enn 10 tonn. Bare tre fartøy meldte seg på ordningen i 2018. I tillegg fikk bedriftene bare tilskudd fra fartøy som hadde meldt seg på ordningen. Kvantum omfattet av ordningen ble derfor lite, og det vil bli utbetalt om lag 40 000 kroner i tilskudd til fartøy og bedrifter.

Garantilott

Formålet med ordningen er å sikre fiskere en viss minsteinntekt i de ulike fiskeriene, dersom fisket av ulike årsaker skulle slå feil. Ordningen er hjemlet i forskrift om garantiordningen og administreres av Garantikassen for fiskere. Ordningen er regelstyrt, som innebærer at fiskere som tilfredsstillende vilkårene, er berettiget til garantilott.

Nivået på utbetalingene har holdt seg stabilt de siste årene. I 2019 ble det avsatt 900 000 kroner til ordningen.

Det foreslås en samlet bevilgning på 3 mill. kroner i 2020. Midler på posten i 2020 skal kunne

dekke tilskudd til kongekrabbe, selfangst og garantilott.

Post 76 Tilskudd til fiskeriforskning, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiften skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Midlene går til en tilskuddsordning for å finansiere bruk av fartøy og andre ekstrakostnader ved toktbasert fiskeriforskning. Målgruppen for ordningen er norske forskningsinstitusjoner utenom fiskeriforvaltningen og norskregistrerte private aktører som kan bidra med å innhente kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene. Fiskeridirektoratet forvalter ordningen etter et regelverk som er fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Det foreslås en bevilgning på 7,3 mill. kroner i 2020. Dette er en reduksjon på 7,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2019. Behovet for tilskuddsordningen har vært lavere enn forut-

satt, og det foreslås derfor å omdisponere midler til kap. 917, post 22 hvor behovet er større.

Det foreslås at bevilgningene på de tre postene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 2.

Post 79 Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, kan overføres

Målet med bevilgningen er å fremme økt kunnskap, forståelse og aksept for bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser, medregnet sjøpattedyr. Balansert og oppdatert kunnskap blir viktigere, fordi stadig flere prosesser i ulike internasjonale fora får økt påvirkning på fiskerisektoren. Det er fremdeles et problem at ulike arter, særlig sjøpattedyr, på ikke-vitenskapelig grunnlag utpekes som truede.

Tilskuddsordningen administreres av Nærings- og fiskeridepartementet.

I 2018 ble det gitt 950 000 kroner til European Bureau of Conservation and Development og 58 000 kroner til merkevareforeningen Norsk Hval.

Det foreslås ingen bevilgning i 2020.

Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon

Utgifter under programkategori 17.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
920	Norges forskningsråd	2 156 343	2 223 200	2 089 400	-6,0
922	Romvirksomhet	1 065 705	1 680 301	1 337 608	-20,4
923	Havforskningsinstituttet	1 209 257	1 201 056	1 219 850	1,6
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	16 240	16 000	6 850	-57,2
926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	1 143 541	283 133	298 450	5,4
928	Annen marin forskning og utvikling	156 047	164 651	164 050	-0,4
929	Institutt for energiteknikk	188 000	187 000	401 250	114,6
930	Design og arkitektur Norge	70 100	65 043	65 000	-0,1
935	Patentstyret	257 710	258 400	283 300	9,6
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	6 795	8 000	8 150	1,9
2421	Innovasjon Norge	49 763 384	56 103 402	61 041 550	8,8
2426	Siva SF	213 821	309 865	137 200	-55,7
Sum kategori 17.20		56 246 943	62 500 051	67 052 658	7,3

Utgifter under programkategori 17.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
01–29	Driftsutgifter	1 777 058	1 777 589	1 767 750	-0,6
30–49	Investeringer	850 245	13 000	42 000	223,1
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	3 061 041	3 012 034	2 722 050	-9,6
70–89	Overføringer til andre	3 031 099	3 423 928	3 548 300	3,6
90–99	Lånetransaksjoner	47 527 500	54 273 500	58 972 558	8,7
Sum kategori 17.20		56 246 943	62 500 051	67 052 658	7,3

Inntekter under programkategori 17.20 fordelt på kapitler

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
3923	Havforskningsinstituttet	352 117	419 163	430 400	2,7
3926	Havforskningsinstituttet, forsknings- fartøy	119 716	85 836	88 150	2,7
3935	Patentstyret	103 897	102 324	110 200	7,7
3936	Klagenemnda for industrielle rettig- heter	343	716	735	2,7
5325	Innovasjon Norge	46 750 720	53 088 500	57 880 000	9,0
5326	Siva SF	7 000	102 000	7 000	-93,1
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, immaterielle rettigheter	157 146	154 500	164 300	6,3
5613	Renter fra Siva SF	18 163	16 300	15 550	-4,6
5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	377 206	389 500	355 000	-8,9
	Sum kategori 17.20	47 886 308	54 358 839	59 051 335	8,6

Programkategori 17.20 omfatter bevilgninger til offentlige virkemidler for forskning og innovasjon i næringslivet. I tillegg bevilges midler til forvaltningsrettet marin forskning. Inntektene knyttet til programkategorien er i hovedsak oppdragsinntekter, gebyrer, sektoravgifter og lånetransaksjoner.

Næringsrettet forskning og innovasjon

Mål

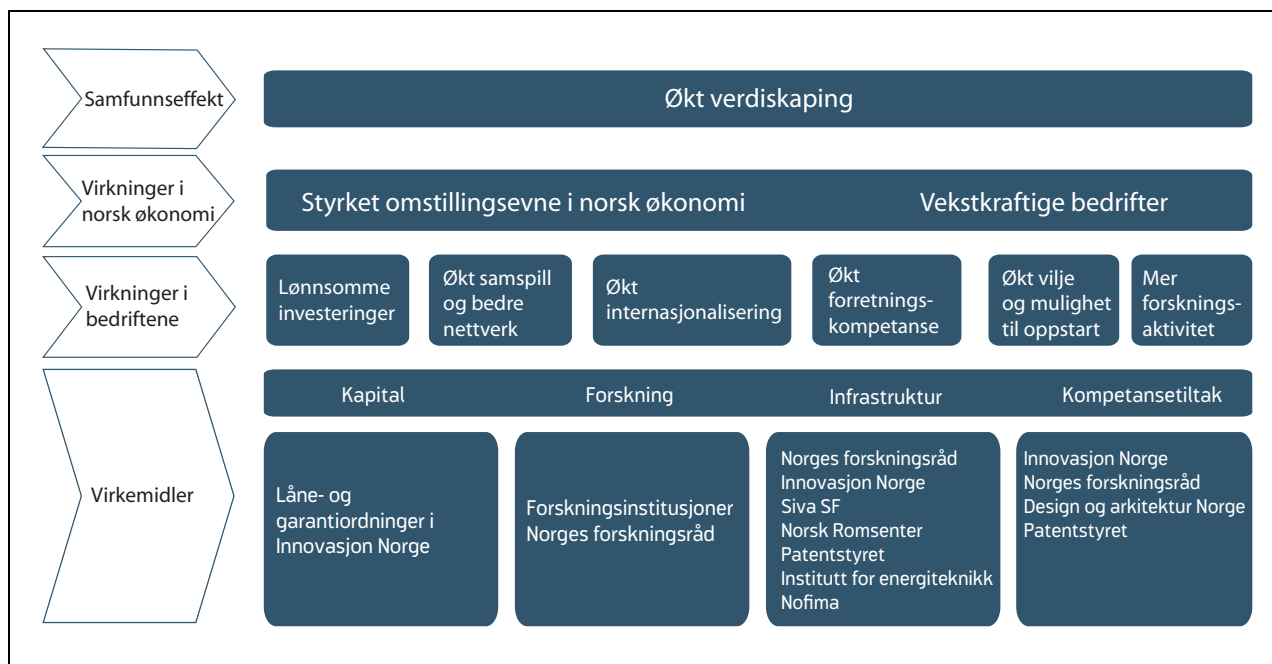
Regjeringen ønsker å legge til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsintensivt og mangfoldig næringsliv. Regjeringens ambisjon er at Norge skal bli ett av de mest innovative landene i Europa. Departementets bevilgninger til forskning og innovasjon i næringslivet skal bidra til størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer.

Verdiskaping og produktivitetsvekst krever både fornyelse og forbedring. Virksomheter og entreprenører må ta i bruk ny kunnskap, bruke eksisterende kunnskap på nye måter, utvikle nye produkter og løsninger og finne nye bruksområder. Innovasjon er en betegnelse for vellykket fornyelse og er den viktigste drivkraften for produkti-

vitetsvekst. Innovasjon er derfor nødvendig for å opprettholde og utvikle Norges konkurransevne og velstand.

Det meste av forskning og innovasjon i næringslivet foregår uten støtte fra det offentlige. Det er i utgangspunktet et sunnhetstegn da det viser at det er lønnsomt å investere i forskning og innovasjon. Samtidig har det offentlige en viktig rolle i ulike sammenhenger. Forskning og innovasjon som utføres og finansieres av en virksomhet, kan skape verdier for andre virksomheter. I slike tilfeller kan offentlig støtte til forskning og innovasjon bidra til økt aktivitet og større samlet verdiskaping. Offentlig støtte til forskning og innovasjon skal derfor bidra med midler til ordninger som gjør at næringslivet satser mer på forskning og nyskaping enn det ellers ville gjort.

En rekke faktorer har betydning for innovasjon i virksomhetene. Kunnskap, kompetanse, behov hos kunder, konkurransesituasjonen i markedene, initiativ blant medarbeiderne, internasjonalt samarbeid, tilgjengelig infrastruktur, institusjoner, regelverk, økonomiske rammebetingelser og mange andre forhold fremmer fornyelse og nye løsninger. En rekke politikkområder har der-

Figur 4.6 Sammenhengen mellom virkemidlene for forskning og innovasjon

for betydning for innovasjonsevnen, bl.a. utdannings- og forskningspolitikken, konkurransepolitikken, skattepolitikken, infrastrukturpolitikken, arbeidsmarkedspolitikken og politikk for offentlige innkjøp. Innovasjon krever et godt samspill mellom ulike aktører, og en helhetlig innovasjonspolitik avhenger av samarbeid på tvers av mange departementer og politikkområder. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å koordinere regjeringens politikk og virkemidler for å fremme innovasjon i næringslivet.

Aktører og virkemidler

Bevilgningene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett til næringsrelevant forskning og innovasjon blir i hovedsak forvaltet av Innovasjon Norge, Siva, Patentstyret, Design og arkitektur Norge, Norges forskningsråd, Norsk Romsenter og Nofima. I tillegg tildeles betydelig FoU-støtte gjennom Skattefunnordningen, som er den største støtteordningen for næringsrettet forskning og utvikling (FoU). Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond tildeles også midler til næringsrettet FoU.

Norge deltar i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020. Nytt rammeprogram, Horisont Europa, starter opp fra 2021. Rammeprogrammet stimulerer norske aktører til forskning og innovasjonssamarbeid på tvers av deltakerlandene. Norge deltar også i internasjonalt samarbeid om FoU relatert til romvirksom-

het i den europeiske romorganisasjonen ESA og EUs romprogrammer. Flere andre aktører og virkemidler bidrar også til forskning og innovasjon. Til sammen utgjør disse aktørene et helhetlig virkemiddelapparat for næringsrelevant forskning og innovasjon.

Virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet bidrar til infrastruktur, tilførsel av kapital, kompetanse og forskning. Figur 4.6 illustrerer sammenhengene mellom målene om økt verdiskaping gjennom styrket omstillingsevne og vekstkraftige bedrifter og virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet.

Virkemidler

Kapital

Virkemidlene for kapital bidrar til økt kapitaltilgang for bedrifter gjennom både direkte støtte og ved at støtten utløser privat kapital og kompetanse. Kapitalvirkemidlene omfatter lån, skatteincentivordning for investeringer i oppstartsselskaper, tilskudd, garantier og egenkapital.

Forskning

Virkemidlene for forskning utløser forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette kan føre til nye eller forbedrede varer, tjenester og prosesser, eller at kunnskap blir utnyttet og videreutviklet i andre sammenhenger. Regjeringens FoU-virkemidler

omfatter bl.a. støtte til forskningsprosjekter (skaterefusjon og tilskudd), kommersialisering av forskningsresultater fra offentlig finansiert forskning, rekruttering av FoU-personell, samarbeid mellom næringsliv og akademia og midler til mobilisering til og deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (Horisont 2020).

Infrastruktur

Støtten til infrastruktur fremmer verdiskapende innovasjon og forskning. Virkemidlene inkluderer både fysisk infrastruktur og immateriell infrastruktur, som møteplasser, samarbeidsplattformer og tilgang til forskningsmiljøer med relevant kunnskap og kompetanse. Eksempler på virkemidler er eiendomsvirksomhet, inkubatorer, institutter, katapultordningen, klyngeprogram, pilot- og demonstrasjonsanlegg, satellittsystemer, forskningsfartøy, forskningsstasjoner, forskningsinfrastruktur, tildeling av industrielle rettigheter og støtte til laboratorier.

Kompetansetiltak

Støtten til kompetansetiltak går til veiledning og rådgivning for å fremme verdiskapende innovasjons- og forskningsaktiviteter. I tillegg til rendyrkede kompetansetjenester inngår ofte veiledning og rådgivning som del av andre virkemidler. Det dreier seg eksempelvis om rådgivning som skal bidra til økt forretningsforståelse, økt forståelse for designmetodikk, utvikling av forskningsprosjekter og veiledning i hvordan bedriftene kan forvalte sine immaterielle verdier.

Virkninger i bedriftene

Formålet med de offentlige virkemidlene for forskning og innovasjon er å utløse positive virkninger i virksomhetene som ikke ville vært utløst uten den offentlige innsatsen. For å få ønskede virkninger må virkemidlene også fungere godt i samspill.

Lønnsomme investeringer

Virkemidlene skal bidra til at flere samfunnsøkonomisk lønnsomme forsknings- og innovasjonsprosjekter som ellers ikke ville blitt realisert, utløses i næringslivet, bl.a. gjennom direkte finansiell støtte, risikoavlastning for private investorer og ved å gjøre det enklere for bedriftene å få banklån.

Økt samspill og bedre nettverk

Virkemidlene skal gjøre det enklere for bedriftene å samarbeide, utvikle og utnytte kunnskap gjennom bl.a. klynger, nettverk og forsknings- og innovasjonssentre.

Økt internasjonalisering

Virkemidlene skal stimulere norsk næringsliv til bedre å utnytte de mulighetene som en globalisert verden gir gjennom kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Økt forretningskompetanse

Virkemidlene skal øke gründeres og bedrifters forretningskompetanse og evne til markedsorientering gjennom kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Økt vilje og mulighet til oppstart

Virkemidlene skal stimulere til oppstart av ny virksomhet gjennom tilgang på kapital, kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Mer forskningsaktivitet

Virkemidlene skal stimulere til økte FoU-investeringer i næringslivet gjennom infrastruktur, tilskudd og veiledning.

I tillegg til virksomhetene i figuren forvalter Finansdepartementet den rettighetsbaserte Skattefunnordningen som gir skattefradrag for forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette er den største støtteordningen for stimulering av økt forskning og utvikling i næringslivet.

Status og resultater

Styrket omstillingsevne og vekstkraftige bedrifter

Nyskaping og omstilling skjer kontinuerlig, og resultatene av de offentlige virkemidlene materialiserer seg ofte ikke før etter lang tid. Tiltakene for økt innovasjon og omstilling er styrket betydelig de siste årene, og det satses i større grad på brede, landsdekkende ordninger. I tillegg er Skattefunnordningen styrket.

Den positive trenden i næringslivets FoU-innsats fortsetter. Næringslivet utførte forskning og utvikling for om lag 32 mrd. kroner i 2017, en økning på 8 pst. fra 2016⁴. I motsetning til i mange

andre OECD-land står tjenestesektoren for den største andelen av de samlede nasjonale FoU-investeringene (56 pst.). Det er også i denne sektoren vi ser størst vekst (11 pst.). Samlet FoU-innsats i næringslivet utgjør under halvparten av de samlede nasjonale FoU-investeringene, noe som er betydelig lavere enn snittet for EU og OECD. Dette er delvis en følge av at norsk næringsliv er spesialisert i næringer med relativ lav FoU-intensitet.

De offentlige støtteordningene skal bidra til at næringslivet øker sitt aktivitetsnivå og investerer mer i FoU og innovasjon enn det de ellers ville ha gjort. På den bakgrunn er det gledelig at det har vært en kraftig vekst i antall virksomheter som benytter seg av ett eller flere av de offentlige forsknings- og innovasjonsvirkemidlene de seneste årene (rundt 40 pst. fra 2013 til 2018). Brukerne av virkemiddelapparatet er både nyetablerte virksomheter, innovative virksomheter som ønsker å vokse og eldre virksomheter med utstrakt forsknings- og utviklingsaktivitet. I tillegg til tilskudd bidrar de offentlige aktørene med finansielle instrumenter som skatterefusjon, lån, garantier og egenkapital, samt rådgivning, nettverkstilbud og profilering.

Det offentlige virkemiddelapparatet for forskning og innovasjon består av noen aktører og ordninger som når ut til mange virksomheter i store deler av landet og noen mindre aktører som leverer tjenester tilpasset én avgrenset del av næringslivet. Innovasjon Norge og Norges forskningsråd er de største aktørene.

En effektstudie fra Statistisk sentralbyrå fra 2016⁵ har vist at både Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Skattefunn har positiv effekt på omsetning, verdiskaping og sysselsetting. Effekten på verdiskaping og sysselsetting er generelt større for etablerte enn for nyetablerte bedrifter, men Skattefunn har høyest effekt på de nyetablerte. Studien tyder også på at disse virkemidlene utfyller hverandre på en god måte, og at Innovasjon Norge og Skattefunn virker som en døråpner inn mot virkemidlene i Forskningsrådet.

Regjeringens politikk for forskning og høyere utdanning er samlet i Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028, som ble lagt frem i oktober 2018*. Langtidsplanen inneholder tiårige mål og priorite-

ringer og tre opptrappingsplaner for perioden 2019–2022. For nærmere omtale av regjeringens forslag til oppfølging av langtidsplanen i 2020 og den samlede FoU-innsatsen, vises det til del III, kap. 5, i Prop 1 S for Kunnskapsdepartementet.

Næringslivets kompetansebehov

Norges konkurransekraft er avhengig av en arbeidsstyrke som har høy og relevant kompetanse og god omstillingsevne. Kompetanse er en nøkkelfaktor for fremtidig verdiskaping og et prioritert satsingsområde for regjeringen. Behovet for ulike typer kompetanse vil kunne variere avhengig av næring og bransje. Det innebærer at myndighetenes tilnærming må favne bredt og bidra til å dekke mange typer kompetansebehov. Grunnlaget for dette legges gjennom hele utdanningsløpet. For å oppnå dette ser regjeringen det som særlig sentralt å:

- Styrke samhandlingen mellom utdannings- og kompetansepolitikken og næringspolitikken for å bidra til god verdiskapingsevne i norsk næringsliv.
- Videreføre satsingen å lære hele livet, fagskoleutdanning, realfag og utvikling av digital og teknologisk kompetanse med god kvalitet og relevans.
- Legge til rette for kontinuerlig faglig fornyelse i utdanning, forskning og i næringslivet selv.

Regjeringen har igangsatt flere tiltak for å oppnå dette, bl.a. gjennomføring av yrkesfagløftet, igangsetting av en kompetanseform for at ingen skal «gå ut på dato» og heller skal kunne stå i arbeid lenger og igangsetting av arbeid med en stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning. Å tilrettelegge for god samhandling mellom næringslivet og forsknings- og høyere utdanningsinstitusjonene er gjennomgående i dette. Dette er nærmere omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon.

Gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet

Regjeringen har igangsatt en helhetlig gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Formålet med gjennomgangen er å sørge for at vi får mest mulig verdiskaping og lønnsomme arbeidsplasser innenfor bærekraftige rammer ut av midlene som kanaliseres gjennom virkemiddelapparatet. Gjennomgangen skal bl.a. bidra til ryddige grenseflater og avklarte roller, brukervennlighet og et godt samspill mellom virkemidlene.

⁴ FoU-undersøkelsen for næringslivet gjennomføres hvert år av Statistisk sentralbyrå. Formålet med FoU-undersøkelsene er å kartlegge den nasjonale FoU-aktiviteten.

⁵ SSB rapporter 2016/12: «Innovasjons- og verdiskapingseffekter av utvalgte næringspolitiske virkemidler».

Deloitte med underleverandører Oxford Research og Menon Economics, samt danske Struensee, fikk i slutten av 2018 i oppdrag å etablere et kunnskapsgrunnlag gjennom en områdegjennomgang. Områdegjennomgangen omfatter Nærings- og fiskeridepartementets næringsrettede virkemidler, utvalgte næringsrettede virkemidler under Finansdepartementet, Olje- og energidepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet, samt skjæringsflater mot europeiske virkemidler.

Konsulentene for områdegjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet har levert tre delrapporter så langt i 2019. Siste delrapport leveres i desember. Berørte aktører, fylkeskommuner og andre interessenter har vært involvert i arbeidet gjennom møter, intervjuer og foreleggelse av rapportutkast. Videre legges det opp til en åpen foreleggelse og mulighet for innspill ved offentliggjøring. Konsulentenes anbefalinger vil vurderes når rapportene er ferdigstilt.

Oppfølging av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020

Internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid er av stor betydning for Norge. Deltakelse i Horisont 2020 er den største enkeltsatsingen fra norske myndigheter innen internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid. Deltakelse her gir tilgang på ny kunnskap, teknologi, nettverk, markeder og infrastruktur for norske bedrifter. Kontingenten for å delta dekkes over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Regjeringens ambisjon er at Norge skal oppnå en returandel på minimum 2 pst. av midlene som blir lyst ut i programmet. Den samlede returandelen for Norge var 2,22 pst. per april 2019, og ambisjonen er dermed nådd. Nærings- og fiskeridepartementet har et særskilt ansvar for næringsrelevant forskning og innovasjon. Norges forskningsråd og Innovasjon Norge samarbeider for å styrke den norske deltakelsen. Det er gjennomført flere tiltak de siste årene, bl.a. styrking av prosjektetableringsstøtten og bedre synliggjøring av mulighetene som finnes i EUs forskningssamarbeid, ved mobiliseringskonferanser og møter.

Instituttpolitikken

Forskningsinstituttene er en sentral del av det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Instituttsektoren er samarbeidspartner og leverandør

av FoU-tjenester for næringsliv og offentlig sektor, og bidrar til å overføre teknologi og kompetanse mellom aktører.

Nærings- og fiskeridepartementet har overordnet ansvar for flere forskningsinstitutter og bevilger midler til disse både gjennom et basisfinansieringssystem som er administrert av Norges forskningsråd, og ved direkte driftsbevilgninger fra departementet. De ulike delene av instituttsektoren som mottar basisbevilgning, herunder primærnæringsinstituttene og de teknisk-industrielle instituttene, ble evaluert i perioden 2014 til 2018.

Funn fra evalueringene vurderes i forbindelse med et prosjekt om instituttpolitikken som Kunnskapsdepartementet sammen med flere andre departementer har arbeidet med i 2019. I prosjektet drøftes i tillegg tema som berører institutter utenfor basisfinansieringssystemet. Formålet med prosjektet er å legge grunnlaget for en mer helhetlig instituttpolitikk. Det vises til omtale i Kunnskapsdepartementets Prop. 1 S (2019–2020).

Satsing på kunnskap og teknologi i havnæringene

Nærings- og fiskeridepartementet leder arbeidet med oppfølgingen av regjeringens initiativer på havområdet. I regjeringens oppdaterte havstrategi, *Blå muligheter*, som ble lagt frem i juni 2019, vises det til at forskning, kunnskaps- og teknologitvilling er avgjørende for å utløse potensialet for videre verdiskaping i havnæringene og for å sikre bærekraftig vekst. I 2018 gikk 2,4 mrd. kroner til forskning og innovasjon i havnæringene gjennom Innovasjon Norge og Forskningsrådet. Det er en økning på rundt 780 mill. kroner siden 2013. I tillegg fordeles betydelige midler til FoU innenfor havnæringene gjennom Skattefunnordningen. I 2018 ble det opprettet en egen pilot- og demonstrasjonsordning fra marin og maritim sektor i Innovasjon Norge med en bevilgning på 30 mill. kroner. Ordningen skal bidra til å redusere risikoen til private aktører som ønsker å realisere og kommersialisere ny havteknologi.

Den norske maritime næringen er ledende på områder som utvikling og bruk av null- og lavutslippsteknologier, digitalisering og autonomi. Som oppfølging av regjeringens maritime strategi utarbeidet næringen selv en helhetlig forsknings- og innovasjonsstrategi *Maritim21*. Regjeringen følger opp anbefalingene fra strategien i dialogen med virkemiddelapparatet. I 2018 ble det opprettet et eget Maritim21-sekretariat i Norges forskningsråd.

Romvirksomhet

Norsk romvirksomhet skal bidra til å oppnå mål innen en rekke politikkområder, slik som nordområdepolitikk, klima- og miljøpolitikk, samfunnssikkerhet, transportpolitikk og forskning. Målene for norsk romvirksomhet er fastsatt i Meld. St. 32 (2012–2013) *Mellom himmel og jord: Norsk romvirksomhet for næring og nytte*.

Norge deltar i europeisk romsamarbeid gjennom European Space Agency (ESA), EUs jordobservasjonsprogram Copernicus og EUs satellittnavigasjonsprogrammer Galileo og EGNOS. Deltakelsen sikrer Norge markedsadgang, tilgang til teknologi og tidlig innsikt i rombaserte infrastruktursystemer. Satsingen gir samfunnsgevinster i form av arbeidsplasser, forskning, teknologiutvikling og utvikling av nasjonal evne til å ivareta strategisk viktige oppgaver som miljø- og suverenitetsovervåking, fiskeriforvaltning, værvarsling, redningstjeneste og sjøsikkerhet.

Deltakelsen i ESAs og EUs programmer skjer gjennom flerårige forpliktelser til programmene. Forpliktelsene til ESAs programmer inngås på ESAs ministerrådsmøter, normalt hvert tredje år. Neste ministerrådsmøte i ESA finner sted i november 2019, der forpliktelsene for perioden 2020–2028 skal inngås. Forpliktelsene til EUs programmer følger EUs flerårige budsjetter, der inneværende budsjettperiode løper fra 2014 til 2020.

Norsk Romsenter er statens strategiske, rådgivende, samordnende og utøvende organ for romvirksomhet og forvalter teknologiutviklingsordningen Nasjonale følgemidler. Norsk Romsenter arbeider for å sikre norsk industri kontrakter i internasjonale programmer og for å legge til rette for bedre utnyttelse av rombaserte tjenester i norsk forvaltning, næringsliv og forskningsmiljøer.

Det statseide selskapet Andøya Space Center AS leverer tjenester til forskning og næringsliv, bl.a. i form av oppskytning av forskningsrakter, slipp av forskningsballonger og testing av missilteknologi. Selskapet vurderer også mulighetene for å etablere en oppskytningsbase for småsatellitter på Andøya. Space Norway AS er et statseid selskap med drift knyttet til sjøfiberkabelen til Svalbard, satellittbakkestasjoner på Svalbard, Jan Mayen og Trollstasjonen i Antarktis, romrelatert infrastruktur for norske forvaltningsetater, og etablering og drift av satellittkommunikasjon i nordområdene. Se nærmere omtale under kap. 922.

Regjeringens romstrategi

Det er fire nyere utviklingstrekk som er med å prege den internasjonale og nasjonale romvirksomheten. For det første har teknologiske nyvinninger som småsatellitter og ny teknologi for oppskyting gitt store kostnadsbesparelser og økt fleksibilitet i en sektor som historisk sett har vært dominert av store land, lange utviklingsløp og et svært høyt kostnadsnivå. For det andre er det stor vekst i nedstrøms romsektor, altså produkter og tjenester som er basert på utnyttelse av satellittbilder, satellittkommunikasjon og satellittnavigasjonssignaler. Det tredje sentrale utviklingstrekket er den økende betydningen romvirksomhet har fått på området samfunnssikkerhet. Det fjerde utviklingstrekket er at forsvars- og sikkerhetspolitikk blir en stadig viktigere driver i romvirksomhet.

Denne utviklingen er bakgrunnen for at regjeringen mener det er behov for en ny gjennomgang og videreutvikling av politikken som ble fastsatt i 2013. Lønnsomme bedrifter, vekst og sysselsetting og dekning av viktige samfunns- og brukerbehov skal fortsatt være operative mål for norsk, offentlig satsing på romvirksomhet. I tillegg skal satsingen legge til rette for sikker forvaltning av samfunns viktig rominfrastruktur. Regjeringen tar sikte på å legge frem en melding til Stortinget om regjeringens romstrategi innen utgangen av 2019.

Nukleær virksomhet – håndtering av nasjonalt atomavfall og atomanlegg

Staten har siden 1947 delfinansiert nukleær forskningsvirksomhet ved Institutt for energiteknikk (IFE). Dette inkluderer Norges bidrag til Haldenprosjektet, som er et OECD-prosjekt innen atomsikkerhet. IFE drifter i tillegg til egne atomanlegg, også kombinert lager og deponi for lav- og mellomradioaktivt avfall (KLDRA) på oppdrag fra staten. I 2016 tok staten et medfinansieringsansvar for opprydding etter Norges nukleære virksomhet.

På grunn av at alle reaktorene nå er stengt legges det opp til en så rask overføring av oppgaver fra IFE til Norsk nukleær dekommisjonering (NND) som mulig, for å sikre klare ansvarsforhold og unngå kostnadsdrivende parallelle funksjoner hos IFE og NND. I overføringen legges det vekt på at nødvendig kompetanse fra IFE videreføres og videreutvikles. Overføringen er avhengig av nødvendige godkjenninger og konsesjoner fra bl.a. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet.

Ocean Space Laboratories

Arbeidet med fornyelse av de marintekniske laboratoriene ved NTNU fortsetter. Konseptvalg-utredningen (KVU) ble levert i mars 2018 og kvalitetssikringsrapporten (KS1) ble levert i oktober. Kvalitetssikringen konkluderte med at investeringen vil være samfunnsøkonomisk lønnsom. I november 2018 valgte regjeringen konseptet Ocean Space Laboratories. Dette innebærer bygging av nye laboratorier på samme sted som dagens anlegg, dvs. på Tyholt i Trondheim. I tillegg inngår et fjordlaboratorium med måleutstyr for studier av miljø og redskaper i sjøen utenfor Ålesund i Møre og Romsdal og Hitra/Frøya i Trøndelag. Laboratoriene vil tilpasses undervisnings- og forskningsbehovene for både nåværende og nye havnæringer. Prosjektavklaringsfasen startet i januar 2019 og ble avsluttet i juni ved at Statsbygg leverte rapporten *Oppstart forprosjekt (OFP)*. Forprosjektet starter i 2020 og forventes avsluttet våren 2021. Det vises til omtale under kap. 530, post 30 på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett.

Fiskeri og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond ble 1. januar 2019 omdannet til Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS (FHF). FHF finansierer forsknings- og utviklingsoppgaver som fiskeri- og havbruksnæringen ønsker gjennomført. Selskapet finansieres av en FoU-avgift på 0,3 pst. av eksportverdien av fisk og fiskevarer. FHF's inntekter fra FoU-avgiften var 295,4 mill. kroner i 2018. Selskapet tar initiativ til og finansierer FoU-prosjekter med generell nytteverdi for hele eller deler av marin næring. Midlene gis som tilsagn til FoU-leverandører basert på FHF's strategier, utarbeidet i dialog med næringen.

Helsenæringen

Regjeringen la i 2019 frem Meld. St. 18 (2018–2019) *Helsenæringen – sammen om verdiskaping og bedre tjenester*, jf. nærmere omtale under programkategori 17.10. Regjeringens forsknings- og innovasjonspolitik er godt innrettet for å fremme vekst og utvikling i helsenæringen. Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning har satsinger på teknologi og omstilling i næringslivet som er viktig for videre utvikling og vekst i helsenæringen. Helsenæringen bruker de

næringsrettede forskning- og innovasjonsvirkemidlene aktivt og har gode prosjekter som når igjennom i konkurransen om midler.

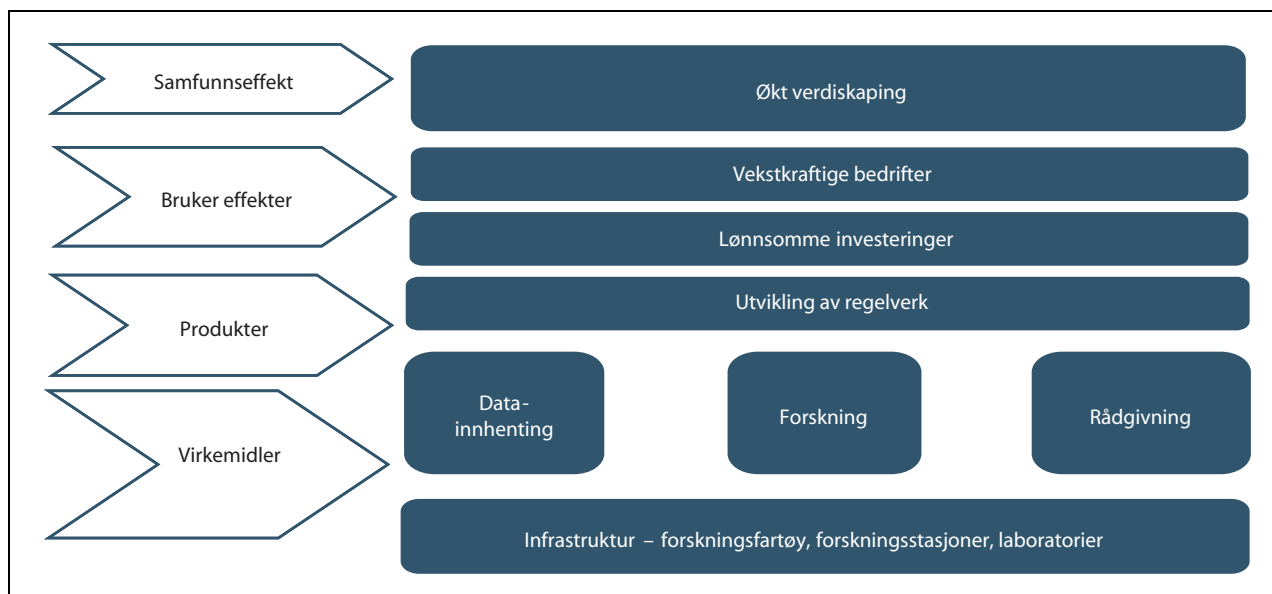
Marin forvaltningsrettet forskning

Nærings- og fiskeridepartementets bevilgninger til marin forvaltningsrettet forskning skal bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig forvaltning av norske hav- og kystområder. Forvaltningen trenger kunnskap om tilstanden i økosystemene og bestandsutvikling, status for fiskehelse og fiskevelferd, sjømattrygghet og miljø, og konsekvenser av næringsvirksomhet. God kunnskapsutvikling og rådgivning gir grunnlag for utvikling av gode regelverk og økt verdiskaping i næringen jf. figur 4.7 under. Marin forvaltningsrettet forskning danner i tillegg et viktig kunnskapsgrunnlag for flere internasjonale prosesser, bl.a. det internasjonale høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi og FNs kommende forskningstiår for hav.

Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet er forvaltningens viktigste rådgivere innen marin forvaltningsrettet forskning. De skal levere data, forskning og kunnskap som grunnlag for god forvaltning og til anvendelse i nasjonal overvåking og beredskap, næringsliv og samfunnet for øvrig. I tillegg kanaliseres en del av forskningsressursene gjennom Norges forskningsråds programmer, jf. kap. 920, post 50, og gjennom Nofima, jf. kap. 928, post 72.

Institusjonenes forskningsfartøy, forskningsstasjoner og laboratorier utgjør en betydelig del av marin forskningsinfrastruktur i statlig eie. Denne infrastrukturen er også tilgjengelig for bruk av andre forskningsinstitusjoner og næringslivet. Det største infrastrukturprosjektet som nå pågår er en prosess for å utrede eventuell samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet i et nybygg i Bergen. Et eventuelt nytt bygg skal legge til rette for kunnskapsutvikling og forvaltning for bærekraftig vekst i marin sektor. Det arbeides også med anskaffelse av et nytt kystgående forskningsfartøy.

En god forvaltning av fiskebestandene forutsetter et tett internasjonalt samarbeid om forskning og overvåking av havområder. Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) er det viktigste forumet for samarbeid om marin forskning i Nord-Atlanteren. EUs rammeprogram for forskning og det felleseuropeiske program-samarbeidet Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI Oceans) er andre viktige arenaer for internasjonalt marint forskningssamarbeid.

Figur 4.7 Effektkjede for marin forvaltningsrettet forskning

Status og resultater

De samlede utgiftene til fiskeri-, havbruk- og marin-FoU utgjorde totalt om lag 5,6 mrd. kroner i 2017⁶, dvs. vel 8 pst. av landets samlede FoU-ressurser. Av dette ble 53 pst., nær 3 mrd. kroner, finansiert av offentlige kilder. Sammenlignet med 2015 har andelen som var offentlig finansiert blitt noe redusert, mens næringslivets FoU-innsats har økt, særlig innen havbruksforskning. I underkant av en tredjedel av den offentlige finansieringen ble kanalisert gjennom Norges forskningsråd. Instituttsektoren er totalt sett den største forskningsutførende sektoren for fiskeri-, havbruk- og marin-FoU med 41 pst. av de samlede ressursene. Forvaltningsrettet forskning utgjør en stor andel av den offentlige FoU-innsatsen på området.

Gjennom den forvaltningsrettede forskningen utformes det råd knyttet til fiskeri, havbruk og kystmiljø. Dette gjelder bl.a. overvåking av mattrygghet, vurdering av bestandssituasjonen, utvikling av kvoteråd for de sentrale fiskebestandene, fiskehelse, risikovurdering av norsk fiskeoppdrett og råd knyttet til kapasitetsjustering i havbruk (trafikklyssystemet).

Tilstanden for våre viktigste fiskebestander er meget god, og bestandene høstes med godt utbytte. Risikovurdering av norsk fiskeoppdrett i 2018 viser at lakselus og rømming fortsatt er de to

største miljøutfordringene for havbruksnæringen. Fiskehelse rapporten 2018 viser at behandling av lakselus fortsatt er den største utfordringen for fiskehelse og fiskevelferd i oppdrettsnæringen.

Teknologi og nye oppdrettsmetoder utvikles kontinuerlig. Det er fortsatt behov for mer kunnskap for bedre å forstå hvordan oppdrettsnæringen påvirker kystøkosystemene. Nivåene av uønskede stoffer i fiskefôr og norsk sjømat er generelt lave, samtidig som overvåkingen vurderes å være av et omfang og på et nivå som gir en god dokumentasjon av sjømattrygghet. Det utføres kontinuerlig overvåking for å sikre data for både nærings- og fremmedstoff slik at den samlede effekten av sjømatkonsum kan dokumenteres.

Norske forskningsmiljøer er verdensledende innenfor flere områder knyttet til havbruk og fiskeriforvaltning. Norske forskere når meget godt opp i konkurransen om forskningsmidlene til *Blå vekst* under EUs rammeprogram Horisont 2020. Programmet omfatter havrelaterte problemstillinger knyttet til mat, klima, miljø og forvaltning av marine ressurser. Primærnæringsinstituttene deltar aktivt i EU-prosjekter, og deltakelsen er økende. Norsk deltakelse på det marine området i Horisont 2020 har vært stabil høy. Godt over halvparten av alle marine prosjekter har norske partnere. Den finansielle suksessen er tilsvarende god, og returandelen er vel 9 pst. av alle utlyste midler innenfor marine temaer. Det er betydelig høyere enn den gjennomsnittlige returandelen for Norges deltakelse i rammeprogrammet.

⁶ Rørstad, K, Sarpebakken, B, Wendt, K, Gunnes, H, Olsen, B. M & Østby, M. N, 2019: Ressursinnsatsen til FoU innenfor tematiske satsingsområder i 2017, NIFU-rapport 2019:11.

Det er nødvendig å ha god kapasitet for innhenting av marine data for forskning og forvaltning. Det nye isgående fartøyet «Kronprins Haakon» la ut på sitt første forskningstokt 6. august 2018 i havområdet øst for Svalbard. Vinteren 2018–2019 ble det gjennomført et forskningstokt i Antarktis. Hovedformålet med toktet var å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av krill i Antarktis gjennom kunnskapsinnhenting om krill og økosystemet den lever i.

Prioriteringer 2020

Regjeringen fremmer et forslag til statsbudsjett for 2020 som legger til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsbasert og mangfoldig næringsliv.

Bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon har økt betydelig siden regjeringen tiltrådte i 2013. Regjeringen foreslår å opprettholde et høyt nivå på bevilgningene til forskning og innovasjon for å sikre langsiktig konkurransekraft, omstillingsevne og stimulere til vekst i privat, konkurranseutsatt næringsliv.

Regjeringen prioriterer de næringspolitiske virkemidlene som har høyest innovasjonsgrad og effektivitet og viderefører satsingen på de brede landsdekkende ordningene. Dette er virkemidler som stimulerer til forsknings- og utviklingsaktivitet i næringslivet. I tillegg til å opprettholde et høyt nivå på bevilgningene, foreslås en særlig innsats på prioriterte områder.

De teknisk-industrielle instituttene

Basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene foreslås styrket med 20 mill. kroner som del av opptrappingsplanene i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Dette gir instituttene mulighet til å styrke sin langsiktige kunnskapsoppbygging.

Forskningsdrevet innovasjon og omstilling i bredden av norsk næringsliv

Regjeringen foreslår å styrke bevilgningene til forskningsprosjekter i næringslivet med 10 mill. kroner.

Ocean Space Laboratories

Regjeringen foreslår å sette av 55 mill. kroner til det videre arbeidet med Ocean Space Laboratories for 2020 over Kommunal- og modernise-

ringsdepartementets budsjett, jf. omtale under kap. 530, post 30.

Midlene skal dekke forprosjekteringskostnader for bygg og brukerutstyr.

Økt kunnskap om hav- og kystøkologi – overvåkingssystem for algeoppblomstring mv.

Det er behov for å forbedre overvåkingen av kystsonen og det vitenskapelige grunnlaget for fiskeri- og havbruksrådgivingen. Økt kunnskap om kystøkosystemene og sammenhenger mellom hav- og kystøkosystemene vil bidra til bedre rådgivning. Det foreslås å sette av 10 mill. kroner til å styrke dette arbeidet, ved å bygge opp ny overvåkingsinfrastruktur til å samle inn data som kan gi informasjon om algeoppblomstringer mv.

Videre arbeid med samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet

Det skal arbeides videre med å utrede eventuell samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet i et nybygg i Bergen.

Håndtering av atomavfall og atomanlegg

Regjeringen foreslår å bevilge samlet 638 mill. kroner til håndtering av atomavfall og atomanlegg i 2020. Dette vil sørge for fremdrift i arbeidet med planlegging av nedbygging av reaktorene i Halten og Kjeller, samt opprettholde nødvendig sikring ved atomanleggene.

I 2020 vil arbeidet konsentreres om å skape et enda bedre fundament for oppryddingen gjennom overføring av ansvar, nukleære anlegg og nødvendig personell fra IFE til NND, slik at alt ansvaret for oppryddingen blir samlet på ett sted. Med dette unngår man å ha dublerende og kostnadsdrivende parallelle organisasjoner. Sikring av de nukleære anleggene, og utredninger knyttet til riving av anleggene, behandling av nasjonalt atombrensel og utredning av oppbevaringsløsninger vil også ha høy prioritet. Tilstrekkelig kapasitet hos Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet til å behandle søknader, herunder konsesjon, er en forutsetning for nødvendig fremdrift i arbeidet med å overføre oppgaver.

Kompetansen til IFEs ansatte vil være avgjørende i den kommende nedbygingsperioden. Det legges vekt på å beholde nødvendig kompetanse om anleggene og sikker drift ved at staten finansierer drift av anleggene i nedstengt tilstand i tråd med konsesjonsvilkårene for anleggene.

Norsk deltakelse i ESAs frivillige programmer

Norge er en stor bruker av romteknologiske løsninger, bl.a. innen klima- og miljøovervåking, samfunnssikkerhet og maritim transport. Gjennom deltakelse i ESAs frivillige programmer bygger norske fagmiljøer opp kompetanse som gjør det mulig å løse særlige norske brukerbehov. Regjeringen vil prioritere norsk deltakelse i ESAs frivillige programmer for perioden 2020–2028 med totalt 161 mill. euro, jf. omtale under kap. 922.

Dreining i virkemiddelbruken fra tilskuddsordninger mot låneordninger

Regjeringen foreslår å øke rammen for Innovasjon Norges innovasjonslåneordning med 200 mill. kroner, til 1,4 mrd. kroner, samtidig som noen av tilskuddsbevilgningene til Innovasjon Norge og Siva foreslås redusert. Dette betyr at lånerammen er økt med 900 mill. kroner siden 2013. I tråd med den foreslåtte økningen i lånerammen foreslår regjeringen at tapsavsetningen til innovasjonslåneordningen økes innenfor rammen av kap. 2421, post 50. Innovasjonslån kan benyttes til delfinansiering av investeringsprosjekter som handler om nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling. Ved å benytte lån fremfor tilskudd vil Innovasjon Norge kunne bidra til å finansiere et større antall innovative prosjekter. Lån innvilges vanligvis i samarbeid med private banker, og tiltaket vil derfor også bidra til å mobilisere privat kapital.

Forslaget vil også gi Innovasjon Norge mulighet til å benytte sine samarbeidsavtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF), som innebærer at EIF deler risiko for tap ved tilsagnene som dekkes av avtalene. Ved å benytte disse programmene får Norge tilbake penger som tidligere er utbetalt til Horisont 2020 og utløst mer kapital til innovative prosjekter i næringslivet.

Oppfølging av helsenæringsmeldingen

Regjeringen la i april 2019 frem Meld. St. 18 (2018–2019) *Helsenæringen – sammen om verdiskaping og bedre tjenester*. I oppfølgingen av meldingen vil regjeringen bl.a. utrede mulighetene for om eventuell restkapasitet i eksisterende laboratorier/infrastruktur for testing og pilotering ved universiteter, høyskoler og sykehus kan gjøres tilgjengelig for næringslivet. Videre skal potensialet for økt samhandling med helsenæringen i relevante deler av instituttsektoren kartlegges, og om det er behov for bedre veiledning om immaterielle

rettigheter i helsenæringen eller deler av denne. Det vil også bli utredet om staten bør ta en koordinerende rolle i felles internasjonal profilering for enkelt næringer og forskningsmiljøer.

Oppfølging av Kapitaltilgangsutvalget

Kapitaltilgangsutvalget kom med en rekke forslag knyttet til bedrifters tilgang på kapital. Det er gitt en helhetlig omtale av regjeringens oppfølging på området i Nasjonalbudsjettet kap. 5.2.6. Nedenfor er det redegjort for den del av oppfølgingen som knytter seg til egenkapitalvirkemidler rettet mot bedrifter i tidlige faser.

Utvalget anbefalte endringer for egenkapitalvirkemidlene i Innovasjon Norge og Investinor AS. Regjeringen har vurdert forslaget i lys av høringen og den helhetlige gjennomgangen av virkemiddelapparatet og foreslår endringer for noen av egenkapitalvirkemidlene, herunder at forvaltningen av såkornfond og pre-såkornfond samles i Investinor. Det foreslås endringer i selskapets investeringsmandater og at nyinvesteringene innenfor dagens direkteinvesteringsmandat opphører med unntak av øremerkede midler til skog- og trenæringene. Dette er nærmere omtalt under programkategori 17.40 i denne proposisjonen og under enkelte av postomtalenene under Innovasjon Norge. Videre oppfølging av Kapitaltilgangsutvalget vil bli vurdert som ledd i gjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet.

Oppfølging av virkemiddelgjennomgangen

Regjeringen igangsatte i 2018 en helhetlig gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Områdegjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet inngår som et kunnskapsgrunnlag for den helhetlige gjennomgangen, og ferdigstilles i desember 2019. Konsulentene vil komme med anbefalinger om brukervennlighet, forenkling og nasjonal og regional organisering av virkemiddelapparatet. Oppfølging av områdegjennomgangen er en prioritet for 2020.

Fremleggelse av ny romlov

Den norske romloven er fra 1969. Siden den gang er romsektoren endret, fra primært statlig virksomhet til at privat næringsliv tilbyr teknologi og tjenester langs hele verdikjeden. Norge har tiltrådt fire av fem romtraktater, noe som medfører en rekke internasjonale forpliktelser. Med bakgrunn i utviklingen i sektoren og de internasjonale

nale forpliktelsene har Nærings- og fiskeridepartementet startet arbeid med å vurdere en ny nasjonal romlov som skal fastsette overordnede rammer for romvirksomhet. Det er nedsatt en ekspertgruppe som vil legge frem sine anbefalinger for lovarbeidet ved utgangen av 2019. Forslag til ny lovtekst vil oversendes Stortinget innen utgangen av 2020.

Oppfølging av Stortingsmelding om romvirksomhet
Regjeringen tar sikte på å legge frem sin romstrategi som en melding til Stortinget innen utgangen av 2019, jf. omtale av status og resultater for romvirksomheten.

Kap. 920 Norges forskningsråd

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
50	Tilskudd til forskning	2 104 176	2 223 200	2 089 400
51	Tilskudd til atomforskning	52 167		
	Sum kap. 0920	2 156 343	2 223 200	2 089 400

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 25. april 2019 ble post 50 redusert med 142,32 mill. kroner, jf. Innst. 236 S og Prop. 57 S (2018–2019).

Vedrørende 2020:

I forhold til saldert budsjett 2019 er bevilgningsforslaget for 2020 redusert som følger:

- 136 mill. kroner er foreslått overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett pga. endringer i ansvarsfordeling mellom departementene (tilskudd for Simula Research Lab og IKT-forskning; samme årsak som bevilgningsendringen i 2019)
- 4,5 mill. kroner er foreslått overført til Klima- og miljødepartementet som følge av endringer i instituttstrukturen
- 20 mill. kroner er foreslått overført til kap. 929 Institutt for energiteknikk, post 70 Tilskudd drift av atomanlegg (det har tidligere vært avsatt midler innenfor basisbevilgningen til drift av IFEs nukleære anlegg)

Norges forskningsråd er det sentrale organet for oppfølging av regjeringens forskningspolitiske prioriteringer. Forskningsrådet har ansvar for forskning på alle fagområder, med virkemidler som spenner fra grunnforskning til innovasjonsrettet forskning og kommersialisering av forskningsresultater.

Forskningsrådets tre hovedoppgaver er å finansiere forskning, gi forskningspolitiske råd og skape møteplasser. Forskningsrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet.

Forskningsrådets mål er:

- økt vitenskapelig kvalitet
- økt verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringer
- et velfungerende forskningssystem
- god rådgiving

Målene er felles for alle departementene. Kunnskapsdepartementet har i samarbeid med de øvrige berørte departementene utarbeidet systemet for departementenes styring av Forskningsrådet.

Samlet måloppnåelse for Forskningsrådets virksomhet i 2018 er omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2020.

For det enkelte mål er det utarbeidet strategiske områder med tilhørende styringsinformasjon. Tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet skal primært bidra til målet om økt verdiskaping i næringslivet. Nærings- og fiskeridepartementets tildeling retter seg også mot Forskningsrådets mål om å møte store samfunnsutfordringer innenfor det strategiske området Hav.

For målet om økt verdiskaping i næringslivet er det utarbeidet følgende strategiske områder:

Økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv

Forskningsrådet skal utløse forskningsbasert innovasjon som gir økt konkurransevne i næringslivet. Forskningsrådet skal utløse økt FoU-innsats i bedriftene og økt kvalitet i prosjektene. Målet er uavhengig av bedriftenes størrelse og alder, næring og geografi.

Nærings- og fiskeridepartementet bygger opp under dette strategiske området gjennom tildelinger til forskningsprogrammer og internasjonalt forskningssamarbeid der næringslivets deltakelse prioriteres.

Styrket evne til omstilling i norsk økonomi

Forskningsrådet skal identifisere, bygge opp kunnskap og legge til rette for utvikling av forskningsmiljøer på områder som er viktige for omstilling i økonomien. Målet omfatter forskning som ikke nødvendigvis har umiddelbar anvendelse i dagens marked.

I likhet med det første strategiske området, bygger Nærings- og fiskeridepartementet opp under dette strategiske området gjennom tildelingene til forskningsprogrammer og internasjonalt forskningssamarbeid.

Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv

Forskningsrådet skal fremme samspill og kunnskapsoverføring mellom offentlig finansierte

forskningsinstitusjoner og næringsliv som fører til økt verdiskaping i norsk økonomi. Forskningsrådets virksomhet skal gi økt næringsrelevant kompetanse i FoU-miljøene og økt FoU-kompetanse i næringslivet. Forskningsrådet skal også bidra til at forskning ved offentlig finansierte institusjoner kommer til bedre utnyttelse i næringslivet, bl.a. gjennom kommersialisering av forskningsresultater.

Nærings- og fiskeridepartementet bygger opp under dette strategiske målet gjennom tildelinger til kommersialisering, institutter og annen infrastruktur.

Tilskuddet skal også bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av marin og maritim sektor.

For målet om å møte store samfunnsutfordringer, skal tildelingene fra Nærings- og fiskeridepartementet bidra til det strategiske området Hav.

Hav

Forskningsrådet skal bidra til kunnskaps- og teknologiutvikling for forvaltning av økosystemer og ressurser i havområdene for å sikre et rent og rikt hav og produksjon av sunn og trygg sjømat. Forskningsrådet skal arbeide for helhetlig kunnskap, samspill og kompetanseoverføring mellom og fra havnæringene og internasjonalt samarbeid.

Resultater 2018

Tabell 4.7 Fordeling av tildelingen over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i 2018

Tiltak	(i 1 000 kroner)		
	Nærings- ministeren	Fiskeri- ministeren	Totalt
Økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv og styrket evne til omstilling i norsk økonomi	1 067 808	300 857	1 368 665
Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv	592 060	138 172	730 232
Andre tiltak	2 317	2 962	5 279
Sum	1 662 185	441 991	2 104 176

Tildelingen av midler er fordelt på forskningsprogrammer, internasjonalt samarbeid, kommersialisering, og institutter og annen infrastruktur.

Det rapporteres på resultater for Nærings- og fiskeridepartementets tildelinger for 2018 for de fire strategiske områdene som midlene retter seg

mot. Rapporteringen for de to strategiske områdene *økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv* og *styrket evne til omstilling i norsk økonomi* er slått sammen.

Økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv og styrket evne til omstilling i norsk økonomi

Forskningsprogrammer

Evnen til å utvikle og ta i bruk ny kunnskap er blant de viktigste konkurransefaktorene for norsk

næringsliv. Støtte til forskning i og for næringslivet bidrar til å styrke konkurransevnen i nytt og eksisterende næringsliv gjennom at dette bidrar til utvikling av nye eller forbedrede varer, tjenester og prosesser, eller ved at kunnskap blir utnyttet og videreutviklet i andre sammenhenger. Støtten skal også bidra til at foretak igangsetter forskningsprosjekter de ellers ikke ville igangsatt, eller som de ikke ville igangsatt i samme omfang.

Tabell 4.8 viser rammer og resultater fra de mest sentrale programmene som Nærings- og fiskeridepartementet bidrar med finansiering til.

Tabell 4.8 Resultater for forskningsprogrammer – 2018

(beløp i 1 000 kroner)

	NFDs tildeling	Samlet tildeling til programmet	Innovasjon ¹	Publisering ²
Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA), inkl. Eurostar	604 741	609 800	329	210
Maroff	161 150	164 700	71	79
Havbruk	173 175	196 300	46	100
IKTPLUSS ³	122 097	296 100	41	193
Biotek2021	67 009	180 200	18	82
Nano2021	63 827	148 400	21	76
Marinforsk	91 763	132 900	9	68

¹ Ferdigstilte, forbedrede metoder, modeller og prototyper.

² Publiserte artikler i periodika og serier.

³ Midlene er fra 2019 overført til KMD som ansvarlig departement.

Støtte til forsknings- og innovasjonsprosjekter i næringslivet er prioritert innenfor departementets tildeling. Forskningsrådet har fortsatt innsatsen for mobilisering av nye bedrifter. I 2018 var det en økning i antall bedrifter som søkte om og mottok støtte fra Forskningsrådet som ikke tidligere har vært brukere. Mer enn 60 pst. av bedriftene som søkte om støtte til innovasjonsprosjekter, har ikke fått støtte fra Forskningsrådet tidligere.

Det er høy konkurranse om midler fra Forskningsrådet. De siste tre årene har mellom 30 og 40 pst. av søknadene i programmer med finansiering fra Nærings- og fiskeridepartementet blitt innvilget. Av disse har over halvparten fått karakter 6 eller 7 på en skala fra 1 til 7 på verdiskapingskriteriet, og over 60 pst. har fått høyeste karakter på kriteriet om samfunnsøkonomisk nytte.

Statistisk sentralbyrå har på oppdrag av Forskningsrådet analysert bedrifts- og samfunnsøkon-

misk effekt av prosjektstøtte fra Forskningsrådet til bedrifter. Analysen viser signifikant høyere vekst i omsetning for bedrifter som er eldre enn tre år og som har støtte fra Forskningsrådet enn sammenlignbare bedrifter uten støtte.

Det største programmet som Nærings- og fiskeridepartementet tildeler midler til, er Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA). BIA skal stimulere til ambisiøse FoU-satsinger i den delen av næringslivet som ikke er dekket av de tematisk næringsrettede programmene i Forskningsrådet. Formålet med ordningen er økt forskningsinnsats og innovasjonsaktivitet i næringslivet. Forskningsrådet evaluerte BIA i 2017. Evalueringen viste at programmet har bidratt til å styrke konkurransevnen i bedrifter som har mottatt støtte.

Forskningsrådet styrker næringslivets omstillingsevne gjennom å støtte utviklingen av nye varer, tjenester og produksjonsprosesser. Gjennom Forskningsrådets forvaltning av virkemid-

lene legges det vekt på å utvikle bedriftenes kompetanse slik at de er i stand til å utnytte eksisterende kunnskap og forskningsresultater, identifisere nye forskningsutfordringer, utvikle et bredere samarbeid nasjonalt og internasjonalt og utnytte kunnskapsoverføring på tvers av sektorer.

Den teknologiske utviklingen er en sentral driver for omstilling og vekst i norske næringer, og teknologi er viktig for å løse store samfunnsutfordringer knyttet til energi, bærekraftig utnyttelse av naturressurser og helse. Tildelingen til muliggjørende og industrielle teknologier (IKT, bioteknologi, nanoteknologi og avanserte produksjonsprosesser) ble derfor styrket med 45 mill. kroner over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i 2018. Dette er teknologiområder med et bredt nedslagsfelt som bygger opp under innovasjon og nyskaping på tvers av sektorer, bransjer og miljøer.

Forskningsrådets totale innsats knyttet til muliggjørende og industrielle teknologier var i 2018 på 2,9 mrd. kroner. I BIA øker andelen prosjekter hvor IKT er en vesentlig del av prosjektinnholdet. I over halvparten av søknadene til BIA i 2018 var IKT et dominerende tema i prosjektet. Det er digitalisering av prosessindustri, vareproduksjon og prosjekter innen helsenæringen som utgjør størstedelen av søkermassen. Kunstig intelligens, avanserte sensorer, løsninger innen tingenes internett (internet of things – IoT) og autonome systemer er fremtredende teknologiske områder i prosjektene.

Økt bruk av ny teknologi er vesentlig for utviklingen av bioproduksjon. Avansert produksjon gjør utnyttelsen av råstoff mer effektiv, lønnsom og bærekraftig. Forskningsrådets samlede innsats på bioøkonomien var nær 1 mrd. kroner i 2018. Målet er en mer effektiv og lønnsom utnyttelse av fornybare biologiske ressurser og økt verdiskaping gjennom synergier på tvers av næringer, sektorer og fagområder.

Nærings-ph.d.-ordningen bidrar til å styrke forskerrekutteringen til næringslivet. Ordningen gir prosjektstøtte til bedrifter med ansatte som tar en doktorgrad i bedriften. Ph.d.-kandidatens forskning må ha klar relevans for bedriften. I 2018 bidro ordningen til å øke forskerrekutteringen til næringslivet med 415 doktorgradsprosjekter. Ordningen mottok 61 nye søknader i 2018, som er en økning på 22 pst. fra året før, og det høyeste antallet mottatte søknader siden ordningen ble etablert i 2008.

Internasjonalt forskningssamarbeid

Internasjonalt forskningssamarbeid gir økt forskningskvalitet. Samtidig er internasjonalt forskningssamarbeid en inngangsport for næringssamarbeid og dermed tilgang til kunnskap, som er nødvendig for å konkurrere i et globalt marked.

Nærings- og fiskeridepartementet finansierer internasjonalt forskningssamarbeid gjennom Forskningsrådets nasjonale programmer og gjennom særskilte ordninger for å mobilisere norske forskere til å benytte de mulighetene som internasjonalt forskningssamarbeid gir. Departementets midler er innrettet både mot næringslivets og kunnskapsinstitusjoners deltakelse i internasjonalt samarbeid. Evalueringen av BIA viser at dette programmet bidrar til å rekruttere til internasjonalt samarbeid gjennom bl.a. finansiering av Eurostars. Eurostars støtter FoU-prosjekter i små- og mellomstore bedrifter under forutsetning av at de deltar i et internasjonalt samarbeid.

Norsk deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid går i stor grad gjennom EU. Deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, var derfor særlig prioritert også i 2018. I 2018 nådde man for første gang regjeringens ambisjon om at 2 pst. av de konkurranseutsatte midlene i Horisont 2020 skal tilfalle norske aktører. Gjennom prosjektene med norsk deltakelse hadde norske aktører per oktober 2018 tilgang på forsknings- og innovasjonsbasert kunnskap for nærmere 50 mrd. kroner. Forskningsrådet gjorde i 2018 flere grep for å bidra til økt deltakelse i EUs rammeprogram. Bl.a. ble kriteriene for søknadsvurdering tilpasset kriteriene som brukes i rammeprogrammet.

Det er betydelige forskjeller i returandel til Norge mellom de ulike delprogrammene i Horisont 2020. Marine forskningstema er integrert i EUs forskningssatsing på mat, miljø og klima. Norsk retur innenfor det marine området er på vel 9 pst, som er betydelig høyere enn andre områder og synliggjør at dette er et område hvor norske miljøer holder høy kvalitet og på mange områder er verdensledende.

Forskningsrådet deltar i fellesprogramssamarbeidet JPI Sunne og produktive hav (JPI Oceans), som skal styrke marin og maritim forskning og teknologiutvikling i Europa. Gjennom deltakelse i JPI Oceans har Norge innflytelse på innretningen av Horisont 2020 og det nye forslaget til rammeprogram, Horisont Europa. I løpet av 2018 har det kommet viktige resultater fra mikroplastforskning gjennom JPI Oceans. Som en oppfølging har

JPI Oceans sammen med 12 land hatt en ny utlysning på temaet.

Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv

Kommersialisering

Støtte gjennom FORNY2020 skal bidra til at forskningsresultater fra offentlig finansierte forskningsinstitusjoner kommer til nytte og skaper verdier i samfunnet.

Tildelingen til FORNY2020-programmet ble økt med 25 mill. kroner over næringsministerens budsjett i 2018. Resultatene de seneste år viser i hovedsak en god utvikling. Et positivt nøkkeltall fra Teknologioverføringskontorene (TTOene) som Forskningsrådet samarbeider med, er en vesentlig økning i innhentet privat fremmedkapital i 2018. Aktivitetene ved TTOene fra 2014–2018 viser også antall mottatte forretningsideer fra forskere ved offentlig finansierte forskningsinstitusjoner har økt fra 566 til 750. Fra 2017 til 2018 sank antallet bedriftsetableringer fra TTOene fra 17 til 12, noe Forskningsrådet mener skyldes TTOenes økte oppmerksomhet mot ikke å starte selskapet for tidlig.

STUD-ENT har som mål å mobilisere til entreprenørskap blant studenter og bidra til å styrke innovasjons- og entreprenørskapskulturen ved universiteter og høyskoler. Ideene må være basert på kunnskap opparbeidet gjennom studiene. Antallet søknader til ordningen har økt siden den ble opprettet i 2016, og innvilgelsesgraden har gått ned fra 32 til 25 pst. Selv om få prosjekter er avsluttet og kan vise til verdiskaping, viser en erfaringsrapport fra 2018 at flere prosjekter allerede er i produksjonsfasen og at noen vokser raskt.

Tilskudd til institutter og annen infrastruktur

Nærings- og fiskeridepartementet tildeler basisbevilgninger til forskningsinstitutter gjennom Norges forskningsråd. Formålet med basisfinansiering er å bidra til at instituttene kan tilby næringslivet og det offentlige god kompetanse og forskningstjenester av høy internasjonal kvalitet. Den statlige basisfinansieringen skal brukes til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging og stimulere instituttene til kvalitet, internasjonalisering og samarbeid. Tildelingen fra Nærings- og fiskeridepartementet går til teknisk-industrielle institutter og primærnæringsinstitutter. Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og mat-

departementet har felles ansvar for basisfinansiering av primærnæringsinstituttene. Primærnæringsinstitutter som mottok basisfinansiering i 2018 var Nofima AS, SINTEF Ocean AS, Veterinærinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi og Institutt for rural- og regionalforskning. Teknisk-industrielle institutter som mottok basisfinansiering over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i 2018 var Christian Michelsen Research - CMR⁷, Institutt for energiteknikk – IFE, International Research Institute of Stavanger – IRIS⁷, Norges Geotekniske Institutt – NGI, NORSAR, Norsk Regnesentral – NR, Institutt for energiteknikk – IFE, International Research Institute of Stavanger – IRIS⁷, Norges Geotekniske Institutt – NGI, NORSAR, Norsk Regnesentral – NR, Norut Narvik, Norut Teknologi – Northern Research Institute AS, SINTEF AS, SINTEF Energi AS, SINTEF Manufacturing AS, SINTEF Ocean AS og Uni Research⁷.

Basisfinansieringen består av en grunnbevilgning og en strategisk bevilgning rettet mot konkrete områder av strategisk betydning. Primærnæringsinstituttene får begge typer bevilgning, mens de teknisk-industrielle instituttene får grunnbevilgning. Grunnbevilgningen består av en fast del og en resultatbasert del: 1 pst. av grunnbevilgningen til primærnæringsinstituttene blir omfordelt etter oppnådde resultater, mens 10 pst. av grunnbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene blir omfordelt etter oppnådde resultater.

Totalt ble det tildelt i overkant av 289 mill. kroner i samlet basisbevilgning til primærnæringsinstituttene i 2018. Av dette ble 110,2 mill. kroner gitt over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett og 179 mill. kroner over Landbruks- og matdepartementets budsjett. Nærings- og fiskeridepartementet tildelte også strategiske instituttbevilgninger til Havforskningsinstituttet gjennom Norges forskningsråd. De strategiske instituttbevilgningene skal benyttes til kunnskaps- og kompetanseoppbygging på områder av strategisk betydning. I 2018 var det fem strategiske satsinger ved Havforskningsinstituttet. Samlet ramme for de strategiske satsingene var i 18,6 mill. kroner i 2018.

Totalt ble det tildelt 371,4 mill. kroner i basisbevilgning til de teknisk-industrielle instituttene i 2018. I 2018 hadde disse instituttene et samlet positivt driftsresultat på 143 mill. kroner.

Instituttene har et stort internasjonalt engasjement, og inntekter fra EUs rammeprogram og

⁷ Inngikk i Norce fra høsten 2018.

Øvrige ordninger utgjør en stadig viktigere finansieringskilde for norske forskningsmiljøer. Instituttene holder generelt et høyt vitenskapelig nivå.

Andre infrastrukturtiltak

Andre infrastrukturtiltak omfatter støtte til institusjoner som bidrar til en bred teknologidebatt, fremmer kunnskap om teknologi og naturvitenskap og formidler forskningsresultater. Forskningsrådet har en stor portefølje som bygger opp kunnskap i samspill mellom bedrifter og FoU-institusjoner, og utvikler forskningsmiljøer på områder som er viktig for omstilling i økonomien. Simula Research Laboratory ble i 2018 tildelt 11 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, og det ble tildelt 8,4 mill. kroner til ordningen Senter for forskningsdrevet innovasjon.

Blant virksomhetene som finansieres, er Teknologirådet og Norges Tekniske Vitenskapsakademi. I 2018 ble det avsatt 9 mill. kroner til Teknologirådet og 1,2 mill. kroner til Norges Tekniske Vitenskapsakademi.

Skattefunn

Forskningsrådet administrerer Skattefunn-ordningen, i samarbeid med Innovasjon Norge og Skatteetaten.

Forskningsrådet mottok totalt 4 569 søknader i 2018, mot 4 739 i 2017. Av de mottatte søknadene i 2018 ble 76 pst. godkjent, mot 81 pst. året før. Totalt var det i fjor om lag 7 440 aktive Skattefunn-prosjekter i 5 317 bedrifter, med budsjetterte prosjektkostnader på totalt 32 mrd. kroner.

IKT-sektoren er den største næringssektoren i Skattefunn når det gjelder antall prosjekter, men også de andre næringssektorene har prosjekter med betydelig IKT-innhold. Omtrent halvparten av alle Skattefunn-prosjekter har IKT-relaterte aktiviteter og problemstillinger. Marin-/sjømatnæringen er den nest største næringen i Skattefunn, etterfulgt av petroleumsnæringen. Forskningsrådet har de siste årene gjennomført flere tiltak for å gjøre det enklere for bedriftene å benytte Skattefunn, bl.a. er søknadsskjemaet forenklet.

Ordningen ble evaluert i 2017 og 2018 av Samfunnsøkonomisk Analyse, som konkluderer med at ordningen bidrar til å øke næringslivets egne investeringer i FoU. Evalueringen sier også at for hver krone i tapt skatteproveny, investerer næringslivet mer enn to kroner i FoU.

Økt verdiskaping fra havnæringene

Det strategiske området Hav omfatter de marine og maritime næringene, petroleumsvirksomhet og utvikling av nye havbaserte næringer. Samlet tildeling på området var i 2018 på nærmere 1,8 mrd. kroner.

Forskningsrådets innsats på det marine området hadde et samlet volum på om lag 950 mill. kroner i 2018. Forskningsaktiviteten omfatter forskning for økte verdier fra fiskeri, havbruk og nye næringer basert på marine ressurser, forvaltning av økosystemer og ressurser i havområdene og forskning for et rent hav og sunn og trygg sjømat. Forskning på marine problemstillinger er også viktig i utviklingen av bioøkonomien.

Satsingen på havteknologi på tvers av havnæringene er videreført i 2018. Forskningsrådet har også samarbeidet med Innovasjon Norge om etablering av et nytt virkemiddel for demonstrasjons- og pilotanlegg innenfor de marine og maritime næringene (Havpilot). Ved å utnytte kunnskap og teknologi på tvers av havnæringene er målet å styrke næringsutvikling og forvaltning knyttet til havets ressurser.

Innenfor havbruk forskes det på flere felt for å finne løsninger på lakselusproblemet. Det er utviklet mange metoder og teknologier for bekjempelse, og det arbeides stadig med utvikling av nye.

Det er stor aktivitet omkring marin plastfor-søpling, bl.a. mikroplastforskning gjennom JPI Oceans.

Publiserings- og siteringsanalyser viser at det er høy kvalitet og relevans på norsk forskning knyttet til havnæringene. Den høye kvaliteten vises også ved at en rekke hav-relevante sentre får tilslag i ordningen Sentre for fremragende forskning. Det har i perioden 2014–2018 blitt finansiert nærmere 100 nærings-ph.d. som er relevante for havområdet.

Det er et mål at den marine forskningen skal bidra til innovasjon, nyskaping og næringsutvikling, og andelen innovasjonsprosjekter i næringslivet har økt de siste årene.

Midlene til maritim forskning skal stimulere til investeringer i forsknings- og innovasjonsprosjekter som styrker næringens konkurransedyktighet, omstillingsevne og som bidrar til forbedret samspill mellom forskningsmiljøer og næringen. Prosjekter på områder som autonomi og digitalisering, klima- og miljøvennlig maritim virksomhet og nye muligheter i havnæringene er prioritert. Prioriteringene bygger bl.a. på anbefalingene i næringens helhetlige forsknings- og innovasjons-

strategi Maritim 21. Norge er fremst i verden på å ta i bruk autonome skip, og Forskningsrådet har støttet en rekke prosjekter på dette området. Digitaliseringsprosjektene bidrar også til økt effektivitet og konkurransekraft ved produksjon av fartøy og drift av fartøy. Løsninger for å redusere utslipp fra maritim virksomhet er også et sentralt tema i porteføljen. Det har kommet viktige resultater innenfor utslippsfrie ferger, renseteknologi for ballastvann og avgassrensing som gir reduserte utslipp av skadelige stoffer til luft og vann.

Oppsummering

Departementet mener at Forskningsrådet langt på vei har nådd målene som var satt for bevilgningen i 2018. Forskningsrådets virksomhet bidrar til forskning og utvikling som på sikt gir økt verdiskaping i norsk økonomi.

Forskningsrådets bidrag er utløsende for næringslivets egen forskningsinnsats, og Forskningsrådets virkemidler, inklusiv Skattefunn, bidrar til styrket konkurransevne og omstillingsvne i næringslivet, og økt kommersialisering av forskning.

Virkemidlene bidrar til å styrke næringslivets konkurransevne og omstilling gjennom direkte støtte til bedriftenes innovasjonsprosjekter. Bedriftene som får støtte, vurderer at prosjektene bygger ny kunnskap og kompetanse som styrker deres innovasjonsevne og gir økt konkurransekraft.

Den teknologiske utviklingen er en sentral driver for omstilling, og teknologiprojekter utgjør en sentral og økende del av Forskningsrådets portefølje. Teknologier som har et bredt nedslagsfelt, og som bygger opp under innovasjon og nyskaping på tvers av sektorer, bransjer og miljøer, er prioritert. IKT og digitalisering er områder der det skjer store endringer som har betydning for norsk næringsliv. Innenfor dette området har inn-

satsen i 2018 særlig vært rettet mot å stimulere til mer forskning på områder som kunstig intelligens, big data, robotikk, tingenes internett, digital sikkerhet og e-vitenskap og e-helse. Forskningsrådets vurdering er at denne innsatsen i 2018 særlig har bidratt til utvikling av autonome biler og skip, tjenester i offentlig sektor og til omstilling i prosessindustrien.

Forskningsinstituttene som mottar støtte over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, tilbyr næringslivet og det offentlige god kompetanse og forskningstjenester av høy internasjonal kvalitet.

Støtte til kommersialisering av forskningsresultater bidrar til at resultater fra offentlig finansierte forskningsinstitusjoner kommer til nytte og skaper verdier i samfunnet. Omfanget av nye ideer de siste årene gir en forventning om stigende resultater de nærmeste år.

Forskningsrådets aktivitet bidrar til kunnskapsoppbygging og omstilling i næringer der Norge har særskilte fortrinn, som havnæringene. Det er høy kvalitet og relevans på norsk forskning knyttet til området Hav, og meget stor konkurranse om midler gjennom Forskningsrådets satsinger.

Prioriteringer 2020

Regjeringen styrker satsingen på virkemidler for å øke forskningsbasert omstilling og innovasjon i næringslivet. Formålet er å legge til rette for økt verdiskaping i næringslivet, omstilling i norsk økonomi og å bidra til bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv. Tabellen nedenfor viser forslag til fordeling av Nærings- fiskeridepartementets bevilgning på Forskningsrådets strategiske områder. Fordelingen er basert på departementets overordnede prioriteringer, men endelig fordeling kan avvike noe. Endelig fordeling fremkommer i rapporteringen for det enkelte år.

Tabell 4.9 Fordeling av tilskuddet per minister og strategiske områder

(i 1 000 kroner)			
Tiltak	Nærings- ministeren	Fiskeri- og sjø- matministeren	Totalt
Økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv og styrket evne til omstilling i norsk økonomi	1 031 014	305 483	1 336 497
Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv	605 540	142 076	747 615
Andre tiltak	2 299	2 989	5 288
Sum	1 638 853	450 547	2 089 400

For å øke konkurranseevne og styrke evne til langsiktig omstilling i norsk økonomi prioriterer regjeringen satsingen på virkemidler som skal fremme forskningsdrevet innovasjon og omstilling i både etablert og nytt næringsliv. Over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett omfatter dette særlig ordninger som Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA), programsatsingene på muliggjørende teknologier, FORNY2020 og Nærings ph.d.-ordningen. Dette er ordninger som bidrar til at innsatsen rettes dit behovet er størst og som sikrer at de beste prosjektene får støtte.

Den største ordningen over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett for å fremme økt forskning i norsk næringsliv er BIA. BIA er rettet mot bredden av norsk næringsliv, og med stor etterspørsel og betydelig konkurranse om midlene. De offentlige midlene gjennom BIA skal stimulere bedriftene til økt og mer ambisiøs forskning innenfor næringslivets egne prioriterte områder og temaer.

Den teknologiske utviklingen, herunder digitaliseringen, vil medføre store endringer for norsk industri. Dette underbygger behovet for en styrket satsing på muliggjørende teknologier som IKT, nanoteknologi og bioteknologi. Dette er teknologiområder som kan understøtte innovasjon innenfor de fleste næringer, og en forsterket satsing på disse teknologiene vil lette den omstillingen næringslivet nå står overfor, bl.a. knyttet til digitalisering, robotisering og avanserte produksjonsprosesser.

FORNY2020 er et viktig virkemiddel for å fremme økt verdiskaping gjennom økt kommersiell utnyttelse av forskningsresultater. FORNY2020 bidrar til å styrke verdiskaping gjennom kommersiell utnyttelse av forskningsresultater utført ved universiteter, høyskoler, helseforetak og institutter. Innenfor FORNY2020 er det satt av midler til

en satsing på studententreprenørskap. Denne satsingen videreføres også i 2020.

Norge har ambisjoner om å være i førerretet i den globale utviklingen av havnæringene. Norge har komparative fortrinn i form av naturressurser og kunnskap innenfor havbaserte næringer, og det er et potensial for videre vekst i disse næringene. Kunnskaps- og teknologiutvikling er viktig for fremtidig bærekraftig vekst og nye arbeidsplasser innenfor disse næringene.

For å styrke evnen til langsiktig kunnskapsoppbygging på områder av betydning for kunnskapsbasert nyskaping og omstilling i næringslivet, foreslås en økning av basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene.

Budsjettforslag

Post 50 Tilskudd til forskning

Det fremmes forslag om å bevilge 2 089,4 mill. kroner i 2020. Dette er nominell reduksjon på om lag 134 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2019 som har sammenheng med forslag om å overføre til sammen ca. 160 mill. kroner til andre budsjettposter i 2020, jf. nærmere forklaring innledningsvis i kapittelomtalen.

Det konstitusjonelle ansvaret for tilskuddet er delt mellom fiskeri- og sjømatministeren og næringsministeren. Tabell 4.9 viser hvordan tilskuddet foreslås fordelt i 2020. Fordelingen er basert på departementets overordnede prioriteringer, men endelig fordeling kan avvike noe. Endelig fordeling fremkommer i rapporteringen for det enkelte år.

Det foreslås å styrke satsingen på forskning for å fremme omstilling i bredden av norsk næringsliv med 30 mill. kroner, fordelt på en styrking av tildelingen til næringslivets egne FoU-prosjekter med 10 mill. kroner og en styrking av

basisfinansieringen til de teknisk-industrielle instituttene med 20 mill. kroner.

Innenfor bevilgningsrammen foreslås det avsatt 10,32 mill. kroner til Teknologirådet og 1,45 mill. kroner til Norges Tekniske Vitenskapsakademi.

Som en oppfølging av regjeringens strategi *Innovasjon og næringsutvikling på Svalbard* fore-

slås det å åpne for at Norges Forskningsråd kan tilby flere virkemidler for kunnskapsbasert næringsutvikling på Svalbard etter modell av distrikts- og regionalpolitiske virkemidler. Oppdraget skal utføres på en måte som understøtter de svalbardpolitiske målene. Det foreslås at 1,3 mill. kroner øremerkes til oppfølging av strategien.

Kap. 922 Romvirksomhet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
50	Norsk Romsenter	68 645	70 283	72 150
70	Kontingent i European Space Agency (ESA)	214 020	215 375	225 300
71	Internasjonal romvirksomhet	428 820	465 250	486 800
72	Nasjonale følgemidler, <i>kan overføres</i>	20 400	20 992	21 500
73	EUs romprogrammer	292 420	487 300	415 600
74	Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, <i>kan overføres</i>	41 400	42 601	43 700
95	Egenkapital Space Norway AS		378 500	72 558
	Sum kap. 0922	1 065 705	1 680 301	1 337 608

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 319 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 70 ble økt med 4,3 mill. kroner
- post 71 ble økt med 6,7 mill. kroner
- post 73 ble redusert med 124,6 mill. kroner

Bevilgningene dekker statlige bidrag til norsk romvirksomhet og omfatter driften av Norsk Romsenter, deltakelse i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet gjennom European Space Agency (ESA), EUs romprogrammer og bilaterale avtaler. I tillegg dekker bevilgningen FoU-støtte til norske bedrifter og fagmiljøer gjennom støtteordningen Nasjonale følgemidler og investeringer i nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter. Internasjonalt samarbeid gir Norge tilgang på infrastruktur som det ikke er hensiktsmessig eller mulig å bygge opp i nasjonal regi, mens den nasjonale satsingen bidrar til å dekke norske behov som ikke håndteres gjennom internasjonalt samarbeid. For å bidra til å løse kommunikasjonsutfordringene i nord er det også gitt tilsagn om egenkapital til

Space Norway AS for å realisere et prosjekt basert på to satellitter som skal gi bredbåndsdekning i hele Arktis, jf. Prop. 55 S (2017–2018) og Innst. 330 S (2017–2018).

Post 50 Norsk Romsenter

Norsk Romsenter er statens strategiske, samordnende og utøvende organ for romvirksomhet og er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Virksomheten, lokalisert i Oslo, disponerte 37 årsverk i 2018. Etaten ivaretar Norges interesser i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet og driver rådgivning og utredning rettet mot norsk forvaltning og næringsliv. Norsk Romsenter forvalter ordningen med nasjonale følgemidler og midler til infrastrukturutvikling.

Det er fastsatt følgende mål for Norsk Romsenter:

- Maksimal utnyttelse av Norges deltakelse i den europeiske romorganisasjonen ESAs programmer.
- Maksimal nytte av Norges deltakelse i EUs romprogrammer.
- Videreutvikling av nasjonal rominfrastruktur.

- Effektiv offentlig forvaltning og verdiskaping også utenfor romsektoren.
- Anerkjent rådgiver for norsk forvaltning og næringsliv.

Resultater 2018

Nytte av ESAs programmer

Norge deltar i ESA for å bidra til utvikling av ny teknologi og infrastruktur som kan ivareta norske brukerbehov, og for å utvikle norsk industri.

Tabell 4.10 Maksimal utnyttelse av ESAs romprogrammer

	Resultat 2017	Mål 2018	Resultat 2018
Ringvirkningsfaktor for norske industriaktører	4,8	4,6	4,5
Returandel i ESAs obligatoriske programmer	0,75	0,80	0,84
Returandel i ESAs frivillige programmer	0,90	0,98	0,95
ESA-generert salg	1 088 mill. kroner	1 000 mill. kroner	1 094 mill. kroner

Ringvirkningsfaktoren for norske industriaktører beregnes av Norsk Romsenter og viser hvilken effekt de offentlige midlene til industriutvikling innen ESA har på utviklingen av norske virksomheter. Tabellen viser at ringvirkningene i 2018 var litt under årets mål. Mesteparten av Norges innbetalinger til ESAs programmer kommer tilbake til norske teknologibedrifter i form av utviklingskontrakter. Returandelen i ESAs obligatoriske programmer er noe over måltallet for 2018, mens ESAs frivillige programmer viser en retur noe under måltallet for 2018. For både de obligatoriske og frivillige programmene er det likevel en klar økning i returkoeffisienten sammenlignet med året før. Når det gjelder norske bedrifters ESA-genererte salg, dvs. industriens rapporterte omsetning som utløses av ESA-deltakelsen, er resultatet noe høyere enn måltallet for 2018.

Nytte av EUs romprogrammer

Norsk deltakelse i EUs romprogrammer skal bidra til at Norge har innflytelse på beslutninger knyttet til samfunns viktig infrastruktur. Deltakelsen legger også til rette for at norske aktører får den innsikten som er nødvendig for best mulig utnyttelse av EUs satellittsystemer for norske brukere. I EUs satellittnavigasjonsprogrammer Galileo og EGNOS deltar Norge, dog uten stemmerett, i de styrende og rådgivende organene. Etter inkluderingen av Galileo-forordningen i EØS-avtalen har norske aktører lik rett til å konkurrere om leveranser til programmet. Det pågår forhandlinger med EU om en avtale om norsk deltakelse i Galileos navigasjonsløsning for offentlige brukere (PRS). Målet er norsk deltakelse i EGNOS og Galileo på like vilkår som EUs medlemsstater.

Norsk deltakelse i EUs jordobservasjonsprogram Copernicus i perioden 2014–2020 ble vedtatt av Stortinget i mai 2015, og Copernicus-rettsakten er innlemmet i EØS-avtalen. Norge deltar i de styrende og rådgivende organene, dog uten stemmerett. Romsenteret arbeider for å sikre norske industriinteresser i programmet.

Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Videreutvikling av nasjonal rominfrastruktur

Nasjonale aktiviteter skal bidra til å dekke behov som ikke kan løses gjennom internasjonalt samarbeid og fremme tiltak som øker brukernytten av Norges internasjonale satsing. Prioriterte oppgaver i 2018 har vært flerbruksdataprosessering og nasjonal oppfølging av EUs romprogrammer, samt videre utvikling av norske småsatellitter (AISSat og NorSat) og tilhørende bakkeinfrastruktur. Alle de fire AIS-satellittene er i drift. Utviklingen av NorSat-3 og -4 er i gang, og oppskytning av NorSat-3 er forventet i 2020. Videreutviklingen av Copernicus gir norske offentlige og private brukere en vesentlig bedre tilgang til jordobservasjonsdata.

Effektiv offentlig forvaltning og verdiskaping også utenfor romsektoren

Nedlesning, prosessering og distribusjon av data fra Radarsat- og Sentinel-1, -2 og -3 er tilgjengeliggjort for norske brukere. Det er etablert en arbeidsmodell for nedstrømsvirksomheten sammen med Innovasjon Norge. I 2018 gjennomførte Innovasjon Norge i nært samarbeid med Romsenteret to utlysninger av forprosjekter for bruk av

satellittdata. Dialog knyttet til teknologioverføring er igangsatt med Norges forskningsråd og Innovasjon Norge, og fortsetter i 2019.

Rådgivning til norsk forvaltning og næringsliv

Norsk Romsenter har gitt faglig støtte til Klima- og miljødepartementet i arbeidet med klima- og skogovervåkning og faglig støtte til Samferdselsdepartementet for utarbeidelse og oppfølging av nasjonal strategi for posisjon, navigasjon og presis tid (PNT). Norsk Romsenter har også bistått Forsvarsdepartementet med rådgivning knyttet til oppbygging av et romprogram for forsvarssektoren. I samarbeid med Kystverket, Forsvarets forskningsinstitutt og Forsvarsdepartementet har Norsk Romsenter gjort forarbeid til en mulighetsstudie om mikrosatellitter, som skal gjennomføres i 2019. Norsk Romsenter følger planleggingen av GOVSATCOM, EUs mulige nye satellittkommunikasjonsprogram, for å vurdere eventuelle norske interesser i programmet.

Tabeller med økonomiske nøkkeltall for Norsk Romsenter er gjengitt i kap. 12 i proposisjonsens del III Andre saker, jf. standardrapportering for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Oppsummering

Norsk Romsenter har i stor grad oppfylt målene for 2018. Ringvirkningsfaktoren på 4,5 viser at de offentlige midlene til industriutvikling innen ESA fortsatt har en positiv effekt på utviklingen av norske virksomheter som deltar i ESA-prosjekter. Det er en positiv utvikling i returkoeffisienten i de obligatoriske programmene, og det anslåtte ESAGenererte salget lå over målet for 2018. Norsk Romsenter har i 2018 bidratt til å videreutvikle nasjonal rominfrastruktur og vært en aktiv rådgiver for forvaltning og næringsliv. PRS-forhandlingene med EU fortsetter i 2019.

Prioriteringer 2020

I 2020 skal Norsk Romsenter særlig prioritere følgende oppgaver:

- Styrke Norges industriretur i den europeiske romorganisasjonen ESA
- Ivareta Norges interesser i EUs romprogrammer
- Tilrettelegge for at romvirksomhet skal kunne bidra til å løse nasjonale brukerbehov
- Bidra til å utvikle norsk politikk innen romsikkerhet

Budsjettforslag

Det foreslås å bevilge 72,15 mill. kroner i 2020. Bevilgningen skal dekke administrasjonsutgifter for Norsk Romsenter, og inkluderer 3,2 mill. kroner til nasjonal administrativ oppfølging av Norges deltakelse i Galileo og EGNOS, og 5 mill. kroner til nasjonal administrativ oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus.

Post 70 Kontingent i European Space Agency (ESA)

Medlemskapet i den europeiske romorganisasjonen ESA er av stor betydning for norsk industri, brukerinteresser og forskning. Kontingenten i ESA er obligatorisk og dekker ESAs administrasjon og vitenskapsprogram. Vitenskapsprogrammet har som mål å bidra til å utvide forståelsen av grunnleggende spørsmål som mulighetene for liv andre steder enn på jorden og de fundamentale kreftene i universet.

Nivået på ESAs budsjett bestemmes av ESAs ministerrådsmøter. Hvert land betaler en andel basert på størrelsen på nettonasjonalinntekten. Den norske kontingenten er satt til 2,72 pst. av ESAs budsjett.

Det foreslås å bevilge 225,3 mill. kroner.

Post 71 Internasjonal romvirksomhet

Norges deltakelse i ESAs programmer og Norges øvrige internasjonale avtaler om romvirksomhet bidrar til teknologisk utvikling i norsk industri, til å ivareta norske brukerinteresser, til å bygge nasjonal kompetanse og til å etablere romrelatert infrastruktur. Bevilgningen dekker også Radarsatavtalen med Canada, EASP-avtalen med Tyskland, Frankrike, Sveits og Sverige og bidrag til utdanningskontoret ESERO ved Andøya Space Center AS.

Norges innbetalinger til ESAs frivillige programmer følger av flerårige forpliktelser Norge har inngått i forbindelse med ESAs ministerrådsmøter. På ministerrådsmøtet i 2016 inngikk Norge forpliktelser for totalt 150,05 mill. euro for perioden 2017–2025. Dette tilsvarer Norges andel ut fra netto nasjonalinntekt av de totale forpliktelsene som ble inngått på møtet. Størrelsen på Norges årlige innbetalinger følger fremdriften i programmene, men det legges til grunn at summen av årlige utbetalinger som følger av nye og eksisterende forpliktelser fra og med 2020 ikke skal overstige 45 mill. euro. Neste ministerrådsmøte finner sted i november 2019. Under ministerråds-

møtet kan Norge inngå nye forpliktelser i ESAs frivillige programmer. Regjeringens forslag til nye forpliktelser for neste programperiode omtales under.

Norges gjenstående forpliktelser i de frivillige programmene i ESA i inneværende programperiode er forventet å utgjøre 129,1 mill. euro ved utgangen av 2019. I tillegg foreslår regjeringen å inngå nye forpliktelser på inntil til sammen 161 mill. euro på ministerrådsmøtet i ESA i 2019, jf. omtale nedenfor. Det foreslås i tråd med dette at Stortinget samtykker til at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan gi tilsagn om tilskudd på 245,1 mill. euro ut over gitt bevilgning for å delta i de frivillige programmene i ESA. Samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar skal likevel ikke overstige 290,1 mill. euro, jf. forslag til vedtak V, 2.

Nåværende avtaleperiode for EASP-avtalen for perioden 2016–2020 gir forpliktelser på om lag 25,8 mill. kroner (2,64 mill. euro) per år.

ESAs programmer

Tabell 4.11 gir oversikt over ESAs frivillige programmer. Ved utgangen av 2019 forventes det at Norges gjenstående forpliktelser vil utgjøre 1 263 mill. kroner, tilsvarende 129,1 mill. euro. Nye forpliktelser inngått på ministerrådsmøtet i november 2019 vil komme i tillegg til ovennevnte gjenstående forpliktelser.

Tabell 4.11 Forventede gjenstående forpliktelser per 31. desember 2019

Betegnelse	(i 1 000 kr) ¹ Forpliktelse
<i>ESA programmer:</i>	
Jordobservasjon	376 436
Telekommunikasjon	365 592
Teknologi	347 112
Navigasjon	13 787
Romtransport	91 227
Romstasjon, mikrogravitasjon og utforskning	51 529
Romovervåking	17 111
<i>EASP-avtalen</i>	25 813
Sum gjenstående forpliktelser	1 288 607

¹ Basert på valutakurs per 3. juni 2019.

ESAs ministerrådsmøte 2019

De frivillige programmene i ESA finansieres gjennom at medlemslandene forplikter deltakelse under hvert program. Disse forpliktelsene gjøres på ESAs ministerrådsmøter, som normalt finner sted hvert tredje år. Neste ministerrådsmøte er fastsatt til 27.–28. november 2019 i Spania. Det totale nivået på Norges forpliktelser vil være avhengig av utfallet av ministerrådsmøtet, bl.a. nivået på forpliktelser fra de øvrige landene og sammensetningen og størrelsen på programmene som blir vedtatt gjennomført.

Regjeringen foreslår at Norge under ministerrådsmøtet i 2019 inngår nye, flerårige forpliktelser til ESAs frivillige programmer for inntil 161 mill. euro. Forpliktelsen vil bli nedbetalt gjennom årlige bidrag ut programperioden 2020–2028. Utbetalingstakten vil avhenge av fremdriften i programmene Norge slutter seg til, men det legges til grunn at summen av årlige utbetalinger som følger av nye og eksisterende forpliktelser fra og med 2020 ikke skal overstige 45 mill. euro. Dette tilsvarer om lag 447,6 mill. kroner for 2020.

Forpliktelsene på ministerrådsmøtet vil bli inngått med forbehold om Stortingets samtykke.

Nærmere om ESA-programmene

Jordobservasjon

ESAs jordobservasjonsprogram utvikler satellitter for værvarsling, miljøovervåking og forskning. Jordobservasjonssatellitter har de senere årene fått stadig større betydning for en rekke viktige samfunnsoppgaver, som miljø- og klimaovervåking, ressursforvaltning, samfunnsikkerhet og katastrofehåndtering. Omfanget av Norges territorium og spredt bosetting gjør satellittbasert overvåking svært nyttig. Teknologi utviklet gjennom ESA har særlig hatt betydning for utviklingen av norsk havovervåking. Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Telekommunikasjon

ESAs telekommunikasjonsprogram ARTES (Advanced Research in Telecommunications Systems) skal styrke konkurransevnen til medlemslandenes satellittkommunikasjonsindustri, gjennom prosjekter for utvikling av teknologi, utstyr og systemer. Selv om satellittkommunikasjonsindustrien de senere årene i stor grad har blitt markedsdrevet, spiller offentlige programmer fortsatt en sentral rolle for å utvikle, og ikke minst teste, nye

teknologier. Årsaken til dette er den store risikoen som er knyttet til å ta i bruk ny teknologi som ikke tidligere har blitt testet i verdensrommet. Satellittkommunikasjon står for den største delen av omsetningen innen norsk romvirksomhet. Hoveddelen av omsetningen er eksporttrettet.

Teknologi

General Support Technology Programme (GSTP) er det mest sentrale teknologiprogrammet i ESA. Norske bedrifter med spisskompetanse innen f.eks. offshoreteknologi, medisinsk teknologi og forsvarsteknologi har synergieffekter med romvirksomhet. GSTP gir disse bedriftene mulighet til å kvalifisere teknologi for levering til ESAs programmer og det kommersielle markedet. PRODEX er et program ESA har opprettet for å utvikle og utnytte eksperimenter på satellitter og som muliggjør norsk industriell deltakelse i forskningsinstrumentene. PRODEX er blitt godt mottatt av norske FoU-miljøer og er hovedsakelig benyttet i forbindelse med validering av instrumentmålinger på nye jordobservasjonssatellitter.

Navigasjon

Navigation and Innovation Support Program (NAVISP) tilrettelegger for utvikling av innovative produkter, tjenester, konsepter, teknologier og systemer for å sikre europeisk konkurransekraft i det raskt voksende markedet for PNT-anvendelser (Posisjonsbestemmelse, Navigasjon og Tid). Norge har stor samfunnsøkonomisk nytte av satellittnavigasjon, og betydelig industri innenfor nisjesegmenter som maritim virksomhet og luftfart. NAVISP gir tilgang til ESAs erfaring og spesialkompetanse innen PNT. I 2020 vil de være fire globale systemer for satellittnavigasjon og totalt over hundre navigasjonssatellitter tilgjengelig. Dette, i samvirke med lokale sensorer og nye funksjoner i det europeiske systemet Galileo, åpner for stadig nye og krevende anvendelser.

Romtransport

ESAs romtransportprogram sikrer Europa uavhengig adgang til verdensrommet. For Norge er deltakelse i programmet også viktig for å kunne gi norsk næringsliv andeler i utvikling og produksjon av de europeiske bærerakettene (Ariane) og markedet for kommersielle oppskytinger.

Romstasjon, mikrogravitasjon og utforskning

Norge deltar i ESAs programmer for den internasjonale romstasjonen (ISS), noe som sikrer norske forskere tilgang til eksperimentfasiliteter ved romstasjonen. Norge legger særlig vekt på forskning innen biologiske prosesser og materialteknologi, områder som dekker norske behov bl.a. innen havbruk, planteforedling og materialutvikling. Videre har utprøving om bord på den internasjonale romstasjonen vært viktig for utviklingen av de norske AIS-satellittene.

Romovervåking

Norge deltar i ESAs romovervåkingsprogram. Målet er å utrede og legge til rette for europeisk egenevne innen sporing av satellitter og romsøppel, romvævarsling og overvåking og varsling av asteroider og kometer som passerer nær jorda. Norske fagmiljøer har særlig stor kompetanse innen romvær og baneberegning.

Esrangle Andøya Special Project (EASP)-avtalen

EASP-avtalen er et samarbeid mellom Tyskland, Frankrike, Sveits, Sverige og Norge om bruken av rakettskytefeltene i Kiruna og på Andøya. Avtalen bidrar med en betydelig del av inntektene til Andøya Space Center og finansierer norsk og internasjonal forskning som har betydning bl.a. for forståelsen av klimaendringer og for hvordan romvær påvirker satellittnavigasjonssystemer. Avtalen fornyes automatisk for fem år av gangen, og gjeldende avtale går frem til 2020. For 2020 er Norges forpliktelse anslått til 25,8 mill. kroner.

Radarsat

Norge har siden 1990-tallet hatt avtaler med Canada som sikrer tilgang til bilder fra det kanadiske radarsatellittprogrammet. Radarsatellitter kan observere bakken og havoverflaten også i mørke, ved overskyet vær eller i tett tåke. Kombinasjonen av radarsatellitter og AIS-satellitter har vist seg som et særlig effektivt virkemiddel for havovervåking. Skip som vises av radarsatellitten, men ikke av AIS-satellitten, må antas enten å ha problemer, eller å ha skrudd av AIS-senderen for å bedrive ulovlige aktiviteter som oljeutslipp eller ulovlig omlasting. På denne måten kan myndighetene redusere bruken av kostbar overvåking ved hjelp av fly eller kystvaktskip og prioritere kontrollinnsatsen mot mistenkelige skip. Radar-

satellitter brukes også i økende grad for skred- overvåking.

Den nåværende Radarsat-avtalen sikrer Norge tilgang til data fra Radarsat-2 ut 2021, på bakgrunn av innbetaling gjort over statsbudsjettet 2019. For å sikre Norge fortsatt tilgang til radarsatellitdata, foreslås det å videreføre Norges innbetaling til Radarsat-2 i 2020. Dette medfører en kostnad på 1,5 mill. USD (ca. 13,1 mill. kroner) og vil sikre Norge datatilgang ut 2022. Norsk Romsenter utredet i 2016 og 2017 behov for radarsatellitdekning i årene fremover. Radarsat-2 er et mer fleksibelt system enn EUs radarsatellit Sentinel 1, og er viktig for kunne utfylle dekningen fra Sentinel-1 over norske interesseområder.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 486,8 mill. kroner. Av dette er 447,6 mill. kroner forventede utbetalingskrav til ESAs frivillige programmer, 13,1 mill. kroner kostnader til forlengelse av Radarsat-avtalen, 25,8 mill. kroner til EASP-avtalen og 0,3 mill. kroner til ESAs utdanningskontor ESERO.

Post 72 Nasjonale følgemidler, kan overføres

Nasjonale følgemidler er en søknadsbasert støtteordning for romrelatert teknologi- og tjenesteutvikling. Ordningen er ment å styrke konkurransevnen til norsk romrelatert næringsliv og bidra til utvikling av rombaserte varer og tjenester som kan dekke norske brukerbehov. Målgruppen for ordningen er norske bedrifter og forskningsmiljøer som har eller kan få leveranser til internasjonal romrelatert virksomhet eller til anvendelsesområder av stor betydning for Norge. Nasjonale følgemidler skal bidra til bedre utnyttelse av de norske investeringene i ESAs og EUs programmer, og skal legge til rette for best mulig industriretur i ESAs programmer.

Resultater 2018

Med ubrukte midler fra tidligere år ble det fordelt i alt 21,4 mill. kroner i nasjonale følgemidler. 21 ulike bedrifter og organisasjoner mottok støtte til i alt 25 forskjellige prosjekter. 14,9 mill. kroner gikk til vare- og tjenesteproduserende industri, og 6,5 mill. kroner gikk til utdannings- og instituttsektoren.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 21,5 mill. kroner.

Post 73 EUs romprogrammer

Galileo og EGNOS

EUs satsing på satellittnavigasjon skjer gjennom programmene Galileo og EGNOS. EGNOS kompletterer det amerikanske GPS slik at brukere vil oppleve bedre ytelse i Europa enn ved bruk av GPS alene. Galileo er et selvstendig, globalt satellittnavigasjonssystem på lik linje med GPS. Galileo har siden desember 2016 vært operativt med et begrenset tjenestetilbud. Systemet består i dag av 26 satellitter og ventes ferdig utbygd i 2020. Galileo har gitt vesentlig bedre ytelse for lokalisering av nødradiotelesendere i nordområdene.

Norge har vært med på å utvikle teknologien og systemene bak Galileo og EGNOS siden dette arbeidet startet, først gjennom ESA og senere gjennom samarbeid med EU. I 2014 vedtok Stortinget å videreføre Norges deltakelse i programmene for perioden 2014–2020. Programmene er tatt inn i EØS-avtalen. Norges finansielle forpliktelse til programmene tilsvarer Norges BNP-andel av de totale programkostnadene for perioden 2014–2020, for tiden 2,21 pst. Norges gjenstående finansielle forpliktelser til Galileo og EGNOS er ved utgangen av 2019 beregnet å utgjøre om lag 60,7 mill. euro.

Geografi, topografi og nærings- og bosettingsstruktur gjør Norge til et av de landene som vil få størst utbytte av Galileo og EGNOS. Deltakelse i programmenes styrende organer har gitt norske myndigheter mulighet til å påvirke programmene slik at de i størst mulig grad ivaretar norske interesser. Deltakelsen har også gitt norsk forvaltning og industri tidlig innsikt i programmene. Dette har bidratt til å posisjonere norsk industri i det voksende markedet for tjenester som nyttiggjør satellittnavigasjon, og har forberedt norsk forvaltning til raskt å kunne ta i bruk nye, samfunnsnyttige satellittnavigasjonstjenester. Norges deltakelse har ved utgangen av 2018 ført med seg kontrakter til norsk industri for om lag 95 mill. euro.

Som følge av Norges deltakelse er det lokalisert bakkeinfrastruktur for Galileo og EGNOS på Svalbard, Jan Mayen, i Trondheim, Tromsø, Kirkenes og på Troll-stasjonen i Antarktis. Den norske infrastrukturen sørger for bedre ytelser i områder som er viktige for Norge, norsk tilstedeværelse i områder av strategisk betydning og inntekter til norske operatører.

Copernicus

Copernicus er EUs jordobservasjonsprogram som skal støtte opp under bærekraftig ressursforvaltning, sikkerhet og beredskap, klima og miljø. Programmet omfatter bygging og drift av satellitter, sensorer og tilhørende tjenester og vil gi en stor økning i den globale kapasiteten for bl.a. havovervåking, overvåking av klimaendringer og miljøtrusler, katastrofehåndtering og overvåking av rasfare. Norge har deltatt i utviklingen og utbyggingen av Copernicus siden programmet ble startet opp i 2000. Nåværende deltakelse går frem til 2020. Norges gjestående finansielle forpliktelser til Copernicus er ved utgangen av 2019 forventet å utgjøre om lag 50,1 mill. euro.

Tre nye Copernicus-satellitter ble skutt opp i 2017 og 2018, og til sammen sju Sentinel-satellitter er nå i bane. Norsk deltakelse i Copernicus gir Norge mulighet til å delta i styrende og rådgivende organer for programmet, og i så måte bidra til at programmet får styrket dekning og ytelse over norske områder, i tillegg til å gi norsk forvaltning og næringsaktører de beste mulighetene til å nyttiggjøre seg av data og tjenester fra programmet. Deltakelse er også en forutsetning for at norske næringsaktører får by på kontrakter som lyses ut under programmet. For perioden 2014–2020 er det anslått at kontraktpotensialet for norske aktører i programperioden er på om lag 1 mrd. kroner, omtrent samme beløp som den norske programkontingenten. Foreløpige tall viser at norske aktører i inneværende periode så langt har vunnet Copernicus-relaterte kontrakter på om lag 85 mill. euro.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 415,6 mill. kroner. Bevilgningen dekker medlemskontingenten for norsk deltakelse i EUs romprogrammer. Den årlige kontingenten fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet fremdrift under det enkelte programmet. Beløpet omfatter medlemskontingent til EUs romprogrammer Copernicus, Galileo og EGNOS. Eventuelle endringer i medlemskontingentene håndteres i revidert budsjett 2020.

Post 74 Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, kan overføres

Posten omfatter midler til infrastrukturutvikling og tekniske støtteaktiviteter som skal løse særlige

norske brukerbehov. Midlene skal benyttes til utviklingsprosjekter i norske etater og institutter og til å anskaffe tjenester og infrastruktur. Formålet er å øke nytten av Norges deltakelse i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet og skaffe til veie infrastruktur og tjenester som Norge har særlige behov for, men som det ikke er mulig eller hensiktsmessig å skaffe tilgang til gjennom internasjonalt samarbeid. Posten forvaltes av Norsk Romsenter.

Resultater 2018

Romsenteret har gjennom året fortløpende satt ut kontrakter knyttet til Galileo/EGNOS og Copernicus. Det ble gitt støtte til etater og forskningsinstitutter for å utvikle rombaserte løsninger for effektivisering av forvaltningen. Midlene øremerket til flerbruks dataprosessering er anvendt. Når det gjelder videreutvikling av AIS-satellitter er deler av de bevilgede midlene anvendt, noe av bevilgningen er satt av til kjøp av en ny satellitt. Så snart PRS-forhandlingene med EU er avsluttet vil det bli benyttet midler til å etablere en funksjon hos Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) for oppfølging av Norges deltakelse i de offentlig regulerte tjenestene PRS.

Prioriteringer 2020

I 2020 foreslås det å videreføre arbeidet med utvikling av satellitter for skipsidentifikasjon (AIS), flerbruks dataprosessering og nasjonal oppfølging av Galileo og EGNOS, hvor det vil være behov for nasjonale tekniske oppfølgingsaktiviteter. I tillegg foreslås det å sette av midler til nasjonal oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus. For å få best mulig nytte av Norges deltakelse i Copernicus er det nødvendig med midler som dekker nasjonale fellestjenester og som bidrar til teknisk utvikling og etablering av nye nasjonale tjenester.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 43,7 mill. kroner. Bevilgningen benyttes til utvikling av nasjonal infrastruktur og tekniske støtteaktiviteter. Av bevilgningen foreslås 25 mill. kroner avsatt til nasjonal oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus, 8 mill. kroner til nasjonal oppfølging av Galileo og EGNOS, 6,7 mill. kroner til skipsidentifikasjon/videre-utvikling av AIS-konseptet og 4 mill. kroner til flerbruks dataprosessering.

Post 95 Egenkapital Space Norway AS

For å bidra til å løse kommunikasjonsutfordringene i nord foreslo regjeringen i mars 2018 i Prop. 55 S (2017–2018) *Space Norway AS og prosjekt for satellittkommunikasjon i nordområdene* at det gis et betinget tilsagn om egenkapital til Space Norway AS for å realisere et prosjekt basert på to satellitter som skal gi bredbåndsdekning i hele Arktis. Stortinget ga i Innst. 330 S (2017–2018) sin tilslutning til forslaget. Regjeringen vurderer at betingelsene for å tilføre selskapet kapital i henhold til Prop. 55 S (2017–2018) er nådd, jf. næringsministerens muntlige redegjørelse om dette for Stortinget 21. juni 2019. Regjeringen har

på bakgrunn av dette gitt Space Norway AS tilsagn om tilførsel av inntil 101 mill. USD i egenkapital. Kapitalen tilføres selskapet over flere år, i takt med prosjektets kapitalbehov.

Budsjettforslag

Det foreslås bevilget om lag 72,6 mill. kroner i 2020 til kapitaltilførsel til Space Norway AS. Dette tilsvarer 8,3 mill. USD. Det foreslås at Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 gis fullmakt til å overskride bevilgningen, jf. forslag til vedtak IV, 5. Egenkapitalen vil bli utbetalt etter behov. Rammen for egenkapitalen som er gitt er på 101 mill. USD.

Kap. 923 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	626 115	644 800	633 250
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	368 164	405 726	416 600
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	214 978	150 530	170 000
	Sum kap. 0923	1 209 257	1 201 056	1 219 850

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble post 01 redusert med 4 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Havforskningsinstituttet skal være en ledende kunnskapsleverandør for forvaltningen nasjonalt og internasjonalt.

Instituttets hovedmål er: *Havforskningsinstituttet skal være en ledende kunnskapsleverandør for forvaltningen nasjonalt og internasjonalt, for å sikre tilgjengelig kunnskap for høsting, akvakultur, sjømat og forvaltning av marine økosystem.*

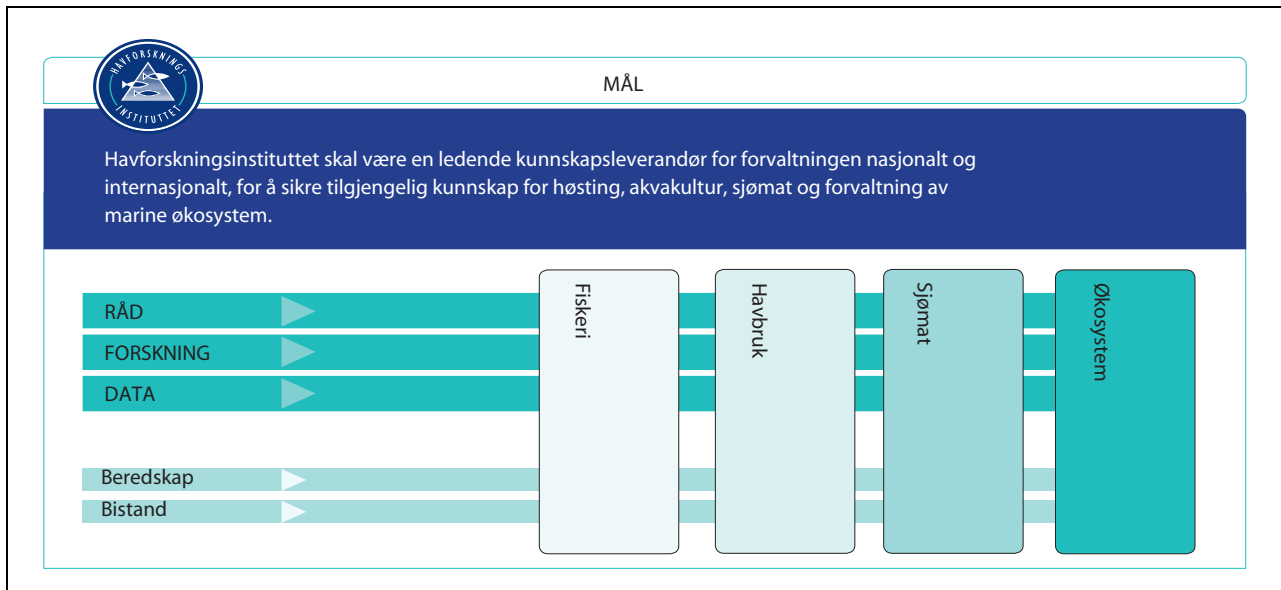
Instituttet har følgende delmål:

- Havforskningsinstituttet skal levere råd og kunnskapsgrunnlag basert på beste tilgjengelige data og forskning.
- Havforskningsinstituttet skal levere internasjonalt ledende forskning.
- Havforskningsinstituttet skal generere, samle, forvalte og gjøre tilgjengelig relevante data av høy kvalitet for forskning, forvaltning og næringsutøvere.

Instituttet har en fri og uavhengig rolle i alle faglige spørsmål. Havforskningsinstituttet bidrar til verdiskaping gjennom sin rolle som data- og kunnskapsleverandør for forvaltning, forskning og næringen. En god dialog og informasjonsutveksling med næringen er viktig for å sikre legitimitet i kunnskapsgrunnlaget og rådgivningen.

Instituttet er organisert som et ordinært forvaltningsorgan og er lokalisert med hovedkontor i Bergen og avdelinger i Tromsø og Arendal. Instituttet disponerte 926 årsverk i 2018. Instituttet forvalter en betydelig del av norsk marin forskningsinfrastruktur i form av laboratorier, fartøy og forskningsstasjoner på Austevoll, Masfjorden (Matre) og Arendal (Flødevigen). Fiskerifaglig senter for utviklingssamarbeid (CDCF) er organisert under Havforskningsinstituttet, men rapporterer til NORAD.

En betydelig del av instituttets aktivitet skjer som en direkte oppfølging av internasjonale og nasjonale forpliktelser i tilknytning til arbeid i Det internasjonale råd for havforskning (ICES), fiske-riavtaler, lovverk og reguleringer for fiskeri- og havbruks- og matforvaltningen, forvaltningsplanarbeid for norske havområder, vannforskriften m.m.

Figur 4.8 Mål og ansvarsområder for Havforskningsinstituttet

Resultater 2018

Havforskningsinstituttet hadde i 2018 disse målene:

- Levere forskningsbaserte råd og tjenester til forvaltningen.

- Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data og kunnskap om sjømat og marine økosystemer.
- Levere internasjonalt ledende forskning.
- Organisasjonsutvikling, effektiv og sikker drift.

Tabell 4.12 Fordeling av ressursbruk på hovedområder og delmål i 2018

	(i 1 000 kroner)			
	Data	Forskning	Råd	Sum
Bærekraftig akvakultur	109 650	121 710	49 608	280 968
Bærekraftig høsting hav	244 790	98 975	67 591	411 356
Bærekraftig høsting kyst	61 726	26 087	20 545	108 358
Marint miljø hav	107 524	74 766	37 422	219 712
Marint miljø kyst	30 017	20 933	12 336	63 286
Marin utviklingsforskning	62 149	98 161	46 174	206 484
Trygg og sunn sjømat	47 962	31 642	19 487	99 091
Sum	663 818	472 274	253 163	1 389 255

Tabellen er basert på Havforskningsinstituttets prosjektreknskap og omfatter om lag 80 pst. av omsetningen til instituttet.

Leverer forskningsbaserte råd og tjenester

Innsatsen innen rådgivning må ses i sammenheng med delmålene for data og forskning, som er kostnadskrevene og nødvendige forutsetninger for rådgivningen. Rådgivningen er knyttet til høsting av levende marine ressurser i havet og langs kysten, havbruk, fiskeernæring og sunn og trygg sjø-

mat, konsekvenser av petroleumsaktivitet og overvåking av det marine miljøet og økosystemer. De største brukerne av instituttets råd er Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og Oljedirektoratet.

Innsatsen innen overvåking og forskning på de kommersielt viktigste fiskebestandene er styrket i 2018, og det samme gjelder overvåking,

forskning og rådgivning innen havbruk. Styrkingen innen havbruk er særlig knyttet til trafikkløst systemet for å regulere produksjonskapasiteten i matproduksjon av laksefisk. Instituttet har styrket innsatsen på næringsstoffer og uønskede stoffer i ny mat fra havet som bl.a. tang og tare.

Forskningsrådets evaluering av primærnæringsinstituttene viser at brukerne til Havforskningsinstituttet har høy grad av tilfredshet med kvaliteten på den faglige rådgivningen.

Tabell 4.13 Ressursbruk – levere forskningsbaserte råd og tjenester¹

(i 1 000 kroner)			
År	Levere råd til forvaltningen basert på beste vitenskapelige kunnskap	Delta i nasjonale og internasjonale fora for forvaltning av fiskeri, havbruk og marint miljø	Sum
2017	125 544	62 457	188 001
2018	171 330	81 832	253 162

¹ På grunn av fusjonen mellom Havforskningsinstituttet er ikke tallene for 2017 og 2018 direkte sammenlignbare.

Levere internasjonalt ledende forskning

Instituttets forskning skal støtte opp under og forbedre rådgivningen. I 2018 har instituttet forsterket forskningen på kystøkologi, særlig som grunnlag for å forstå miljøeffekter av havbruksaktivitet, økt kunnskap om kystnære, høstbare bestander og økt økosystemforståelse. Det er også økt satsing på å forstå effekten av oljeforurensning og seismikk, og undersøkelser av det mesopelagiske⁸ økosystemet.

Gjennom det omfattende økosystemtoktet i Barentshavet er det vist store endringer i hav-

klima og fordeling av arter og samfunn over en kort tidsperiode.

Havforskningsinstituttet har vist hvordan karbohydratrikt matavfall og tang og tare som ikke direkte kan brukes som føringredienser til fisk, ved hjelp av insekter kan omformes til verdifullt protein og være rike kilder til noen mineraler.

Havforskningsinstituttets forskning har gitt opphav til teknologiutvikling og en rekke nyskapende metoder, bl.a. nye avlusningsmetoder og metoder for å unngå lakselus.

Forskningsrådets evaluering av primærnæringsinstituttene viser at Havforskningsinstituttet har høy publisering per forskerårsverk og høy siteringsgrad.

⁸ Dyr som lever mellom 200 og 1 000 meter under vannflaten.

Tabell 4.14 Ressursbruk – levere internasjonalt ledende forskning¹

(i 1 000 kroner)					
År	Kunnskap som grunnlag for råd innen havbruk	Utvikle metoder for måling, bestandsvurdering og forvaltningsrådgivning	Utvikle ny relevant kunnskap om marine økosystemer	Styrke kunnskap om trygg og sunn sjømat i et helkjedeoperspektiv	Sum
2017	96 154	107 936	144 635		348 725
2018	124 708	141 327	172 483	33 757	472 275

¹ På grunn av fusjonen mellom NIFES og Havforskningsinstituttet er tallene fra 2017 og 2018 ikke direkte sammenlignbare.

Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer

Sammen med forskningen utgjør datainnsamlingen det viktigste grunnlaget for rådgivningen fra instituttet. Datainnhenting er basert på omfattende toktaktivitet, måleinstallasjoner, landbaserte eksperimentelle fasiliteter og modellering. Havforskningsinstituttet gjennomførte i 2018

samlet 2 523 fartøydøgn. Fartøytoktdøgn er nokså likt fordelt på egne fartøy og leiefartøy. Økningen i bruk av leiefartøy er i stor grad finansiert av midler fra fiskeriforskningsavgiften, jf. tabell 4.16.

Havforskningsinstituttet har etablert en fireårig rullerende overvåkingsplan som er fulgt opp med en fireårig toktplan for de viktigste overvåkingstoktene og for innleide fartøy. Dette har

skapt bedre forutsigbarhet og effektivitet i toktgjennomføringen.

Instituttet har etablert et nytt laboratorium for å måle og karakterisere mikro- og nanoplast i marine råstoffer.

Som følge av teknologisk utvikling av bl.a. sensorer, er datamengdene som samles inn langt

større enn tidligere. Det arbeides med effektivisering av dataløyper, og det er etablert løsninger for å publisere siterbare datasett. Det er også startet aktiviteter med maskinlæring for å effektivisere og automatisere tolkning av innsamlede data.

Tabell 4.15 Ressursbruk – samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer¹

(i 1 000 kroner)					
År	Kartlegge	Overvåke	Eksperiment, prosessstudier, modellering	Lagre, forvalte og tilgjengeliggjøre data	Sum
2017	120 910	296 519	71 894	60 330	549 653
2018	152 732	334 541	109 397	67 148	663 819

¹ På grunn av fusjonen mellom NIFES og Havforskningsinstituttet er ikke tallene for 2017 og 2018 direkte sammenlignbare.

Tabell 4.16 Aktivitet finansiert av fiskeriforskningsavgiften i 2018

(i 1 000 kroner)	
Aktivitet	Forbruk i 2018
Bestandsovervåking	108 296
Redskapsutvikling	15 706
Observasjonsmetodikk	5 668
Rådgivning	15 078
Fangstsampling (referanseflåten m.m.)	40 080
Økologi	14 559
Trygg og sunn sjømat	15 590
Sum	214 977

Organisasjonsutvikling og effektiv drift

Instituttet skal til enhver tid tilpasse kompetanse, infrastruktur og drift til de mål, oppgaver og rammer som gjelder. Samarbeid om kompetanse og infrastruktur internasjonalt og nasjonalt er viktig for å løse oppgavene effektivt.

Sammenslåingen av Havforskningsinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) har gitt nye muligheter til synergi og fagutvikling. I 2018 er det arbeidet med samordning av metodikk og effektivisering av prøveløyper og laboratoriearbeid. Instituttet har gjennomført et større arbeid med å legge om de administrative og økonomiske systemene.

Det har vært høy toktaktivitet også i 2018 med over 2 500 tokt døgn, om lag halvparten med innleide fartøy. Viktige ombygginger av vannforsyningene til forskningsstasjonene i Austevoll og Matre har i perioder ført til reduksjon i kapasitet. Utnyttelsesgraden for forsøksfasilitetene var 70 pst., som er høyere enn måltallet for 2018.

Instituttets IKT-infrastruktur er avgjørende for lagring, bruk og deling av forskningsdata. I 2018 er det gjennomført vesentlige forbedringer av datalagringsløsningene for å møte krav til sikkerhet og fremtidig økt behov for lagring. Resultatkravene for formidling av data er oppfylt.

Utnyttelsen av timekapasiteten for vitenskapelig ansatte har økt.

Havforskningsinstituttet har videreført og styrket sin satsing på postdoktorstillinger. Satsingen bidrar til å styrke kjerneområdene til instituttet og tilpasse kompetansen til fremtidige behov.

Instituttet har bidratt i arbeidet i ulike prosesser knyttet til utredningen av eventuell samlokalisering med Fiskeridirektoratet i nytt bygg, bl.a. rom- og funksjonsprogram, utstyr og lokalisering.

Oppsummering

Sammenslåingen av Havforskningsinstituttet og NIFES ble gjennomført fra 1. januar 2018, og har så langt vært vellykket.

Det er lagt vekt på at instituttet skal vektlegge helhetlig forskning og rådgivning for bærekraftig forvaltning av ressursene i hele kjeden fra hav til mat. Instituttet har økt innsatsen på overvåking og forskning knyttet til de viktigste kommersielle fiskebestandene, og har økt innsatsen for å redusere usikkerheten i bestandsrådgivningen. Over-

våking, forskning og rådgiving innen havbruk er styrket, med særlig vekt på kunnskapsgrunnlaget for trafikkløssystemet for regulering av produksjonskapasiteten. Økt kunnskap om kystøkologi gir grunnlag for råd om bærekraft i havbruksproduksjon og lokalisering, samt bedre forvaltning av kystressurser og forvaltning av annen menneskelig aktivitet på kysten.

Havforskningsinstituttet har høy publisering per forskerårsverk sammenlignet med andre primærnæringsinstitutter. Sammen med økende antall siteringer og godt gjennomslag på søknader i konkurransearenaer i Norges forskningsråd og EU tyder dette på god kvalitet på instituttets forskning.

For informasjon om tilstanden til de marine ressursene vises det til Havforskningsinstituttets årlige risikovurdering av norsk fiskeoppdrett og oppdateringer av bestandsoversikten. En oversikt over kvoteråd mv. presenteres i den årlige meldingen til Stortinget om Norges fiskeriavtaler og fisket etter avtalene.

Prioriteringer 2020

Tverrfaglig innsats innenfor hele verdikjeden

FNs bærekraftsmål har betydning for vår havforvaltning. Det er viktig å se målet om bærekraftig bruk av hav og marine ressurser i sammenheng med målet om matsikkerhet og ernæring. Utviklingen av marint næringsliv og endringer i det marine miljø medfører at forvaltningen har behov for mer kunnskap om hav- og kystmiljøet, hvordan miljøet påvirker fiskens ernæring og om sjømaten er sunn og trygg.

Økt kunnskap om hav- og kystøkologi – overvåkingssystem for algeoppblomstring mv.

Det er behov for å forbedre overvåkingen av kystsonen og det vitenskapelige grunnlaget for rådgivingen. Økt kunnskap om kystøkosystemene og sammenhenger i mellom hav- og kystøkosystemene vil bidra til bedre rådgiving. Det foreslås å sette av 10 mill. kroner til å styrke dette arbeidet ved å bygge opp ny overvåkingsinfrastruktur vil anvendes til å samle inn data som kan gi informasjon om algeoppblomstringer mv.

Videreutvikle velferdsindikatorer for oppdrett

God fiskevelferd er et viktig mål, og arbeidet med velferdsindikatorer for oppdrettsfisk er en priori-

tert oppgave for instituttet, i samarbeid med Veterinærinstituttet. Instituttene skal videreutvikle indikatorer både for ordinær drift og ved innføring av nye produksjonsformer og teknologi.

Helhetlig vurdering av sjømaten

Fisk og sjømat inneholder viktige og helsebringende næringsstoffer og varierende mengder uønskede stoffer som kan ha negativ effekt på helsen. Nye risikovurderinger tilsier at vi tåler mindre av enkelte miljøgifter som finnes i sjømaten enn vi har trodd, samtidig som sjømaten inneholder viktige helsebringende næringsstoffer som vi finner mindre av i annen mat. Det blir derfor stadig viktigere med oppdatert kunnskap og dokumentasjon av den samlede effekten av sjømatkonsum.

Arbeidet med samlokalisering med Fiskeridirektoratet og planer for fremtidig innretning av forskningsinfrastruktur

Organisasjonsutvikling vil prege Havforskningsinstituttet de nærmeste årene. Det blir viktig å foreta en gjennomgang av behov for og effektiv drift av infrastruktur, samt prioritere oppfølging av arbeidet med eventuell samlokalisering med Fiskeridirektoratet i nye lokaler.

Revitalisere samarbeid om bruk av statens forskningsfartøy

Det vises til omtale under kap. 926.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til lønn, pensjoner og kjøp av varer og tjenester. Det foreslås å bevilge om lag 633,3 mill. kroner i 2020. Av dette utgjør Havforskningsinstituttets andel av finansieringen av Mareano-programmet 23,5 mill. kroner og instituttets finansiering av aktivitet i Norsk nettverk for blåskog utgjør 4 mill. kroner. Øremerkingen til Mareano-programmet foreslås redusert med 12 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2019. Samtidig foreslås det å styrke innsatsen på overvåking av kystøkologien med 10 mill. kroner. Fra 2020 foreslås det å dekke husleiekostnader for Akvariet i Bergen på om lag 4,6 mill. kroner over denne posten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten omfatter bruttoførte utgifter i tilknytning til instituttets eksterne oppdrag og motsvares av tilsvarende oppdragsinntekter under kap. 3923, post 01. Det fremmes forslag om å bevilge 416,6 mill. kroner i 2020. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3923, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1. Videre fremmes det forslag om fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 22 Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres

Det foreslås å bevilge 170 mill. kroner i 2020. Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgifts-

inntektene skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Inntektene fra fiskeriforskningsavgiften varierer med verdien av førstehåndsomsetningen av fisk. Forslag til bevilgning for 2020 samsvarer med prognosene for avgiftsinntektene i 2020. Anslaget er imidlertid usikkert, og regjeringen vil eventuelt komme tilbake til Stortinget med forslag til endring av bevilgningen. Det er store svingninger i verdien av førstehåndsomsetningen av fisk. Usikkert anslag for avgiftsinntektene har de siste årene ført til betydelige overføringer mellom budsjettår. I planleggingen av bruken av midlene tas det høyde for at svingningene i avgiftsinntektene i minst mulig grad skal påvirke aktivitetsnivået.

Bevilgningene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, foreslås å kunne overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 2.

Kap. 3923 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Oppdragsinntekter	352 117	419 163	430 400
	Sum kap. 3923	352 117	419 163	430 400

Post 01 Oppdragsinntekter

Posten omfatter eksterntfinansierte oppdrag og motsvares av utgifter på kap. 923, post 21. Det fremmes forslag om å bevilge 430,4 mill. kroner i

2020. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 923, post 21 og forslag til vedtak II, 1, samt en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 924 Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Tilskudd	16 240	16 000	6 850
	Sum kap. 0924	16 240	16 000	6 850

Vedrørende 2019

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble posten redusert med 9,9 mill. kroner, jf. Innst. 391 S (2018–2019) og Prop. 114 S (2018–2019).

Post 70 Tilskudd

Regjeringen ønsker å videreutvikle et tett samarbeid mellom Norge og andre land i Europa. Dette målet oppnås bl.a. gjennom deltakelse i EU-

programmer og bidrag til Europakommisjonens arbeid med det indre marked.

Årlig medlemskontingent for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet fremdrift under det enkelte program. Kontingenter betales samlet av Utenriksdepartementet, mot senere refusjon fra departementene som er ansvarlige for oppfølgingen av de enkelte programmene.

EØS-EFTA-landene har siden 2004 bidratt med finansiering av Europakommisjonens aktiviteter knyttet til gjennomføring og utvikling av det indre marked. Slike tiltak er positive for verdiskapingen og bidrar til at norsk næringsliv får like gode vilkår som øvrig europeisk næringsliv. Norge deltar i og bidrar med midler til programmer og tiltak for et velfungerende indre marked. Midlene dekker en rekke tiltak for å gjennomgå og utvikle det indre marked og informasjonstiltak rettet mot næringslivet og privatpersoner slik at de lettere kan ta del i de muligheter og rettigheter som finnes.

Norge deltok i EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon (CIP) i perioden 2007–2013. Fra og med 2014 er de innovasjonsrettede tiltakene i CIP flyttet over til EUs store forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020 som koordineres av Kunnskapsdepartementet, jf. omtale under programkategori 17.20.

Resultater 2018

Gjennomføring og utvikling av det indre marked

De totale utgiftene for norsk deltakelse i det indre marked og bidrag til ulike programmer og tiltak som skal forbedre hvordan det indre marked fungerer, var i 2018 på om lag 5,7 mill. kroner. I 2018 var aktivitetene bl.a. knyttet til mer effektiv forvaltning av det indre marked. Videreutviklingen av markedet for tjenester, arbeidet med markedsovervåking og gjennomføring av regelverket for offentlige anskaffelser ble prioritert. Europakommisjonen fortsatte å styrke det administrative samarbeidet i EØS gjennom informasjonssystemet for det indre marked, samtidig med informasjonstiltak for bedrifter og borgere.

EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon (CIP) – delprogram for entreprenørskap og innovasjon

CIP ble delt inn i tre delprogrammer der NFD hadde fagansvaret for entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet (EIP), og deltok i perioden 2007–2013. Utgiftene for allerede igangsatte prosjekter under EIP var i 2018 på om lag 10,3 mill. kroner.

Budsjettforslag

Europakommisjonen forventer å videreføre aktivitetene i 2020 knyttet til gjennomføring og utvikling av det indre marked i tråd med dagens ordning. Midlene finansierer videreutviklingen av det indre markedet for varer og tjenester. Eksempler på aktiviteter vil være studier for å identifisere eksisterende eller potensielle hinder for et velfungerende indre marked innenfor gitte sektorer, støtte til grensekryssende myndighetssamarbeid om tilsyn med varer og støtte til det europeiske akkrediteringssystemet. Samtidig bidrar midlene også til drift og utvikling av hjelpeverktøy i det indre marked, som den uformelle problemløsningsmekanismen SOLVIT, informasjonstjenesten Ditt Europa og myndighetssamarbeidet i informasjonssystemet for det indre marked, IMI. Norsk deltakelse i disse aktivitetene gir norske borgere og bedrifter mulighet til å få kostnadsfri hjelp og rådgivning til å benytte sine rettigheter i det indre marked bedre.

Norsk deltakelse i Entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet under CIP varte fra 2007 til 2013. I årene frem til og med 2018 har bevilgningen dekket utestående utbetalinger til igangsatte prosjekter. Fra og med 2019 er det ikke ventet ytterligere utbetalinger.

Det foreslås også å sette av midler til bl.a. slutføring av ISA-programmet (Interoperability Solutions for EU Public Administrations ferdig i 2015) og til det nye ISA 2-programmet.

De årlige medlemskontingentene for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet fremdrift under det enkelte program. EUs budsjett for 2020 var ikke klart i tide til å justere budsjettforslaget for 2020. Det foreslås derfor en bevilgning på 6,85 mill. kroner i 2020. Dette er en videreføring av revidert budsjett 2019, justert for valutaendringer. Eventuelle endringer i kontingentene vil bli håndtert i revidert budsjett 2020.

Kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	174 624	184 450	168 450
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	118 672	85 683	88 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	850 245	13 000	42 000
	Sum kap. 0926	1 143 541	283 133	298 450

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble post 01 økt med 4 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Kapitlet omfatter drift og bemanning av forskningsfartøyene «Kronprins Haakon», «G.O. Sars», «Johan Hjort», «Kristine Bonnevie», «G.M. Dannevig», «Hans Brattström» og «Dr. Fridtjof Nansen» med tilhørende vitenskapelige instrumenter og utstyr. I tillegg omfatter kapitlet anskaffelse av nytt kystgående forskningsfartøy.

Havforskningsinstituttet eier fartøy sammen med og utfører rederitjenester for en rekke institusjoner, bl.a. Universitetet i Bergen, Norsk Polarinstitutt, Norad/FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og Universitetet i Tromsø. Drift av og investeringer i forskningsfartøy er derfor skilt ut på eget kapittel i statsbudsjettet. Sjøansatte utgjorde 155,9 årsverk i 2018.

Forskningsfartøyene er viktige verktøy for forskning og overvåking av hav- og kystmiljøet, de biologiske ressursene i havet og sammenhengen mellom disse. Fartøyene benyttes også til undersøkelse av geologiske og biologiske forhold på havbunnen. Rederidriften er dermed en sentral del av grunnlaget for en langsiktig forvaltning av våre marine ressurser.

Det er satt følgende mål for driften av forskningsfartøyene:

- Kapasiteten og utstyret på forskningsfartøyene skal utnyttes optimalt, og driften skal være best mulig koordinert og kostnadseffektiv.
- Fartøyene og vitenskapelig instrumentering skal vedlikeholdes og oppgraderes som nødvendig for å tilfredsstille myndighetskrav til sikkerhet for personell og materiell, og beskyttelse av det ytre miljøet.

Bruken av de havgående forskningsfartøyene koordineres gjennom en nasjonal toktkomité, slik at toktene kan ses i sammenheng og personell fra flere institusjoner kan delta på planlagte tokt. Det er også etablert et samarbeid om bruk av kapitalkrevende vitenskapelig utstyr om bord på fartøyene.

Havforskningsinstituttet har bygd opp et betydelig internasjonalt nettverk innen prosjektering, bygging, drift og operasjon av forskningsfartøyer og vitenskapelig instrumentering. Andre land benytter instituttet som rådgiver på dette feltet.

Resultater 2018

Instituttets rederi administrerte og driftet 1 627 tokt døgn i 2018, av dette har 1 184 vært knyttet til instituttets egen aktivitet. De havgående fartøyene har i 2018 gjennomsnittlig vært i drift 260 døgn per år, noe som var i henhold til målet (260). For kystgående fartøy som bare har én besetning, var gjennomsnittlig utnyttelse 155 døgn, noe som var under målet (180).

Det nye isgående forskningsfartøyet «Kronprins Haakon» ble overtatt fra byggeverftet i mars 2018 og døpt i Tromsø 17. november.

Viktige oppgaver i 2018 har vært levering, istester og innfasing av «Kronprins Haakon», i tillegg til garantioppfølging av «Dr. Fridtjof Nansen» og inngåelse av kontrakt for design av nytt kystgående forskningsfartøy.

Design av nytt kystgående fartøy ble levert våren 2019. Havforskningsinstituttet og Norges geologiske undersøkelse er bedt om å vurdere om det bør utformes et fartøykonsept for et kystgående fartøy hvor begge institusjoner er med som brukere.

Prioriteringer 2020

Revitalisere samarbeid om bruk av statens forskningsfartøy

Økt fokus på havforskning har medført at flere universiteter, institutter og andre forskningsinstitusjoner har behov for tilgang til å bruke forskningsfartøyer. Havforskningsinstituttet skal i 2020 ta initiativ til å vurdere hvordan flere aktuelle brukere kan delta i planleggingen av toktaktivitet. Både dagens brukere og eventuelle nye brukere skal involveres i vurderingen på egnet måte.

I tillegg vil arbeidet med anskaffelsen av nytt kystgående forskningsfartøy være en prioritet i 2020.

Budsjettforslag**Post 01 Driftsutgifter**

Posten omfatter lønns- og pensjonskostnader for ansatte på Havforskningsinstituttets rederiavdeling og annet skipspersonell, utgifter til drift og vedlikehold av Havforskningsinstituttets fartøyer. Det foreslås å bevilge 168,45 mill. kroner i 2020.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen gjelder bruttoføring av oppdrag og blir motsvart av inntekter under kap. 3926, post 01

Kap. 3926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Oppdragsinntekter	119 716	85 836	88 150
	Sum kap. 3926	119 716	85 836	88 150

Post 01 Oppdragsinntekter

Posten motsvares av tilsvarende utgifter under kap. 926, post 21 Spesielle driftsutgifter. Det fremmes forslag om å bevilge 88,15 mill. kroner på

Oppdragsinntekter. Utgiftene omfatter lønn og drift av nye «Dr. Fridtjof Nansen» i henhold til trepartsavtalen mellom Norad, FAO og Havforskningsinstituttet, og Universitetet i Bergens andel av drift og lønn for «G.O. Sars», «Kristine Bonnevie» og «Hans Brattström». Posten omfatter også utstyr som omfattes av samarbeidsavtalen mellom Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen. Norsk Polarinstitut og Universitetet i Tromsø sine andeler av lønns- og driftskostnader på «Kronprins Haakon» er også budsjettert på denne posten.

Det foreslås en bevilgning på 88 mill. kroner i 2020. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3926, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Videre foreslås en fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen gjelder bygging av nytt kystgående forskningsfartøy. Det foreslås å bevilge 42 mill. kroner i 2020.

posten i 2020. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 926, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 928 Annen marin forskning og utvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
50	Tilskudd til Veterinærinstituttet	57 547	63 805	65 500
72	Tilskudd til Nofima	98 500	100 846	98 550
	Sum kap. 0928	156 047	164 651	164 050

Post 50 Tilskudd til Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttet er et biomedisinsk beredskaps- og forskningsinstitutt innen fiskehelse, dyrehelse, dyrevelferd og fôr- og mattrygghet. Instituttet bistår myndigheter, produsenter og andre over hele landet i å hindre spredning av smittestoffer og utvikling av sykdom hos dyr og mennesker. Instituttet er nasjonalt referanselaboratorium for listeførte sykdommer og referansesenter for World Organisation for Animal Health (OIE) for sentrale fiske sykdommer, parasitter og epidemiologi/risikovurdering for sykdommer hos akvatiske dyr. Formålet med den nasjonale og internasjonale referansefunksjonen er å bidra til økt kvalitet og sikre laboratorieresultater basert på harmoniserte metoder fra de ulike godkjente laboratoriene.

Veterinærinstituttet er et forvaltningsorgan administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet, jf. omtale i Prop. 1 S (2019–2020) for Landbruks- og matdepartementet, kap. 1112, post 50. Instituttet disponerte 296 årsverk i 2018. Tilskuddet over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett skal bidra til kunnskapsutvikling, kunnskapsformidling og beredskap innen fiskehelse, fiskevelferd og enkelte områder innen sjømattrygghet. Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet har i samarbeid med Veterinærinstituttet utviklet et felles mål- og resultatstyringssystem som ligger til grunn for styringen fra begge departementene. Instituttet har følgende mål:

Hovedmål: God helse hos dyr, fisk og mennesker

Delmål:

- Kunnskapsbasert forvaltning
- God beredskap
- Konkurranseskraftige bionæringer

Hovedmålet tar utgangspunkt i begrepet «én helse», hvor helse hos dyr, planter, miljø og mennesker henger sammen og må ses i sammenheng.

Veterinærinstituttets hovedoppgave innen «én helse» er å generere kunnskap og opprettholde god beredskap mot sykdom som truer helse og velferd til landdyr og fisk, og mot sykdom som kan overføres til mennesker.

Resultater 2018

Utfordringer med fiskehelse og fiskevelferd, bl.a. som følge av ny teknologi og driftsformer, har medført stor etterspørsel etter kunnskap innenfor instituttets kompetanseområde. Tildelingen fra Nærings- og fiskeridepartementet benyttes til forskning, diagnostikk, rådgivning, drift, beredskap og utadrettet/internasjonalt arbeid.

Kunnskapsbasert forvaltning

God fiskehelse og velferd er viktig for å oppnå FN's bærekraftsmål, spesielt knyttet til sammenhengen mellom dyrehelse og klima fordi god dyrehelse gir effektiv ressursutnyttelse.

Instituttet har vurdert sykdomsstatus på akvatiske dyr i oppdrett i 2018 i den årlige fiskehelse-rapporten som oppsummerer status og instituttets vurderinger av fiske sykdommer og parasitter som påvirker oppdrettsfiskens helse og velferd. Generelt vurderer instituttet at dødeligheten for oppdrettsfisk og rensefisk er for høy. Behandling mot lakselus, spesielt mekanisk behandling, er som i tidligere år den største utfordringen for velferden til oppdrettsfisk i Norge i 2018, og viser viktigheten av at teknologiutvikling skjer på biologiens premisser for å ivareta fiskehelse og fiskevelferd. Antibiotikaforbruket i oppdrettsnæringen er fortsatt lavt, men økende. Rensefisk er den arten med flest behandlinger, men økningen er spesielt knyttet til behandling av stor oppdrettsfisk. Veterinærinstituttet har i 2018 levert data om forekomst av sykdom og smittestoffer i fisk. Det er særlig Matilsynet som er bruker av disse dataene. Foruten lakselus er det virussykdommer som preger sykdomsbildet.

Instituttet arbeider med en omlegging av prøveinngang og analyser, både for å få en mer risikobasert prøveinngang og få en god utveksling av data og faglig samarbeid med de private laboratoriene, for slik å styrke den helhetlige overvåkingen av sykdomsutvikling hos oppdrettsfisk både regionalt og nasjonalt.

God beredskap

Det er Mattilsynet som utøver det nasjonale ansvaret for beredskap for fiskehelse og mattrygghet. Veterinærinstituttet har i 2018 levert kunnskapsstøtte og analyser om akutt sykdom, løpende overvåking, regelverksutvikling og kunnskap om mulige nye trusler til Mattilsynet i tråd med bestilling. Instituttet har startet arbeidet med å gjennomgå diagnostiske kriterier, som et ledd i å få bedre prøver og raskere svar, og også forbedret systemet for raskere å rapportere og analysere hendelser til Mattilsynet.

Konkurranskraftige bionæringer

Samhandlingen med næringen skjer hovedsakelig gjennom oppdrag og prosjekter finansiert gjennom Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS (FHF) og direkte gjennom råd og seminarer. Instituttet har en betydelig portefølje finansiert av FHF. Instituttet har i samarbeid med flere andre forskningsinstitutter utarbeidet velferdsindikatorer for fisk. Indikatorene benyttes bl.a. som et verktøy for å vurdere om fisken vil tåle ytterligere belastning, og kan slik sett bidra til å bedre fiskevelferden og redusere dødeligheten ved mekanisk avlusing.

Prioriteringer 2020

Kunnskapsbasert forvaltning

Arbeidet med biosikkerhet er viktig for å styrke kunnskapsgrunnlaget for havbruksforvaltningen. Veterinærinstituttet har et ansvar for å utvikle kunnskapen om fiskevelferd på områder hvor velferd henger tett sammen med fiskehelse. Veterinærinstituttet skal videreutvikle velferdsindikatorer for oppdrettsfisk i samarbeid med Havforskningsinstituttet. Reduksjon av produksjonstap i havbruk skal prioriteres. Dette omfatter også effekten av nye behandlingsmetoder. Instituttet skal øke kunnskapen om de viktigste drivere for sykdomsutvikling i næringen for å redusere sykdomsforekomst og fremme god fiskevelferd.

God beredskap

Instituttet skal videreutvikle systemer for å få raskere og bedre oversikt over og kunnskap om overordnede årsaker og strukturer som bidrar til sykdomsutviklingen i havbruksnæringen og hemmer bærekraftig vekst. Veterinærinstituttet skal videreføre arbeidet med å utvikle nye og mer effektive metoder og rutiner for rask og presis fiskediagnostikk, både av kjente og ukjente/nye sykdommer inkludert antibiotikaresistens. Instituttet skal styrke sin aktivitet innenfor nasjonale og internasjonale referanseoppgaver.

Konkurranskraftige bionæringer

Veterinærinstituttet skal generere allmenn næringsrelevant kunnskap basert på tilgjengelige data og analyser.

Budsjettforslag

Tilskuddet skal dekke oppgaver innen forvaltningsstøtte (forskning, beredskap, diagnostikk, rådgivning og kartlegging av risikofaktorer) vedrørende helse og velferd hos fisk og andre akvatiske dyr og enkelte områder innenfor sjømattrygghet.

Det foreslås en bevilgning på 65,5 mill. kroner i 2020.

Post 72 Tilskudd til Nofima

Nofima AS er et av Europas største næringsrettede forskningsinstitutter som driver forskning og utvikling for havbruksnæringen, fiskerinæringen og land- og havbasert matindustri. Nofimas samfunnsoppdrag er å levere internasjonalt anerkjent forskning og løsninger som gir næringslivet konkurransefortrinn langs hele verdikjeden.

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierandel på 56,84 pst. i selskapet. Selskapet har 390 ansatte, fordelt på lokaliteter i ulike deler av landet. Hovedkontoret ligger i Tromsø.

Nofima blir finansiert ved tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, basisbevilgninger fra Norges forskningsråd, strategiske instituttprogrammer over Landbruks- og matdepartementets budsjett og langsiktige forsknings- og utviklingsprogram tildelt fra Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS (FHF). Nofima får også inntekter gjennom oppdrag fra norsk næringsmiddel- og sjømatnæring, farmasøytisk industri, forvaltning

gen og konkurranseutsatte prosjektbevilgninger fra bl.a. Norges forskningsråd og EU.

Tilskuddet til Nofima skal benyttes til forskning og infrastruktur innenfor fiskeri og havbruk. Forskningsvirksomheten skal fremme økt verdiskaping i sjømatnæringen og skal finansiere aktiviteter innenfor følgende tre hovedområder:

- kunnskapsgrunnlag for å bidra til en effektiv fiskeri- og havbruksforvaltning
- forskning som fremmer bærekraftig verdiskaping i sjømatnæringen
- utvikle og utnytte infrastruktur gjennom kostnadseffektiv drift som muliggjør langsiktig forskning

Resultater 2018

Tabell 4.17 Oversikt over Nofimas bruk av tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet i 2018

	(i 1 000 kr)
Leiekostnader for Havbruksstasjonen	15 588
Husleiestøtte	10 957
Infrastrukturstøtte Sunndalsøra	14 500
Leie avlsstasjon og drift av torskeavlsprogrammet	31 700
Fangstbasert havbruk	4 250
Nasjonalt senter for marin bioprosessering (Biotep)	3 525
Kunnskapsgrunnlag for å bidra til en effektiv fiskeri- og havbruksforvaltning	6 545
Forskning som fremmer bærekraftig verdiskaping i sjømatnæringen	11 435
Sum	98 500

Størstedelen av tilskuddet til Nofima AS anvendes til drift av forskningsinfrastruktur. Det er et mål at infrastrukturen skal gjøres tilgjengelig også for eksterne brukere og driftes mest mulig effektivt.

Havbruksstasjonen i Tromsø eies av Universitetet i Tromsø og Nofima. Selskapet driver tre ulike forskningsanlegg: Fiskehelselaboratoriet, landanlegg og sjøanlegg. I tillegg drifter Havbruksstasjonen Senter for marin akvakultur med to avdelinger.

Forskningsstasjon for bærekraftig akvakultur på Sunndalsøra er et landbasert forskningsanlegg

med ferskvann, sjøvann og resirkulert vann. Hovedaktiviteten ved stasjonen er forskning innen områdene ernæring, fôr og fôring, avl og genetik, nye arter, kvalitet, forebyggende helsearbeid og produksjonsteknologi og miljø. Stasjonen er bl.a. vert for CtrlAQUA, Senter for forskningsdrevet innovasjon innen oppdrett i lukkede systemer. Senteret skal legge grunnlaget for utviklingen av fremtidens lukkede oppdrettskonsepter.

Ved Nasjonalt anlegg for marin bioprosessering, Biotep, kan bedrifter gjennomføre prøveproduksjon knyttet til utvikling av nye metoder for foredling av marint råstoff. Slik produksjon er som regel basert på egne prosesser og teknologi i samarbeid med Nofima.

Det er i 2018 arbeidet med innføring av et digitalt karbestillingssystem som skal bidra til tilrettelegge for mest mulig effektiv bruk av akvakulturstasjonene i Nofima. Man har også gjennomført et mer generelt effektiviseringsprosjekt (LEAN) ved forskningsstasjonen på Sunndalsøra. Prosjektet har gitt betydelig effektiviseringsgevinst, kostnadsbesparing og økt medarbeidertilfredshet. Nofimas styre har vedtatt en rehabiliteringsplan for akvakulturstasjonen på Sunndalsøra som bl.a. innebærer oppgraderinger av to forsøkshaller. Disse vil være ferdig oppgradert i løpet av vinteren 2020. Tiltaket finansieres av Nofima selv.

Nofima arbeider også for å fremme bærekraftig verdiskaping i sjømatnæringen. I 2018 har det vært jobbet målrettet med økt utnyttelse av marint råstoff, både restråstoff fra fiskeri og havbruk, samt råstoff fra nye arter. Det er fokus på områder innenfor mat, fôr, helsekost og kosmetikk. Nofima har også i lang tid forsket på, og dokumentert kvalitet på marint råstoff og studert konsekvens av kvalitet for videre prosessering. Fangst og levendelagring av villfanget råstoff har også vært en vesentlig fagaktivitet hos Nofima. Aktiviteten er basert på det nasjonale kompetansesenteret for fangstbasert akvakultur. Hovedområder for forskningen her er fangst og levendelagring av torsk, med fokus i 2018 på redskap og overlevelse, og dermed fiskens egnethet for korttids eller langtidslagring.

Torskeavlsprogrammet er videreført på et nivå som sikrer og utvikler det avlsmaterialet som er opparbeidet, men det vil ikke bli produsert mer yngel enn det oppdrettsbedriftene har behov for. I henhold til driftsplanen for torskeavlsprogrammet ble det ikke produsert ny generasjon av avlstorsk i 2018, men familieproduksjon av femte generasjon selektert oppdrettsorsk ble gjennomført våren 2019. Det ble likevel produsert torsk yngel

og også torskfamilier til både forskning og næringsutvikling i 2018.

Nofima skal også utføre forskning som bidrar til kunnskapsgrunnlag for en effektiv fiskeri- og havbruksforvaltning. I 2018 har aktiviteten vært tredelt:

- innsamling og tilrettelegging av data
- analyse av den næringsøkonomiske status i næringen
- modellutvikling for å skape et godt kunnskapsgrunnlag for drivere for verdiskaping, sysselsetting og lønnsomhet

Nofima har i 2018 bl.a. oppdatert kunnskapsgrunnlag, analyser og konsekvensvurderinger i forbindelse med oppfølging av NOU 2016: 26 *Et fremtidsrettet kvotesystem*. Videre har det vært arbeidet videre med vurdering av pliktsystemet for trålere, og med analyser knyttet til stortingsmeldingen om bærekraftig havbruk (Meld. St. 16 (2014–2015)). Nofima har også foretatt en gjennomgang og gjort en vurdering av eksisterende kunnskapsgrunnlag for kommersielt torskoppdrett. Selskapet gjennomfører årlig driftsundersøkelser i fiskeindustrien og har vinteren 2018

utarbeidet rapporter til Nærings- og fiskeridepartementet om status i torskfisket. Det er videre gjennomført driftsundersøkelser for fiskeindustrien, og gitt bistand til departementet i forbindelse med utarbeiding av strategi for helårige arbeidsplasser i sjømatindustrien.

Prioriteringer 2020

Nofima skal arbeide videre med å utvikle kostnadseffektiv drift av selskapets forskningsinfrastruktur, med særlig fokus på forskningsstasjonen på Sunndalsøra og Havbruksstasjonen i Tromsø. Nofima skal også prioritere arbeid med å tilrettelegge kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen, i nær kontakt med departementet. Selskapet skal også fortsatt bidra til bærekraftig verdiskaping i sjømatnæringen

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 98,55 mill. kroner i 2020. Dette er en reduksjon på 2,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2019.

Kap. 929 Institutt for energiteknikk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
22	Sikring av atomanlegg, <i>kan overføres</i>	10 000	40 000	
51	Tilskudd til atomforskning, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 900, post 22</i>	178 000	147 000	
70	Tilskudd til drift av atomanlegg			328 150
71	Tilskudd til sikring av atomanlegg			73 100
	Sum kap. 0929	188 000	187 000	401 250

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 22 ble økt med 20 mill. kroner
- post 51 ble økt med 114 mill. kroner

Vedrørende 2020:

Det foreslås å flytte bevilgningen på post 51 til ny post 70 Tilskudd til drift av atomanlegg, og å flytte

bevilgningen på post 22 til ny post 71 Tilskudd til sikring av atomanlegg.

Institutt for energiteknikk (IFE) er et teknisk-industrielt forskningsinstitutt med virksomhet innen bl.a. nukleær forskning, reaktorsikkerhet, digitale systemer, fornybar energi og radiofarmasi. Instituttet er en selveiende stiftelse med om lag 600 ansatte og ca. 1 mrd. kroner i årlig omsetning. IFE eier og drifter Norges to atomreaktorer, i Halden og på Kjeller. Reaktorene ble stengt i 2018 og 2019, men må driftes også i nedstengt tilstand. I Halden er IFE vertskap for Haldenpro-

sjektet, som er et internasjonalt prosjekt innen atomsikkerhet. Inneværende programperiode løper ut 2020.

IFE har en anstrengt økonomi, og staten tok i 2016 ut fra et samfunnsmessig hensyn et medansvar for finansiering av opprydding av atomavfall fra norsk nukleær forskningsvirksomhet. I tillegg har staten fra 2018 gitt bevilgning til drift og sikring av atomanleggene. Som følge av stenging av reaktorene og instituttets økonomiske situasjon gjennomfører IFE høsten 2019 en nedbemanningssprosess.

Nærings- og fiskeridepartementet har innført en formell styringsdialog med IFE knyttet til bevilgningene over departementets budsjett, og departementet utnevner fra og med 2018 IFEs styre. Departementet har i samråd med IFE utarbeidet et mål- og resultatstyringssystem for IFEs nukleære virksomhet. Det nye MRS-systemet gjelder fra og med 2019.

Resultater 2018

IFE har i 2018 opprettholdt drift av Haldenreaktoren i tråd med konsesjonsvilkårene, og kompetansen på anleggene i Halden er blitt opprettholdt. Haldenprosjektet er blitt tilpasset en situasjon uten reaktor i drift. Bevilgningen til sikring har bidratt til tiltak for å styrke sikkerhetsnivået i tråd med de pålegg som er gitt.

Prioriteringer 2020

Nærings- og fiskeridepartementet prioriterer arbeidet med å oppgradere sikringen av atomanleggene til et akseptabelt nivå og å bidra til at kompetansen på de nukleære anleggene ivaretas slik at reaktoren kan dekommisjoneres på en trygg og samfunnsøkonomisk god måte, samtidig som det gjøres nødvendige forberedelser til riving av reaktorene.

Kap. 930 Design og arkitektur Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Tilskudd	70 100	65 043	65 000
	Sum kap. 0930	70 100	65 043	65 000

Budsjettforslag

Post 70 Tilskudd til drift av atomanlegg

Tilskuddet skal dekke drift ved IFEs reaktorer i nedstengt tilstand, videreføring av Haldenprosjektet og forberedelser til dekommisjonering. Det foreslås bevilget 328,15 mill. kroner i 2020. Dette er en økning på 181 mill. kroner sammenlignet med bevilgningen på kap. 929, post 51 i saldert budsjett 2019. Økningen skyldes at det i 2020 vil være kostnader til drift av to atomreaktorer, mens bevilgningen i 2019 bare var knyttet til Haldenreaktoren, samt økte kostnader til vakthold og sikkerhet.

Post 71 Tilskudd til sikring av atomanlegg

Bevilgningen skal dekke oppfølging av sikringsbehovene knyttet til IFEs atomanlegg. Anleggene er underlagt sikkerhetsloven. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) gjennomførte et fellestilsyn med IFEs atomanlegg i Halden og på Kjeller i 2018 som avdekket en rekke avvik. Det foregår et omfattende oppfølgingsarbeid fra IFEs side for å følge opp sikringspåleggene. IFE har i den sammenheng rekruttert personer med særlig kompetanse og satt opp et eget program for systematisk håndtering av sitt sikringsarbeid, hvor prioriteringer foretas fortløpende i dialog med DSA basert på vurderinger av risiko og sårbarhet. Det foreslås bevilget 73,1 mill. kroner i 2020 for å kunne utføre gjenstående investeringer i sikring av anleggene.

Fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell

Statsgarantien for ansvaret foreslås satt til 80 mill. euro, jf. nærmere omtale under kap. 2.5 i del I av proposisjonen og forslag til vedtak IX, 1.

Post 70 Tilskudd

Stiftelsen Design og arkitektur Norge (DOGA) skal fremme forståelse, kunnskap og bruk av design og arkitektur fra et næringsmessig og samfunnmessig perspektiv. Hovedmålet for tilskuddet er at design- og arkitekturdrevet nyskaping skal bidra til å øke samlet verdiskaping. Dette skal gjøres gjennom å øke konkurransevnen i næringslivet, fornye offentlig sektor og være en god design- og arkitekturpolitisk rådgiver for oppdragsgiver.

DOGA jobber aktivt med å utvikle effektive virkemidler for spredning av design- og arkitekturmetodikk og å bli en tydeligere aktør i hele landet.

DOGA hadde per 31. desember 2018 37 årsverk og er lokalisert i Oslo.

Resultater 2018

DOGA mottok om lag 74,3 mill. kroner i offentlige tilskudd i 2018, hvorav 70,1 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementet.

DOGA er en tydelig og relevant samarbeidspartner for øvrig virkemiddelapparat og DOGAs nasjonale rolle er styrket. Andelen av midler til bedriftsprosjekter i Designdrevet innovasjonsprogram (DIP-programmet) har økt. DOGA har utviklet en ny digital formidlings- og læringsplattform som skal bidra til å øke spredningen av design- og arkitekturmetodikk som et innovasjonsverktøy. DOGA samarbeider med Innovasjon Norge om en pilot for å stimulere til økt eksport i ferdigvare-, design- og merkevareindustrien, og har igangsatt et eksportutviklingsprogram rettet mot Tyskland.

For å sikre økt måloppnåelse har DOGA omorganisert virksomheten og utarbeidet en ny intern strategi for å spisse innsatsen mot områdene som gir størst måloppnåelse.

DOGA hadde bred nasjonal tilstedeværelse i 2018 gjennom ulike programmer og prosjekter. Det ble bl.a. igangsatt DIP-prosjekter i syv fylker og tildelt DOGA-merket til aktører i syv fylker. I arbeidet med Nasjonalt veikart for Smartby-utvikling er 15 kommuner, fem fylkeskommuner samarbeidspartnere. Stimulab mottok søknader fra både kommuner og fylkeskommuner i store deler av landet, hvor totalt seks prosjekter fikk prosjektstøtte.

Økt konkurransevne i næringslivet

Designdrevet innovasjonsprogram (DIP) skal stimulere norske bedrifter til økt bruk av design tidlig i innovasjonsprosessen. Programmet støtter prosjekter innenfor alle typer bransjer og samfunnssektorer. Programmet ledes av DOGA i samarbeid med Norges forskningsråd og Innovasjon Norge. Støtte gis for å involvere designere i idéfasen av innovasjonsprosjekter. Tanken er at hvis designere involveres tidlig, er det større sjanse for å utvikle produkter og tjenester som er tilpasset brukerens faktiske behov. Det er fastsatt en rekke tildelingskriterier, bl.a. brukerbehov, designkompetanse, innovasjonsgrad, målbare effekter og at resultatene skal gjøres tilgjengelig. 17 bedrifter fikk til sammen 8,5 mill. kroner gjennom DIP i 2018.

En undersøkelse viser at designbruk i innovasjonsarbeidet øker fra middels til øvre nivå på en rekke aspekter knyttet til design og innovasjon hos bedrifter som har gjennomført DIP-prosjekter, dette knytter seg bl.a. til nye markedsmuligheter og økte inntekter. Målingen dokumenterer også endring i adferd hos deltakende bedrifter eksempelvis knyttet til økt bruk av designmetodikk i nye prosjekter, ved kjøp av designtjenester, ansettelse av designere og hvordan brukerne blir involvert.

DOGA-merket for design og arkitektur er DOGAs anerkjennelse til norske virksomheter og utøvere som utmerker seg gjennom fremragende bruk av design og/eller arkitektur. DOGA-merket hedrer samarbeid mellom virksomheter. Prosjektene viser vellykket bruk av design og arkitektur for å skape innovative løsninger som gir samfunns- og miljømessige og økonomiske verdier. Alle norske virksomheter som har tatt i bruk arkitektur- og/eller designkompetanse i et prosjekt, både i næringslivet og offentlig sektor, kan søke om DOGA-merket.

DOGA forvalter UD's tilskuddsordning for designere og arkitekter. Ordningen skal bidra til at profesjonelle designere og arkitekter får muligheter til å presentere norsk design og arkitektur av høy faglig kvalitet i utlandet. Gjennom å åpne for økt kontakt, samarbeid og kunnskapsformidling mellom fagmiljøer og andre relevante grupper i inn- og utland skal ordningen også bidra til internasjonalisering av norsk design og arkitektur.

Fornye offentlig sektor

DOGA har prioritert prosjekter som tar utgangspunkt i brukernes behov i sitt arbeid med å legge til rette for innovasjon og forbedring av tjenester og prosesser som bidrar til mer effektiv oppgaveløsning i offentlig sektor.

Prøveprosjektet Stimuleringsordningen for innovasjon og tjenestedesign som drives av Difi og DOGA, ble etablert som fast ordning i 2018 under navnet StimuLab. Et prøveprosjekt viste at bruken av tjenestedesign utfordrer etablerte prosesser og rutiner og er et nyttig verktøy i forvaltningen. Et eksempel er prosjektet *Vilkår for førerrett* som har forbedret prosessen med fornyelse av førerrett for personer som trenger en jevnlig vurdering av om de er egnet til å kjøre bil.

Levende lokaler er et prosjekt med formål om å utforske hvordan tomme lokaler i norske sentrumsområder kan aktiveres og bidra til å fremme innovativ byutvikling. Tromsø, Lærdal og Arendal er pilotkommuner, og resultater fra følgeforskning utført av NIBR, viser at prosjektet har bidratt til å fylle alle tomme lokaler i disse sentraene. I tillegg har prosjektet bidratt til at deltakende pilotkommuner og andre berørte aktører tenker nytt om byliv og byutvikling. Prosjektet har også ført til mer samarbeid mellom ulike etater innad i kommunene, eksempelvis mellom byutvikling, næring og kultur.

Gode design- og arkitekturpolitiske råd

DOGA har bygget opp sin rolle som design- og arkitekturpolitisk rådgiver og bidratt med innspill til bl.a. ulike stortingsmeldinger. DOGA har arbeidet med å få en bedre sammenheng mellom strategi og virksomhet, slik at innsatsen prioriteres der den kaster mest av seg.

DOGA har også avsatt egne ressurser til å utvikle og dele kunnskap og analyser som synliggjør design- og arkitekturfagenes rolle i innovasjon og omstilling. For å sikre økt spredning av arkitektur- og designmetodikk har DOGA startet arbeidet med å utvikle en ny digital plattform for designdrevet innovasjon.

Prioriteringer 2020

DOGA skal videreutvikle sin portefølje slik at de mest virkningsfulle aktivitetene prioriteres, i tillegg til å fortsette arbeidet med å dokumentere effekter av arbeidet. DIP skal fortsatt prioriteres. DOGA skal også prioritere arbeidet med å styrke sin nasjonale rolle i dialog med regionale miljøer.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 65 mill. kroner til DOGA i 2020. Tilskuddet skal benyttes til å dekke senterets driftskostnader, de ulike aktivitetene og DIP.

Kap. 935 Patentstyret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	257 710	258 400	283 300
	Sum kap. 0935	257 710	258 400	283 300

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble post 01 økt med 4,5 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Patentstyret behandler søknader om industrielle rettigheter, dvs. patent, varemerke og design i Norge, innvilger slike rettigheter og fører register over dem. I tillegg er etaten et kompetansesenter for immaterielle rettigheter, og skal stimulere til økt beskyttelse og bedre bruk av immaterielle ret-

tigheter. Patentstyret ivaretar også nasjonale og internasjonale forpliktelser bl.a. som følge av norsk medlemskap i Det europeiske patentverket. Patentstyret bistår også ved en rekke frihandelsforhandlinger.

Patentstyrets virksomhet er regulert av *lov om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettigheter* (patentstyrelova) og tilhørende forskrift.

Patentstyret er en del av det norske innovasjonssystemet. Gjennom å legge til rette for at norske bedrifter kan sikre seg inntjening av egen nyskaping, strategisk markedsføring og design

skal etaten bidra til innovasjon og økt verdiskaping.

Patentstyret er lokalisert i Oslo og disponerte 242 årsverk i 2018.

Patentstyrets hovedmål er:

- Større bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomhet fra immaterielle verdier

De tilhørende delmålene er:

- Flere gode rettigheter
- Bedre bruk av immaterielle verdier

Resultater 2018

Håndtering av søknader om patent, varemerke og design utgjør kjernen i Patentstyrets lovpålagte myndighetsoppgaver. Andre pålagte oppgaver er behandling av visse typer klager, regelverksarbeid, internasjonalt arbeid og råd og bistand til departementer.

Patentstyret utfører også informasjonsoppdrag for norsk og utenlandsk næringsliv og gjennomfører aktiviteter for å spre kunnskap om immaterielle rettigheter.

Flere gode rettigheter

Patentstyret skal tildele flere gode rettigheter. For å vurdere om Patentstyret når dette målet skal etaten rapportere på indikatorer og gi støttende analyser innenfor områdene effektivitet, kvalitet og kundetilfredshet i søknadsbehandlingen.

Effektivitet i saksbehandlingen

I 2018 mottok Patentstyret over 20 000 søknader om patent, varemerke og design, hvorav nesten 70 pst. av søknadene kommer fra utenlandske søkere som ønsker rettigheter i Norge. Hoveddelen av disse søknadene er varemerkesøknader.

I første tertial 2018 lanserte Patentstyret en ny søknadsveiviser for varemerker. Målet er å behandle varemerkesøknader som kommer gjennom veiviseren innen tre uker. For andre varemerkesøknader er målet å få avgjort sakene og registrert varemerkene i løpet av tre til seks måneder. Ved utløpet av 2018 var saksbehandlingstiden for varemerkesøknader innlevert via veiviseren ca. tre uker, om lag fem måneder for varemerkesøknader som ble levert direkte til Patentstyret, og ca. åtte måneder for internasjonale utpekinger i Norge via Madrid-protokollen. Madrid-protokollen forenkler søknadsprosessen når man søker varemerkebeskyttelse i mange land samtidig. Saksbehandlingstiden for varemer-

ker har økt på noen områder, først og fremst på grunn av økning i antall søknader. Patentstyret hadde over 2 000 flere saker under behandling i 2018 enn i 2017. Antall varemerkesøknader per årsverk er på om lag samme nivå i 2018 som i 2017.

Patentstyret har som mål at den som søker om registrering av design, skal få avgjort søknaden sin i løpet av tre måneder. I 2018 ble de fleste søknadene behandlet innen to måneder etter at de kom inn til Patentstyret. Antall designsøknader per årsverk er på om lag samme nivå i 2018 som i 2017.

Patentstyret har som mål å vurdere om en patentsøknad er patenterbar innen sju måneder for minst 95 pst. av alle søknadene der Patentstyret er første granskingsmyndighet. Målet ble nådd i 2018. Patentstyret bruker normalt i underkant av 22 måneder på å ferdigbehandle førstesøknader.

Tabell 4.18 Ferdigbehandlede søknader per årsverk brukt på saksbehandling

År	2018
Varemerke	391
Design	535
Patent	71

I 2018 avgjorde Patentstyret noe færre patentsøknader per årsverk enn i 2017. Patentstyret rapporterer at hovedårsaken til dette er at det i 2018 var færre patentsøknader som oppfyller forutsetningene for å kunne gis en forenklet behandling (fast track). Antall patentsøknader under behandling ble likevel redusert med 18 pst. i løpet året. Patentstyret har justert tall for 2016 og 2017 for behandlede søknader per årsverk som følge av endringer i målemetode.

Kvalitet i saksbehandlingen

I kvalitetsmålinger er det ikke avdekket avvik i saksbehandlingen som har ført til feil resultat. Det ble imidlertid avdekket flere forbedringsmuligheter knyttet til saksbehandlingsprosessene, som følges opp.

Antall klager på Patentstyrets avgjørelser til Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR) har ligget mellom 100 og 150 i flere år. I 2018 kom det inn 75 klager. Hoveddelen av klagen gjelder som tidligere år varemerker. Tallet er å anse som lavt når det sammenlignes med det årlige antallet

på avgjørelser som fattes av etaten, på rundt 20 000. En mulig årsak til nedgangen i antall klager i 2018 er at mange saker ble avgjort mot slutten av året, slik at ankefristen løp inn i 2019. I flertallet av klagen ble Patentstyrets opprinnelige avgjørelse opprettholdt.

Kundetilfredshet

Patentstyret gjennomfører årlig kundeundersøkelser blant kunder som har levert søknad om patent, varemerke eller designregistrering. Undersøkelsen viser at kundene i stor grad er godt fornøyd med Patentstyrets tjenester. Resultatene fra kundeundersøkelsene har vært stabile over tid. Etaten når hovedsakelig sitt mål om en gjennomsnittsscore på 3,5 av 4. I 2018 var det noe nedgang i kundetilfredsheten på saksbehandlingen av patenter. Patentstyret vil se nærmere på hva dette skyldes. Etaten ser også på hvordan den på andre områder kan forbedre dialogen med kundene og legge til rette for mer tilgjengelig informasjon.

Bedre bruk av immaterielle rettigheter

Bedre bruk av immaterielle rettigheter innebærer at Patentstyret skal arbeide for at norske bedrifter har tilstrekkelig kunnskap og bevissthet om riktig bruk av immaterielle rettigheter. På den måten vil Patentstyret kunne bidra til norske bedrifters lønnsomhet. Det er utfordrende å måle dette, men etatens bidrag til kompetanseoverføring og bedriftenes modenhet innen immaterielle verdier og rettigheter (IR-modenhet) vil gi verdifulle indikasjoner på effektene av Patentstyrets arbeid for dette målet.

Kompetanseoverføring

Målgruppene for etatens arbeid med kompetanseoverføring er primært universitets- og høyskolesektoren, virkemiddelaktører, næringslivsorganisasjoner, klynger og inkubatorer/næringshager.

I 2018 gjennomførte Patentstyret 25 arrangementer, inkludert seminaret Innovasjonskraft i samarbeid med Norsk Industri og Design og Arkitektur Norge (DOGA). I tillegg er kundekontakt gjennom infosenteret, kundesenteret og saksbehandlere viktige ledd i kompetanseoverføringen. Patentstyrets kundesenter besvarte i 2018

nærmere 12 000 telefonhenvendelser, en økning på 25 pst. fra 2017.

IR-modenhet

Begrepet *IR-modenhet* sier noe om hvor bevisst bedriftene utnytter sine immaterielle rettigheter og verdier. Sentrale størrelser som kan gi en indikasjon på bedriftenes modenhet er bl.a. bruk av forundersøkelser, bruk av Patentstyrets søke- og varslingstjenester og antall norske søknader i andre land.

Antall forundersøkelser levert av Patentstyret er lavere i 2018 enn tidligere år. Det er nedgang på alle tre områder (patent, varemerke og design). De profesjonelle aktørene, dvs. patentfullmektigbyråene, er Patentstyrets største kundegruppe, og det er hos denne kundegruppen det er størst nedgang i bestillinger. Patentstyret vil i 2019 gjennomføre en analyse for å finne årsaker til nedgangen.

I 2017 var antallet søknader om industrielle rettigheter fra norske søkere til utlandet på nytt rekordhøyt (27 214). Antallet søknader levert til utlandet var over fire ganger høyere enn antallet levert av norske søkere til Norge (6 418) i 2017. Tall for 2018 er foreløpig ikke tilgjengelig. At antallet har økt over tid, tyder på økende IR-modenhet.

Prioriteringer 2020

Patentstyret skal i 2020 utvikle etaten videre med sikte på økt digitalisering og ytterligere effektivisering av søknadsbehandlingen. På grunn av økt søknadsinnngang for varemerker er dette en viktig prioritering fremover. Patentstyret skal fortsette arbeidet med å bidra til næringslivets kompetanse på immaterielle verdier og rettigheter, bl.a. gjennom økt målretting av tiltak for å fremme kunnskap og samarbeid med andre aktører i virkemiddelapparatet.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 283,3 mill. kroner i 2020. Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon, andre driftsutgifter og mindre investeringer. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3935, post 04, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 3935 Patentstyret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Inntekter av informasjonstjenester	4 443	5 416	4 700
02	Inntekter knyttet til NPI	3 684	4 599	5 100
03	Gebyrer immaterielle rettigheter	95 115	92 309	96 300
04	Ymse inntekter	655		4 100
	Sum kap. 3935	103 897	102 324	110 200

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det bevilget 4,5 mill. kroner på ny post 04 med tilhørende merinntektsfullmakt mot overskridelse av kap. 935, post 01, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Post 01 Inntekter av informasjonstjenester

Posten omfatter i hovedsak inntekter fra forundersøkelser til primært norske kunder. Dette kan dreie seg om kartlegging av teknikkområder, om oppfinnelser kan patenteres eller varemerker registreres. Det foreslås en bevilgning på 4,7 mill. kroner i 2020.

Post 02 Inntekter knyttet til NPI

Posten omfatter inntekter fra oppdragsvirksomhet utført for Nordisk patentinstitutt (NPI). Det dreier seg om forundersøkelser for utenlandske kunder på patentområdet og granskning av internasjonale patentsøknader fra norske, danske, islandske og

svenske patentsøkere. Det foreslås en bevilgning på 5,1 mill. kroner for 2020.

Post 03 Gebyrer immaterielle rettigheter

Posten omfatter inntekter fra gebyrer knyttet til Patentstyrets saksbehandling. Patentstyrets utgifter til utøvelse av myndighetsrollen går til behandling av patent-, varemerke- og designsøknader og fornyelse av slike rettigheter enkelte andre lov-pålagte oppgaver og utvikling av kunderettede elektroniske tjenester.

Det foreslås en bevilgning på 96,3 mill. kroner i 2020.

Post 04 Ymse inntekter

Posten omfatter tilskudd fra Utenriksdepartementet og andre refusjoner knyttet til bistandsarbeid i utviklingsland som Patentstyret utfører.

Det foreslås å bevilge 4,1 mill. kroner i 2020. I tillegg foreslås en merinntektsfullmakt, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
71	Avgifter immaterielle rettigheter	157 146	154 500	164 300
	Sum kap. 5574	157 146	154 500	164 300

Post 71 Avgifter immaterielle rettigheter

På posten føres inntekter fra avgifter knyttet til Patentstyrets søknadsbehandling. Det foreslås en bevilgning på 164,3 mill. kroner i 2020.

Posten omfatter de årlige fornyelsesavgiftene for å opprettholde beskyttelsen av patenter og fornyelsesavgifter for å opprettholde et varemerke i en ny periode på ti år.

Kap. 936 Klagenemnda for industrielle rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	6 795	8 000	8 150
	Sum kap. 0936	6 795	8 000	8 150

Klagenemnda for industrielle rettigheter er et uavhengig statlig klageorgan som behandler klager på vedtak fattet av Patentstyret. Virksomheten er regulert av *lov om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettar* (patentstyrelova) og tilhørende forskrift.

Klagenemnda er lokalisert i Oslo og sekretariatet utgjorde om lag fem årsverk per 1. mars 2019. De fleste klagesakene behandles av paneler satt sammen av deltakere fra nemnda og eksterne eksperter. Det er totalt rundt 25 eksterne eksperter tilknyttet nemnda, fordelt på teknisk og juridisk område. Departementet utnevner de eksterne ekspertene for perioder på tre år av gangen, etter forslag fra nemnda.

Det overordnede formålet med Klagenemnda er å behandle klager på endelige vedtak fattet av Patentstyret etter patent-, varemerke- og design-

loven. Dette vil i hovedsak si avslag på og innvilgelse av søknader om patenter og varemerker, og i tillegg etter lov om planteforedlerrettigheter, foretaksnavneloven og edelmetaloven. Dette skal skje på en enkel, rask og billig måte sett i forhold til domstolsbehandling. Klagenemndas to delmål er å bidra til økt rettssikkerhet på området industrielle rettigheter og å være en anerkjent instans innenfor industrielle rettigheter.

Resultater 2018*Økt rettssikkerhet på området industrielle rettigheter*

For å kunne vurdere måloppnåelse innenfor delmålet skal nemnda rapportere på indikatorer relevant for balansen mellom antall nye og antall ferdigbehandlede saker, effektiv saksbehandling og kvalitet i saksbehandlingen.

Tabell 4.19 Saksinnang og saksbehandling i 2018

	Antall nye saker	Antall ferdigbehandlede saker
Patent	10	17
Design	60	80
Varemerke	0	0
Foretaksnavn	5	3

Nemnda behandlet i 2018 flere patentsaker enn i det som kom inn, og klarte å ferdigbehandle alle restanser.

Klagenemnda har i 2018 avholdt muntlige forhandlinger i tre saker. Antallet muntlige forhandlinger synes uansett å ligge på et fornuftig nivå ut fra hensynet til effektivitet og behovet for å gi partene anledning til å bli hørt. I 2018 innkam det totalt seks søksmål mot Klagenemndas avgjørelser. Antall søksmål fremmet mot nemnda sine avgjørelser må anses som lavt.

Klagenemnda skal være en anerkjent instans innenfor industrielle rettigheter

For å kunne vurdere måloppnåelse innenfor delmålet skal nemnda rapportere på relevante indikatorer for hvorvidt nemnda følger utviklingen innenfor sitt fagfelt nasjonalt og internasjonalt, spesielt i EØS-området, og om nemnda sikrer faglig kvalitet og kompetansespredning på området industrielle rettigheter. Det betyr i hovedsak innsikt i hva som skal til for å kunne få innvilget og opprettholde ulike typer industrielle rettigheter.

Nemnda deltok i 2018 på både nasjonale og europeiske faglige fora og videreutdanningstiltak for egne ansatte og eksterne medlemmer. I tillegg

bidro nemnda aktivt til kompetansespredning på fagområdet sitt i form av bl.a. foredrag, gjennom nemndas nettside og Meklingsnemnda for arbeidstakeroppfinnelser sin nye nettside.

Vurdering av måloppnåelse

Departementets vurdering er at Klagenemnda for industrielle rettigheter nådde sine mål i 2018. Departementet mener Klagenemnda har etablert

og opprettholdt en forsvarlig og effektiv virksomhet, og er anerkjent av brukerne.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 8,15 mill. kroner i 2020. Posten omfatter lønns- og pensjonsutgifter og kjøp av varer og tjenester.

Kap. 3936 Klagenemnda for industrielle rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Gebyrer	343	716	735
	Sum kap. 3936	343	716	735

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrer fra bedrifter og personer som klager på Patentstyrets avgjørelser ved behandling av søknader om patent, varemerke, design og etter edelmetalloven, samt klager på avgjørelser om planteforedlerrettigheter og fore-

taksnavn fattet av henholdsvis Plantesortsnemnda og Foretaksregisteret. Klagegebyrene er satt lavere enn kostnaden med å behandle klagen, for at terskelen for å klage på vedtak ikke skal være for høy.

Det foreslås en bevilgning på 735 000 kroner for 2020.

Kap. 2421 Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
50	Innovasjon - prosjekter, fond	533 381	507 746	495 000
51	Tapsavsetning, såkornfond og koinvesteringsfond	44 625		
53	Risikoavlastning, såkornfond og koinvesteringsfond	22 500		
70	Basiskostnader	166 267	169 469	169 450
71	Innovative næringsmiljøer, <i>kan overføres</i>	94 526	123 271	97 450
72	Innovasjonskontrakter, <i>kan overføres</i>	323 136	328 732	328 750
74	Reiseliv, profilering og kompetanse, <i>kan overføres</i>	524 908	555 285	480 000
76	Miljøteknologi, <i>kan overføres</i>	469 451	565 500	565 500
77	Tilskudd til pre-såkornfond	49 300	50 000	
78	Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	3 400	3 399	3 400
80	Næringstiltak Svalbard	4 390		2 000
90	Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	47 400 000	53 800 000	58 900 000
95	Egenkapital, såkornfond og koinvesteringsfond	127 500		
	Sum kap. 2421	49 763 384	56 103 402	61 041 550

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gitt en bevilgning på post 80 med 3,2 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Vedrørende 2020:

Midler fra følgende poster foreslås overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i forbindelse med at oppdragsgiveransvaret overflyttes til fylkeskommunene:

- post 50 er redusert med 38,3 mill. kroner (til fase 1 av etablerertilskudd, markedsavklaring)
- post 71 er redusert med 10,8 mill. kroner (til bedriftsnettverk)
- post 74 er redusert med 5,3 mill. kroner (til mentortjenesten)

Videre er post 77 foreslått redusert med 50 mill. kroner, til 0, og overført til Investinor AS, til risikokapital på kap. 950, post 54.

Om Innovasjon Norge

Innovasjon Norge er statens og fylkeskommunenes virkemiddel for å realisere verdiskapende næringsutvikling i hele landet.

Innovasjon Norges hovedmål er å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, og utløse regionenes næringsmessige muligheter. Av hovedmålet er det utledet tre delmål:

- flere gode gründere
- flere vekstkraftige bedrifter
- flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge er organisert som et særlovsselskap. Selskapets styre har et selvstendig ansvar for selskapets virksomhet og resultatene som oppnås. Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet eier 51 pst. av selskapet, mens fylkeskommunene til sammen eier 49 pst. I tillegg til hovedkontoret i Oslo har Innovasjon Norge 19 kontorer over hele landet og 30 utenlandskontorer fordelt på 27 land. Ved utgangen av 2018 disponerte selskapet 699 årsverk, fordelt med 274 ved distriktskonto-

rene, 149 ved utenlandskontorene og 276 ved hovedkontoret.

Innovasjon Norge forvalter virkemidler innenfor finansiering, kompetanse, profilering, nettverk og rådgiving. Selskapet skal kombinere virkemidler ut fra den enkelte kundes behov og har frihet til å utforme og prioritere virkemidler innenfor gitte budsjettrammer. I tillegg skal selskapet forvalte virkemidlene i overensstemmelse med EØS-regelverket og føringer gitt i lov om Innovasjon Norge, gjennom Stortingets behandling av årlige budsjettproposisjoner og gjennom oppdragsbrev og øvrige føringer fra oppdragsgiverne.

I 2014 sendte eierne et brev til styret i Innovasjon Norge som en oppfølging av Meld. St. 22 (2011–2012) *Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF*. Brevet skulle, i tråd med meldingen, styrke oppfølgingen av selskapet på strategisk viktige områder i tidsavgrensede perioder. I meldingen varslet regjeringen at eierne særlig ville følge opp selskapets rolle som faglig kompetent rådgiver for eiere og oppdragsgivere, selskapets internasjonaliseringsevne, forenkling av selskapets tjenesteportefølje og selskapets møte med kundene. I ettertid har eierne og styret hatt dialog om erfaringene med et slikt eierforventningsbrev, og det er konkludert med at eventuell videre oppfølging av særskilte områder skal skje innenfor rammene av den ordinære eierdialogen og eierstyringen.

Virkemidler i Innovasjon Norge på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett

Bedriftsnettverk er et tilbud til små og mellomstore bedrifter som ønsker å etablere forpliktende samarbeid. Etter et vellykket forprosjekt kan deltakerbedriftene i et bedriftsnettverk gå videre til andre tjenester som omfattes av Program for klyngeutvikling. Ordningen foreslås fra 2020 overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i forbindelse med at oppdragsgiveransvaret foreslås overflyttet til fylkeskommunene.

Bioøkonomiordningen er en finansiell støtteordning som skal legge grunnlag for økt verdiskaping i biobaserte næringer gjennom en markedsorientert og bærekraftig utnyttning av bioressursene, herunder innovativt bruk av tre.

Eksport og internasjonalisering. Innovasjon Norge tilbyr ulike rådgivnings- og kompetansetjenester for å bistå norske bedrifter i å eksportere sine varer og tjenester til utlandet. Gjennom sitt nettverk av kontorer i utlandet tilbyr selskapet bl.a. internasjonal markedsrådgivning og formidler informasjon til norsk næringsliv om markeds-

og konkurranseforhold. Innovasjon Norge organiserer også næringslivsdelegasjoner og norsk deltakelse på viktige internasjonale messer.

Etablerertilskuddsordningen skal støtte gründere som har nye ideer med stort vekstpotensial. Tilskuddet kan brukes til å utvikle egen kompetanse, kjøpe kompetansetjenester av andre, tilpasse produktet eller tjenesten til markedet eller som sikkerhet for å innhente mer kapital. Etablerertilskudd gis i to faser; til markedsavklaring og til kommersialisering. Maksimalt tilskudd for begge fasene er på til sammen om lag 700 000 kroner per prosjekt. Midlene tilhørende fase 1 av ordningen foreslås fra 2020 overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i forbindelse med at oppdragsgiveransvaret overflyttes til fylkeskommunene.

Innovasjonskontrakter (tidligere kalt FoU-kontrakter) er tilskudd til forsknings- og utviklings-samarbeid mellom en leverandørbedrift og offentlig eller privat kunde. Formålet med samarbeidet skal være å utvikle et nytt produkt eller en ny løsning som ikke tilbys i dagens marked.

Innovasjonslån kan benyttes til delfinansiering av investeringsprosjekter som handler om nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling, hvor det er vanskelig å finne tilstrekkelig risikovilje for gjennomføring i det private kredittmarkedet. Lånene skal stimulere til utvikling av innovative vekstbedrifter.

Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa skal fremme nærings-samarbeid mellom Norge og Russland, andre land som tidligere var republikker i Sovjetunionen og land i Sentral- og Øst-Europa som ikke er medlemmer av EU. Investeringsfondet kan nå også gjøre investeringer i selskaper og fond lokalisert i Nordland, Troms og Finnmark dersom dette bidrar til å oppnå formålet.

Kompetanse og rådgiving. Innovasjon Norge tilbyr ulike kompetansetiltak for etablerere, ansatte og ledere i bedrifter, styremedlemmer eller ulike aktører og interessenter i regionale næringsutviklingstiltak. Selskapet tilbyr også rådgiving til enkeltbedrifter og grupper av bedrifter. Tilbudene skal bidra til å få frem flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Midler tilhørende Mentor-tjenesten, som tilbyr personlig veiledning og oppfølging til gründere i oppstartsfasen, foreslås fra 2020 overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i forbindelse med at oppdragsgiveransvaret overflyttes til fylkeskommunene.

Landsdekkende garanti kan tilbys i forbindelse med driftskreditt eller investeringslån, primært til

Boks 4.1 Innovasjon Norges mål- og resultatstyringssystem

Mål- og resultatstyringssystemet setter overordnede mål og indikatorer for Innovasjon Norges virksomhet og gir sammen med støttende analyser og evalueringer en indikasjon på om selskapet når sine mål. Det kan også være et verktøy for å utvikle bedre og mer treffsikre virkemidler.

Metode

Måloppnåelse for delmålene er en indikator på om hovedmålet nås. Hvert av selskapets delmål har et sett styringsindikatorer til å vurdere måloppnåelse. Effektindikatorerne skal vise virkninger som søkes oppnådd på lengre sikt, knyttet opp mot selskapets overordnede målsettinger. Resultatindikatorerne skal vise virkninger som Innovasjon Norge søker å påvirke direkte, og som kan måles raskere. Resultater har som regel en nær sammenheng med Innovasjon Norges bidrag, mens effekter ofte er påvirket av flere andre utenforliggende forhold. Det kan derfor være krevende å vurdere hvor stor betydning

selskapets innsats har hatt for de effektene som måles.

Innovasjon Norges mål- og resultatstyringssystem ble operasjonalisert av Statistisk sentralbyrå (SSB) og metoden er dokumentert og offentlig tilgjengelig i SSB-rapport 2015/35 *Effect on firm performance of support from Innovation Norway*. Metoden går ut på å sammenligne indikatorerne for bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge med en gruppe av likeartede foretak som ikke har fått støtte. Resultatindikatorerne hentes fra Innovasjon Norge og fra kundeundersøkelser utført av Oxford Research. I tillegg suppleres effekt- og resultatindikatorerne med støttende analyser bestående av indikatorerne lønnsomhetsvekst og vekst i sysselsetting.

Samfunnsøkonomisk analyse AS (SØA) overtok i 2018 oppdraget etter SSB. SØA benytter samme metode som SSB, men har noe ulikt datagrunnlag bl.a. i utvelgelsen av kontrollgruppen. Dette påvirker følgelig også årets resultater.

Tabell 4.20 Styringsindikatorer knyttet til delmålene

Delmål	Flere gode gründere	Flere vekstkraftige bedrifter	Flere innovative næringsmiljøer
Effektindikatorer	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i verdiskaping Overlevelsesrate	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i verdiskaping	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i verdiskaping
Resultatindikatorer	Utvikling i utløsningsgrad Utvikling i Innovasjon Norges bidrag til kompetanse Innovasjonsnivå i prosjektene Risikovurdering i prosjektene	Utvikling i utløsningsgrad Utvikling i Innovasjon Norges bidrag til kompetanse Innovasjonsnivå i prosjektene Driftsrisiko i bedriftene	Samarbeid innad i næringsmiljøet og med eksterne bedrifter og kunnskapsmiljøer Mobilisere deltakere i næringsmiljøer

Indikatorerne legges også til grunn ved vurdering av måloppnåelse for hver enkelt av Innovasjon Norges virkemidler. Det fremgår av postomtalene hvilke delmål den enkelte ordningen skal bidra til å oppnå. Prosjektene som støttes,

skal være samfunnsøkonomisk lønnsomme, og bidraget fra Innovasjon Norge skal være utløsende for prosjektet.

små og mellomstore bedrifter som har utfordringer med finansiering grunnet manglende pantsikkerheter.

Lavrisikolån gis i hovedsak til prosjekter sammen med lån fra private banker på markedsmessige vilkår. Lavrisikolån brukes til å delfinansiere investeringer i bygninger, driftsutstyr, fiskefartøy og til investeringer i landbruket. Lånene bidrar til å utløse annen finansiering og er orientert mot de deler av markedet hvor konkurransen er moderat eller begrenset.

Miljøteknologiordningen gir tilskudd til pilot- og demonstrasjonsprosjekter for å bidra til kommersialisering av innovative løsninger basert på miljøteknologi. Ordningen skal bidra til flere vekstkraftige bedrifter.

Pre-så Kornfond skal delfinansiere og utløse privat investeringskapital til innovative bedrifter yngre enn fem år. Hver bedrift kan motta inntil 3 mill. kroner i tilskudd gjennom fondet. Private investorer, primært forretningsengler, skal delta med minst 50 pst. av kapitalen som investeres i hver enkelt bedrift. Innovasjon Norges rolle overfor de eksisterende pre-så Kornfondene foreslås overført til Investinor i 2020, og formålet med ordningen blir da videreført i et nytt investeringsmandat for Investinor. Se nærmere omtale under programkategori 17.40.

Profilering. For å stimulere til økt verdiskaping i reiselivsnæringen innenfor bærekraftige rammer skal Innovasjon Norge bl.a. bidra til å profilere Norge som helårlig reisemål. Selskapet skal også profilere norsk næringsliv i utlandet og Norge som et attraktivt land å gjøre investeringer i.

Program for klyngeutvikling (Norwegian Innovation Cluster) skal bidra til å forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer gjennom økt samspill og samarbeid i

næringslivet, og mellom næringsliv, kunnskapsmiljøer og offentlige utviklingsaktører.

Så Kornfondordninger skal bidra til å utløse privat kapital til investeringer i tidlig fase. Fondene skal tilby risikovillig kapital og relevant kompetanse. Fondene er privat drevet, og staten bidrar gjennom ansvarlige lån (fond opprettet i 2005 eller tidligere) eller egenkapital (fond opprettet i 2014 og senere) og risikoavlastning. Innovasjon Norges rolle overfor de eksisterende så Kornfondene foreslås overført til Investinor i 2020, med unntak av administrasjonsstøtte til distriktsrettede så Kornfond under post 78. Formålet med ordningen foreslås videreført gjennom endringer i investeringsmandatene for Investinor fra 2020. Se nærmere omtale under programkategori 17.40.

Tilskuddsfond for næringssamarbeid med Nord-vest-Russland bidrar til å tilrettelegge kommersielle prosjekter av stor betydning for næringssamarbeidet med regionen.

Krav i statsstøtteregulverket – gruppeunntaket

Støtte som gis under ordninger som er innmeldt til ESA (EFTA Surveillance Agency) under det alminnelige gruppeunntaket (GBER) må gis i henhold til de spesifikke kravene som gjelder for den enkelte ordning.

Resultater 2018

Fordeling av midler

Tabell 4.21 viser fylkesvis fordeling av Innovasjon Norges tilsagn om tilskudd, lån og garantier over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Figur 4.9 viser hvordan disse midlene fordeler seg på ulike sektorer.

Tabell 4.21 Geografisk fordeling av tilsagn over NFDs budsjett i 2018

	Tilskudd, innovasjonslån og garantier		(i 1 000 kr)	
			Lavrisikolån	
Østfold	78 085	3,0 pst.	29 590	1,0 pst.
Akershus	185 483	6,0pst.	3 600	0,0 pst.
Oslo	299 248	13,0 pst.	2 100	0,0 pst.
Hedmark	41 486	2,0 pst.	64 995	3,0 pst.
Oppland	59 186	3,0 pst.	41 095	2,0 pst.
Buskerud	55 879	2,0 pst.	16 465	1,0 pst.
Vestfold	88 759	4,0 pst.	38 000	2,0 pst.
Telemark	49 570	2,0 pst.	21 660	1,0 pst.
Aust-Agder	67 047	3,0 pst.	7 130	0,0 pst.
Vest-Agder	93 082	4,0 pst.	90 600	4,0 pst.
Rogaland	234 483	10,0 pst.	148 330	6,0 pst.
Hordaland	330 206	15,0 pst.	265 790	11,0 pst.
Sogn og Fjordane	54 475	2,0 pst.	207 960	8,0 pst.
Møre og Romsdal	197 489	9,0 pst.	674 070	27,0 pst.
Trøndelag	287 974	13,0 pst.	174 371	7,0 pst.
Nordland	64 685	3,0 pst.	379 710	15,0 pst.
Troms	20 139	1,0 pst.	200 726	8,0 pst.
Finnmark	16 315	1,0 pst.	133 801	5,0 pst.
Svalbard	800	0,0 pst.	0	0,0 pst.
Flere fylker/utland	72 221	3,0 pst.	0	0,0 pst.
Totalt	2 246 199		2 499 993	

Kilde: Oppdragsgiverrapport fra Innovasjon Norge 2018

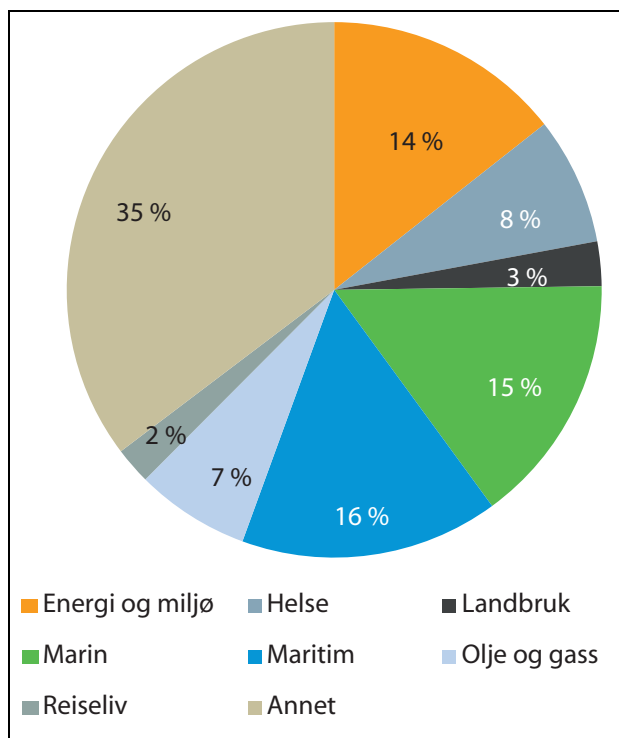
Innovasjon Norges ordninger som finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, har i hovedsak ingen føringer knyttet til geografi eller sektor.

Den landsdekkende lavrisikolåneordningen er åpen for alle næringer, men en stor andel går til investeringer i fiskefartøyer og i landbruket. Lavrisikolån gis i hovedsak på markedsmessige vilkår sammen med lån fra private banker.

Rapportering på Innovasjon Norges ordninger der det ikke gis årlige bevilgninger, dvs. såkornfond og andre fondsordninger, er ikke inkludert.

Effekter for hele selskapet

I 2018 ble det bevilget til sammen 4,1 mrd. kroner til Innovasjon Norge over budsjettene til flere departementer og fylkeskommuner. I tillegg disponerte selskapet rammer for nye utlån på til sammen ca. 3,4 mrd. kroner, hvorav 2,5 mrd. kroner til landsdekkende lavrisikolån og 900 mill. kroner til landsdekkende innovasjonslån. Innovasjon Norge disponerte også en ramme for landsdekkende garantier på totalt 80 mill. kroner i nye garantier i 2018. I tillegg gir selskapet tilsagn om distriktsrettede lån og garantier på oppdrag fra fylkeskommunene. I fjor ga selskapet tilsagn om

Figur 4.9 Tilsagn om tilskudd, innovasjonslån og garantier i 2018 over NFDs budsjett, fordelt på sektorer

372 mill. kroner i distriktsrettede risikolån og 2 mill. kroner i distriktsrettede garantier.

Den etterfølgende resultatrapporteringen er i hovedsak basert på mål- og resultatstyringssystemet for selskapet, jf. beskrivelse i boks 4.1.

- *Høyere omsetningsvekst:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt nær 9,4 prosentpoeng høyere årlig vekst i omsetning enn sammenligningsgruppen.
- *Høyere produktivitsvekst:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 3,0 prosentpoeng høyere årlig vekst i produktivitet enn sammenligningsgruppen.
- *Høyere vekst i verdiskaping:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 6,7 prosentpoeng høyere årlig vekst i verdiskaping enn sammenligningsgruppen.

snitt 6,7 prosentpoeng høyere årlig vekst i verdiskaping enn sammenligningsgruppen.

Effekter og resultater for oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet

Innovasjon Norge ga i 2018 tilsagn om tilskudd, lån og garantier for totalt 4,8 mrd. kroner over NFDs budsjettposter. I dette beløpet er lavrisikolån på 2,5 mrd. kroner medregnet. Av dette gikk 1,2 mrd. kroner (25 pst.) til gründere, definert som bedrifter ikke eldre enn tre år, og 2,9 mrd. kroner (60 pst.) til mer etablerte bedrifter. I tillegg gikk 0,5 mrd. kroner til personkunder⁹ og 0,1 mrd. kroner til annet/uspesifisert. 182,8 mill. kroner (4 pst.) gikk til bl.a. tilsagn til klynger og bedriftsnettverk.

Tabell 4.22 viser differanser i ulike effektindikatorer for bedrifter støttet av Innovasjon Norge sammenlignet med likeartede foretak i samme periode som ikke mottok støtte. Tallene representerer forskjell i vekst målt i prosentpoeng. Både addisjonalitet (i hvilken grad støtten er utslagsgivende for at prosjektene realiseres) og innovasjonshøyde i prosjektene holder seg på et stabilt høyt nivå på linje med fjoråret. Addisjonaliteten har ligget stabilt på opp mot 70 siden 2009, og er i 2018 målt til 75 pst. Andel prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå ligger stabilt på rundt 80 pst. Innovasjon Norge har gjennom samarbeidet med Det europeiske investeringsfondet (EIF) de siste par årene opprettholdt et høyere nivå på innovasjons-/risikolån enn før 2017. Videre har Innovasjon Norge i 2018 fulgt opp intensjonene i regjeringens eksportstrategi med mål om å bidra til å øke eksporten fra eksisterende bedrifter og diversifisere økonomien. Selskapet har i 2018 opplevd en økende interesse fra etater, kommuner og fylkeskommuner over hele landet for finansieringsordningen og arbeidsmetoden Offentlig-Privat Innovasjonspartnerskap.

⁹ Personkunder er kunder registrert med personnummer, ikke organisasjonsnummer. Det gjelder bare 208 lavrisikolånekunder under NFD-oppdragene.

Tabell 4.22 Estimerte effekter fra 2018-rapporteringen for alle Innovasjon Norges delmål – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikatorer		
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet
Selskapets samlede virkemidler (alle departementer)	9,4 ¹	6,7 ¹	3,0 ¹
Tilskudd, innovasjonslån og garantier («Innovasjonsoppdraget» NFD)	12,8 ¹	7,8 ¹	4,4 ²

¹ Statistisk signifikant på 1 pst.-nivå. Dette betyr at det er mindre enn 1 pst. sannsynlighet for at forskjellen mellom gruppene er tilfeldig.

² Statistisk signifikant på 5 pst.-nivå. Dette betyr at det er mindre enn 5 pst. sannsynlighet for at forskjellen mellom gruppene er tilfeldig.

Resultater og effekter suppleres med noen støttende analyser for å gi bedre innsikt og forståelse for de ulike virkemidlene. Følgende supplerende analyser er gjennomført for NFDs virkemidler:

- *Høyere sysselsettingsvekst:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 2,6 prosentpoeng høyere årlig vekst i antall ansatte enn sammenligningsgruppen.
- *Bedre utvikling i lønnsomhet:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har en lønnsomhet som ligger 0,3 prosentpoeng høyere enn sammenligningsgruppen.

Effekter på delmål nivå

Delmål 1: Flere gode gründere

Innovasjon Norge skal stimulere gründere og oppstartsbedrifter til å utnytte sine muligheter for

vekst. Med gründere menes i denne rapporteringen foretak yngre enn tre år. Målet er ikke å etablere flest mulig bedrifter, men at flest mulig lovende nyetableringer utnytter sitt vekstpotensial. Selskapet prioriterer tre innsatsområder:

- Flere globale gründere
- Flere levedyktige oppstartsbedrifter
- Mer attraktivt å være gründer

Effektindikatorer

Tabell 4.23 viser at det er statistisk signifikante effekter for gründere som mottok tilskudd, innovasjonslån eller garantier fra Innovasjon Norge, finansiert av NFD.

Tabell 4.23 Effektindikatorer for gründere finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (i prosentpoeng)

	Effektindikatorer		
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet
Gründere som mottok tilskudd, innovasjonslån eller garantier	23,6 ¹	17,3 ¹	12,3 ¹

¹ Statistisk signifikant på 1 pst.-nivå. Dette betyr at det er mindre enn 1 pst. sannsynlighet for at forskjellen mellom gruppene er tilfeldig.

Resultatindikatorer

Innovasjon Norges støtte er utløsende dersom prosjektet eller aktiviteten ikke ville blitt gjennomført i samme grad uten støtten. Ifølge kundeundersøkelsen har andelen gründere som rapporterer at støtten i høy grad var utløsende for prosjektet, vært stabilt høy de siste årene. I 2018 rapporterer 74 pst. at støtten fra Innovasjon Norge

har vært helt utslagsgivende for at prosjektet ble gjennomført, og ytterligere 24 pst. at støtten var delvis utslagsgivende. Kundeundersøkelsene viser at mer enn seks av ti gründere som har fått støtte fra Innovasjon Norge, opplever at prosjektet de fikk støtte til, bidro til å løfte deres kompetanse. Videre viser analysene at 88 pst. av gründerprosjektene som mottok støtte, bidrar til inno-

vasjon som representerer noe nytt internasjonalt (mot 90 pst. i 2017).

Risikoen i prosjektene som mottar støtte, skal normalt være høy. For prosjekter som mottok støtte fra Innovasjon Norge finansiert av NFD, hadde 60 pst. høy risiko i prosjektet. 40 pst. av prosjektene hadde normal risiko. Risikoprofilen blant gründere som mottok støtte, har vært relativt stabil med rundt 60 pst. som hadde høy risiko de siste fire årene.

Økt tilgang på risikokapital

I 2018 fikk gründere og oppstartsbedrifter styrket tilgang på risikokapital fra Innovasjon Norge gjennom økt bruk av innovasjonslån og økte rammer for det nye virkemidlet oppstartslån. Dette har bidratt til å øke tilgangen til risikokapital til innovative investeringer for vekst og omstilling, i tråd med prioriteringer i oppdraget fra Nærings- og fiskeridepartementet. Det har også vært en høyere utbetaling fra EUs programmer til norske bedrifter enn før. Nærmere 50 norske bedrifter hentet hjem 400 mill. kroner fra European Innovation Council under Horisont 2020. Målgruppen fikk tilsagn om 0,9 mrd. kroner over departementets budsjetter. I tillegg kom 342 mill. kroner i lavrisikolån og verdien av rådgivnings-, nettverks- og kompetansetjenester. Gründerne mottok 365,7 mill. kroner i innovasjonslån og garantier i 2018. Av dette gikk 154 mill. kroner til oppstartslån. Som en del av vridningen fra tilskudd mot lån må gründerselskapene velge mellom kommersialiseringstilskudd og oppstartslån. I 2018 var det en betydelig nedgang i tilsagn om kommersialiseringstilskudd og en oppgang i tilsagn om oppstartslån.

Gjennom Gründerplanen og tiltaket Møteplasser for Vekst / Økosystemet for kapital har Innovasjon Norge bidratt med 5,4 mill. kroner i til-

skudd til 18 prosjekter for å bygge et sterkere økosystem for gründerskap og innovasjon nasjonalt, og koble gründere med investorer.

Pre-såknordningen skal delfinansiere og utløse privat investeringskapital til innovative gründerbedrifter. Det ble bevilget 50 mill. kroner i 2018. Midlene ble fordelt på 16 investormiljøer, som i løpet av året investerte totalt 213 mill. kroner i oppstartsbedrifter gjennom ordningen. Gründere hadde i tillegg tilgang på risikokapital gjennom virkemidlet såknorfond i 2018. Det er p.t. fire såknorfond og ett koinvesteringsfond som investerer aktivt i nye selskaper. Disse fondene har ca. 1 mrd. kroner tilgjengelig til investeringer i bedrifter yngre enn fem år. Såknorfondene investerer i selskaper med høy innovasjonsgrad og internasjonale vekstambisjoner. Fondene opprettes i samarbeid med private investorer og forvaltes av profesjonelle team som tilfører nettverk og kompetanse i tillegg til kapital.

Delmål 2: Flere vekstkraftige bedrifter

Innovasjon Norge skal bistå både nyskapende bedrifter med internasjonale ambisjoner og bredden av norsk næringsliv som arbeider for å sikre sin konkurransekraft og lønnsomhet.

Effektindikatorer

Tabell 4.24 viser at det er statistisk signifikante resultater for vekst i omsetning og verdiskaping for foretak eldre enn tre år som har mottatt tilskudd, innovasjonslån og garantier. For årlig vekst i produktivitet er det ikke statistisk signifikante resultater. Det er derfor ikke grunnlag for å si at det er forskjell i produktivitetsvekst for bedriftene som fikk støtte fra Innovasjon Norge og sammenligningsgruppen.

Tabell 4.24 Effektindikatorer for foretak eldre enn tre år finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (i prosentpoeng)

	Effektindikatorer		
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet
Tilskudd, innovasjonslån og garantier	5,2 ¹	3,9 ¹	1,8 ¹

¹ Statistisk signifikant på 1 pst.-nivå. Dette betyr at det er mindre enn 1 pst. sannsynlighet for at forskjellen mellom gruppene er tilfeldig.

Resultatindikatorer

I kundeundersøkelsen svarer 96 pst. av bedriftene som er eldre enn tre år at støtten fra Innovasjon

Norge helt eller delvis har vært utløsende for prosjektet. Nivået er omtrent på gjennomsnittet av tidligere år. Innovasjon Norge har de senere årene styrket innsatsen på kompetanseprogrammene

for gründere, i tråd med signalene i regjeringens gründerplan fra 2015. Målingen på kompetanseområdet er i 2018 endret litt fra tidligere år ved at det måles utslag på flere kompetanseområder. Dette gir bedre innsikt i hvilken type kompetanse som påvirkes mest gjennom støtten fra Innovasjon Norge. 2018 er derfor å betrakte som en nullpunktsmåling. Kompetansetilførsel for Nærings- og fiskeridepartementets virkemidler fikk i 2018 høyest score på utvikling av markeder (56 pst. i stor grad og 24 pst. i noen grad), utvikling av nye produkter i form av varer (56 pst. i stor grad og 18 pst. i noen grad), strategiprosesser og veivalg (53 pst. i stor grad og 27 pst. i noen grad) og muligheter ved samarbeid og nettverk (51 pst. i stor grad og 29 pst. i noen grad). 79 pst. av prosjektene innen målgruppen som fikk støtte i 2018, representerte innovasjoner på internasjonalt nivå. Dette er en positiv utvikling fra 2017. Andelen prosjekter med høy driftsrisiko var omtrent på nivå med året før, på om lag 60 pst. Det er forutsatt og ønsket at Innovasjon Norge skal ta risiko på høyt nivå.

Økt kapitaltilgang

I januar 2017 inngikk Innovasjon Norge to avtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF) – en garantiavtale for risikoavlastning for egne lån, samt en avtale om risikoavlastning for pilotering av Innovasjon Norges Vekstgarantiordning. De opprinnelige avtalene løp ut i 2018, men begge har blitt forlenget til og med 2020. Vekstgaranti har som formål å styrke tilgangen til bankfinansiering for innovative eller raskt voksende små og mellomstore bedrifter. Ordningen avlaster risiko hos bankene gjennom at Innovasjon Norge garanterer for 75 pst. av bankens tap på lån inntil 4 mill. kroner per bedrift. Dette gjør det lettere for bedrifter som er i en oppstarts- eller vekstfase å få tilgang til lån. Vekstgarantiordningen er foreløpig i en pilotfase, og det er inngått avtaler med seks banker. Ordningen er muliggjort gjennom at Innovasjon Norge har inngått en avtale om kontragaranti fra Det europeiske investeringsfondet (EIF). Innenfor EUs rammeprogram for forskning- og innovasjon, Horisont 2020, er EIF forpliktet til å dekke 50 pst. av Innovasjon Norges tap under Vekstgarantiordningen.

Garantiavtalen er på 1,9 mrd. kroner og har til formål å øke utlånskapasiteten av innovasjons- og risikolån, som finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjetter. I kraft av økt utlånsramme gjennom garantiavtalen kunne Inno-

vasjon Norge øke øvre engasjementsgrense fra 25 mill. til 50 mill. kroner i innovasjons-/risikolån per prosjekt/bedrift. Mulighetene denne avtalen gir, er viktig for måloppnåelsen både for delmål 1 og 2.

Grønn fornyelse av skip i nærskipsfarten

Som i 2017 ble det også i 2018 avsatt 30 mill. kroner til kondemnerings- og innovasjonslånordningen for grønn fornyelse av skip i nærskipsfart. Målet med ordningen er å bidra til at eldre skip i norske farvann skrapes og erstattes med skip som har vesentlig bedre miljøprofil. Selv om det ble foretatt endringer i kriteriene for tilskudd fra ordningen i 2017, medvirket ikke det til økt etterspørsel, og ordningen er avvirket i 2019.

Eksport og internasjonalisering

I 2017 lanserte regjeringen en nasjonal strategi for eksport og internasjonalisering¹⁰. Innovasjon Norge fikk i oppdrag å følge opp strategiens tiltak om å etablere et globalt vekstprogram som skal øke norske vekstbedrifters kompetanse i hvordan de kan eksportere sine varer og tjenester. I 2018 deltok 260 bedrifter i skreddersydde Global Growth-program i regi av Innovasjon Norge. Målet er å styrke verdiskaping og vekst gjennom økt eksport og kommersialisering av bedrifter med internasjonalt vekstpotensial.

På sine kontorer i utlandet tilbyr Innovasjon Norge tjenesten internasjonal markedsrådgivning. Effektestimater utført av Samfunnsøkonomisk Analyse AS viser at selskaper som mottar denne tjenesten, har årlig mervekst i omsetning, verdiskaping og produktivitet i forhold til sammenlignbar kontrollgruppe. Dette underbygger viktigheten av at Innovasjon Norge tilbyr rådgivnings- og kompetansetjenester i tillegg til finansieringsvirkemidlene.

Leveransen innenfor internasjonal markedsrådgivning var på 1 129 registrerte leveranser til 754 unike kunder. Dette er en betydelig økning fra tidligere år.

For å styrke tilbudet til norske eksportbedrifter opprettet Innovasjon Norge høsten 2016 et Eksportsenter som samler rådgivere med nøkkelkompetanse relatert til EUs indre marked og handelsteknisk rådgivning. Selskapet leverte 600 rådgivningsleveranser til norske eksportbedrifter i 2018, en reduksjon på 15 pst. sammenlignet med

¹⁰ Verda som marknad, Regjeringa sin strategi for eksport og internasjonalisering, 2017.

2017. Eksportsenteret driver også kursvirksomhet, og det ble levert 25 kurs til 220 deltakere. Det ble gjennomført næringslivsdelegasjoner i forbindelse med Kongehusets besøk til Argentina, Baltikum og Kina i regi av Innovasjon Norge 2018.

I løpet av 2018 ble det gjennomført mindre endringer i Innovasjon Norges internasjonale tilstedeværelse. De nye kontorene i München og Dubai ble offisielt åpnet i andre halvår. Videre ble bemanningen på kontorene i India og Vietnam noe redusert, og bemanningen ved kontorene i USA, Frankrike og Kina styrket.

Innovasjon Norge har i 2018 arbeidet for å profilere norsk næringsliv i utlandet. Det er etablert en nettside, The Explorer, som skal profilere norske grønne og bærekraftige løsninger. Videre er det etablert et prosjekt for å profilere Norge som havnasjon.

Reiseliv

Innovasjon Norge har i 2018 videreført sitt arbeid med å tilrettelegge for økt verdiskaping i norsk reiselivsnæring, først og fremst gjennom å profilere Norge som reisemål og ved å bidra til å styrke utviklingen av produkttilbudet i næringen.

Satsingen på reiseliv går under navnet Visit Norway og baseres på strategien *Hele Norge – hele året* som ble utarbeidet på bakgrunn av Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*. Som følge av implementering av strategien har reiselivsdelen av Innovasjon Norge vært gjennom en omstilling i 2018, med vekt på sentralisering, profesjonalisering og effektivisering av profileringsarbeidet. Det har i 2018 blitt rekruttert et nytt team ved hovedkontoret med spisskompetanse på digital kommunikasjon, distribusjon og analyser. Visit Norway-nettsidene hadde i 2018 en vekst i antall brukere på 9,5 pst., til ca. 15,5 mill. besøkende.

Som en del av arbeidet med å styrke utviklingen av produkttilbudet i næringen har Innovasjon Norge i 2018 gitt støtte til bedriftsnettverk, merkeordningen for bærekraftige reisemål og reiselivsrelatert kompetansebygging i form av kurs.

Innovasjon Norge brukte i 2018 231,5 mill. kroner på sin reiselivssatsing (samme beløp som i 2017). I tillegg ble det innvilget til sammen 327 mill. kroner i form av lån og tilskudd til bedrifter innenfor reiselivsnæringen, fra en rekke generelle finansieringstjenester under ulike departementer. Av dette ble 12 mill. kroner finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Delmål 3: Flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge skal stimulere bedrifter, kunnskapsmiljøer og offentlige aktører til samhandling for å forsterke evnen til innovasjon og omstilling. Selskapet skal forsterke samarbeidsrelasjonene i slike miljøer og igangsette aktiviteter som øker aktørenes nasjonale og internasjonale konkurransekraft. Disse tre innsatsområdene prioriteres:

- Mer innovative, dynamiske og internasjonalt orienterte næringsmiljøer
- Mer samarbeidsorienterte bedrifter
- Mer innovative og vekstkraftige regioner

Klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters og tjenesten Bedriftsnettverk er de sentrale virkemidlene knyttet til dette delmålet.

Klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters

Klyngeprogrammet finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjetter. Programmet har tre nivåer. Arena omfatter klynger med nyetablerte og/eller umodne samarbeidsinitiativ. Norwegian Centres of Expertise (NCE) omfatter klynger med en etablert organisasjon med velutviklede tjenester, partnere og oppnådde resultater fra samarbeidsprosjekter. Global Centres of Expertise (GCE) er ment å bidra til økt verdiskaping, gi virksomhetene en bedre posisjon og gjøre dem mer attraktive i globale verdikjeder.

Programmet hadde i 2018 en samlet ramme på 182,8 mill. kroner fra de to departementene, hvorav 113,7 mill. kroner finansiert av Nærings- og fiskeridepartementet. Klyngeprogrammet har fire hovedaktiviteter: utvikling og drift av klyngen, innovasjonssamarbeid, kunnskapskoplinger og klynge-til-klynge-samarbeid. I 2018 har Klyngeprogrammet vært engasjert i totalt 29 prosjekter, hvorav 16 Arena-klyngeprosjekter, ti NCE-prosjekter og tre GCE-prosjekter.

Klyngeprogrammet ble evaluert i 2017 og hovedfunnene viser at klyngebedriftene har høyere verdiskaping, høyere omsetning og høyere vekst i antall ansatte enn sammenlignbare bedrifter som ikke deltar i klyngesamarbeid. Evalueringen viser også at klyngeprogrammet har en mobiliserende effekt for økt samarbeid, men at denne effekten klart avtar etter de tre-fire første årene. Evalueringen viser gode resultater og gir faglige anbefalinger for å støtte utvikling av umodne klynger, men gir ikke faglig grunnlag for å støtte sterke og modne næringsklynger. Basert på evalueringen og innspill gjennomfører Innovasjon

Norge et utviklingsarbeid for å revidere klyngeprogrammet.

Målsettingen er å utvikle et klyngeprogram som er tilpasset fremtidens utfordringer og kan bidra til å skape mer vekst hos bedriftene og norsk næringsliv. Innovasjon Norge har våren 2019 gjennomført en egen evaluering av de modne klyngene, som gir ytterligere innspill til denne vurderingen. Betydningen av merkevarer NCE og GCE fremheves som viktige av mange av disse klyngene, og dette vil tas med i den videre vurderingen. Nærings- og fiskeridepartementet vil ha dialog med de berørte miljøene før endelig beslutning om den videre innretningen av programmet.

Bedriftsnettverk

Tjenesten hadde i 2018 en ramme på 32,3 mill. kroner til bedriftsnettverksprosjekter finansiert av Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Av disse var 10 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Ved utgangen av 2018 var Bedriftsnettverk engasjert i 70 aktive prosjekter, mot 71 året før. I 2018 involverte nettverket over 536 deltakerbedrifter, mot 690 året før.

Det ble gjennomført en ekstern evaluering av Bedriftsnettverkstjenesten i 2017/18 som bl.a. viser at bedriftsnettverket fungerer bra og bidrar til økt innovasjon, kompetanseutvikling, markedsorientering og økonomisk utvikling. I tillegg bidrar nettverket til økt samarbeid både innenfor nettverket og med aktører utenfor nettverket.

En spørreundersøkelse fra 2018 viser at bedriftene er mest orientert mot samarbeidspartnere innenfor bedriftsnettverket, men at de også har en økning i samarbeidet med nye partnere i Norge og i utlandet utenfor bedriftsnettverket. Undersøkelsen viser for øvrig at Bedriftsnettverket gir vesentlige bidrag til innovasjon, nye forretningsmodeller og nye markeder, samt bidrar vesentlig når det gjelder økt konkurranse, økt omsetning og økt lønnsomhet.

Økonomiske resultater

Selskapets inntekter kommer i all hovedsak fra offentlige bevilgninger og renteinntekter fra låneordningene. Innovasjon Norge har ikke noe økonomisk formål utover effektiv drift, men det er knyttet avkastningsmål og krav om egenkapital til enkelte av låne- og fondsordningene. Selskapets samlede driftskostnader var på 1 459 mill. kroner i 2018. Dette er en nominell økning på 85 mill. kro-

ner (6,2 pst.) fra året før. Driftskostnadene består i hovedsak av selskapets administrasjonskostnader og kostnader knyttet til å produsere og gjennomføre de ulike ordningene og tjenestene selskapet leverer til sine kunder. Økningen i driftskostnader skyldes delvis økt ressursbruk på veiledning og rådgivning til bedriftene som mottar støtte, og delvis økte utgifter til digitalisering av selskapets ulike tjenester. Utbetalte tilskudd o.l. inngår ikke i driftskostnadene.

Innovasjon Norge har i senere år økt sin innsats, hovedsakelig som følge av økt oppdragsmengde, samtidig som selskapets samlede driftskostnader er redusert. I 2018 leverte Innovasjon Norge tjenester for 7,2 mrd. kroner til næringslivet (i form av finansiering, rådgivning, kompetanse, nettverk og profilering), noe som er omtrent på samme nivå som i 2017. Sammenlignet med 2013 har leveransene økt med 22 pst., samtidig som driftskostnadene har vært på uendret nivå, om lag 1,5 mrd. kroner. Selskapet har i 2018 økt sin satsing på sparringrollen med økt veiledning og rådgivning kombinert med finansiering, i tråd med resultater fra en ekstern analyse som viser bedre uttelling for bedrifter som får denne type oppfølging.

Selskapet har også videreutviklet sin dokumentasjon og oppfølging av effektivitet i ressursbruken. Informasjonen for å følge opp om selskapet har en effektiv ressursbruk, varierer i omfang og kvalitet for selskapets ulike tjenester. Selskapet har fortsatt utfordringer med å rapportere på ressursbrukens effektivitet for de ikke-finansielle tjenestene, men har de siste årene lagt ned arbeid i å finne gode løsninger og metoder her. Det er bl.a. utarbeidet ulike indikatorer som gir grunnlag for å vurdere utviklingen. I 2018 er utviklingen fulgt opp på låneordningene, herunder sammenligning med norske banker, de største tilskuddsordningene og rådgivning, kompetansetjenester og profilering, i tillegg til på selskapsnivå. Departementet vil fortsatt følge opp Innovasjon Norges arbeid på dette området.

Oppsummering

Selv om det er usikkerhet knyttet til målingene av effekter og resultater, gir de overordnede resultatene fra mål- og resultatstyringssystemet indikasjon på at oppdraget fra Nærings- og fiskeridepartementet bidrar til positive resultater hos bedriftene som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge. Estimaterne indikerer bl.a. at Innovasjon Norges oppdrag totalt sett bidrar til vekst i omsetning, verdiskaping, produktivitet og sysselsetting

i de bedriftene som mottar støtte. Som følge av indikasjoner fra effektanalysene på at kompetanseleveranser sammen med kapital gir bedre resultater for kundene, øker Innovasjon Norge innsatsen på oppfølging og rådgivning. Dette gjelder også internasjonaliseringstjenestene, som i stor grad består av kompetanse- og rådgivningstjenester.

Prioriteringer 2020

Innovasjon Norge spiller en viktig rolle i omstillingen av norsk økonomi. Selskapet skal øke samlet verdiskaping gjennom å skape flere gode gründere og bidra til at Norge får flere vekstkraftige bedrifter og sterkere innovative næringsmiljøer.

I 2020 skal Innovasjon Norge prioritere følgende:

- Aktiviteter som gir størst mulig effekt for næringslivet og arbeid med å bedre dokumentasjonen av måloppnåelse
- Effektivisering og digitalisering av tjenestetilbudet sitt
- Utnyttelse av økte lånerammer og større fleksibilitet under ordningen for landsdekkende innovasjonslån og samarbeidsavtalene med Det europeiske investeringsfondet (EIF)
- Oppfølging av revidert klyngeprogram
- Bidrag til regjeringens arbeid med den helhetlige gjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet

Budsjettforslag

Lån og garantier

Rammen for den landsdekkende innovasjonslåneordningen foreslås satt til 1 400 mill. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak X, 1. Rammen for landsdekkende garantier foreslås videreført med 160 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII, 1. Disse rammene gir Innovasjon Norge mulighet til å videreføre samarbeidsavtalene med Det europeiske investeringsfondet (EIF) i 2020. EIF-avtalene innebærer at selskapet kan øke sine utlån og opprettholde garantier på et høyt nivå gjennom å dele risikoen for tap med EIF. Rammen for Innovasjon Norges lavrisikolåneordning foreslås videreført på samme nivå som i 2019, med 2,5 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak X, 2.

Bestemmelsene i Lov om Innovasjon Norge § 9 sier at den enkelte oppdragsgiver er ansvarlig for at Innovasjon Norge kan ivareta forpliktelser knyttet til de låne- og garantiordningene som oppdragsgiveren har lagt til selskapet. I tråd med dette videreføres statens ansvar for forpliktelser

knyttet til de låne- og garantiordningene som Innovasjon Norge forvalter på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Dekning av administrasjonskostnader

Det er som tidligere år lagt opp til at kostnadene ved å forvalte tilskuddsordningene, inklusiv IT-investeringer, belastes innenfor rammen av bevilgningene til de enkelte ordningene, mens kostnadene ved å forvalte låneordningene dekkes av ordningenes rentemargin. Det er fortsatt potensial for å forbedre og effektivisere kundebehandlingen i Innovasjon Norge gjennom økt bruk av moderne IT-løsninger.

Innovasjon Norges brukerbetalte tjenester er i hovedsak tilknyttet reiselivsvirksomheten, næringslivsprofilering (delegasjoner og fellesstands) og internasjonal markedsrådgivning. Brukerbetalinger økte med 11 mill. kroner i 2018 sammenliknet med 2017. Økningen er spesielt knyttet til områdene profilering av Norge som reisemål og norske fellesstands i utlandet. Trenden for profilering av Norge som reisemål har gått fra å delta på felles kampanjer med Innovasjon Norge, til at aktørene i større grad driver egen markedsføring gjennom nye digitale markedsføringskanaler. Til tross for en økning i brukerbetalingen for 2018 antar man at denne trenden vil fortsette fremover. Områdegjennomgangen for næringsfremme i utlandet viser til at økt brukerbetaling kan bidra til å forbedre tjenestekvaliteten og sikre at tjenestene er relevante for brukerne. Med bakgrunn i anbefalinger fra denne områdegjennomgangen foreslås det å redusere post 74 med 10 mill. kroner, som forutsettes inndekket gjennom økt brukerbetaling.

Endringer i egenkapitalvirkemidlene

Som ledd i regjeringens oppfølging av Kapitaltilgangsutvalget foreslås forvaltningen av såkornfond, koinvesteringsfondet for Nord-Norge og pre-såkornfond samlet i Investinor. Det foreslås også endringer i Investinors investeringsmandater og at nyinvesteringene innenfor dagens direkteinvesteringsmandat opphører, med unntak av øremerkede midler til skog- og trenæringene. Endringene foreslås implementert i 2020 og innebærer at lån og eierandeler knyttet til disse virkemidlene overføres fra Innovasjon Norge til Investinor, og at enkelte ansatte kan gå fra Innovasjon Norge til Investinor. I overgangsperioden kan det være behov for noe kostnadsdekning knyttet til endringene. Dette er nærmere omtalt under

post 74 og post 77. Det vises også til nærmere omtale under programkategori 17.40 og forslag til vedtak XVII om endring av forvalter av statlig kapital i såkornfond.

Post 50 Innovasjon – prosjekter, fond

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmålene om flere gode gründere og flere vekstkriftige bedrifter.

For 2020 foreslås en samlet bevilgning på 495 mill. kroner. Dette innebærer en netto reduksjon på 12,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2019, som må ses i sammenheng med at 38,3 mill. kroner til markedsavklaringsstilskudd (etablerertilskudd fase 1) foreslås overført til fylkeskommunene.

Midlene skal i hovedsak disponeres til ordningen med landsdekkende etablerertilskudd og til avsetning til tapsfond knyttet til landsdekkende innovasjonslån og den landsdekkende garantiordningen. Ordningene skal innrettes i tråd med betingelsene i det alminnelige gruppeunntaket (GBER) for støtte som er forenlig med EØS-avtalen, jf. GBER artikkel 1–9 og artikkel 17–22, 25–31, 36–49, 53 og 54.

Det foreslås å øke rammen for landsdekkende innovasjonslån med 200 mill. kroner, fra 1 200 til 1 400 mill. kroner, og videreføre rammen for landsdekkende garantier med 160 mill. kroner. Dette innebærer at avsetning til tapsfond for låneordningen økes innenfor rammen av posten.

Det var i 2019 avsatt 30 mill. kroner for å støtte pilot- og demonstrasjonsprosjekter fra marin og maritim sektor, en videreføring av nivået i 2018. Denne øremerkingen foreslås fjernet. Øremerkingen foreslås i stedet overført til Miljøteknologiordningen (post 76), som har hatt en betydelig økning i rammen i perioden 2013 til 2019. Det er andre ordninger både i Innovasjon Norge og hos andre aktører som også kan brukes til å finansiere denne type prosjekter.

Det foreslås avsatt 55 mill. kroner til selskaps biøkonomiordning for 2020, som er en videreføring av nivået i 2019 og 2018. Midlene skal legge grunnlag for økt verdiskaping i biobaserte næringer gjennom en markedsorientert og bærekraftig utnyttning av bioressursene, herunder innovativ bruk av tre.

Post 70 Basiskostnader

Formålet med bevilgningen er å sette Innovasjon Norge i stand til å oppfylle rollen som en sam-

arbeidspartner og premissleverandør for næringslivet og offentlige myndigheter. Innovasjon Norge skal bidra med kunnskap og faglige innspill til nasjonale og regionale myndigheter på bakgrunn av sitt nettverk og kunnskap om næringslivet og bedriftenes utfordringer og rammebetingelser. Innovasjon Norge skal bruke sin kompetanse til å gi bedrifter i Norge og norske bedrifter i utlandet et godt og effektivt tilbud som bidrar til å oppfylle selskapets mål. Innovasjon Norges kostnader til administrasjon og gjennomføring skal dekkes av den enkelte oppdragsgiver med unntak av selskaps basiskostnader og kostnader spesifisert i budsjettforslaget for 2019. Basiskostnadene omfatter:

- direkte personalkostnader for administrerende direktør, lederne ved distriktskontorene og lederne ved utekontorene, med unntak av utekontorer som er dedikert særskilte ordninger
- honorar til styret og valgkomiteen
- en grunnkapasitet til å ta imot henvendelser ved distriktskontorene
- strategiarbeid og virksomhetsstyring som ikke er knyttet til særskilte oppdrag
- styringsdialog med eierne
- innspill til nasjonal og regional politikktutforming
- deltakelse i utviklingsprosesser på nasjonalt og regionalt plan
- fysisk og digital infrastruktur knyttet til funksjoner som dekkes av basiskostnadene

For 2020 foreslås en bevilgning på 169,45 mill. kroner.

Post 71 Innovative næringsmiljøer, kan overføres

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmål 3 om flere innovative næringsmiljøer.

Posten skal finansiere nettverks- og klyngetjenester som klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters. Programmet finansieres sammen med midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Det foreslås en bevilgning på 97,45 mill. kroner for 2020. Reduksjonen må ses i sammenheng med at 10,8 mill. kroner til bedriftsnettverk foreslås overført til fylkeskommunene, samt en reduksjon til klyngeprogrammet på 15 mill. kroner. Reduksjonen vil påvirke muligheten til å ta opp nye klynger i det nåværende programmet. Klyngeprogrammet ble evaluert i 2017, og et revidert

klyngeprogram tilpasset fremtidens utfordringer er under utvikling.

Post 72 Innovasjonskontrakter, kan overføres

Formålet med Innovasjonskontrakter er å bidra til å oppfylle Innovasjon Norges delmål om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Målgruppen er i hovedsak små og mellomstore bedrifter som har evne, vilje og potensial til utvikling i samarbeid med kunder/marked. Innovasjon Norge opplever en betydelig etterspørsel etter denne tjenesten. I 2018 ble ordningen utvidet til også å gjelde innovative anskaffelsesprosesser. Dette åpnet for at støtten i større grad kunne gis til innkjøper. Innovasjonspartnerskap er en innovativ anskaffelsesprosedure og et eksempel på hva ordningen kan støtte. Ordningen skal innrettes i tråd med betingelsene i det alminnelige gruppeunntaket (GBER) for støtte som er forenlig med EØS-avtalen, jf. GBER artikkel 1–9 og artikkel 21, 22 og 25–30.

Det foreslås en bevilgning på 328,75 mill. kroner i 2020.

Det forutsettes at en nødvendig del av bevilgningen benyttes til å dekke tilsagn fra tidligere år som ikke er utbetalt innen utgangen av 2019, jf. tilsagnsfullmakten på posten. Det foreslås at tilsagnsfullmakten på 400 mill. kroner under ordningen videreføres i 2020, jf. forslag til vedtak V, 1.

Post 74 Reiseliv, profilering og kompetanse, kan overføres

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmålene om flere gode gründere, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer.

Det foreslås en bevilgning på 480 mill. kroner til reiseliv, profilering og kompetanse i 2020, en reduksjon på 75,3 mill. kroner fra 2019.

Bevilgningen forutsettes å dekke administrasjons- og omstillingskostnader knyttet til ordningene med pre-såknfond, såknfond og endringene av disse, herunder 1,5 mill. kroner å dekke selskapets utgifter til forvaltningen av det statlige koinvesteringsfondet for Nord-Norge, som er tilsvarende som i 2019. Deler av disse midlene kan også overføres til Investinor ved overføring av forvaltningen av ordningene.

Reduksjonen i bevilgningen fra 2019-nivået har bl.a. bakgrunn i anbefalinger fra områdegjennomgangen av næringsfremme i utlandet, der det ble

anbefalt en reduksjon på 50 mill. kroner i den statlig finansierte profileringen på reiselivsområdet. Videre foreslås det at støtten på 10 mill. kroner til nettsiden The Explorer ikke videreføres. Tiltaket bør gå fra en utviklings- til en driftsfase, og selskapet bør vurdere behovet for finansiering til dette opp mot andre tiltak. Tiltaket foreslås fremdeles støttet med 10 mill. over Klima- og miljødepartementets budsjett. Det foreslås dessuten en reduksjon på 10 mill. kroner som forutsettes dekket ved økt brukerfinansiering for Innovasjon Norges internasjonaliseringsarbeid. I tillegg foreslås 5,3 mill. kroner tilknyttet Mentorordningen overført til fylkeskommunene.

Reiseliv

Det foreslås å øremerke 180 mill. kroner til reiselivsformål i 2020. Dette kommer i tillegg til andre midler (lån og tilskudd) som kanaliseres til reiselivsnæringen fra Innovasjon Norges øvrige ordninger, og som i 2018 beløp seg til 315 mill. kroner.

Midlene til reiselivsformål skal bidra til å øke verdiskapingen i norsk reiseliv innenfor bærekraftige rammer. Dette skal skje ved å styrke markedsmulighetene for norske reiselivsaktører gjennom hele året. Det statlige reiselivsarbeidet skal skje i dialog med reiselivsnæringen og øvrige berørte aktører.

Tilrettelegging for utvikling av et bredere produkttilbud i norsk reiseliv står sentralt i dette arbeidet. I et bærekraftsperspektiv er behovet for å utvikle et mer mangfoldig og lønnsomt reiselivsprodukt viktigere enn å stimulere til en vekst i antall turister. Et mer mangfoldig produkttilbud kan føre til at flere reiser gjennomføres utenom hovedsesong, og til at flere turister velger å bli lenger i Norge og benytte seg av flere reiselivsprodukter. Dette er elementer som tilsier at det statlige reiselivsarbeidet i mindre grad bør fokusere på markedsføring og i større grad på kunnskap, kompetanse og annet utviklingsarbeid rettet mot norske virksomheter og reisemål. En slik innretning av den statlige reiselivsinnsatsen vil bygge opp under regjeringens mål om å legge til rette for helårige reiselivsaktivitet på flere reisemål i hele landet.

Bevilgning for 2020 innebærer en reduksjon på 51,5 mill. kroner i forhold til 2019. Reduksjonen begrunnes bl.a. i forventningene om fortsatt vekst i internasjonal turisme det neste tiåret, kombinert med en omfattende digitalisering av reiselivsmarkedet. Sistnevnte har endret måten de reisende finner og velger sine reisemål på. Trenden for pro-

filering av Norge som reisemål har også gått fra å delta på felles kampanjer med Innovasjon Norge, til at enkeltaktører i større grad enn før har mulighet til å drive egen markedsføring gjennom nye digitale markedsføringskanaler.

Samlet sett tilsier disse faktorene at behovet for statlig forbrukermarkedsføring kan være redusert. Dette gjenspeiles også i Innovasjon Norges ressursbruk de siste årene, der omfanget av forbrukermarkedsføring er blitt gradvis redusert.

Reduksjonen må også ses i sammenheng med at det er uklart hvor stor effekten av den statlige markedsføring av Norge som reisemål er på norsk økonomi samlet sett. I følge en utredning fra Samfunnsøkonomisk Analyse (2019) er betydningen av offentlig profilering av Norge som reisemål begrenset sammenliknet med faktorer som svingninger i kostnadsnivå/valutakurs og økonomisk utvikling i turistenes hjemland. For enkeltbedrifters inntjening er trolig egen profilering av tilbud viktigere enn den statlige innsatsen, som ikke er direkte salgsutløsende. Områdegjennomgangen av næringsfremme i utlandet (2018) konkluderte også med at statens bidrag til å markedsføre norsk reiseliv bør ligge på et lavere nivå enn i dag.

Ordnningen med kompetansetilbud i reiselivet skal innrettes i tråd med betingelsene i det alminnelige gruppeunntaket (GBER) for støtte som er forenlig med EØS-avtalen, jf. GBER artikkel 1–9 og artikkel 14, 21, 22, 25–31, 36–49, 53 og 54.

Kompetansetjenester og annen profilering

Det foreslås å sette av 300 mill. kroner til Innovasjon Norges kompetansetjenester og annen profilering i 2020, mot 323,8 mill. kroner i 2019. Disse midlene finansierer en stor del av Innovasjon Norges internasjonale virksomhet.

Innovasjon Norge skal videreføre sin rolle som kontaktpunkt for Enterprise Europe Network (EEN) i 2020.

Bevilgningen skal finansiere programmene Vekst og Møteplasser for vekst presentert i regjeringens gründerplan *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*. Vekst er et mobiliseringstiltak for å fremme lovende gründere med flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründere og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere. Møteplasser for vekst innebærer kompetansetjenester og nettverkstjenester rettet mot gründere.

Som oppfølging av regjeringens strategi *Verda som marknad* om eksport og internasjonalisering ble Invest in Norway-funksjonen fra og med 2018 styrket med 10 mill. kroner. Denne styrkingen

foreslås videreført i 2020. Det ble i 2018 startet en følgeevaluering av Invest in Norway som forventes avsluttet ved årsskiftet 2019/2020. Evalueringen skal bl.a. gi forslag til vurderingsindikatorer for Invest in Norway, og finansieres av bevilgningen. Bevilgningen skal også finansiere videre arbeid med å profilere bærekraftige løsninger fra norske havbedrifter og Norge som havnasjon.

Post 76 Miljøteknologi, kan overføres

Innovasjon Norges miljøteknologiordning skal bidra til å oppfylle delmål 2 om flere vekstkraftige bedrifter.

Målgruppen for ordningen er bedrifter i hele landet som skal sette i gang pilot- og demonstrasjonsprosjekter. Prosjektene skal være bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme, og bidraget fra Innovasjon Norge skal være utløsende for prosjektene. Søknadsinngangen i 2018 var noe lavere enn i 2017. Innovasjon Norge har en tett dialog med andre aktører innenfor miljøteknologiområdet, for å bygge kompetanse og nettverk. Ordningen skal innrettes i tråd med betingelsene i det alminnelige gruppeunntaket (GBER) for støtte som er forenlig med EØS-avtalen, jf. GBER artikkel 1–9 og artikkel 21, 22, 25–30 og 36–49.

For 2020 foreslås en bevilgning på 565,5 mill. kroner. Innenfor rammen av bevilgningen foreslås det avsatt 30 mill. kroner for å støtte pilot- og demonstrasjonsprosjekter fra marin og maritim sektor. Dette har tidligere vært finansiert av post 50, jf. omtale under denne posten. Det forutsettes at en nødvendig del av bevilgningen benyttes til å dekke tilsagn gitt innenfor rammen av tilsagnsfullmakten fra tidligere år som ikke er utbetalt innen utgangen av 2019. Det foreslås at tilsagnsfullmakten på 750 mill. kroner under ordningen videreføres i 2020, jf. forslag til vedtak V, 1.

Post 77 Tilskudd til pre-så Kornfond

Formålet med støtten til pre-så Kornfond er å del-finansiere og utløse private egenkapitalinvesteringer i bedrifter i pre-så Kornfasen. Ordningen forvaltes av teknologioverføringskontorer (TTOer), inkubatorer og forretningsenglenettverk som Innovasjon Norge har valgt ut basert på konkurranse.

Det foreslås endringer i oppfølgingen egenkapitalvirkemidlene i Innovasjon Norge knyttet til regjeringens oppfølging av Kapitaltilgangsutvalget. Det foreslås endringer i Investinors investeringsmandater og at nyinvesteringene innenfor dagens direkteinvesteringsmandat opphører, med unntak av øremerkede midler til skog- og tre-

næringene. Det foreslås også at forvaltningen av egenkapitalvirkemidlene som allerede er opprettet av Innovasjon Norge, inkludert pre-såknfond, flyttes til Investinor. Formålet med pre-såknfond ivaretas fremover av et nytt matching- og fond-i-fond-mandat for Investinor. Endringene foreslås implementert i 2020 og innebærer at lån og eierandeler overføres fra Innovasjon Norge til Investinor, og at enkelte ansatte kan gå fra Innovasjon Norge til Investinor.

Med bakgrunn i endringene beskrevet over, foreslås ingen bevilgning i 2020. Det vises til nærmere omtale av forslaget under programkategori 17.40.

Post 78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såknfond

Formålet med ordningen er å dekke deler av administrasjonskostnadene i enkelte av de distriktsrettede såknfondene og på den måten redusere kostnadene for de private investorene. Støtten skal bidra til å opprettholde regionale forvaltermiljøer med kompetanse innen såkninvesteringer. Støtten utbetales fra det tidspunktet fondene er operative og skal ikke utgjøre mer enn 50 pst. av det enkelte fonds totale forvaltningskostnader på årsbasis. Midlene skal fordeles likt mellom de operative fondene. Støttetaker er fondene og ikke forvaltningsselskapene.

Det foreslås at forvaltningen av støtten videreføres av Innovasjon Norge i 2020 med en bevilgning på 3,4 mill. kroner.

Post 80 Næringstiltak Svalbard

Som en oppfølging av regjeringens nærings- og innovasjonsstrategi, foreslås det å sette Innovasjon Norge bedre i stand til å kunne mobilisere og støtte gode prosjekter på Svalbard som understøtter de svalbardpolitiske målene.

Det foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner i 2020.

Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, overslagsbevilgning

For å finansiere egen utlånsvirksomhet foretar Innovasjon Norge innlån i statskassen til valgfri løpetid og med en rentesats som tilsvarende rente på statspapirer med tilsvarende løpetid. Innlån fra statskassen budsjetteres under kap. 2421, mens avdrag/tilbakebetaling og låneprovisjon til staten på 0,4 pst. p.a. budsjetteres under kap. 5325. Innlån og avdrag bruttoføres, dvs. at beløpene utgifts- og inntektsføres hver gang selskapet tar opp eller tilbakebetaler et lån. Bevilgningene vil variere mer som følge av hvor hyppig innlånene refinansieres enn som følge av endringer i lånerammene. Løpetiden på innlånene kan variere fra to måneder til flere år. Rentene som Innovasjon Norge betaler på innlån, inntektsføres under kap. 5625. Selv om det er felles poster i statsbudsjettet for finansiering av Innovasjon Norges ulike låneordninger, er det en forutsetning at ordningene holdes regnskaps- og rapporteringsmessig adskilt.

Tabell 4.25 viser Innovasjon Norges utlånsportefølje fordelt på ulike typer ordninger ved utgangen av 2018 og per 30. juni 2019.

Tabell 4.25 Innovasjon Norges utlånsportefølje

Låneordning	(i mill. kr)	
	31. desember 2018	30. juni 2019
<i>Innovasjonslåneordningen:</i>		
Landsdekkende innovasjonslån	2 167,9	2 326,9
Distriktsrettede risikolån	1 262,9	1 311,8
Landsdekkende innovasjonslån European Investment Fund	221,8	357,9
Distriktsrettede risikolån European Investment Fund	110,6	140,2
Sum innovasjonslåneordningen	3 763,2	4 136,8

Tabell 4.25 Innovasjon Norges utlånsportefølje

Låneordning	(i mill. kr)	
	31. desember 2018	30. juni 2019
<i>Lavrisikolåneordningen:</i>		
Ordinære lavrisikolån inklusiv gamle grunnfinansieringslån	3 793,8	3 608,7
Grunnfinansieringslån til fiskeriformål	6 121,3	6 023,4
Lavrisikolån til landbruksformål	4 278,0	4 182,6
Lån til landbruksformål gitt før 2001	177,0	153,1
Sum lavrisikolåneordningen	14 370,0	13 967,8
Sum utlån	18 133,2	18 104,6

De sentrale låneordningene til Innovasjon Norge er lavrisikolån og innovasjonslån.

Innovasjonslån

Innovasjonslåneordningen skal bidra til å nå delmålene om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Denne kategorien lån omfatter distriktsrettede risikolån og landsdekkende innovasjonslån, hvor sistnevnte inngår i Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde.

Den landsdekkende innovasjonslåneordningen omfatter ansvarlige lån, gjeldsbrevlån og pantelån. Risikoprofilen bestemmes av størrelsen på tapsfond og ordningens tilhørende bevilgning til tapsavsetninger. Det foreslås at innovasjonslåneordningens utlånsramme settes til 1 400 mill. kroner i 2020. Dette er en økning på 200 mill. kroner i forhold til 2019 og er muliggjort gjennom at Innovasjon Norges avtale om risikoavlastning med Det europeiske investeringsfondet (EIF) videreføres i 2020.

Tapsfondet skal dekke bokførte tap som følge av konstaterte tap og endringer i spesifiserte tapsnedskrivninger og ha dekning for påregnelige slike tap i lånenes løpetid. Innovasjon Norge har ansvar for å fylle opp tapsfondet for landsdekkende innovasjonslån med midler fra bevilgningen under post 50 slik at det til enhver tid gjenspeiler den reelle risikoen i porteføljen. Dersom

tapsfondet avviker negativt fra vurdert risiko med mer enn 10 prosentpoeng, skal tapsfondet fylles opp inntil avviket er innenfor denne grensen. Innovasjon Norge melder i sitt årsregnskap for 2018 at tapsfondene vurderes å være på et tilfredsstillende nivå sett i forhold til den risiko som er beregnet å være i porteføljen.

Lavrisikolån

Lavrisikolåneordningen skal primært bidra til å nå delmålet om flere vekstkraftige bedrifter, men kan også bidra til delmålet om flere gode gründere.

Det foreslås at rammen for nye lavrisikolån videreføres på samme nivå i 2020 som i 2019, dvs. med 2,5 mrd. kroner. Administrasjonskostnadene knyttet til ordningen skal dekkes av rentemarginen.

Budsjettforslag

Bevilgningen skal dekke Innovasjon Norges brutto innlån for samtlige lånetyper under innovasjons- og lavrisikolåneordningene. Bevilgningen dekker også refinansiering av tidligere opptatte innlån. Det foreslås en total innlånsbevilgning på 58,9 mrd. kroner for 2020. Anslaget på brutto innlånsvolum er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Kap. 5325 Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
50	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	40 658	15 000	5 000
70	Låneprovisjoner	60 939	63 500	65 000
90	Avdrag på utestående fordringer	46 640 000	53 000 000	57 800 000
91	Tilbakeført kapital, såkornfond	9 123	10 000	10 000
	Sum kap. 5325	46 750 720	53 088 500	57 880 000

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 50 ble økt med 6,9 mill. kroner
- ny post 85 Tilbakeføring av avskrevne lån fra såkornkapitalfond, ble bevilget med 0,6 mill. kroner
- post 91 ble økt med 8,2 mill. kroner

Post 50 Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning

Midlene som bevilges på kap. 2421 post 50, blir overført til en særskilt fondskonto i Norges Bank og samtidig belastet i statsregnskapet. Midler som ikke bindes opp ved tilsagn i løpet av året, skal tilbakeføres i påfølgende budsjettermin. Videre skal annullerte eller reduserte tilsagn om tilskudd tilbakeføres etter utgangen av det tredje året etter at tilsagnet er gitt.

Det foreslås bevilget 5 mill. kroner for 2020. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 70 Låneprovisjoner

Det vises til omtale av innlånssystemet for Innovasjon Norge under kap. 2421, post 90. Provisjonen beregnes og innbetales etter utgangen av året. Selskapet skal betale en låneprovisjon på 0,4 pst. p.a. for innlån fra statskassen. Det foreslås en bevilgning på 65 mill. kroner for 2020 som provisjon for innlåne i 2019. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgnings-

endring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Posten omfatter avdrag på de innlåne Innovasjon Norge har tatt opp i statskassen. Det vises til nærmere omtale av innlånssystemet under kap. 2421, post 90. Det foreslås en bevilgning på 57,8 mrd. kroner for 2020. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 91 Tilbakeført kapital, såkornfond

Det er i utgangspunktet forutsatt at låne til såkornfondene som er etablert i perioden 2006–2009, skal tilbakebetales etter 15 år, men det kan betales tilbake avdrag på tidligere tidspunkt. Tilbakebetalingene kommer som følge av avhendinger av porteføljeselskaper. Når midlene blir tilbakebetalt til Innovasjon Norge, blir de plassert på en ikke rentebærende konto i Norges Bank. Det er lagt opp til at midlene tilbakeføres til statskassen året etter at de er tilbakebetalt til Innovasjon Norge.

Ved utgangen av 2018 hadde Innovasjon Norge fått tilbakeført til sammen 182,2 mill. kroner, herav 18,2 mill. kroner i 2018. I 2019 venter Innovasjon Norge å motta ytterligere forskuddsinnbetalinger. På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner. Midlene forutsettes tilbakeført til statskassa av Innovasjon Norge før ansvar og resterende såkornmidler overføres til Investinor. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Kap. 5625 Renter og utbytte fra Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
80	Renter på lån fra statskassen	106 333	244 500	260 000
81	Rentemargin, innovasjonslåneordningen	24 882	20 000	20 000
85	Utbytte, lavrisikolåneordningen	245 991	125 000	75 000
	Sum kap. 5625	377 206	389 500	355 000

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- post 81 ble økt med 4,5 mill. kroner
- post 85 ble økt med 27,7 mill. kroner
- ny post 88 Tilbakeføring av utbytte fra såkornkapitalfond, ble bevilget med 3 mill. kroner

Post 80 Renter på lån fra statskassen

Innovasjon Norge foretar innlån fra statskassen til valgfri løpetid og en rentesats som tilsvarende renten på statspapirer med samme løpetid for å finansiere sine utlån. Det vises til nærmere omtale av innlånssystemet under kap. 2421, post 90. Det foreslås en bevilgning på 260 mill. kroner for 2020. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 81 Rentemargin, innovasjonslåneordningen

Renten på innlån fra statskassen for å finansiere Innovasjon Norges utlån under innovasjonslåneordningen følger renten på statspapirer med tilsvarende løpetid. Ordningens administrasjonskostnader dekkes innenfor rentemarginen. Nettobeløpet, etter at administrasjonskostnadene er dekket, skal tilbakeføres til statskassen. Netto rentemargin for regnskapsåret 2019 med utbetaling i 2020 foreslås budsjettert med 20 mill. kroner. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 85 Utbytte, lavrisikolåneordningen

Lavrisikolåneordningen skal drives på kommersielle vilkår. Innovasjon Norge bør ha tilsvarende minstekrav og bevaringsbuffer som private banker. Derfor ble kravet til egenkapitalandel for ordningen økt fra 8,0 til 10,5 pst. i 2015. Alt overskudd skal tilbakeføres staten så lenge målet om egenkapitaldekning er nådd. Det anslås et resultat for ordningen på om lag 75 mill. kroner for regnskapsåret 2019. På dette grunnlag foreslås en bevilgning på 75 mill. kroner for 2020. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Post 86 Utbytte fra Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

Regjeringen vedtok i 2018 å slå sammen Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa til et nytt fond. Dette er en oppfølgingen av anmodningsvedtak nr. 115 (2016–2017). Forvaltningen av det nye sammenslåtte fondet ble lyst ut på anbud av Innovasjon Norge i 2018. Kirkenes Forvaltning AS i Kirkenes ble valgt som ny ekstern forvalter for Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa AS. Det nye, sammenslåtte fondet ble i starten av 2019 etablert som et datterselskap av Innovasjon Norge. Datterselskapet vil, på samme måte som Kirkenes Forvaltning, ha kontoradresse i Kirkenes. Fondet er nærmere omtalt i vedlegg 2. Det forventes ikke utbytte til staten fra det sammenslåtte fondet i 2019. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgning i forbindelse med endring av budsjettet i 2020.

Kap. 2426 Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Tilskudd	88 821	89 840	37 200
71	Tilskudd til testfasiliteter	125 000	125 025	100 000
90	Lån, <i>overslagsbevilgning</i>		95 000	
	Sum kap. 2426	213 821	309 865	137 200

Vedrørende 2020:

Det foreslås at fylkeskommunene fra og med 2020 overtar oppdragsgiveransvaret for inkubasjonsprogrammet og næringshageprogrammet. Det er foreslått overført om lag netto 55 mill. kroner fra kap. 2426, post 70 til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i forbindelse med overføring av oppdragsgiveransvaret til fylkeskommunene som ledd i regionreformen på det næringspolitiske området.

Siva – Selskapet for industrivekst SF – tilrettelegger for nyskaping gjennom å bygge, eie og utvikle infrastruktur for innovasjon i hele landet. Siva har et særlig ansvar for å fremme vekstkraft i distriktene. Sivas hovedmål er å utløse lønnsom næringsutvikling i bedrifter og regionale nærings- og kunnskapsmiljøer.

Siva er et statsforetak eid av Nærings- og fiskeridepartementet og mottar tilskudd fra Nærings- og fiskeridepartementet og fylkeskommunene. Selskapet er lokalisert i Trondheim og hadde 43 ansatte i 2018.

Siva arbeider innenfor eiendom og innovasjon, og det er knyttet egne delmål til hvert av disse områdene.

Eiendomsvirksomheten

Siva skal gjennom sine eiendomsinvesteringer senke barrierer for etablering der markedsmekanismer gjør dette spesielt krevende, også for større industrielle eiendomsprosjekt.

Sivas eiendomsinvesteringer skal være tilpasset næringslivets behov og bidra til å utvikle nye og umodne næringer eller bedrifter med behov for omstilling og vekst. En forutsetning for Sivas investeringer er svak tilgang på privat kapital.

Eiendomsvirksomheten er samlet i det heleide datterselskapet Siva Eiendom Holding AS. Siva

Eiendom Holding AS skiller seg fra andre eiendomsselskap ved at formålet er å bidra til innovasjon og næringsutvikling, samtidig som selskapet drives kommersielt og har krav til avkastning. Sivas investeringer skal alltid utløse privat kapital. Siva Eiendom Holding AS var ved utgangen av 2018 hel- eller deleier i 36 eiendomsselskaper, med totalt 106 bygg på til sammen 514 000 m² og med 600 leietakere.

Innovasjonsvirksomheten

Sivas innovasjonsvirksomhet skal tilrettelegge for etablering og utvikling av bedrifter i nærings- og kunnskapsmiljøer og koble disse sammen i regionale, nasjonale og internasjonale nettverk.

Innovasjonsvirksomheten omfatter eierskap i innovasjonsselskaper, Næringshageprogrammet og Inkubasjonsprogrammet, Katapultordningen, samt samarbeid med Innovasjon Norge og Forskningsrådet om klyngeprogrammet. Fra 2020 er fylkeskommunene oppdragsgivere for Næringshageprogrammet og Inkubasjonsprogrammet.

Siva var ved utgangen av 2018 medeier i 76 små og store *innovasjonsselskaper* (næringshager, forskningsparker, kunnskapsparker osv.). Innovasjonsselskapene er pådrivere for nyskaping i sine miljøer og regioner. Målet med Sivas eierskap er å legge til rette for at selskapene utnytter sitt potensial best mulig i arbeidet med utvikling av bedrifter, og å bidra til koordinering av aktører og videreutvikling av en infrastruktur for vekst og nyskaping i næringslivet i hele landet.

Inkubasjonsprogrammet skal gi økt verdiskaping gjennom å identifisere, videreutvikle og kommersialisere gode ideer fra forsknings- og industrimiljøer til nye vekstbedrifter, og gi ny vekst i etablerte virksomheter. I en inkubator får gründere tilgang til profesjonelle forretningsutviklere, rådgivere og investorer. Siva gir en basisfinansie-

ring til inkubatorene i programmet og tilbyr arbeidsverktøy for inkubasjonsledelse, ledersamlinger og spredning av beste praksis.

Næringshageprogrammet skal gi økt verdiskaping gjennom å tilrettelegge for utvikling av attraktive bedrifter og arbeidsplasser i hele landet, fortrinnsvis i distriktene. Programmet er i tillegg et virkemiddel for fylkeskommunenes rolle som regionale utviklingsaktører.

Katapultordningen skal bidra til etablering av nasjonale flerbrukssentre for testing, pilotering, simulering og visualisering, for å gi raskere industriell vekst og utvikling i Norge. Ordningen kan gi støtte til utstyrsinvesteringer og kompetanse- og tjenesteutvikling. Siva har ansvaret for ordningen sammen med Innovasjon Norge og Norges forskningsråd. Sentrene skal ha tett samarbeid med FoUoI-miljøer og tilby utstyr, fasiliteter og kompetanse innenfor muliggjørende teknologier til bedrifter over hele landet. Formålet er å gjøre veien fra konseptstadiet til markedsintroduksjon enklere.

Resultater 2018

Siva benyttet tilskuddsmidler på totalt 261 mill. kroner i 2018. Av dette gikk 108 mill. kroner til Inkubasjonsprogrammet, 83 mill. kroner til Næringshageprogrammet og 61 mill. kroner til Katapultordningen. Resterende midler gikk til arbeid med klynger, eierskap i innovasjonsselskaper regionalt arbeid, analysearbeid) og utviklingsprosjekter Sivas eget arbeid med utvikling og oppfølging av programmene og administrative kostnader er inkludert.

Siva har et mål- og resultatstyringssystem med styringsindikatorer som er inndelt i resultatindikatorer og effektindikatorer. Effektindikatorer skal vise langsiktige virkninger på et overordnet nivå, mens resultatindikatorer skal vise direkte og mer kortsiktige virkninger av selskapets virksomhet.

Eiendomsvirksomheten

Langsiktige virkninger (effektindikatorer)

Indikatoren *omsetningsvekst hos leietakere* omfatter bare leietakere lokalisert i «enbrugerbygg» realisert gjennom Sivas medvirkning. I disse byggene har Siva som regel 100 pst. eierskap. Rapporteringen for 2018 omfatter 14 leietakere i enbrugerbygg. Gjennomsnittlig omsetningsvekst for disse leietakerne over de siste fem årene var 28 pst., mens gjennomsnittet i 2018 var 5 pst. Fem bedrifter som har hatt negativ omsetningsvekst de

siste fem årene på grunn av omstillingsfaser med byggearbeider og omlegging av produksjon, har i 2018 snudd til positiv vekst. Bedriftene som omfattes av denne målingen, utgjør om lag 15 pst. av porteføljens samlede leietakermasse målt i andel av totalareal. De representerer mange ulike bransjer og har stor variasjon i omsetningsutvikling. Leietakere i flerbruksbygg omfattes ikke av indikatoren fordi sammenhengen mellom Sivas eierandel i byggene og omsetningsendring hos den enkelte leietaker vurderes som mer usikker.

Indikatoren *avkastning på eiendomsinvesteringene* måles som selskapets egenkapitalrentabilitet før skatt, eksklusiv Koksa Eiendom AS. Det forventes at avkastningen over en femårs periode minimum skal tilsvare fem års rullerende snitt av tiårs statsobligasjonsrenter, med et risikopåslag på 2,0 prosentpoeng. Årets beregninger viser en snittavkastning på 4,5 pst., sammenlignet med kravet på 3,8 pst. Avkastningen de siste fem årene har vært positiv.

Det foreligger for øvrig betydelige merverdier i eiendomsporteføljen ut over bokført verdi per 31. desember 2018. Denne verdistigningen blir ikke hensyntatt i måling av avkastningen.

Kortsiktige virkninger (resultatindikatorer)

Utleiegraden i Sivas eiendomsportefølge var 84 pst. i 2018, samme som i 2017. Utleiegraden på porteføljen er opprettholdt på tross av at det i 2018 ble solgt eiendommer som var fullt utleid, slik at gjenværende eiendommer med ledige lokaler dermed utgjør en større andel av eiendommassen. Ledige lokaler er i hovedsak knyttet til eiendommer i Narvik, ved Sognefjorden og på Herøya.

Siva gjorde ingen nye investeringer sammen med medinvestorer i 2018, og medinvestorbarometeret er derfor ikke gjennomført.

Innovasjonsvirksomheten

Siva ga i 2018 støtte til totalt 74 programoperatører i inkubatorer og næringshager, som gir råd og veiledning til bedrifter og gründere. En rapport fra SSB fra 2018 viser at bedrifter tilknyttet Sivas programmer presterer bedre enn andre sammenlignbare bedrifter¹¹.

Næringshageprogrammet finansieres ikke over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, og det er derfor bare målbedrifter i inkubasjonsprogrammet som blir omtalt i det følgende. Det

¹¹ Effekten av Sivas virkemidler på vekst og verdiskaping, 2018/17, SSB.

vises til omtale av Næringshageprogrammet i Prop. 1 S for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Katapultordningen ble opprettet i 2017. Siva har utviklet og utlyst ordningen og vurdert søknader i samarbeid med Innovasjon Norge og Forskningsrådet. Det er utnevnt til sammen fem katapultsentre.

Regjeringen vil videreutvikle Katapultordningen. Selv om det er for tidlig å måle effekter av ordningen, er departementets foreløpige vurdering at ordningen er kommet godt i gang. Samtidig har det vist seg mer ressurskrevende enn først antatt å få sentrene opp og stå. Siva ser derfor behov for å bruke en større andel av de årlige bevilningene til de eksisterende katapultene, for å få på plass en bærekraftig forretningsmodell. Siva har satt i gang et arbeid for å få kunnskap om og vurdere om det er noen områder som bør prioriteres i en helhetlig nasjonal struktur med katapultsentre.

Langsiktige virkninger (effektindikatorer)

Effektindikatorerne er *vekst i omsetning og vekst i verdiskaping* i målbedriftene. Dette gir en indikasjon på om inkubatorene og næringshagene har en merverdi i form av å tilrettelegge for bedriftenes utvikling.

Rapporteringen viser årlig endring i omsetning i perioden 2012 til 2017. Andelen av inkubatorbedriftene som opplever vekst i omsetningen, varierer mellom 54,3 og 61,6 pst. Blant de bedriftene som har årlig vekst, opplever den største andelen en fordobling eller mer i omsetningen. Den akkumulerte verdiskapingen (driftsresultat og lønnskostnader) i inkubatorbedriftene utgjorde 4,7 mrd. kroner i perioden 2012–2017. Uavhengig av bedriftsårskull opplever mellom 50 og 58,9 pst. av bedriftene årlig vekst i verdiskapingen.

Kortsiktige virkninger (resultatindikatorer)

Kundetilfredshet skal avdekke både hvordan programoperatørene vurderer Sivas bidrag, og hvordan målbedriftene vurderer programoperatørenes bidrag. Hovedfunn i undersøkelsen utført i 2018 er at kundetilfredsheten på begge dimensjonene er meget god. Målbedriftene er fornøyde med kunnskapsbidragene fra programmene, og programoperatørene mener Sivas bidrag er avgjørende for tilbudet som gis.

Koksa Eiendom AS

Siva inngikk i slutten av desember 2016 avtale om et samlet salg av gjenværende eiendeler i Koksa Eiendom AS. Sivas andel av salget ble inntektsført i selskapets regnskap for 2017. Statens utbytte fra salget ble innbetalt med 391,1 mill. kroner i 2018 og 50 mill. kroner i 2019. Fra tidligere delsalg er det innbetalt 146,7 mill. kroner.

Koksa Eiendom avga ved salget garantier overfor kjøper som trappes ned gradvis frem til januar 2024. Etter utløp av garantiperioden vil det bli en avregning som vil innebære en mindre innbetaling til staten.

Økonomiske resultater

Konsernresultatet for Siva i 2018 viser et overskudd etter skatt og minoritetsinteresser på 16 mill. kroner, mot 420,7 mill. kroner året før. Resultatet i 2017 var ekstraordinært og skyldtes i hovedsak salg av resterende eiendeler i Koksa Eiendom AS, jf. omtale over. Driftsresultatet var på -2,2 mill. kroner, mot 21,7 mill. kroner året før. Hovedårsaken til resultatnedgangen på driftsnivå er økning i andre driftskostnader.

Prioriteringer 2020

Siva skal prioritere arbeidet med Katapultordningen gjennom et tett og godt samarbeid med andre virkemiddelaktører. Det er en forutsetning at den offentlige støtten først og fremst skal bidra til at sentrene blir etablert med en bærekraftig forretningsmodell. Det skal legges vekt på at ordningen samordnes med og supplerer andre virkemidler og eksisterende ressurser. Høye investeringskostnader, sterk forankring i næringslivet og kobling mot FoU-miljøer skal vektlegges ved utvelgelse av støtteberettigede prosjekter. Mulighetene som ligger i økt utnyttelse av ledig kapasitet i eksisterende testfasiliteter skal også undersøkes når dette er relevant for søknader under katapultordningen.

Oppdragsgiveransvaret for inkubasjonsprogrammet og næringshageprogrammet skal overføres fra staten til fylkeskommunene fra og med 1. januar 2020 og Siva skal fortsette arbeidet med forberedelsene i forbindelse med dette. Siva skal fremdeles være ansvarlig for de to programmene med hensyn til gjennomføring, administrering og rapportering. Siva skal i 2020 arbeide for å etablere en god dialog med fylkeskommunene som nye oppdragsgivere.

Siva skal også videreføre arbeidet med profesjonalisering og digitalisering av egen og tilknyttet virksomhet, og sin strategi for utvikling av større og mer robuste innovasjonsselskaper.

Budsjettforslag

Post 70 Tilskudd

Det foreslås en bevilgning på 37,2 mill. kroner i 2020. Med bakgrunn i overføring av oppdrags-giveransvaret til fylkeskommunene som ledd i regionreformen er det foreslått at om lag 73,8 mill. kroner overføres fra kap. 2426, post 70 til kap. 553, post 61. Samtidig foreslås det overført om lag 18,7 mill. kroner fra kap. 550, post 70 og kap. 553, post 74, til kap. 2426, post 70 for grunnfinansiering av Siva. Netto overføring til Kommunal- og moderniseringsdepartementet utgjør dermed om lag 55 mill. kroner. Resterende tilskudd under kap. 2426, post 70 dekker de kostnadene som i mindre grad varierer med oppdragsmengden fra staten og fylkeskommunene. Dette er kostnader relatert til lokaler, regnskap og revisjon, fysisk og digital infrastruktur, styrehonorarer, lønn til administrerende direktør og ledelse, styringsdialog med eier og samarbeid med andre virkemiddelaktører og rapportering til styret og oppdragsgivere. I tillegg skal posten dekke oppfølging av eierskapet i innovasjonsselskaper og klyn-

geprogrammet, og til å delta i nasjonal politikktforming og utviklingsprosesser regionalt.

Post 71 Tilskudd til testfasiliteter

Det foreslås en bevilgning på 100 mill. kroner i 2020. Tilskuddet skal benyttes til å støtte investeringer i forbindelse med test- og demonstrasjonsfasiliteter som flere bedrifter og eventuelt FoU-aktører kan benytte på deling. Tilskuddet skal også kunne dekke supplerende investeringer til allerede utnevnte katapultsentre, og kostnader knyttet til ordningens andel av administrasjon og drift av selskapet.

Post 90 Lån, overslagsbevilgning

Siva kan foreta innlån i statskassen for å finansiere sin eiendomsvirksomhet innenfor en låneramme fastsatt til 700 mill. kroner. Siva selv velge løpetid på lånene. Det enkelte innlån knyttes til et statspapir, og rentesats på lånene blir satt lik renten på statspapir med tilsvarende løpetid. Innlån fra og avdrag til statskassen bruttoføres, dvs. at beløpene utgifts- og inntektsføres hver gang Siva tar opp et nytt eller tilbakebetaler et gammelt lån. Lånerammen har vært fullt utnyttet de siste årene. Ingen av Sivas lån har forfall i 2020. Det vil derfor ikke være behov for bevilgning til refinansiering av lån i 2020.

Kap. 5326 Siva SF

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Låne- og garantiprovisjoner	7 000	7 000	7 000
90	Avdrag på utestående fordringer		95 000	
	Sum kap. 5326	7 000	102 000	7 000

Post 70 Låne- og garantiprovisjoner

Selskapet betaler en låneprovisjon på 0,4 pst. av årlig gjennomsnittlig saldo på innlånsporteføljen til statskassen og en garantiprovisjon på 0,6 pst. av samme beregningsgrunnlag. Sistnevnte skal kompensere for mulig subsidieffekt ved låneopptak i statskassen, jf. EØS-avtalens regelverk for statsstøtte. Provisjonene innbetales etterskuddsvis.

Låne- og garantiprovisjon budsjetteres med 7 mill. kroner, dvs. basert på full utnyttelse av lånerammen.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Det vises til omtale under kap. 2425, post 90. Ingen lån forfaller i 2020.

Kap. 5613 Renter fra Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
80	Renter	18 163	16 300	15 550
	Sum kap. 5613	18 163	16 300	15 550

Post 80 Renter

Siva foretar sine låneopptak i statskassen med utgangspunkt i eksisterende statspapirer. Selskapet kan dermed ta opp nye lån fra staten til en

rente som er lik løpende effektiv rente på tilsvarende statspapir. Det foreslås bevilget 15,55 mill. kroner i renter fra Sivas låneopptak i statskassen for 2020.

Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport

Utgifter under programkategori 17.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
940	Internasjonaliseringstiltak	83 607	91 739	59 400	-35,3
2429	Eksportkredittordningen	2 951 704	8 115 323	5 118 400	-36,9
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt	10 000			
	Sum kategori 17.30	3 045 311	8 207 062	5 177 800	-36,9

Utgifter under programkategori 17.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
01–29	Driftsutgifter	543	10 239	10 500	2,5
70–89	Overføringer til andre	205 661	196 823	167 300	-15,0
90–99	Lånetransaksjoner	2 839 107	8 000 000	5 000 000	-37,5
	Sum kategori 17.30	3 045 311	8 207 062	5 177 800	-36,9

Inntekter under programkategori 17.30 fordelt på kapitler

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
5329	Eksportkredittordningen	13 362 355	9 020 000	11 820 000	31,0
5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt	18 900	14 600	16 500	13,0
5629	Renter fra eksportkredittordningen	1 727 053	1 700 000	1 600 000	-5,9
	Sum kategori 17.30	15 108 308	10 734 600	13 436 500	25,2

Departementets arbeid med markedsadgang og eksport skal legge til rette for at bedrifter skal lykkes i internasjonale markeder. Dette gjøres gjennom å inngå handelsavtaler, følge opp løpende

handelspolitiske spørsmål bilateralt mot andre lands myndigheter, arbeide for norske interesser i WTO, fremme EØS-avtalen og bidra til videreutvikling av det indre marked. I tillegg legges det

til rette for fremme av norsk næringsliv i utlandet og eksportfinansieringsordninger på like vilkår som andre lands ordninger.

Utvikling i norsk eksport

Tabell 4.26 Norsk eksport i 2018

	Verdi, mrd. kroner	Volumendring, pst.	Prisendring, pst.
Varer, herav:	991	-2,5	18,5
– råolje og naturgass	569	-4,8	30,1
– tradisjonelle varer	411	2,0	5,9
Tjenester, herav:	366	5,4	2,4
– utenriks sjøfart, bruttofrakter	106	9,7	8,1
– finans- og forretningstjenester	80	4,6	0,5
Totalt	1 357	-0,2	13,6

Kilde: Nasjonalregnskapet, SSB

Boks 4.2 Sjømat

Norge eksporterte 2,7 mill. tonn sjømat for 99 mrd. kroner i 2018. Det er en volumøkning på 4 pst. og en verdiøkning på 5 pst., eller 4,6 mrd. kroner mer enn i 2017. I løpet av de siste 10 årene har verdien av norsk sjømat-eksport økt med 122 pst. Forholdet mellom havbruk og fiskeri har i liten grad endret seg fra 2017. Verdien av havbruk utgjør 72 pst., mens volumet utgjør 40,5 pst. av den totale sjømateksporten for 2018.

EU er Norges viktigste marked og Norge eksporterte 1,7 mill. tonn sjømat til EU for 66 mill. kroner i 2018. Danmark og Polen er viktige transittmarkeder mens Frankrike og Storbritannia er våre viktigste konsummarkeder.

Norske havnærings muligheter i utlandet er av stor betydning for økonomisk utvikling i Norge, og det er viktig at Norge tar en lederrolle for å sikre global, bærekraftig bruk. Nærings- og fiskeridepartementet vil bruke norske erfaringer og kompetanse internasjonalt til å fremme forståelsen av – og sammenhengen mellom – god miljøtilstand, bærekraftig ressursbruk og økonomisk vekst.

Fremme frihandel og forutsigbar markedsadgang

Multilateralt handelsregelverk

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for å følge opp WTO-prosesser som berører norsk næringsliv og medvirke til at hensynet til norsk verdiskaping blir ivaretatt. Dette omfatter bl.a. handelstiltak som gjennomføres under WTO-regelverket, slik som Europakommisjonens undersøkelse om eventuelle beskyttelsestiltak for

Boks 4.3 Maritim næring

Maritim næring er av natur internasjonal med skip og rigger som opererer over hele verden. Næringen har svært høy eksportandel, bl.a. eksporteres om lag 90 pst. av norsk skipsutstyr. Analyser fra Menon Business Economics viser at samlet verdi av eksport fra maritim næring i 2018 var 217 mrd. kroner. Det gjør maritim næring til den største eksportøren etter petroleumsnæringen. Rederiene står for om lag 65 pst. av eksporten, mens den resterende andelen fordeler seg på utstyrslieferandører, skipsverft og maritime tjenester.

De viktigste eksportmarkedene for norske maritime selskaper er EU, USA, Brasil, Russland, Kina, Japan, Sør-Korea og Singapore.

stål igangsatt i mars 2018, USAs straffetoll på stål og aluminium fra mars 2018 og USAs varsel om undersøkelse om eventuell straffetoll på motorkjøretøy og -deler annonsert i mai 2018. Disse sakene kan potensielt få store konsekvenser for norsk næringsliv. Det arbeides også i WTO med en avtale om forbud mot fiskerisubsidier som kan lede til overkapasitet, overfiske og ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Det tas sikte på å fullføre avtalen i løpet av 2019.

Sjømatområdet er sterkt berørt av veterinære krav, tekniske handelshindringer og krav til mattrygghet og kvalitet, som legger viktige føringer for internasjonal handel med mat. Regelverket for mattrygghet og kvalitet reguleres over landegrensene gjennom WTO/SPS-avtalen (veterinære og plantesanitære forhold) og WTO/TBT-avtalen (tekniske handelshindre). EØS-avtalen sikrer norsk sjømat adgang til EU-markedet uten veterinær grensekontroll. Sjømatnæringen møter imidlertid veterinære og ikke-tariffære handelshindre i land utenfor EØS-området. Brasil og Kina er eksempler på viktige sjømatmarkeder hvor ikke-tariffære og veterinære krav begrenser markedsadgangen. Norske myndigheter følger opp utfordringene i slike markeder både bilateralt og i WTO. Mattilsynet og Nærings- og fiskeridepartementet bruker betydelige ressurser på å bedre rammebetingelsene utenfor EØS.

Frihandelsavtaler

Nærings- og fiskeridepartementet leder arbeidet med Norges bilaterale frihandelsavtaler. Norge har sammen med medlemsstatene i Det europeiske frihandelsforbund (EFTA) i dag inngått 29 frihandelsavtaler med i alt 40 land. Norge inngår frihandelsavtaler for å sikre norske bedrifter best mulig markedsadgang hos viktige handelspartnere. Det er også viktig å sikre at rammebetingelsene for norsk næringsliv i utenlandske markeder er minst like gode som for konkurrenter i EU og andre land. Bilaterale frihandelsavtaler har fått økende betydning for norsk næringsliv som følge av at handelen er blitt mer globalisert. Avtalene fremforhandles primært sammen med EFTA-sta- tene, men forhandlingene mellom Norge og Kina skjer bilateralt. Regjeringen prioriterer frihandelsavtaler med land der en avtale kan gi det største bidraget til økt handel og verdiskaping. I tillegg legges det vekt på utenriks- og utviklingspolitiske hensyn.

De pågående forhandlingene om en bilateral avtale med Kina, samt EFTAs forhandlinger med India gir høy prioritet. Forhandlingene med Mer-

cosur¹² ble fullført i august 2019, mens en avslutning av forhandlingene med Kina kan være mulig i 2020. Forhandlingene med India har vært fastlåst siden våren 2017, men ferdigstillelse vurderes som realistisk dersom den nye indiske regjeringen stiller seg positiv til dette.

Når det gjelder fremtidige frihandelsavtaler, prioriterer regjeringen avtaler med Japan og ASEAN¹³. Det tas dessuten sikte på å starte forhandlinger med Pakistan og Moldova i 2019 eller 2020.

Departementet har i 2018 og 2019 arbeidet med å reforhandle flere EFTA-frihandelsavtaler av eldre dato. Det pågår innledende samtaler med sikte på å reforhandle frihandelsavtalen med Canada fra 2009. I tillegg arbeides det for å sluttføre reforhandlingen av frihandelsavtalen mellom EFTA med Den sørafrikanske tollunion (SACU¹⁴) fra 2006. Departementet har som målsetting at reforhandling av frihandelsavtalen med Chile fra 2003 kan ta til høsten 2019.

Investeringsavtaler

Regjeringen vil inngå investeringsavtaler (BITs) der dette er mulig og hensiktsmessig. Hovedformålet med investeringsavtaler er å beskytte norske investeringer i utlandet, spesielt i land der det er en politisk og økonomisk ustabil situasjon, og sikre at norske bedrifter kan konkurrere på lik linje med bedrifter fra andre land. Mange selskaper vegrer seg mot å satse i nye vekstmarkeder på grunn av uforutsigbare rammevilkår, og investeringsavtaler bidrar til å redusere risikoen. Det er også et viktig hensyn at avtalene kan bidra til å fremme investeringer i utviklingsland. Nyere investeringsavtaler inneholder bestemmelser om markedsadgang i tillegg til beskyttelse. Avtalene kan inngås selvstendig eller som et kapittel i en frihandelsavtale, og mange av våre forhandlingspartnere etterspør slike bestemmelser i frihandelsavtaler.

Norsk næringsliv etterspør mer forutsigbare rammevilkår for investeringer i en rekke land, herunder også Kina. Regjeringen har derfor innledet forhandlinger om et kapittel som omfatter markedsadgang for og beskyttelse av investerin-

¹² Mercado Común del Sur – et frihandelssamarbeid mellom Brasil, Argentina, Uruguay og Paraguay.

¹³ Association of Southeast Asian Nations – økonomisk og politisk sammenslutning av sørøstasiatiske nasjoner.

¹⁴ Southern African Customs Union – tollunion mellom Botswana, Lesotho, Namibia, Sør-Afrika og Swaziland.

ger i forbindelse med forhandlingene om en frihandelsavtale med Kina.

Fremme EØS-avtalen

EØS og indre marked

EU er Norges viktigste handelspartner. Gjennom EØS-avtalen er Norge integrert i EUs indre marked. Et velfungerende indre marked er viktig for norsk verdiskaping. EØS-avtalens bestemmelser om fri bevegelighet for varer, tjenester, personer og kapital åpner for mer effektiv utnyttelse av ressursene og bidrar til vekst, sysselsetting og konkurransevne. Et felles regelverk skaper forutsigbarhet og likeverdige konkurransevilkår for alle som opererer i det indre marked.

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter en stor portefølje av EU/EØS-saker. EU-kommisjonens strategi for det indre marked ble lagt frem i 2015. Strategien har som mål å bidra til økt vekst, sysselsetting og investeringer i Europa. Norske myndigheter følger opp de ulike forslagene. Departementet administrerer også flere ordninger som har som mål å bidra til å fjerne ulovlige restriksjoner i det indre marked og motvirke etablering av nye handelshindringer. Dette omfatter bl.a. EØS-høringsloven, varekontaktpunktet og EØS-problemløsningsnettverket SOLVIT.

Nærings- og fiskeridepartementet legger stor vekt på å påvirke regelverksutviklingen i EU i tråd med norske interesser på et tidlig tidspunkt. Samtidig arbeider departementet med å innlemme nytt EØS-relevant regelverk i EØS-avtalen, for å sikre like vilkår for norsk næringsliv.

To ansvarsområder kan eksemplifisere viktigheten av regelverksarbeidet:

Norge har et omfattende og godt samarbeid med Europakommisjonen, det europeiske sjøfartsbyrået EMSA og EUs medlemsland i skipsfartsspørsmål gjennom deltakelse i det indre marked. Skipsfart er en global næring og reguleringer må skje gjennom FNs sjøfartsorganisasjon IMO. Regjeringen arbeider for at EØS-regelverket for skipsfart er i tråd med relevant IMO regelverk.

For sjømatnæringen er EØS-regelverket svært viktig. Matområdet utgjør den største andelen av rettsaktene i EØS-avtalen. Regelverket skal sikre høy beskyttelse av menneskers og dyrs helse og forbrukerinteresser. Samtidig skal det sikres at det indre marked virker på en tilfredsstillende måte.

Brexit

Storbritannia er en av Norges største handelspartnere for varer, tjenester og investeringer. Storbritannia utløste 29. mars 2017 artikkel 50 i traktaten om Den europeiske union, som regulerer utmeldelse av EU. Når Storbritannia trer ut av EU, blir Norge direkte berørt ved at Storbritannia også forlater EØS-samarbeidet. For å sikre et best mulig nærings- og handelspolitisk samarbeid og best mulig adgang til det britiske markedet etter at Storbritannia forlater EU, er det viktig at Norge får et nytt, omfattende avtaleverk med Storbritannia.

Norske myndigheter har utstrakt kontakt med både EUs organer og britiske myndigheter for å få informasjon om forhandlingene mellom Storbritannia og EU om deres fremtidige forhold, og for å formidle norske næringsinteresser, både på politisk nivå og embetsnivå.

Dersom Storbritannia forlater EU på grunnlag av fremforhandlet utmeldingsavtale med EU, vil Storbritannia i en overgangsperiode behandles som om de fortsatt er med i EU og dermed i EØS. I dette tilfellet vil den frie bevegeligheten av personer, kapital, varer og tjenester fortsette.

Hvis Storbritannia forlater EU uten en avtale med EU, vil EØS-avtalens bestemmelser ikke lenger gjelde for forholdet til Norge. Norge har derfor sammen med Island fremforhandlet en vareavtale med Storbritannia som bl.a. viderefører dagens tollpreferanser. I tillegg har det blitt fremforhandlet erklæringer som omhandler bl.a. tekniske og veterinære handelshindringer og maritim transport. Disse avtalene skal gjelde fra Storbritannia forlater EU frem til et nytt avtaleverk er på plass. Det arbeides med å forberede slike forhandlinger.

Det er opprettet en referansegruppe for nærings- og arbeidslivsspørsmål i forbindelse med Storbritannias uttreden av EU. Utvalgte næringslivsorganisasjoner og arbeidstakerorganisasjoner deltar i referansegruppen, som ledes av Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet i fellesskap.

Fremme av norsk næringslivs interesser internasjonalt

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å fremme norsk næringsliv i utlandet gjennom bl.a. bilateral myndighetsdialog og næringslivsdelega-

sjoner. Sentrale virkemidler¹⁵ er bl.a. Innovasjon Norges internasjonaliseringarbeid, Norges sjømatråd innenfor sjømatområdet og eksportfinansiering fra GIEK og Eksportkreditt Norge.

Departementet er ansvarlig for næringslivsdelegasjoner ved statsbesøk og offisielle besøk til utlandet. Målet er at bedriftene som deltar, skal dra nytte av profileringen som representantene fra det offisielle Norge skaper. Departementet har også ansvar for det næringspolitiske samarbeidet innenfor regionale fora som bl.a. Nordisk Ministerråd, og fremmer næringslivets interesser gjennom Norges samarbeid med Association of Southeast Asian Nations (ASEAN¹⁶).

Ansvarlig næringsliv er prioritert i dialogen med myndigheter og næringsliv ved politiske besøk i utlandet, i økonomiske kommisjoner og i forbindelse med handelsavtaleforhandlinger. Norske myndigheter forventer at norske selskap med internasjonal virksomhet kjenner til og etterlever FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

Departementet er ansvarlig for norsk deltakelse på verdensutstillinger organisert av det internasjonale utstillingsbyrå (BIE). Norge deltar på verdensutstillingen EXPO 2020 i Dubai, De forente arabiske emirater. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for gjennomføringen, sammen med Utenriksdepartementet og Olje- og energidepartementet. Tema for norsk deltakelse er havrommet og bærekraftig bruk av havets ressurser. Regjeringens mål er at Norge skal være en ledende havnasjon som tar en internasjonal lederrolle i viktige havspørsmål og derfor deltar på globale arenaer hvor løsninger på verdens utfordringer presenteres og diskuteres.

Nærings- og fiskeridepartementet leder arbeidet med «Team Norway» sammen med Utenriksdepartementet og Olje- og energidepartementet. Team Norway er et samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som jobber for å fremme norsk næringsliv i utlandet. Formålet er å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom informasjonsutveksling, samordning og koordinert innsats.

Områdegjennomgang av næringsfremme i utlandet og helhetlig gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet

I 2018 gjennomførte regjeringen en områdegjennomgang av virkemidlene og aktørene som har som formål å fremme norsk næringsliv i utlandet. Hensikten med gjennomgangen var å se på hvordan apparatet for næringsfremme i utlandet kan bli mer effektivt. Regjeringen følger i statsbudsjettet for 2020 opp anbefalingene fra områdegjennomgangen. PwC og Oslo Economics utarbeidet en rapport om dette på oppdrag fra Finansdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Utenriksdepartementet og Olje- og energidepartementet¹⁷.

Rapporten viser at det er behov for et virkemiddelapparat for næringsfremme i utlandet, og at mye fungerer bra. Samtidig peker konsulentene på tiltak for bedre målretting av apparatet, og at mer strategisk styring og bedre samordning mellom aktørene vil kunne bidra til at målsettingene med næringsfremme i utlandet i større grad realiseres. Konsulentene viser at økt brukerbetaling kan bidra til å bedre tjenestekvaliteten og sikre at tjenestene er relevante for brukerne. Som en følge av dette foreslår regjeringen at bevilgningen til Innovasjon Norges arbeid med eksport og internasjonalisering blir redusert med 10 mill. kroner (kap. 2421, post 74), og at denne reduksjonen fremover dekkes inn gjennom økt brukerbetaling. Konsulentene trekker også frem at det er potensial for redusert støtte til profilering av reiseliv. Reiselivsnæringen er nærmere omtalt under programkategori 17.10, og Innovasjon Norges støtte til reiseliv er omtalt under kap. 2421, post 74.

Regjeringen har satt i gang en helhetlig gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet, jf. nærmere omtale i programkategori 17.20. De eksportrettede virkemidlene til aktører som GIEK, Eksportkreditt Norge AS og Innovasjon Norge er blant virkemidlene som gjennomgås. At norske selskaper lykkes i internasjonale markeder, mener regjeringen er svært viktig for utvikling av lønnsomme arbeidsplasser i Norge, og for å understøtte en verdiskapende og positiv omstilling av norsk næringsliv. Norge er et lite hjemmemarked, og nye og etablerte selskaper vil ofte være avhengige av å eksportere dersom de skal vokse. Regjeringen ønsker et bedre system for å støtte opp under norske bedrifters eksportmulig-

¹⁵ En samlet oversikt over regjeringens virkemidler for fremme av norsk eksport og internasjonalisering finnes i regjeringens eksportstrategi «Verda som marknad».

¹⁶ Association of Southeast Asian Nations – ASEAN består av: Brunei, Filippinene, Indonesia, Kambodsja, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam.

¹⁷ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/omradegjennomgang-av-naringsfremme-i-utlandet/id2640600/>

heter og vil adressere dette i oppfølgingen av virkemiddelgjennomgangen.

Som en del av regjeringens oppfølging vil det vurderes hvordan de eksportrettede virkemidlene kan innrettes for å bidra til økt verdiskapende eksport, og bidra til at norske selskaper lykkes i internasjonale markeder. Gjennomgangen vil omfatte innsatsen som gjøres av virkemiddelapparatet hjemme i Norge, men også bistanden norske selskaper får av virkemiddelapparatet for næringsfremme i utlandet.

Kina

Kina er Norges største handelspartner i Asia. I 2018 handlet Norge varer med Kina for om lag 92 mrd. kroner. Verdien av tjenestehandelen var i 2017¹⁸ på om lag 17 mrd. kroner. Viktige sektorer for norsk næringsliv er maritim næring, sjømat, reiseliv, miljøteknologi, fornybar energi og helse-teknologi.

I 2018 og 2019 har Nærings- og fiskeridepartementet intensivt samarbeidet med kinesiske myndigheter, bl.a. ved videreføring av forhandlingene om en bilateral frihandelsavtale, besøksutveksling, møte i norsk-kinesisk økonomisk kommisjon og dialog om markedsadgang for norsk sjømat. Nærings- og fiskeridepartementet var involvert ved besøk fra formannen i Kinas folkekongress i mai 2019, besøk av kinesisk tollminister til Norge i mai 2019 for møter med fiskeriministeren om rammebetingelser for eksport av norsk sjømat til Kina og undertegning av protokoller for regulering av eksport til Kina. Det er lagt opp til at både næringsministeren og fiskeri- og sjømatministeren besøker Kina i løpet av høsten 2019.

USA

USA er Norges viktigste marked etter EU. Etter presidentskiftet i januar 2017 har USA ført en ny linje i handelspolitikken med økt vekt på å beskytte egen industri mot internasjonal konkurranse, bl.a. ved innføring av tilleggstoll på ulike varegrupper. Mottiltak og oppbygging av handelshindringer blant våre viktigste handelspartnere som følge av USAs politikk kan få negative konsekvenser for norsk eksport. Nærings- og fiskeridepartementet vil arbeide for at norsk næringsliv fortsatt skal ha gode og forutsigbare rammevilkår i handelen med USA og andre nære handelspartnere, bl.a. gjennom årlige handelspolitiske sam-

Boks 4.4 Norges sjømatråd AS

Norges sjømatråd AS er 100 pst. eid av Nærings- og fiskeridepartementet og har som formål å øke verdiskapingen i fiskeri- og havbruksnæringen ved å øke etterspørselen etter norsk sjømat. Oppgavene til selskapet er bl.a. fellesmarkedsføring, innhenting av markedsinformasjon, arbeid med markedsadgang og beredskap for næringen.

Norges sjømatråd er avgiftsfinansiert i medhold av fiskeeksportloven. Sjømatrådets inntekter utgjorde i overkant av 375 mill. kroner i 2018.

taler med amerikanske myndigheter som i 2019 ble avholdt for 12. gang.

USA har vedtatt et nytt regelverk for import av sjømat som betinger at eksportlandet oppfyller en rekke krav til reduksjon av bifangst av sjøpattedyr, Marine Mammals Protection Act. Regelverket trådte i kraft 1. januar 2017, men får effekt for import først etter en fem års innkjøringsperiode, dvs. i januar 2022. Nærings- og fiskeridepartementet er i kontakt med amerikanske myndigheter for å få klarhet i hvilke tilpasninger som må gjøres for at norsk sjømateksport skal tilfredsstillende de nye kravene innen 2022.

Det offentlige tilbudet av eksportfinansiering og skipsfinansiering

Langsiktig finansiering

Staten tilbyr eksportfinansiering for å bidra til at norske eksportører har like gode konkurransevilkår som eksportører i andre land med et tilsvarende eksportfinansieringstilbud. Norges eksportfinansieringstilbud skal være et supplement til kommersiell finansiering av eksportkontrakter og spiller en sentral rolle i finansieringen av norsk eksport, spesielt i tider med uro i finansmarkedene og få alternative finansieringskilder.

Det norske statlige tilbudet av langsiktig eksportfinansiering består av lån fra eksportkredittordningen og eksportgarantier. Eksportkredittordningen forvaltes av Eksportkreditt Norge, og eksportgarantiordningene forvaltes av Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK). GIEK og Eksportkreditt Norge finansierer ofte de samme eksportkontraktene.

Hoveddelen av låne- og garantiporteføljene er knyttet opp mot olje, gass og maritime næringer.

¹⁸ Siste tilgjengelige tall fra SSB.

Markedssituasjonen innen disse næringene medfører at både GIEK og Eksportkreditt Norge arbeider mye med oppfølging av utestående lån og garantier hvor låntaker er eller kan komme i økonomiske vanskeligheter, jf. omtale under kap. 2429 og 2460. Det er GIEK som bærer risikoen for manglende betaling og som må utbetale eventuell erstatning. Risikoen i porteføljen følges tett av departementet.

Det har de siste par årene blitt gjort en rekke endringer og tilpasninger i tilbudet til Eksportkreditt Norge og GIEK for å treffe behov i næringslivet, bl.a. det midlertidige skipsfinansieringstilbudet for kjøp av skip bygget ved verft i Norge til bruk i Norge. Formålet er å bidra til at redere i Norge oppnår finansiering på markedsmessige vilkår og dermed medvirke til økt aktivitet for skipsverft i Norge. Tilbudet skal evalueres, og Stortinget vil få presentert resultater og forslag til oppfølging i Prop. 1 S (2020–2021). Det pågår også internasjonalt arbeid der Norge deltar for å videreutvikle internasjonalt regelverk om eksportfinansiering i OECD og i en internasjonal arbeidsgruppe (International Working Group – IWG) som inkluderer ikke-OECD land som BRICS¹⁹. Formålet er at norske eksportører skal ha like konkurransevilkår som konkurrentene og unngå eksportsubsidiekonkurranse mellom land. I dag reguleres offentlige langsiktig eksportfinansiering i den OECD-tilknyttede avtalen «Arrangement on Officially Supported Export Credits». Avtaleverket består av en generell hovedavtale og sektoravtaler for skip, fly, tog, atomkraftverk, kullkraftverk og fornybar energi. Avtalene regulerer minimumspriser (renter og garantipremier), maksimal løpetid, nedbetalingsandel m.m. De inkluderer også anbefalinger om håndtering av antikorupsjon, bærekraftig långivning, miljø og sosiale spørsmål.

Kortsiktig kredittforsikring av eksporttransaksjoner

Det vises til at regjeringen ber om fullmakt til helt eller delvis salg, eventuelt avvikling, av GIEK Kredittforsikring AS (GK), jf. kategoriomtale 17.40. GK er et statlig eid selskap som tilbyr kortsiktig kredittforsikring på kommersielle vilkår. Regjeringen mener at det stort sett er et velfungerende marked for kortsiktig kredittforsikring og at norske bedrifter i stor grad har tilgang på kredittforsikring fra private aktører. Imidlertid ser regjerin-

gen at det private tilbudet er noe mer ustabilt i enkelte land, og at i enkelte markeder vil et statlig tilbud være eneste alternativ. Regjeringen foreslår derfor å opprette et statlig tilbud av kortsiktig kredittforsikring for eksport til såkalte non-marketable land²⁰, som et supplement til markedet. Et slikt tilbud vil også ha en beredskapsfunksjon i et scenario hvor det private kredittforsikringstilbudet svikter. Tilbudet vil forvaltes av GIEK innenfor allerede eksisterende eksportgarantiordninger.

Prioriteringer 2020

Nærings- og fiskeridepartementet vil:

- fremme frihandel og forutsigbar markedsadgang, både gjennom å sikre oppslutning om WTO-avtalen og forhandle nye EFTA-frihandelsavtaler med bl.a. Kina og oppdatere eksisterende frihandelsavtaler
- fremme EØS-avtalen for å skape gode løsninger for norsk næringsliv i det indre marked og følge opp norske interesser i Europakommisjonens strategi for det indre marked
- bistå norsk næringsliv i saker der bedrifter utsettes for handelstiltak
- sikre norske interesser internasjonalt, som å videreutvikle de handelspolitiske relasjonene med særlig USA og Japan og i forbindelse med Storbritannias utreden av EU, samt Norges deltakelse på EXPO 2020 i Dubai
- utvikle tettere kobling mellom virkemidler som skal bidra til eksport og internasjonalisering, bl.a. som en oppfølging av områdegjennomgangen for næringsfremme i utlandet i 2018 og virkemiddelgjennomgangen
- fortsette utviklingen av arenaer for styrkede bilaterale økonomiske forbindelser med viktige markeder for norsk næringsliv
- arbeide for et relevant eksportfinansieringstilbud som sikrer like konkurransevilkår for norske eksportører og følge opp risikoen i GIEKs portefølje
- utvikle posisjoner for investeringsbeskyttelse med sikte på å inkludere dette i frihandelsavtaler og i bilaterale investeringsavtaler
- følge opp regjeringens havpolitikk internasjonalt, som også inkluderer forhandlinger om fiskerisubsidier i WTO
- arbeide bilateralt og i WTO for å løse handelsaker av veterinær og teknisk karakter til fordel for sjømatnæringen

¹⁹ Samlebetegnelse på Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika

²⁰ «Non-marketable» omfatter alle land utenom EU (Hellas er midlertidig holdt utenfor), EFTA-land, Australia, Canada, Japan, New Zealand og USA.

Kap. 940 Internasjonaliseringstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	543	10 239	10 500
73	Støtte ved kapitalvareeksport	83 064	81 500	48 900
	Sum kap. 0940	83 607	91 739	59 400

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Nærings- og fiskeridepartementet stiller årlig midler til disposisjon for næringslivsaktiviteter ved utenriksstasjonene, strategiske prosjekter for internasjonalisering og til eventuell norsk deltagelse på verdensutstillinger. Målet er å bidra til å samordne og styrke den samlede og langsiktige offentlige innsatsen for å øke norsk eksport og fremme norske næringsinteresser i utlandet. Næringslivet har særlig behov for drahjelp og støtte fra myndighetene i nye og viktige vekstmarkeder. Dette skal være et supplement til den ordinære virksomheten til virkemiddelapparatet, i markeder og innenfor sektorer der norsk næringslivs langsiktige muligheter er spesielt fremtredende. Det er særlig behov for tiltak som kan bidra til å forsterke den langsiktige profilerings- og døråpningseffekten i forbindelse med gjennomføringen av politiske besøk og statsbesøk.

I 2018 ble midler avsatt til næringslivsdelegasjoner i forbindelse med offisielle besøk og statsbesøk, bl.a. til Kina og Argentina, og til å forberede norsk deltagelse på verdensutstillingen EXPO 2020 i Dubai. Det ble også avsatt midler til nærings- og profileringsarbeid ved utenriksstasjonene. Ved tildelingen av midler ble det bl.a. lagt vekt på prosjekter som er finansiert sammen med næringslivet og samordnet med andre deler av virkemiddelapparatet, for å underbygge satsingen på Team Norway. Størsteparten av midlene ble utbetalt etter regnskapsårets slutt.

Departementet vil fortsette arbeidet med å videreutvikle Team Norway-samarbeidet, for å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom å fremme norsk næringsliv i utlandet. Arbeidet med å forberede og gjennomføre norsk deltagelse på verdensutstillingen EXPO 2020 i Dubai fortsetter.

Det foreslås en bevilgning på 10,5 mill. kroner i 2020.

Post 73 Støtte ved kapitalvareeksport

Ordningen med fastrentelån (CIRR-lån) til kjøpere av norske eksportvarer, den såkalte 108-ordningen, ble opprettet i 1978. Formålet med 108-ordningen har vært å fremme norsk eksport. Dette ble gjort ved å tilby norske eksportører av kapitalvarer og arbeids- og tjenesteytelser et konkurransedyktig eksportkreditttilbud på like gode vilkår som offentlig støttede eksportkreditter i våre konkurrentland.

Eksportfinans administrerte ordningen frem til 20. desember 2011. Siden da har Eksportkreditt Norge AS forvaltet ordningen, jf. omtale under kap. 2429 Eksportkredittordningen.

Eksportfinans ASA forvalter fortsatt den resterende utestående porteføljen av CIRR-lån under 108-ordningen, og det vil derfor i flere år fremover være behov for bevilgninger under posten

Eksportfinans blir godtgjort for å forvalte ordningen gjennom marginer på utestående lån. De årlige underskuddene belastes statsbudsjettet to år etter at de er påløpt. I tillegg dekkes rentegodtgjørelse for den mellomværende perioden frem til utbetalingstidspunktet.

Saldoen til utestående utlån under 108-ordningen utgjorde i overkant av 4,2 mrd. kroner ved utgangen av 2018. Regnskapet for 108-ordningen for 2018 viste et underskudd på om lag 47,3 mill. kroner. Rentegodtgjørelsen forventes å utgjøre om lag 1,6 mill. kroner. Dersom anslaget om rentegodtgjørelsen avviker vesentlig, vil regjeringen foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer i budsjettet i 2020.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 48,9 mill. kroner i 2020.

Kap. 2429 Eksportkredittordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Tilskudd til Eksportkreditt Norge AS	112 435	115 117	118 200
71	Viderefakturerte utgifter	162	206	200
90	Utlån	2 839 107	8 000 000	5 000 000
	Sum kap. 2429	2 951 704	8 115 323	5 118 400

Formålet med eksportkredittordningen er å fremme norsk eksport. Dette skal gjøres ved å tilby norske eksportører av kapitalvarer og arbeids og tjenesteytelser et konkurransedyktig tilbud om eksportkreditt. Ordningen skal i hovedsak tilby lån for å fremme norsk eksport som trenger langsiktig finansiering. Ordningen skal sikre at norske eksportører kan konkurrere på like vilkår med eksportører fra andre land som har tilsvarende ordninger og skal være et supplement til kommersiell finansiering av eksportkontrakter. Ordningen omfatter også et midlertidig tilbud om lån på markedsmessige vilkår ved kjøp av skip bygget ved verft i Norge til bruk i Norge.

Gjennom eksportkredittordningen tilbys det lån på CIRR-vilkår²¹ i henhold til OECDs *Arrangement on Officially Supported Export Credits (Arrangement)* eller lån på markedsmessige vilkår. Lånene står på statens balanse, og ordningen finansieres i sin helhet over statsbudsjettet. Utbetalinger og innbetalinger går inn og ut av statskassen gjennom statens konsernkontoordning. Det er lav kredittrisiko under eksportkredittordningen fordi alle lån skal være garantert av Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) eller av bank i Norge eller i utlandet i henhold til Eksportkreditt Norges kredittretningslinjer.

Eksportkredittordningen er rettighetsbasert, og det betyr at alle søknader som faller innenfor det fastsatte regelverket, vil få tilbud om finansiering. Vilkårene for å få lån, og vilkårene for selve lånet, reguleres bl.a. i den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen og i forskrift om

eksportkredittordningen. Det stilles krav knyttet til samfunnsansvar og antikorrupsjon.

Eksportkreditt Norge AS

Eksportkredittordningen forvaltes av Eksportkreditt Norge, som er et statsaksjeselskap som i sin helhet finansieres gjennom tilskudd, jf. kap. 2429, post 70. Selskapets formål er å forvalte eksportkredittordningen på vegne av den norske stat. Selskapets mål er å fremme norsk eksport gjennom å tilby konkurransedyktig, tilgjengelig og effektiv eksportfinansiering. Selskapet skal bl.a. gjennom markedsføring, søknadsbehandling og oppfølging av lån forvalte eksportkredittordningen effektivt. Eksportkreditt Norge gir lån i eget navn, men hvis særlige grunner tilsier det, kan selskapet gi lån i statens navn. Staten er ansvarlig for de forpliktelse som selskapet pådrar seg gjennom eksportkredittordningen. Selskapet har om lag 50 ansatte og er lokalisert i Oslo.

Resultater 2018

Ved utgangen av 2018 var utlånssaldoen under eksportkredittordningen om lag 61,2 mrd. kroner fordelt på 208 lån, jf. tabell 4.27 nedenfor. I 2018 var det færre og lavere utbetalinger under eksportkredittordningen enn året før, som følge av lavere aktivitet i petroleumsrelaterte næringer, men det var både flere søknader og søknadene hadde større samlet verdi enn i 2017. Eksportkreditt Norge signerte totalt 21 låneavtaler til en verdi av 4,9 mrd. kroner. Ved utgangen av 2018 hadde det kommet totalt 27 søknader til en verdi av 7,6 mrd. kroner til det nye midlertidige skipstilbudet som trådte i kraft i 2018, men dette førte ikke til noen låneavtaler i 2018.

²¹ CIRR (Commercial Interest Reference Rate) er minimumsrenten for offentlig støttede fastrentelån i henhold til «Arrangement on Officially Supported Export Credits», og rentesatsen oppdateres månedlig. For fastsettelse av renten tas det utgangspunkt i statsobligasjonsrenten i den aktuelle valuta. CIRR-renten settes ett prosentpoeng høyere enn denne.

Tabell 4.27 Nøkkeltall for eksportkredittordningen (2017–2018)

	2018	2017
Utlånssaldo i mill. kroner	61 220	69 359
Antall utestående lån	208	214
Utlånssaldo i pst. fordelt på CIRR-lån/lån på markedsmessige vilkår	65/35	63/37
Antall mottatte søknader	304	241
Søknadsvolum i mill. kroner	175 571	124 418
Antall signerte låneavtaler	21	22
Verdi nye signerte låneavtaler i mill. kroner	4 919	9 758
Antall utbetalte lån	15	19
Nye lån utbetalt i mill. kroner	2 880	3 418

Utlånssaldoen ved utgangen av 2018 var lavere sammenlignet med 2017 i hovedsak på grunn av innfrielse av lån før tiden og færre utbetalinger. Valutasvingningene økte utlånssaldoen med om lag 2,3 mrd. kroner. Ved utgangen av 2018 var 67,5 pst. av utlånssaldoen i utenlandsk valuta, hvorav 61 pst. i amerikanske dollar. Om lag 72 pst.

av utlånssaldoen var garantert av GIEK, mens 14 pst. var garantert av norske banker og 14 pst. av utenlandske banker. Utlånsporføljen under eksportkredittordningen er særlig knyttet til olje og gass og maritime næringer, jf. tabell 4.28 nedenfor, og preges av store enkeltleveranser.

Tabell 4.28 Næringsfordeling i utlånsporføljen under eksportkredittordningen per 31.12.2018

	Olje og gass	Fornybar energi	Annen industri	Sum
Andel av total utlånssaldo i pst.	91,2	2,0	6,8	100
Utlånssaldo i mill. kroner	55 803	1 226	4 191	61 220
<i>Herav andel maritime næringer</i>	<i>48 568</i>	<i>325</i>	<i>2 742</i>	<i>51 635</i>

Eksportkreditt Norge arbeider fortsatt med å følge opp utestående portefølje for å sikre statens samlede verdier på grunn av situasjonen i petroleumrelaterte næringer. Ved utgangen av 2018 var 122 lån innvilget avdragsutsettelse, fordelt på 29 låntakere. Lånene er garantert, og det har ikke vært tap under ordningen siden oppstarten av selskapet.

Samtidig har selskapet i flere år arbeidet med å øke kjennskapen til tilbudet, særlig for små og mellomstore bedrifter og bedrifter innenfor fastlandsnæringer. I tillegg har Eksportkreditt Norge, både alene og sammen med GIEK, digitalisert og effektivisert sine prosesser som kan bidra til at selskapet når ut til flere potensielle og eksisterende kunder enklere, eksempelvis digitale

søknader, e-signatur og felles erfaringsarkiv. Undersøkelser utført på oppdrag fra Eksportkreditt Norge tilsier at interessentene oppfatter at tilbudet er utløsende for ny eksport, og at selskapet har god service, er profesjonelle og har et godt omdømme.

Prioriteringer 2020

Eksportkreditt Norge skal prioritere:

- å gjøre det samlede tilbudet for å fremme eksport og internasjonalisering kjent og effektivt for norsk næringsliv, inkludert små og mellomstore bedrifter i hele landet
- å følge opp utestående lån på en måte som sikrer statens samlede verdier

Budsjettforslag**Post 70 Tilskudd til Eksportkreditt Norge AS**

Tilskuddet skal sikre at selskapet kan forvalte eksportkredittordningen på en profesjonell og effektiv måte.

Tilskuddet skal dekke alle utgifter til administrasjon av selskapet og forvaltningen av eksportkredittordningen, inklusiv lønn og personalkostnader, husleie, programvarelisenser, IKT-utgifter og eksterne tjenestekjøp. Tilskuddet skal også dekke enkelte utgifter som ikke viderefaktureres til låntaker og selskapets rådgiving til departementet.

Det foreslås en bevilgning på 118,2 mill. kroner.

Post 71 Viderefakturerte utgifter

Før Eksportkreditt Norge inngår eller endrer låneavtaler, vil det ofte være behov for å innhente eksterne vurderinger for å sikre at vesentlige forhold ved lånet og lånedokumentasjonen er tilstrekkelig godt ivarettatt. Eksportkreditt Norge viderefakturerer i hovedsak disse utgiftene til låntaker. Utleggene er ikke garantert av tredjeparter,

og det kan forekomme enkelte mindre tap. Bevilgningen skal dekke akkumulerte tap året etter at tapene inntreffer, dvs. bevilgningen for 2020 skal dekke eventuelle akkumulerte tap i 2019.

Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring våren eller høsten 2020.

Post 90 Utlån

Posten gjelder anslag på nye utlån fra eksportkredittordningen. Posten gjelder også utbetalinger som følge av at selskapet skal sikre statens samlede verdier i henhold til forskrift om eksportkredittordningen.

Alle lånesøknader som oppfyller kravene i regelverket for eksportkredittordningen, jf. forskrift om eksportkredittordningen § 1, vil få tilbud om finansiering, jf. forslag til vedtak X, 3.

Det foreslås en bevilgning på 5 mrd. kroner og en fullmakt til å overskride bevilgningen, men slik at samlede utbetalinger ikke overstiger 35 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 3. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring våren eller høsten 2020.

Kap. 5329 Eksportkredittordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Gebyrer m.m.	34 586	20 000	20 000
90	Avdrag på utestående fordringer	13 327 769	9 000 000	11 800 000
	Sum kap. 5329	13 362 355	9 020 000	11 820 000

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det bevilget 22 mill. kroner under kap. 5329, post 71, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019). Midlene er tilbakeføring av ubenyttet tilskudd fra perioden 2012–2014 og ble gjort som utbetaling av utbytte fra selskapet.

Post 70 Gebyrer m.m.

Staten forventer gebyrinntekter under eksportkredittordningen hvor anslaget vil avhenge av forhold ved den enkelte låneavtale, antall lån som utbetales og hvor mange lån som innfris før tiden.

Gebyrnivået skal ikke avhenge av låntakers rentevalg.

Gebyrene fastsettes i tråd med markedspraksis for tilsvarende lån og varierer bl.a. med kompleksiteten i den enkelte låneavtale og rollen Eksportkreditt Norge har som långiver. For de indirekte kostnadene ved å binde likviditet til et lån, kan det påløpe en såkalt beredskapsprovisjon, og for arbeidet med å skrive ut og sette sammen lånedokumentasjonen kan det påløpe arrangementsgebyrer. I tilfeller hvor Eksportkreditt Norge har rollen som agent, dvs. den som forestår den praktiske oppfølgingen overfor låntaker i låneforholdet, kan selskapet f.eks. også ta et agentgebyr.

Det foreslås en bevilgning på 20 mill. kroner. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring våren eller høsten 2020.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Staten forventer innbetalinger under eksportkredittordningen av avdrag fra eksisterende lån, lån

som foreløpig ikke er utbetalt og lån som innfris før tiden. Avdragene på lån under eksportkredittordningen følger fastsatte avdragsprofiler.

Det foreslås en bevilgning på 11,8 mrd. kroner. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring våren eller høsten 2020.

Kap. 5629 Renter fra eksportkredittordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
80	Renter	1 727 053	1 700 000	1 600 000
	Sum kap. 5629	1 727 053	1 700 000	1 600 000

Post 80 Renter

Staten forventer renteinntekter fra eksisterende lån og lån som foreløpig ikke er utbetalt under eksportkredittordningen. Anslaget på forventede renteinntekter per år er avhengig av flere faktorer som drar i forskjellige retninger, som utlåns-

volum, avdragsutsettelse, valutakurs og renteutvikling nasjonalt og internasjonalt.

Det foreslås en bevilgning på 1,6 mrd. kroner. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring våren eller høsten 2020.

Kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
24	Driftsresultat:			
71	Tilskudd til garantiordningen for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge	10 000		
	Sum kap. 2460	10 000		

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) er en statlig forvaltningsbedrift med formål å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet. Dette gjøres ved at GIEK utsteder garantier på vegne av den norske stat. GIEK skal være et supplement til kommersielle finansieringsinstitusjoner.

GIEK tilbyr primært garantier for langsiktige eksportlån. Garantiene gis på markedsmessige vilkår, i hovedsak til virksomheter som gir lån til kjøpere av norske eksportvarer og tjenester, f.eks. Eksportkreditt Norge AS. Dette innebærer at GIEK gjennom garantistillelse tar risikoen hvis

kjøperen ikke betaler, og långiverens risiko reduseres tilsvarende.

GIEK forvalter også garantier for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge (skipsgarantiordningen), byggelånsgarantier, kraftgarantier, en anbudsgarantiordning på vegne av Norfund og en beredskapsordning for statlig varekrigsforsikring, jf. omtale under kap. 900, post 72 om sistnevnte.

GIEK skal, som en del av sitt tilbud om eksportgarantier og som et supplement til markedet, kunne tilby kortsiktig kredittforsikring fra 2020. Tilbudet vil i utgangspunktet gjelde for land som er definert som non-marketable²² i EØS-avta-

lens regler for offentlig støtte, men hver enkelt sak skal vurderes separat. Tilbudet om kortsiktig kredittforsikring, herunder forutsetning om at tilbudet skal være et supplement til markedet, vil bli implementert i GIEKs regelverk for garantiordningene. Det vises for øvrig til omtale under programkategori 17.30 og omtale av GIEK Kredittforsikring AS i programkategori 17.40.

GIEK har ansvar for oppfølging av løpende garantiansvar og gjenstående krav under garantiordninger som er opphørt og der nye garantier ikke utstedes, jf. omtale under kap. 5460, post 71.

GIEK opprettet høsten 2017 et 100 pst. statlig eid holdingselskap, jf. omtale i Prop 129 S (2016–2017) og Innst. 401 S (2016–2017). Formålet med holdingselskapet er å forvalte eierandeler som følger av misligholds- og gjenvinningssaker under Alminnelig garantiordning, jf. boks 4.5.

Nærings- og fiskeridepartementet utnevner et styre for GIEK som leder virksomheten på statens vegne. GIEK ligger i Oslo og disponerte 90,4 årsverk ved utgangen av 2018.

Boks 4.5 gir nærmere omtale av aktive garantiordninger.

GIEK har følgende mål for sin virksomhet:

- bidra til eksportkontrakter ved å gi et konkurransedyktig eksportgarantitilbud og være et supplement til markedet
- medvirke til at byggelån oppnås på forretningsmessige vilkår
- medvirke til markedsmessig finansiering av skip som bygges ved verft i Norge til bruk i Norge
- medvirke til at langsiktige kraftavtaler inngås på forretningsmessige vilkår

- oppfylle kravet om at den enkelte ordning skal gå i balanse på lang sikt, inkludert eventuelle tapsfond

Garantivirksomheten skal finne sted innenfor de rammer som settes av internasjonalt regelverk. Dette omfatter bl.a.:

- den OECD-tilknyttede avtalen «Arrangement on Officially Supported Export Credits»
- EØS-avtalens regler om offentlig støtte
- WTO-regelverket, særlig «The Agreement on Subsidies and Countervailing Measures»

GIEK er også faglig rådgiver for departementet, bl.a. i det internasjonale arbeidet i OECD og arbeidet med en mulig ny bred eksportfinansieringsavtale gjennom International Working Group on Export Credits.

Resultater 2018

Resultater for alle ordningene

Totalt utestående garantiansvar for alle ordninger var på 88 mrd. kroner ved utgangen av 2018, fordelt på 445 løpende garantier. I løpet av 2018 ble det utstedt 155 nye garantier for til sammen 14 mrd. kroner. Alminnelig garantiordning er hovedordningen og utgjør 90 pst. av utestående garantiansvar. Garantiene er i hovedsak knyttet til olje, gass og maritime næringer, hvor brorparten er fordelt på et fåtall land og selskaper. De siste årene har det vært en endring i sammensetning av porteføljen, ved at garantiene omfatter flere næringer, og at andelen av garantier knyttet til små og mellomstore bedrifter har økt. I 2018 var ingen nye garantier innenfor olje og gass, mens olje og gass utgjorde 27 pst. i 2017 og 76 pst. i 2016. Garantiene ble i hovedsak gitt innenfor fornybar energi, cruise og øvrig skipsfart, sjømat og prosessindustri i 2018.

²² «Non-marketable» omfatter alle land utenom EU (Hellas er midlertidig holdt utenfor), EFTA-land, Australia, Canada, Japan, New Zealand og USA.

Tabell 4.29 Næringsfordelingen i porteføljen (alle garantiordninger)

	(i mill. kr)			
Utestående garantiansvar ¹	Olje og gass	Annen industri	Fornybar energi	Sum
Utestående garantiansvar i mill. kroner	57 490	26 988	3 556	88 034
– herav skip og skipsutstyr	50 653	14 362	209	65 224
Utestående garantiansvar i pst. av totalt garantiansvar	65 pst.	31 pst.	4 pst.	

¹ Utestående garantiansvar inkluderer reforsikring av GIEK Kredittforsikring AS.

Boks 4.5 Oversikt over aktive garantiordninger

Alminnelig garantiordning består i hovedsak av eksportgarantier for risiko knyttet til manglende betaling fra kjøper, enten det skyldes politiske forhold (f.eks. krig) eller kommersielle forhold. Garantier for investeringer (f.eks. investeringslån) gis bare for risiko knyttet til politiske forhold. Formålet med alminnelig ordning er å fremme norsk eksport og norske investeringer i utlandet. Garantiordningen bidrar til at norske eksportbedrifter får nye kontrakter og er viktig for verdiskaping og sysselsetting i Norge.

Garantiordningen for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen) benyttes til å garantere for lån til kjøpere med noe høyere risiko enn det som er akseptabelt under Alminnelig garantiordning. Formålet med U-landsordningen er å fremme norsk eksport og norske investeringer i land som er definert av OECD som lavere mellominntektsland, lavinntektsland og minst utviklede land. Ordningen skal bidra til at norske eksportører deltar i utviklingsfremmende prosjekter. Det er et grunnfond, som ikke er rentebærende, tilknyttet ordningen.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøy og innretninger til havs (Byggelånsgarantiordningen) benyttes til å garantere for byggelån i forbindelse med bygging eller ombygging av skip, fartøy eller innretninger til havs. Formålet med

garantiordningen er å sikre at norske skipsverft, offshoreverksteder og annen relevant virksomhet oppnår byggelån gjennom risikoavlastning for private banker og på den måten medvirke til å sikre økt aktivitet. Ordningen skal bidra til å gjøre norske verft mer konkurransedyktige ved å gi lettere tilgang på finansiering og øke kapasiteten i det norske finansmarkedet.

Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge (Skipsgarantiordningen) ble etablert i 2018 og innebærer markedsmessige garantier for lån til kjøpere av skip som bygges ved verft i Norge, for bruk i Norge. Målgruppen er verft og underleverandører i Norge. Ordningen er midlertidig og skal bidra til at redere i Norge oppnår finansiering på markedsmessige vilkår og dermed medvirke til økt aktivitet for skipsverft i Norge. Dette kan igjen føre til økt aktivitet for underleverandører i Norge.

Garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft (Kraftgarantiordningen) kan benyttes til å garantere for finansiering i forbindelse med kraftintensiv industris kjøp av kraft på langsiktige vilkår. Formålet med ordningen er å medvirke til at kraftintensiv industri i Norge kan inngå langsiktige kraftavtaler på forretningsmessige vilkår.

Risikoen i porteføljen har de siste årene vært preget av situasjonen i petroleumsrelaterte næringer. En stor andel av GIEKs kunder innen disse næringene har hatt behov for endringer i lånebetingelser og avdragsutsettelse, og det har vært gjennomført flere restruktureringer. GIEK har tatt en aktiv rolle i disse prosessene for å sikre statens verdier og for å få til løsninger som er bærekraftige. GIEK legger stor vekt på å minimere tap i porteføljen og samtidig få tilvekst av nye garantier. Organisasjonen har implementert gode systemer og rutiner og god kompetanse internt for risikovurdering i den enkelte sak og oppfølging av risiko i porteføljen. Samtidig arbeider GIEK med å øke spredningen i porteføljen når det gjelder land og næringer, særlig fra fastlandsindustrien og prosjekter knyttet til fornybar energi. Det er imidlertid lite sannsynlig at søknader fra andre sektorer vil veie opp for fallet i søknader fra olje, gass og maritime næringer. Dette

vil kunne bidra til at premieinntekter reduseres i tiden fremover.

Ordninger skal drives slik at hver ordning går i balanse på lang sikt, inklusiv bevilgninger til eventuelt grunnfond. Med balanse for de ulike garantiordningene menes at det skal oppnås balanse mellom premier, gjenvinninger, finansinntekter og statlig tilskudd til tapsdekning på den ene siden, og administrasjonskostnader, finanskostnader og utbetaling under garantier på den andre siden. GIEK vurderer det slik at ordningene fortsatt vil gå i balanse på lang sikt.

GIEK gjennomfører årlige kunde- og interessentundersøkelser i samarbeid med Eksportkreditt Norge. Undersøkelsene tilsier at tilbudet om garantier er utløsende for ny eksport, at GIEK gir god service, er profesjonell og har et godt omdømme. Det ble gjennomført en ekstern evaluering i 2017 som viste at virkemidlene under GIEK og Eksportkreditt Norge er viktige for

næringslivet, og at systemet fungerer godt og bidrar vesentlig til økt eksport. Den viste også at eksportgarantiordningene virker som et supplement til det private markedet.

Resultater for de enkelte garantiordningene

Tabell 4.30 Hovedtall for de aktive ordningene ved utgangen av 2018

Ordning	Garanti- ramme	Gjeldende tilbud om garanti	Utestående garantiansvar	Bundet under rammen	Gjeldende søknader	(beløp i mill. kroner)		
						Nytt garanti- ansvar i 2018	Antall nye i 2018	Antall gjel- dende garantier
Alminnelig garantiordning	145 000	31 580	79 352 ¹	111 818 ²	31 022	8 845	139	416 ³
U-landsordningen	3 150	235	540	775	632	0	0	4
Byggelånsgaranti- ordningen	7 000	0	3 695	3 695	1 204	1 790	9	16
Skipsgaranti- ordningen	10 000	683	471	1 154	129	471	5	5
Kraftgaranti- ordningen	20 000	0	3 977	3 977	0	3 294	2	4

¹ Inkluderer Gammel alminnelig ordning og reforsikring av GIEK Kredittforsikring.

² Inkluderer gjeldende tilbud om garantier (tilsagn), utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning, reforsikring av GIEK Kredittforsikring og ubenyttet del av rammeavtaler for bonds (en avtale mellom GIEK og en bank som gjør det enkelt for banken å søke avlastning for garantier knyttet til en konkret eksportør opp til et gitt beløp).

³ Inkluderer Gammel alminnelig ordning.

Tabell 4.31 Årsresultat for garantiordningene for 2018

Ordning	Premie og andre inntekter	Resultat før avset- ninger og		Overføring til staten	Resultat 2018
		nedskrivning	Endringer i tapsavsetning ²		
Alminnelig garantiordning	1 669 581	1 445 883	440 221	-38	1 005 624
U-landsordningen	20 638	19 027	-16 587	0	35 614
Byggelånsgarantiordningen	61 850	54 729	72 650	0	-17 921
Skipsgaranti-ordningen	3 964	3 502	36	0	3 466
Kraftgarantiordningen	25 924	19 083	5 411	0	13 672
Ordninger under avvikling ¹	5 065	4 931	-3 472	-51 294	-10 496

¹ Ordninger under avvikling består av Gammel alminnelig ordning og gamle særordninger.

² Netto endring avsetninger og nedskrivning fond. Negativ endring betyr at tapsavsetningene er redusert.

Alminnelig garantiordning

GIEK mottok 149 nye søknader til en verdi av 40,1 mrd. kroner under Alminnelig garantiordning i 2018. Ordningen hadde et overskudd på 1 mrd. kroner i 2018. Ved utgangen av året

utgjorde fordringer 6 mrd. kroner og bankinnskudd 5,5 mrd. kroner. På samme tidspunkt utgjorde opparbeidet fondskapital og tapsavsetninger henholdsvis 5,1 mrd. kroner og 5,7 mrd. kroner.

U-landsordningen

GIEK mottok ingen relevante søknader for U-landsordningen i 2018. Ordningen hadde et overskudd på 35,6 mill. kroner i 2018. Ved utgangen av året utgjorde fordringer 31,7 mill. kroner og bankinnskudd 570,3 mill. kroner. På samme tidspunkt utgjorde opparbeidet kapital under ordningen 554,7 mill. kroner, hvorav grunnfondet utgjorde 450 mill. kroner. Tapsavsetninger utgjorde 28,9 mill. kroner.

Byggelånsgarantiordningen

GIEK mottok 12 nye søknader til en verdi av 2,8 mrd. kroner under Byggelånsgarantiordningen i 2018. Rammen for ordningen ble utvidet fra 5 til 7 mrd. kroner i revidert statsbudsjett i mai 2018. Ved utgangen av året var utestående garanti-ansvar og gitte tilbud på 3,7 mrd. kroner. Ordningen hadde i 2018 et underskudd på 17,9 mill. kroner. Ved utgangen av året utgjorde fordringer 8,2 mill. kroner og bankinnskudd 137,5 mill. kroner. På samme tidspunkt utgjorde opparbeidet kapital 41,9 mill. kroner og avsetninger for tap på garantiansvar 103,8 mill. kroner.

Skipsgarantiordningen

GIEK mottok 12 søknader til en verdi av 1,3 mrd. kroner under Skipsgarantiordningen i 2018. Ordningens første garantier ble gitt i 2018 for til sammen 471 mill. kroner, og totalt 1,2 mrd. kroner var bundet under rammen ved utgangen av 2018. Ordningen hadde et overskudd på om lag 3,5 mill. kroner i 2018.

Kraftgarantiordningen

GIEK mottok fire nye søknader på til sammen 2,4 mrd. kroner under Kraftgarantiordningen i 2018. I løpet av 2018 ble det gitt to nye garantier til en verdi av 3,3 mrd. kroner. Ordningen hadde et overskudd på 13,7 mill. kroner i 2018.

Ordninger under avvikling

Av ordningene som er under avvikling, var det bare Gammel alminnelig ordning som hadde utestående garantiansvar ved utgangen av 2018, på 4 mill. kroner. Ved utgangen av året utgjorde fordringene under Gammel portefølje (Gammel alminnelig ordning og gamle særordninger) 123,3 mill. kroner, mens bankinnskudd utgjorde 36,2 mill. kroner. Det ble overført 32,5 mill. kroner til stats-

kassen fra SUS/Baltikum-ordningen i 2018 da det ikke lenger var fordringer eller løpende garantier igjen under ordningen, jf. Prop. 85 S (2017–2018).

Moratorieavtaler

Per 31. desember 2018 hadde GIEK 318,6 mill. kroner i utestående fordringer i moratorieavtaler. Disse fordringene er en del av fordringene i Alminnelig garantiordning, U-landsordningen og Gammel portefølje. Det pågår et internasjonalt kreditorsamarbeid i Parisklubben. På bakgrunn av dette oppstår det moratorieavtaler, som er gjeldsnedbetalingsavtaler som utsetter et lands betaling av gjeld til et annet land. GIEK kan ettergi fordringer mot visse land, som stort sett hører under Gammel portefølje, på bakgrunn av handlingsplanen om gjeldslette for utvikling. Planen har bl.a. ett hovedtiltak om å ettergi fordringer overfor gjeldstyngede lavinntektsland og er nærmere omtalt i Utenriksdepartementets budsjettproposisjon.

Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner og fullmakt til å benytte holdingselskap

Formålet med fullmakten til midlertidig å erverve og avhende aksjer og opsjoner i misligholds- og gjenvinningssaker er å sikre statens verdier. Fullmakten innebærer bl.a. at GIEK kan gå inn som midlertidig eier i selskap hvor man har plassert et panteobjekt, f.eks. et skip, knyttet til et misligholdt engasjement eller omgjøre utestående krav til egenkapital (aksjer) ved restrukturering i selskap som GIEK har garantert for. Det vises også til omtale i Prop. 129 S (2016–2017), jf. Innst. 401 S (2016–2017), med redegjørelse for og fullmakt til å etablere holdingselskap for å forvalte slike eierandeler.

GIEK etablerte høsten 2017 et holdingselskap. Selskapet heter Støperigata Holding AS. Ved utgangen av 2018 hadde holdingselskapet eierandeler i tre selskaper, inkludert to skipseiende selskap som eier henholdsvis en og et offshore-skip og ett norsk aksjeselskap som igjen har eierandel i et utenlandsk skipseiende selskap (som solgte et boreskip i 2017). I løpet av 2018 avhendet holdingselskapet sine aksjer i to børsnoterte norske offshorerederier.

Prioriteringer 2020

GIEK skal prioritere:

- å gjøre det samlede tilbudet for å fremme eksport og internasjonalisering kjent og effek-

- tivt, inkludert for små og mellomstore bedrifter i hele landet
- å sikre statens samlede verdier. GIEK skal fortsette arbeidet med tett oppfølging av misligholdssaker og saker med mulighet for mislighold
  - å sette seg i stand til å tilby kortsiktig kredittforsikring under Alminnelig garantiordning og U-landsordningen, som et supplement til markedet

Budsjettforslag

Garantivedtak

Alminnelig garantiordning

Per 31. juli 2019 var 103,2 mrd. kroner bundet under rammen²³, og søknader for 35,9 mrd. kroner lå til behandling. En totalramme for nye og gjeldende tilbud (tilsagn) om garantier og utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning foreslås videreført i 2020 med 145 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak VII, 2.

Garantiordningen for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen)

Per 31. juli 2019 var 1,3 mrd. kroner bundet under rammen for U-landsordningen, og det lå søknader for 35 mill. kroner til behandling. Det foreslås å videreføre garantirammen fra 2019, som innebærer en ramme for nye og gjeldende tilbud (tilsagn) om garantier og utestående garantiansvar på 3,15 mrd. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak VII, 3.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøyer og innretninger til havs

Per 31. juli 2019 var 2,1 mrd. kroner bundet under rammen. På samme tidspunkt var det søknader for 940 mill. kroner til behandling. Rammen for byggelånsgarantiordningen ble økt fra 5 til 7 mrd. kroner i revidert nasjonalbudsjett 2018 og videreført med 7 mrd. kroner i 2019. Det foreslås videreføre rammen for nye og gjeldende tilbud (tilsagn) om garantier og utestående garantiansvar på til

sammen 7 mrd. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak VII, 4.

Garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft

Per 31. juli 2019 var 4,5 mrd. kroner bundet under rammen, og det lå ingen søknader til behandling. Det foreslås at ordningen videreføres med en ramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 20 mrd. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak VII, 5.

Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge

Per 31. juli 2019 var 1,1 mrd. kroner bundet under rammen for Skipsgarantiordningen, og det lå søknader for 728 mill. kroner til behandling. Det foreslås å videreføre garantirammen for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 10 mrd. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak VII, 6.

Trekkfullmakter

En trekkfullmakt vil gi GIEK fullmakt til å låne et gitt beløp fra statskassen som følge av at utbetalinger under en garantiordning overstiger ordningens bankinnskudd. Dersom GIEK foretar trekk i statskassen, forutsettes midlene tilbakebetalt i etterfølgende år når gjennomførte utbetalinger under en garantiordning helt eller delvis gjenvinnes. Trekk i statskassen renteberegnes.

Byggelånsgarantiordningens likviditet har økt de siste årene, men ordningen har lite opparbeidet kapital, og likviditeten er begrenset. Det er usikkert om likviditeten vil være tilstrekkelig for å dekke eventuelle utbetalinger under ordningen i 2020. Det forventes likevel ikke at det vil oppstå behov for å øke trekkfullmakten i 2020 i forhold til tidligere år. Det foreslås derfor å videreføre den med en ramme på 600 mill. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak III, 1.

Ved opprettelsen av den nye skipsgarantiordningen bevilget Stortinget et tilskudd på 10 mill. kroner, som skal tilbakebetales når GIEK anser det som hensiktsmessig ut fra ordningens likviditet, jf. Innst. 8 S og Prop. 1 S (2017–2018). Det vil ta tid å bygge opp likviditet i ordningen, og det foreslås derfor å videreføre trekkfullmakten med en ramme på 150 mill. kroner i 2020, jf. forslag til vedtak III, 2.

Det forventes ikke behov for å benytte trekkfullmakt i 2020 for GIEKs øvrige ordninger.

²³ Dette er summen av gjeldende tilbud om garantier (tilsagn), utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning, Gammel alminnelig ordning, reforsikring av GIEK Kredittforsikring AS og ubenyttet del av rammeavtaler for bonds (en avtale mellom GIEK og en bank som gjør det enkelt for banken å søke avlastning for garantier knyttet til en viss eksportør opp til et gitt beløp).

Andre fullmakter

Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

GIEK har siden 2015 fått årlig fullmakt til midlertidig å erverve og avhende aksjer og opsjoner i misligholds- og gjenvinningssaker innenfor alle ordningene. I tillegg vises det til omtale over av holdingselskapet under GIEK som benyttes til å forvalte eierandelene. Tiltakene har bidratt til å

tydeliggjøre GIEKs handlingsrom til å sikre statens verdier i situasjoner med mislighold, der kjøper ikke betaler gjelden. GIEK har dermed mulighet til midlertidig å overta aksjer, etablere aksjeselskap alene eller sammen med andre, å ha eller gi en opsjon til å selge eller overta aksjer på et senere tidspunkt. Det foreslås å videreføre fullmakten i 2020, jf. forslag til vedtak XIII.

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
24.1	Driftsinntekter		-193 500	-203 000
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		193 500	203 000
Sum post 24				

Alle GIEKs administrasjonsutgifter dekkes av premieinntekter fra garantiordningene. Det fastsettes en øvre ramme gjennom en overslagsbevilgning. Denne foreslås satt til 203 mill. kroner for 2020. I

tillegg mottar GIEK et tilskudd til forvaltning av beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring, jf. omtale under kap. 900, post 72.

Kap. 5460 Garantiinstituttet for eksportkreditt

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
71	Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	10 900	12 600	14 500
72	Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland	8 000	2 000	2 000
Sum kap. 5460		18 900	14 600	16 500

Post 71 Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning og post 72 Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland

Gammel alminnelig ordning og Gammel særordning for utviklingsland skal avvikles med minst mulig utbetalinger og størst mulig gjenvinninger etter eventuelle utbetalinger under garantiene. Gjennom mange år har det vært etablert praksis at innstående på konto for Gammel alminnelig ordning per 1. januar for ett år, skulle overføres til statskassen det neste året med et fratrekk på 25 mill. kroner til å dekke eventuelle erstatninger.

Ved utgangen av 2018 var gjenstående garanti-ansvar for ordningen redusert til om lag 4 mill. kroner. Ut fra dette foreslår departementet at grensen for tilbakeholdt overskuddslikviditet som ikke overføres til statskassen reduseres fra 25 til 5 mill. kroner.

Tilbakeføringen for det enkelte år vil avhenge av gjenvinninger, erstatningsutbetalinger og realisering av gjeldsplanen for det enkelte år. Ved å redusere grensen for overføring av overskuddslikviditet fra 25 til 5 mill. kroner foreslås det en bevilgning på 14,5 mill. kroner under post 71 og 2 mill. kroner under post 72.

Programkategori 17.40 Statlig eierskap

Utgifter under programkategori 17.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
950	Forvaltning av statlig eierskap	2 758 191	422 938	864 800	104,5
	Sum kategori 17.40	2 758 191	422 938	864 800	104,5

Utgifter under programkategori 17.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
01–29	Driftsutgifter	15 124	22 938	22 800	-0,6
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	70 000	140 000	295 000	110,7
90–99	Lånetransaksjoner	2 673 067	260 000	547 000	110,4
	Sum kategori 17.40	2 758 191	422 938	864 800	104,5

Inntekter under programkategori 17.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
3950	Forvaltning av statlig eierskap	4 676 167	27 800	41 800	150,4
3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	2 112	1 940		-100,0
5612	Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	3 200	2 900	3 200	10,3
5656	Aksjer under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	23 504 757	21 635 500	20 209 700	-6,6
	Sum kategori 17.40	28 186 236	21 668 140	20 254 700	-6,5

Forvaltningen av statens direkte eierskap er fordelt på tolv departementer. Staten har direkte eierskap i 73 selskaper, der eierskapet enten har forretningsmessige eller sektorpolitiske mål. For sel-

skaper der staten har forretningsmessige mål, er statens hovedmål høyest mulig avkastning over tid på investert kapital. For selskaper der staten har sektorpolitiske mål, er ambisjonen at målene

skal nås mest mulig effektivt. Statens eierskapsutøvelse skal bidra til verdiskaping. Nærings og fiskeridepartementet forvalter per i dag eierskapet i 29 selskaper, der 20 selskaper har forretningsmessige og ni selskaper har sektorpolitiske mål.

Regjeringens eierskapspolitikk er presentert i Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen). Regjeringen mener det er gode grunner til at staten bør være direkte eier i enkelte norske selskaper. Det er begrunnet i bl.a. ønske om å korrigere ulike typer av markedssvikt, et ønske om at enkelte selskaper beholder en nasjonal forankring i form av at hovedkontorfunksjoner og nøkkelkompetanse forblir i Norge, en ambisjon om god forvaltning av felles naturressurser og sektorpolitiske hensyn. Begrunnelsene varierer mellom selskaper og tar utgangspunkt i at statlig eierskap skal bidra til at samfunnsøkonomiske og samfunnsmessige hensyn ivaretas.

Det statlige eierskapet i norsk næringsliv er omfattende sammenlignet med andre land det er naturlig å sammenligne seg med. Etter regjeringens syn bør privat eierskap være hovedregelen, og direkte statlig eierskap bør begrunnes særskilt. Erfaringene fra statlige forsøk på industrireising i siste halvdel av forrige århundre tyder heller ikke på at staten er den beste aktøren til å drive økonomisk utvikling gjennom direkte eierposisjoner. For å bidra til et mer mangfoldig og verdiskapende eierskap, og for å redusere potensielle utfordringer med et omfattende statlig eierskap, ønsker regjeringen å redusere det direkte statlige eierskapet over tid. Hensynene som er nevnt over tilsier imidlertid at staten vil fortsette å være en betydelig eier med et langsiktig perspektiv.

Det statlige eierskapet skal utøves profesjonelt og forutsigbart innenfor rammen av norsk selskapslovgivning og annet lovverk, basert på allment aksepterte eierstyringsprinsipper og med bevissthet om skillet mellom rollen som eier og andre roller staten har.

Det er styret og daglig leder som skal utøve forvaltningen ut fra selskapets og eiernes interes-

ser. Staten utøver sin myndighet som eier gjennom generalforsamlingen/foretaksmøtet og følger løpende opp sitt eierskap i tråd med prinsippene nedfelt i eierskapsmeldingen. Statens stemmegivning på generalforsamling og eieroppfølging er basert på statens ti prinsipper for god eierstyring, utdypende forventninger til selskapene og andre rammer, jf. eierskapsmeldingen.

Statens eierutøvelse er innrettet for å bidra til verdiskaping i selskapene gjennom å arbeide for egnet styresammensetning, god virksomhetsstyring, effektiv kapitalstruktur og utbytte, åpenhet og relevant rapportering, og at bærekraft og samfunnsansvar er integrert i virksomheten.

Staten har mål med eierskapet for det enkelte selskap²⁴. Basert på dette er eierpostene i selskapene plassert i ulike kategorier. Samlet bidrar dette til åpenhet og tydelighet om statens eierskap.

Regjeringen vil videreutvikle statens eierskapspolitikk gjennom å legge frem en ny eierskapsmelding i løpet av høsten 2019.

Status og resultater

Statens selskapsportefølje eid gjennom Nærings- og fiskeridepartementet hadde en anslått verdi på om lag 403 mrd. kroner per 31. desember 2018, mot 439 mrd. kroner året før. Når det gjelder avkastning på statens aksjer i børsnoterte selskaper, hadde kun Telenor ASA positiv avkastning i 2018 med 2,8 pst. Avkastningen for de øvrige børsnoterte selskapene: Entra ASA -1,9 pst., DNB ASA -4,5 pst., Kongsberg Gruppen ASA -8,4 pst., Yara International ASA -9,8 pst. og Norsk Hydro ASA -34,9 pst.

I tråd med regjeringens eierpolitikk ønsker regjeringen en gradvis reduksjon av statens direkte eierskap der det ikke foreligger særskilte grunner for statens eierskap. I juni 2018 solgte staten ved Nærings- og fiskeridepartementet alle sine aksjer i SAS for om lag 597 mill. kroner.

²⁴ Statens mål med eierskapet i hvert selskap fremgår i Statens eierberetning 2017.

Tabell 4.32 Statens eierandeler forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet (avrundede beløp)

	Statens eierandel	Verdi av statens eierandel per	
	per 31.12. (pst.)	31.12. (mill. kroner) ¹	
	2018	2017	2018
DNB ASA	34,0	84 232	75 359
Entra ASA	33,4	7 487	7 070
Kongsberg Gruppen ASA	50,0	9 060	10 584
Norsk Hydro ASA	34,3	44 198	27 795
SAS AB ²	9,8	804	0
Telenor ASA	53,97	142 526	133 008
Yara International ASA	36,2	37 269	32 995
Sum børsnoterte selskaper		325 576	286 811
Aker Kværner Holding AS	30,0	2 594	2 145
Ambita AS	100	100	105
Andøya Space Center AS	90,0	88	98
Argentum Fondsinvesteringer AS	100	8 109	9 188
Baneservice AS	100	231	248
Eksportfinans ASA	15,0	1 020	963
Eksportkreditt Norge AS	100	47	29
Electronic Chart Centre AS	100	9	5
Flytoget AS	100	717	721
GIEK Kredittforsikring AS	100	239	225
Innovasjon Norge	51,0	1 579	1 602
Investinor AS	100	2 927	2 678
Mesta AS	100	696	615
Nammo AS	50,0	1 248	1 344
Nofima AS	56,8	154	171
Norges sjømatråd AS	100	343	294
Nysnø Klimainvesteringer AS	100	25	213
Posten Norge AS	100	6 353	6 450
Siva SF	100	923	889
Space Norway AS	100	488	530
Statkraft SF	100	85 307	91 281
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	100	113	-2 183 ³
Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS	34,0	19	20
Sum unoterte selskaper		113 329	117 631
Sum alle selskaper		438 905	404 442

¹ Beregnet ut fra børsverdi ved årets slutt for børsnoterte selskaper. De unoterte selskapene er verdsatt til bokført egenkapital (i konsernet) fratrukket eventuelle minoritetsinteresser, med unntak av Aker Kværner Holding AS, som er verdsatt basert på børskurs for Aker Solutions ASA, Kværner ASA og Akastor ASA.

² NFDs aksjer i SAS AB ble solgt i juni 2018. Etter salget eier ikke staten lenger aksjer i selskapet.

³ Verdien av Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS er satt til bokført verdi per 31.12.2018.

Prioriteringer 2020

Følge opp ny eierskapsmelding som legges frem i løpet av høsten 2019

Regjeringen ønsker å videreføre en forutsigbar eierskapspolitikk basert på fastlagte prinsipper for statlig eierstyring. Arbeidet med ny eierskapsmelding vil innebære en gjennomgang av hvorfor staten bør eie direkte i selskaper, hvilke selskaper staten bør eie og hvordan eierskapet skal utøves. Regjeringen gjør en gjennomgang av statens mål og begrunnelse med eierskapet i hvert enkelt selskap med sikte på å tydeliggjøre dette. Regjeringen har som ambisjon at den norske stats eierskapsutøvelse skal være av beste praksis internasjonalt også i tiden fremover.

Føre en ansvarlig og forutsigbar eierskapspolitikk basert på fastlagte prinsipper for statlig eierstyring

Det statlige eierskapet skal utøves profesjonelt og forutsigbart innenfor rammen av norsk selskapslovgivning og annet lovverk, basert på allment aksepterte eierstyringsprinsipper og med bevissthet om skillet mellom rollen som eier og andre roller staten har. Statens eierskapsutøvelse skal bidra til statens mål med eierskapet i hvert enkelt selskap. Statens prinsipper for god eierstyring retter seg mot alle selskaper hvor staten er eier.

Arbeide for at selskapene har kompetente og velfungerende styrever

Det er styret som har ansvaret for forvaltningen av selskapet. En av statens mest sentrale oppgaver som eier er å bidra til godt sammensatte og kompetente styrever med tilstrekkelig kapasitet til å håndtere sitt ansvar. Målet er at styret i det enkelte selskap samlet sett representerer ønsket kompetanse og erfaring ut fra selskapets virksomhetsområde, muligheter og utfordringer, samt statens mål med eierskapet. Med utgangspunkt i de grunnleggende kompetansebehovene vil staten også bidra til at det enkelte styrever representerer et relevant mangfold.

Fullmakter til reduksjon av statens eierskap i enkelt-selskaper

Dersom staten ikke lenger har begrunnelser for å eie vil regjeringen normalt være åpen for å redusere eierskapet i selskapet.

Regjeringen foreslår at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner, å

kunne redusere statens eierskap helt eller delvis i følgende selskaper som er plassert i kategori 1 med utelukkende forretningsmessige mål: Ambita AS, Baneservice AS, Entra ASA og Mesta AS. Videre foreslås det at departementet i 2020 får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller andre transaksjoner, å kunne redusere statens eierskap i Telenor ASA ned mot 34 pst., jf. forslag til vedtak XIV. Det foreslås videre at departementet får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller andre transaksjoner, å redusere statens eierskap helt eller delvis i GIEK Kredittforsikring AS eller alternativt avvikle selskapet, jf. forslag til vedtak XV.

Saker i tilknytning til enkelt-selskaper

Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS og Entra ASA

I mai 2019 solgte Nærings- og fiskeridepartementet statens aksjer, som tilsvarte 34 pst. av aksjene i Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS, for 45 mill. kroner til hovedeier Aquanova Invest. Etter salget eier ikke staten lenger aksjer i selskapet.

I juni 2019 solgte staten om lag 20,3 mill. aksjer i Entra ASA for 2,5 mrd. kroner. Statens eierandel gikk ned fra 33,4 til 22,4 pst.

GIEK Kredittforsikring AS

GIEK Kredittforsikring AS er et statlig eid selskap som tilbyr kortsiktig kredittforsikring på kommersielle vilkår. Manglende utsikter til lønnsomhet og potensiell statsstøtteproblematikk for brorparten av GIEK Kredittforsikrings virksomhet gjør at det ikke er mulig å opprettholde selskapet slik det er i dag. På bakgrunn av dette bes det om fullmakt til helt eller delvis salg eventuelt avvikling av GIEK Kredittforsikring, jf. forslag til vedtak XV. De kundene som i dag har et tilbud i GIEK Kredittforsikring som ikke kan erstattes i det kommersielle markedet, vil kunne betjenes av GIEK gjennom opprettelse av et begrenset tilbud innenfor EØS-avtalens regler om offentlig støtte. Det vises til nærmere omtale i programkategori 17.30.

Investinor AS

Investinor er et investeringsselskap som skal bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte konkurransedyktige norske selskaper i tidlig vekst- og ekspansjonsfase, primært nyetableringer. I tillegg til risikokapital skal selskapet bidra med et kom-

petent og aktivt eierskap i porteføljeselskapene. Selskapet drives på forretningsmessig grunnlag.

Da Investinor ble opprettet, tilførte staten selskapet 2,2 mrd. kroner. Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2011–2012) og Prop. 149 S (2012–2013) ble det bevilget ytterligere henholdsvis 1,5 mrd. og 500 mill. kroner som skulle tilføres selskapet over tid. Dette overføres ved behov for kapital til investeringer og drift. Per september 2019 gjensto 900 mill. kroner som ikke var overført til selskapet. Siden selskapet ble etablert i 2008 og til og med andre kvartal 2019 har Investinor gjort investeringer i 82 selskaper, hvorav 61 fremdeles er i porteføljen og 21 er avhendet eller avviklet. Fra 2008 og frem til utgangen av andre kvartal 2019 har investeringsaktiviteten gitt et akkumulert resultat på minus 570 mill. kroner. Dette er summen av verdiendringer for investeringene, samt driftskostnader. I prosent av gjennomsnittlig investert kapital er tapet ca. 37 pst. Sett opp mot en forventning om rimelig markedsmessig avkastning, er tapet vesentlig større.

I stortingsbehandlingen av statsbudsjettet for 2017 vedtok Stortinget en bevilgning til nytt mandat for Investinor og ba samtidig om at bevilgningen skulle «fryses inntil den helhetlige gjennomgangen er foretatt». Midlene ble derfor ikke overført til selskapet, og bevilgningen ble senere trukket tilbake. Den helhetlige gjennomgangen ble fulgt opp gjennom Kapitaltilgangsutvalgets utredning, NOU 2018: 5 *Kapital i omstillingens tid*, jf. nærmere omtale i anmodningsvedtak nr. 108 pkt. 37, 5. desember 2016 i kap. 3 og omtale av oppfølgingen av utvalgets utredning i programkategori 17.20. Næringskomiteen ba i merknadene i Innst. 8 S (2016–2017) også om en helhetlig gjennomgang og vurdering av Investinors mandat og rolle og om at regjeringen skulle komme tilbake til Stortinget med denne. Utvalget har gjort vurderinger av de offentlige egenkapitalvirkemidlene og foreslått endringer for virkemidlene i Innovasjon Norge og Investinor.

Kapitaltilgangsutvalget anbefaler bl.a. at:

- Det bør opprettes et nytt, statlig finansiert venturekapitalmandat med fond-i-fond-struktur med kapital i størrelsesorden 1 mrd. kroner. Mandatet bør være fleksibelt når det gjelder venturefasen og tidligere utviklingsfaser. Det bør også bidra til utvikling av nye investeringsmodeller sammen med private investorer, som f.eks. matching- og hybridmodeller. Det er likevel viktig å ta hensyn til prinsippet om at et privat forvaltningsmiljø skal stå mellom staten og det enkelte selskap det investeres i. Mandatet bør gi addisjonalitet gjennom kapital og kom-

petanse utover dagens offentlige og private venturekapitalfond og forvaltere.

- Et slikt mandat legges til Investinor.
- Forvaltningen av såkornordningene overføres fra Innovasjon Norge til Investinor. Finansieringen av såkornordningene bør som en del av dette mandatet gjøres forutsigbar og langsiktig. Det vil være positivt å forvalte disse i et spesialisert investeringsmiljø med organisasjonsmessig avstand til resten av virkemiddelapparatet.
- Investinor bør prioritere investeringer indirekte gjennom andre forvaltere for å stimulere utviklingen av investeringsmiljøer og gi addisjonalitet i bruken av offentlige midler.

Høringen av utvalgets rapport ga også innspill på utvalgets forslag til endringer. Av de 54 hørings svarene som kom, omtalte 16 forslaget til endringer for egenkapitalvirkemidlene. Det var hovedsakelig positive tilbakemeldinger på forslaget om et nytt fond-i-fond mandat slik utvalget foreslo. Enkelte ønsket et større fond enn 1 mrd. kroner. Det var flere som ønsket at et nytt mandat skulle komme i tillegg til dagens mandat. Andre aktører pekte på behovet for at egenkapitalvirkemidler innrettes slik at de ikke fortrenger private investorer. Noen pekte på at et nytt mandat også kunne legges til Argentum, og at Innovasjon Norge kunne fortsette forvaltningen av såkornordningene.

Departementet har vurdert forslagene fra utvalget i lys av bl.a. høringen, det pågående arbeidet med den helhetlige gjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet og vurderinger av lignende virkemiddelbruk i Norge og andre land. Departementets vurdering er at innretningen med et nytt fond-i-fond mandat som kapitaltilgangsutvalget foreslår, er god. Det gir en bedre innretning av Investinor og vil kunne ivareta formålet med såkornfond- og pre-såkornfondordningene i Innovasjon Norge fremover. Dette taler for at oppfølgingen av de eksisterende pre-såkornfondene og såkornfondene flyttes fra Innovasjon Norge til Investinor. I tillegg til utvalgets anbefalinger bør også Investinor få anledning til å aktivere egenkapitalvirkemidler fra EU i Norge. Endringene vil gi en bedre struktur for oppfølging av egenkapitalvirkemidler fremover. Investinors rolle og mandat blir da å være den sentrale statlige eide egenkapitalinvestoren som skal bidra til bedre kapitaltilgang i tidligfasemarked.

Regjeringen foreslår endringer for Investinor fra 2020 i form av:

- et nytt mandat for forvaltning av fonds- og matchinginvesteringer. Mandatet er nærmere omtalt under kap. 950, post 54 nedenfor.
- et nytt mandat for forvaltning av de eksisterende engasjementene i pre-så Kornfond- og så Kornfondordningene, som overføres fra Innovasjon Norge.
- at dagens mandat for aktive direkteinvesteringer lukkes for nyinvesteringer med unntak for øremerkede midler på 500 mill. kroner beholdt skog- og trenæringene. Det legges til grunn at Investinor følger opp investeringene i tråd med de gjeldende føringene for virksomheten, jf. nedenfor.

Engasjementene som er etablert under pre-så Kornordningen og så Kornordningene i Innovasjon Norge, foreslås fulgt opp av Investinor i tråd med føringene som er lagt for de tidligere bevilgningene, herunder en videreføring av investeringsaktiviteten under ordningen med koinvesteringsfond for Nord-Norge. For pre-så Kornfondene skal oppfølgingen skje i tråd med betingelsene i det alminnelige gruppeunntaket (GBER) for støtte som er forenlig med EØS-avtalen, jf. GBER artikkel 1–9 og artikkel 22 for fond opprettet før 2016 og artikkel 21–22 for fond opprettet senere. Endringene for Innovasjon Norge og Investinor iverksettes i løpet av 2020. Det vises til forslag til vedtak XVII om overføring av forvaltningen av tidligere bevilget statlig kapital i så Kornfond fra Innovasjon Norge til Investinor.

Innenfor dagens mandat, som lukkes for nyinvesteringer, legges det til grunn at selskapet følger opp investeringene i tråd med de føringene som tidligere er gitt fra Stortinget og gjennom statens eierskapspolitikk. Det innebærer at investeringene følges opp slik at de realiseres på den måten som best ivaretar statens verdier, dvs. høyest mulig avkastning. For å kunne gjøre oppfølgingsinvesteringer i eksisterende portefølje, må Investinor antakelig beholde en andel av den tidligere bevilgede kapitalen knyttet til dagens mandat som foreløpig ikke er overført til selskapet.

Ved opprettelsen av selskapet ble det øremerket 500 mill. kroner til marine investeringer. Ved utgangen av andre kvartal 2019 var det investert om lag 350 mill. kroner under øremerkingen. I tillegg kommer selskapets driftskostnader og behov for kapital til oppfølgingsinvesteringer knyttet til disse investeringene. Det foreslås ikke å videreføre nyinvesteringsaktiviteten innenfor øremer-

kingen ettersom midlene i stor grad anses å være disponert. Det er usikkerhet knyttet til det endelige beløpet som vil bli disponert til marine investeringer.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget i revidert nasjonalbudsjett 2020 med en vurdering av full eller delvis tilbakeføring til staten av tidligere bevilget kapital knyttet til dagens mandat.

Investinor vil fremover ha betydelig aktivitet knyttet til oppfølging av dagens portefølje. Mye av dagens virksomhet har også overføringsverdi til de nye investeringsmandatene, men endringene kan også gi omstillingsbehov i selskapet. Forslaget kan innebære at et mindre antall ansatte går fra Innovasjon Norge til Investinor. Dette kan danne grunnlaget for et sterkere fagmiljø og bidra til at Investinor raskere kan operasjonalisere endringene i sine investeringsmandater.

Nysnø Klimainvesteringer AS

Nysnø Klimainvesteringer AS ble stiftet i desember 2017, og selskapet var operativt fra høsten 2018. Departementet følger opp eierskapet i Nysnø Klimainvesteringer AS basert på at selskapet er i statens eierskapskategori 3, at statens begrunnelse for eierskapet er å bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom lønnsomme investeringer og at statens mål som eier er høyest mulig avkastning over tid. Selskapets formål er å bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom investeringer som direkte eller indirekte bidrar til dette. Investeringene skal i hovedsak rettes mot ny teknologi i overgangen fra teknologiutvikling til kommersialisering. Investeringsfokus skal være bedrifter i tidlige faser, men selskapet har mulighet til å gjennomføre oppfølgingsinvesteringer i senere faser. Videre skal selskapet investere i unoterte selskaper og/eller fond rettet mot unoterte selskaper med virksomhet i eller ut fra Norge. Selskapets investeringer skal foretas på kommersielt grunnlag.

Nysnø Klimainvesteringer AS har hittil fått tilført 725 mill. kroner i kapital og har gjennomført sine første investeringer. Ny teknologi bidrar til det grønne skiftet og til å bygge fremtidens lavutslippssamfunn. Kapitaltilgang er en viktig forutsetning for utvikling av ny teknologi. I regjeringens plattform er det uttrykt en ambisjon om årlig opptrapping av investeringskapitalen i Nysnø Klimainvesteringer AS.

Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
21	Spesielle driftsutgifter	15 124	22 938	22 800
52	Risikokapital, Nysnø Klimainvesteringer AS	70 000	140 000	245 000
54	Risikokapital, Investinor AS			50 000
90	Kapitalinnskudd, Nysnø Klimainvesteringer AS	130 000	260 000	455 000
91	Kapitalinnskudd, Investinor AS			92 000
95	Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	43 000		
96	Aksjer	2 500 067		
	Sum kap. 0950	2 758 191	422 938	864 800

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019):

- ny post 51 Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS, ble bevilget med 43 mill. kroner
- post 52 ble økt med 35 mill. kroner
- ny post 71 Tilskudd til avskrivning av egenkapital i Electronic Chart Centre AS, ble bevilget med 20 mill. kroner
- post 90 ble økt med 65 mill. kroner

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til konsulentbistand ved eier- og strukturmessige vurderinger, meglerhonorar (transaksjonskostnader) og faglig bistand ved aksjetransaksjoner i selskaper hvor Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierskap. I tillegg dekker posten årsgebyr til Verdipapirsentralen (VPS) og godtgjørelse til departementets kontofører hos VPS.

Departementets behov for eksterne rådgivnings- og megler tjenester varierer betydelig fra år til år, og utgiftene til slike tjenester er derfor vanskelig å anslå på forhånd.

Det foreslås en bevilgning på 22,8 mill. kroner. Det foreslås at gjeldende overskridelsesfullmakt for posten videreføres for 2020, jf. forslag til vedtak IV, 2. Eventuelle forslag om å endre bevilg-

ningen foreslås i de faste endringsproposisjonene i vår- eller høstsesjonen.

Post 52 Risikokapital, Nysnø Klimainvesteringer AS

Det vises til nærmere omtale av selskapet under «Saker i tilknytning til enkelt-selskaper» ovenfor. Videre vises det til Prop. 1 S (2017–2018) for Nærings- og fiskeridepartementet for bakgrunnen for budsjetteringen av kapital til Nysnø Klimainvesteringer AS. For 2020 foreslås det bevilget 700 mill. kroner til selskapet, hvorav 245 mill. kroner som risikokapital, jf. også omtale om bevilgning av kapitalinnskudd under post 90 nedenfor.

Post 54 Risikokapital, Investinor AS

Det vises til punktet «Saker i tilknytning til enkelt-selskaper» ovenfor, der forslag om å endre investeringsmandatene til Investinor AS er nærmere omtalt. Investinor foreslås tilført et nytt mandat for forvaltning av fonds- og matchinginvesteringer. Målet med dette er å fremme økt samlet verdiskaping og omstilling av norsk næringsliv gjennom å bedre markedet for tidligfasekapital i Norge. Mandatet er fleksibelt når det gjelder ventrefasen og tidligere utviklingsfaser. Mandatet innebærer at Investinor kan investere i fond og syndikerte strukturer og matche private investorer. De private forvalterne eller investorene skal stå for utvelgelsen og oppfølgingen av investeringsobjektene. Investinor bør også kunne bidra til å utløse egenkapitalvirkemidler fra EU og det

Europeiske investeringsfondet (EIF). De enkelte investeringene til Investinor skal foretas på kommersielt grunnlag og på like vilkår og samtidig som private medinvestorer. Selskapets eierandel i den enkelte investering skal maksimalt utgjøre 49 pst., med minimum 51 pst. eid av private. Selskaper som er heleid av det offentlige, regnes i denne sammenheng ikke som private. For investeringer i fond som opererer i flere land, forventes det at minimum en andel tilsvarende Investinors eierandel, investeres i Norge.

Investinor skal være et virkemiddel og skal ikke fortrenge privat kapital. Det er nødvendig at selskapet gis anledning til å ta risiko for å utløse investeringer som ellers ikke ville blitt gjennomført. Selskapet skal primært investere i faser hvor det kan tenkes å være markedssvikt. Erfaringene med egenkapitalvirkemidler tilsier at kapitalen til Investinor ikke kan bevilges utelukkende som en formuesom plassering. Kapitaltilførsler til selskapet bør budsjetteres med 35 pst. risikokapital og 65 pst. øvrig kapitaltilførsel.

Det nye mandatet foreslås bygget opp gjennom årlige bevilgninger, i første omgang en kapitaltilførsel på 142 mill. kroner. Dette er i samme størrelsesorden som ordninger i andre land. Tilbakebetalte utlån fra pre-såkorfond kan brukes

som inndekning for bevilgninger til risikokapital til nytt mandat for Investinor.

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner i risikokapital til selskapet i 2020. Det vises også til omtale under post 96 nedenfor der det foreslås bevilget 92 mill. kroner i kapitalinnskudd til selskapet i 2020.

Forvaltningskostnader forutsettes dekket innenfor rammen av bevilgningene og inntekter knyttet til mandatet.

Post 90 Kapitalinnskudd, Nysnø Klimainvesteringer AS

Det vises til nærmere omtale av investeringselskapet under post 52. Det foreslås en bevilgning på 455 mill. kroner i øvrig kapitalinnskudd til selskapet, slik at samlet bevilgning til kapitalinnskudd til selskapet blir 700 mill. kroner i 2020.

Post 91 Kapitalinnskudd, Investinor AS

Det vises til punktet «Saker i tilknytning til enkelt-selskaper» og post 54 ovenfor, der forslag om å endre investeringsmandatene til Investinor AS er nærmere omtalt. I tilknytning til omleggingen foreslås det bevilget 92 mill. kroner i investeringskapital til selskapet i 2020.

Kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
51	Tilbakeføring av tapsavsetning for egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani			7 000
87	Innbetaling - garantiordning, Eksportfinans ASA	21 719		
90	Avdrag på lån, Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	2 672	2 800	2 800
95	Tilbakeføring av egenkapitalinnskudd i SNSK			7 000
96	Salg av aksjer	4 651 776	25 000	25 000
	Sum kap. 3950	4 676 167	27 800	41 800

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble det bevilget 20 mill. kroner under post 91, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Post 51 Tilbakeføring av tapsavsetning for egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS (SNSK) fikk i 2016 tilført 37 mill. kroner i egenkapital til overgang til to skift i Gruve 7 og til gjen-

nomføring av forberedende aktiviteter for driftshvile i Svea og Lunckefjell i inntil tre år fra 2017. Kapitalen ble betraktet som risikokapital, og det ble derfor bevilget tilsvarende beløp i tapsavsetning. Av beløpet gjenstår 7 mill. kroner som ikke er benyttet i henhold til bevilgningsformålet. Det foreslås derfor å tilbakeføre 7 mill. kroner av tapsavsetningen og egenkapitalkapitalinnskuddet fra selskapet, jf. også post 95 nedenfor.

Post 90 Avdrag på lån, Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

SNSK ble tilført 100 mill. kroner i lån fra staten høsten 2016, jf. Prop. 25 S (2016–2017). Lånet ble gitt på markedsmessige vilkår. I henhold til inngått låneavtale mellom SNSK og staten vil departementet i 2020 motta en avdrags- og renteinnbetaling på 6,0 mill. kroner, hvorav 3,2 mill. kroner i renter og 2,8 mill. kroner i avdrag. Det foreslås en bevilgning på 2,8 mill. kroner på posten.

Post 95 Tilbakeføring av egenkapitalinnskudd i SNSK

Det vises til omtale under post 51 ovenfor. Det foreslås å tilbakeføre gjenstående egenkapitalinnskudd fra SNSK på 7 mill. kroner.

Post 96 Salg av aksjer

Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner fra mulige statlige aksjesalg i 2020. Endelige og fullstendige inntektsbeløp for de enkelte aksjesalgene må foreslås bevilget i løpet av budsjettåret når transaksjonene er avklart eller gjennomført, enten i egne proposisjoner eller i de faste endringsproposisjonene i vår- og høstsesjonen.

Departementet er avhengig av å bruke meglerforetak og annen faglig bistand for å gjennomføre transaksjoner, jf. omtale under kap. 950, post 21.

Kap. 3961 Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Garantiprovisjon, Statkraft SF	2 112	1 940	
	Sum kap. 3961	2 112	1 940	

Post 70 Garantiprovisjon, Statkraft SF

Statkraft SF har et gjenværende lån med statsgaranti pålydende 400 mill. kroner. Lånet forfaller

1. desember 2019. Det foreslås derfor ingen ny bevilgning for 2020.

Kap. 5612 Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
80	Renter	3 200	2 900	3 200
	Sum kap. 5612	3 200	2 900	3 200

Post 80 Renter

Det vises til omtale under kap. 3950, post 90. Det foreslås en bevilgning på 3,2 mill. kroner i 2020.

Kap. 5656 Aksjer under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
85	Utbytte	23 504 757	21 635 500	20 209 700
	Sum kap. 5656	23 504 757	21 635 500	20 209 700

Vedrørende 2019:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2019 ble post 85 økt med 1 362,1 mill. kroner, jf. Innst. 391 S og Prop. 114 S (2018–2019).

Post 85 Utbytte

Det budsjetteres med 20,2 mill. kroner i utbytte fra statens aksjer i selskaper hvor eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet i 2020. Det vises til den selskapsvise fordelingen av utbytteanslag i tabell 4.33. Selskapenes årsregnskap for 2019, aktuelle markedsforhold og annet vesentlig som inngår i styrenes og eiernes vurderinger av

utbytte våren 2020, er i stor grad ikke kjent på forhånd. Det er derfor stor usikkerhet knyttet til utbytteanslagene nedenfor. Oppdaterte anslag vil bli lagt frem i forbindelse med revidert budsjett for 2020. For de børsnoterte selskapene er det ikke beregnet egne anslag på utbytte i 2020, i stedet er det teknisk videreført utbetalt utbytte per aksje i 2019. Det samme gjelder Aker Kværner Holding AS, som får inntekter gjennom utbytter fra de børsnoterte selskapene Akastor ASA, Aker Solutions ASA og Kværner ASA. I selskaper som ikke er heleide, kan ikke generalforsamlingen beslutte et høyere utbytte enn det styret har foreslått.

Tabell 4.33 Anslag for utbytte fra statens aksjer forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet i 2020

	(i mill. kroner)
	Anslag 2020
<i>Børsnoterte selskaper:</i>	
DNB ASA	4 500,2
Entra ASA	186,6
Kongsberg Gruppen ASA	225,0
Norsk Hydro ASA	886,1
Telenor ASA	6 670,2
Yara International ASA	643,1
<i>Unoterte selskaper:</i>	
Aker Kværner Holding AS	29,0
Ambita AS	2,8
Andøya Space Center AS	0
Argentum Fondsinvesteringer AS	500,0
Baneservice AS	13,6
Eksportfinans ASA	0
Eksportkreditt Norge AS	0
Electronic Chart Centre AS	1,1
Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS	0
Flytoget AS	163,0
GIEK Kredittforsikring AS	0
Innovasjon Norge (særlovsselskap)	0
Investinor AS	0
Mesta AS	15,0
Nammo AS	50,0
Nofima AS	0
Norges Sjømatråd AS	0
Nysnø Klimainvesteringer AS	0
Posten Norge AS	124,0
Siva – Selskapet for industrivekst SF	0
Space Norway AS	0
Statkraft SF	6 200,0
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	0
Sum	20 209,7

Programområde 33

Programkategori 33.40 Arbeidsliv

Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	80 000	85 000	80 000
	Sum kap. 2540	80 000	85 000	80 000

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Ordningen administreres for Nærings- og fiskeridepartementet av Garantikassen for fiskere, og blir i sin helhet finansiert innenfor det beløp som fiskere betaler i produktavgift ved førstehåndsomsetning av fisk.

Rett til a-trygd for fiskere gjelder i en rekke tilfeller når fartøy blir satt ut av drift. Det kan være som følge av sykdom, havari og ishindringer, eller ved stopp i fisket grunnet reguleringer, sesongavslutning eller leveringsvansker. Ordningen omfatter alle fiskere som står oppført i fisker-

manntallets blad B eller som fyller betingelsene for opptak, og som har vært sysselsatt om bord i fartøy innført i merkeregisteret for norske fiskefartøy over seks meter. Ordningen omfatter også fiskere som er blitt oppsagt og som dermed står uten fartøytilknytning.

1. juli 2011 ble ordningen innrettet på samme måte som alminnelig a-trygd etter folketrygdloven, og er dermed inntektsbasert.

På bakgrunn av prognoser fra Garantikassen for fiskere, foreslås det å bevilge 80 mill. kroner til a-trygd til fiskere og fangstmenn i statsbudsjettet for 2020.

Del III
Andre saker

5 Forny, forenkler og forbedrer

Økt produktivitet og en mer effektiv økonomi er sentrale forutsetninger for å nå Nærings- og fiskeridepartementets hovedmål om størst mulig samlet verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Departementets arbeid for økt produktivitet og en mer effektiv økonomi er derfor viktig for de fleste politikkområder.

Nærings- og fiskeridepartementet har et koordinerende ansvar for at forenklinger for næringslivet gjennomføres i tråd med regjeringens politikk. Departementet samarbeider med hele forvaltningen for å identifisere tiltak og å bidra til at tempoet i arbeidet holdes oppe.

I perioden 2011–2017 ble det gjennomført forenklinger for næringslivet estimert til om lag 15 mrd. kroner. Regjeringen vil fortsette å redusere næringslivets kostnader ved å forenkler rapportering, lover og regler. Målet er reduserte kostnader med 10 mrd. kroner i perioden 2017–2021.

Forenklingsarbeidet tar utgangspunkt i målet om å regulere på en samfunnsøkonomisk effektiv måte. Regelverket skal være egnet til å ivareta gitte mål til en lavest mulig kostnad for næringslivet. Dermed unngås det at ressurser trekkes vekk fra bedriftenes kjerneaktiviteter.

Forenkling dreier seg bl.a. om å fjerne unødvendige informasjonskrav og legge til rette for digitale rapporteringsløsninger. Å utforme regelverket slik at næringslivet enkelt kan forstå og oppfylle sine forpliktelser er også en vesentlig forenkling. Klare regler, med lett tilgjengelige veiledere, er derfor et mål både ved revisjon av eksisterende og utarbeidelse av nytt regelverk.

Ulike offentlige etater henter inn og lagrer mye opplysninger fra bedriftene. Det er et mål at det offentlige bare skal innhente opplysninger én gang. Brønnøysundregistrenes virksomhet bidrar til å gi oversikt over opplysninger det offentlige allerede har innhentet og til å utvikle løsninger for gjenbruk av data. Digitale løsninger som åpner for

forhåndsutfylling av skjemaer og direkte utlevering av informasjon fra bedriftenes IKT-systemer fører til at rapporteringen langt på vei kan automatiseres, og at den kan skje raskt og kostnadseffektivt. Brønnøysundregistrene er gjennom Altinn en motor i myndighetenes forenklingsarbeid for næringslivet. Tjenestene i Altinn har en svært høy bruksgrad.

Regjeringens vil at tilsynene skal forbedre sine risikovurderinger ved å dele og gjenbruke data i forbindelse med sine tilsyn under forutsetning av at nødvendige og hensiktsmessige hjemler for dette er på plass. Justervesenet, Landbruksdirektoratet, Arbeidstilsynet, Mattilsynet og Fiskeridirektoratet samarbeider om et pilotprosjekt som etter planen starter høsten 2019. Målet er at næringslivet skal oppleve tilsynsaktiviteten som mer samordnet og at ressursbruken for det enkelte foretak knyttet til tilsynsvirksomhet reduseres.

For perioden 2018–2019 viser foreløpige beregninger at gjennomførte forenklingstiltak har gitt om lag 2 mrd. kroner i årlige besparelser for næringslivet, enten gjennom direkte sparte kostnader eller spart tid. Digitalisering av sykemeldingsprosessen var et viktig tiltak. Viktige tiltak under gjennomføring eller vurdering er bl.a. ny digital skattemelding, ytterligere digitalisering av rapporteringen fra næringslivet og utvikling av effektive digitale løsninger for informasjonsutveksling mellom forvaltningen og bransjer.

Etatene under Nærings- og fiskeridepartementet har de siste årene arbeidet for mer brukervennlige tjenester og en mer effektiv saksbehandling. Investeringene i digitalisering er intensivert i en rekke etater. Mange prosjekter prioriteres innenfor etatenes driftsbudsjetter. Elleve prosjekter, fordelt på åtte av departementets etater, har i tillegg mottatt støtte fra medfinansieringsordningen under Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi).

Tabell 5.1 Prosjekter finansiert av medfinansieringsordningen

Virksomhet	Prosjekt	Beløp	År
Brønnøysundregistrene	Felles datakatalog	9 490 000	2016
Brønnøysundregistrene	Digital kontaktinformasjon og fullmakter for virksomheter	12 500 000	2016
Direktoratet for mineralforvaltning	«Mineraler for alle»	9 000 000	2016
Fiskeridirektoratet	«Min side» for fiskerinæringen	9 538 000	2016
Justervesenet	Modernisering av IKT-verktøy	3 375 000	2016
Norges geologiske undersøkelse (NGU)	Rapportering og formidling av data om undergrunnen	13 862 000	2016
Patentstyret	Min IPR-side	6 275 000	2016
Brønnøysundregistrene	Nasjonal tjeneste for dokumentasjonsbevis	2 650 000	2017
Garantiinstituttet for eksportkreditt	Customer Relationship Management System (CRM-system)	3 461 000	2017
Brønnøysundregistrene	API-katalog	6 300 000	2018
Sjøfartsdirektoratet	NIS/NOR Skipsregisteret, e-tinglysing	7 600 000	2018
Sjøfartsdirektoratet	Automatisk utstedelse av personlige sertifikat	15 000 000	2019

6 Samfunnssikkerhet og beredskap

En rekke næringer og sektorer ligger innenfor Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområder. Samfunnssikkerhets- og beredskapsansvaret er tilsvarende bredt og forskjelligartet. Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede koordineringsansvaret for matvareforsyning og drivstofforsyning, samt ansvar for skipsfartsberedskap, bygg- og anleggsberedskap og for statlig varekrigsforsikring. I tillegg har departementet sikringsansvar for de nukleære anleggene og samfunnskritisk rombasert infrastruktur.

Fagansvaret og sektoransvaret ligger til grunn for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Dette innebærer at en stor del av departementets beredskapsarbeid er knyttet til å legge til rette for at næringslivet kan levere de varer og tjenester samfunnet etterspør også i kriser. Gjennom næringsberedskapsloven har Nærings- og fiskeridepartementet et robust hjemmelsgrunnlag for å sikre tilgangen til varer og tjenester når samfunnet er utsatt for ulike former på påkjenninger. Loven vektlegger samarbeid mellom myndighetene og næringslivet samtidig som den gir myndighetene hjemmel til å iverksette særskilte tiltak ved behov. I tillegg har departementet etablert formelt samarbeid med næringer som samfunnet er spesielt avhengig av i kriser, i form av Rådet for matvareberedskap, Rådet for drivstoffberedskap og Rådet for bygg- og anleggsberedskap. Innen skipsfarten er beredskapssamarbeidet mellom myndighetene og næringen ivaretatt gjennom NORTRASHIP. Gjennom næringsberedskapsrådene får departementet råd og utveksler informasjon om aktuelle sikkerhets- og beredskaps-spørsmål med de aktørene som kjenner sektorene best. Disse samarbeidsorganene bidrar til at næringene er bedre rustet til å håndtere kriser, og til at Nærings- og fiskeridepartementet og næringene kan iverksette hensiktsmessige tiltak for å forebygge eller håndtere forsyningsproblemer.

Departementet har ansvar for å kunne håndtere alle typer kriser i egen sektor på en effektiv måte og bidra til å løse kriser som berører andre sektorer og viktige funksjoner i samfunnet.

Status og resultater

I arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap legger departementet ekstra stor vekt på de systemene og funksjonene som er definert som samfunnskritiske. Dette omfatter forsyning av mat og drivstoff, skipstransport, satellittnavigasjon og lagring av og tilgang til viktig registerinformasjon. Tiltak er igangsatt med bakgrunn i bl.a. risiko- og sårbarhetsanalyser og i dialog med aktører i næringsberedskapsrådene og berørte etater og andre virksomheter. I 2019 har departementet lagt særlig vekt på å utvikle gode samarbeids- og krisehåndteringsordninger med representanter for drivstoffselskapene i Rådet for drivstoffberedskap. Departementet har også vektlagt etablering av gode styrings- og oppfølgingsrutiner knyttet til de nukleære forskningsanleggene.

For å bedre oversikten over risiko og sårbarhet i egen sektor har Nærings- og fiskeridepartementet fått gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) av norsk matvareforsyning og drivstofforsyning. Begge analysene er utarbeidet av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Analysen av norsk matvareforsyning ble ferdigstilt i januar 2017. Departementet har gjennomgått og fulgt opp mange av anbefalingene fra rapporten og vurderer fortløpende tiltak for modernisering av beredskapsopplegget for nødproviant. Analysen av norsk drivstofforsyning ble ferdigstilt i september 2018. Analysen er todelt med utgangspunkt i henholdsvis sivile krisescenarier og en sikkerhetspolitisk krise. Departementet følger opp aktuelle tiltak fra analysen i samarbeid med Rådet for drivstoffberedskap og berørte departementer.

Som en del av oppfølgingen av de to ROS-analysene er det besluttet at departementet, utvalgte underliggende virksomheter og departementets næringsberedskapsråd skal knytte seg til Nødnett. Implementeringen vil starte opp høsten 2019.

Nærings- og fiskeridepartementet har dessuten startet en gjennomgang av aktuelt regelverk knyttet til drivstoffberedskap.

I 2020 vil departementet også gjennomføre en ROS-analyse av norsk skipsfartsberedskap. For-

målet er å identifisere eventuelle sårbarheter som grunnlag for å bedre skipsfartsberedskapen og styrke NORTRASHIP som en strategisk ressurs for både norske og allierte myndigheter.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet vurdert behovet for sektorvise responsmiljøer (sektorCert) for håndtering av IKT-sikkerhets hendelser i nærings- og fiskerisektoren. Rapporten ble ferdigstilt i 2019 og vil være en viktig del av beslutningsgrunnlaget når departementet skal prioritere tiltak for å styrke beredskapen mot IKT-angrep i sektoren.

Departementet har økt oppmerksomhet på sivilt-militært samarbeid og har tett dialog med Forsvarsdepartementet om Forsvarets behov for støtte når det gjelder matvarer, drivstoff og skipsfartsressurser. Departementet og utvalgte etater deltok i planleggingen og gjennomføringen av NATO-øvelsen Trident Juncture i 2018, og departementet deltar løpende i det sivile beredskapsarbeidet i NATO.

Departementet har en kriseorganisasjon og krisehåndteringsverktøy for håndtering av uforutsette hendelser og gjennomfører og deltar i øvelser jevnlig.

Departementets sektoransvar omfatter krav til og oppfølging av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i underlagte virksomheter. Det er lagt vekt på at etatene må ha gode krise- og beredskapsplaner basert på ROS-analyser, at øvelser gjennomføres, at sikkerhetstilstanden vurderes og at strategi og handlingsplan for informasjonssikkerhet følges opp. I tillegg gjelder særlige krav til etater som behandler sikkerhetsgradert informasjon eller råder over skjermingsverdige objekter.

Implementering av ny sikkerhetslov

Ny lov om nasjonal sikkerhet trådte i kraft 1. januar 2019. Hovedmålet med loven er å trygge våre nasjonale sikkerhetsinteresser og forebygge, avdekke og motvirke sikkerhetstruende virksomhet. De nasjonale sikkerhetsinteressene ivaretas gjennom å beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner (GNF). Slike funksjoner er tjenester, produksjon og andre former for virksomhet der et helt eller delvis bortfall av funksjonen vil få konsekvenser for statens evne til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

For å trygge de nasjonale sikkerhetsinteressene, legger regelverket opp til at vi skal beskytte verdier i form av informasjon, informasjonssystemer, objekter og infrastruktur (skjermingsverdige verdier) som er vesentlige for å opprettholde de nasjonale sikkerhetsinteressene. Departementene skal i samsvar med sikkerhetsloven § 2–1 identifisere GNF og fatte vedtak overfor virksomheter som har avgjørende betydning for GNF. I tråd med kgl. res. 20. desember 2018 skal dette gjøres innen rimelig tid. Hva som er «rimelig tid» avhenger bl.a. av størrelsen på den aktuelle samfunnssektoren, omfanget av skjermingsverdige verdier, kompleksiteten på verdikjedene, og den sikkerhetsfaglige kompetansen i departementet.

Nærings- og fiskeridepartementet tar sikte på å fastsette GNF i egen sektor innen utgangen av 2019. I lys av dette vil departementet identifisere virksomheter som er av vesentlig eller avgjørende betydning for GNF og deretter fatte vedtak om at loven skal gjelde for bestemte virksomheter der det er nødvendig. Virksomheter som er eller blir omfattet av sikkerhetsloven, skal utarbeide skadevurderinger med bakgrunn i identifiserte GNF. Skadevurderingene vil danne grunnlaget for departementets utpeking og klassifisering av eventuelle skjermingsverdige objekt og infrastruktur i sektoren, samt fastsettelse av frister for gjennomføring av nødvendige sikringstiltak.

Inntil det er fattet vedtak etter ny lov, gjelder alle vedtak fattet etter den gamle loven. Dette betyr bl.a. at objektet er klassifisert etter gammel sikkerhetslov også er klassifisert etter ny lov, jf. kgl. res. 20. desember 2018.

Prioriteringer 2020

Arbeidet med samfunnssikkerhet, beredskap og intern sikkerhet vil bli videreført og utviklet med basis i relevante analyser, styringsdokumenter og i samarbeid med aktuelle aktører i sektoren og med øvrige departementer og virksomheter. På sikkerhets- og beredskapsområdet vil departementet prioritere å:

- Følge opp aktuelle tiltak i ROS-analysen av norsk drivstofforsyning i samarbeid med Rådet for drivstoffberedskap og berørte departementer.
- Gjennomføre en risiko- og sårbarhetsanalyse av norsk skipsfartsberedskap.
- Vurdere og følge opp FFIs rapport om etablering av responsmiljøer i sektoren.
- Følge opp implementeringen av ny sikkerhetslov med forskrifter i departementet og i sektoren.
- Implementere Nødnett i departementet, utvalgte underliggende virksomheter og i departementets næringsberedskapsråd.

- Videreutvikle det formelle samarbeidet med næringer av betydning for samfunnskritiske eller samfunnsviktige funksjoner.
- Følge opp oppgaver innenfor totalforsvaret og oppgaver knyttet til det sivile beredskapsarbeidet i NATO.
- Fortsette arbeidet med god sikkerhet og krisehåndteringsevne i sektoren og ivareta det overordnede oppfølgingsansvaret for sikring av samfunnskritiske funksjoner.

7 Tilstandsvurdering av forsyningssikkerheten for matvarer og drivstoff

I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* og Innst. 326 S (2016–2017) og i Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S presenteres 14 tverrsektorielle samfunnsfunksjoner som er kritiske for samfunnssikkerheten. Dette er samfunnsfunksjoner hvor flere departementer kan ha et ansvar, hvor det kan være gjensidig avhengigheter mellom de ulike funksjonene og hvor departementene må samarbeide for å ivareta samfunnssikkerheten. For hver av de 14 samfunnsfunksjonene er det utpekt et hovedansvarlig departement som skal sikre nødvendig koordinering og samordning.

Inndelingen i 14 kritiske samfunnsfunksjoner og utpeking av hovedansvarlig departement er et sentralt virkemiddel for å styrke den tverrsektorielle samordningen i arbeidet med samfunnssikkerheten. Det er gjennom ny Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet etablert et system for å utarbeide status- og tilstandsvurderinger for de 14 samfunnskritiske funksjonene. Tilstandsvurderingene skal belyse hvilken evne samfunnet har til å holde funksjonene ved like dersom de blir utsatt for ulike påkjenninger.

Det skal utarbeides tilstandsvurderinger for alle 14 funksjoner i løpet av fire år. De hovedansvarlige departementene er ansvarlig for at vurderingen blir gjort og skal presentere disse i sine respektive budsjettproposisjoner. For budsjettåret 2019–2020 presenteres status- og tilstandsvurdering for funksjonene lov og orden, natur og miljø, forsyningssikkerhet og transport. Nærings- og fiskeridepartementet er hovedansvarlig departement for samfunnsfunksjonen forsyningssikkerhet.

Samfunnsfunksjonen forsyningssikkerhet

Den kritiske samfunnsfunksjonen forsyningssikkerhet omfatter forsyning av kritisk nødvendige varer til befolkningen og til virksomheter med ansvar for andre kritiske samfunnsfunksjoner. I rapporten *Samfunnets kritiske funksjoner (KIKS)* fra 2016 er forsyningssikkerhet avgrenset til de to

kapabilitetene matvareforsyning og drivstofforsyning og omfatter hele verdikjedene, fra produksjon/import til leveranse til sluttbruker.

Kapabiliteten *matvareforsyning* er definert som «evne til å sikre befolkningen tilgang til matvarer slik at tilnærmet normalt kosthold kan opprettholdes». Det å sikre befolkningen nok mat er grunnleggende for den enkelte og for samfunnssikkerheten. Det er vanskelig å se for seg omfattende matmangel med påfølgende under- eller feilernæring for befolkningen i Norge i dag.

Kapabiliteten *drivstofforsyning* er definert som «evne til å sikre virksomheter og privatpersoner tilgang til tilstrekkelig drivstoff». Kapabiliteten vil her avgrenses til å omfatte forsyning av petroleumbasert drivstoff.

Drivstoff er en viktig innsatsfaktor for industri, varehandel og transportsektoren i bredt. Svikt i person- og godstransporten vil medføre at mange virksomheter må stenge eller begrense produksjonen, og det vil få konsekvenser for levering av viktige varer og transporttjenester til befolkningen. For noen samfunnsaktører er denne transporten mer kritisk og akutt enn for andre, bl.a. for nød- og redningsetatene. I tillegg er drivstoff en avgjørende innsatsfaktor for Forsvarets operative evne.

Flere departementer har et ansvar for ulike deler av de to verdikjedene. Nærings- og fiskeridepartementet har imidlertid det overordnede koordineringsansvaret for forsyningen av både matvarer og drivstoff. Målet med departementets beredskapsarbeid er å gjøre næringene innenfor produksjon og handel i stand til å levere de varer og tjenester samfunnet etterspør også i kriser. Departementets beredskapsplanlegging og krisehåndtering ivaretas i tråd med næringsberedskapsloven og er basert på et tett og nært samarbeid med utvalgte bransjer som samfunnet er spesielt avhengig av i kriser, herunder matvare- og drivstoffbransjen. Loven regulerer forholdet mellom offentlige myndigheter og de næringsdrivende både ved forberedelser til og gjennomføring av særskilte tiltak. Ved tilbudssvikt, etterspør-

selssjokk eller logistikkbrist skal virkemidlene i næringsberedskapsloven bidra til at tilgangen til matvarer og drivstoff opprettholdes. Departementet har også etablert faste, formaliserte samarbeidsorganer med matvaredistributørene og drivstoffbransjen.

Departementet deltar videre aktivt i NATOs sivile beredskapsarbeid for matvareforsyning og drivstofforsyning og ivaretar Norges representasjon i International Energy Agency (IEA) Standing Group on Emergency Questions (SEQ) sammen med Olje- og energidepartementet.

De to kapabilitetene matvareforsyning og drivstofforsyning omtales hver for seg i det nedenstående.

Matvareforsyning

Aktører, organisering og ansvar

Nærings- og fiskeridepartementet har koordineringsansvaret for forsyningsberedskapskapen for matvarer. Departementet har sektoransvar for beredskapskapen innen fiskeri, havbruk, matvareindustri og omsetning av dagligvarer, og skal bidra til at matvarebransjen er i stand til å levere varer og tjenester også i kriser. Planlegging og håndtering av forsyningskriser innen matvaresektoren gjennomføres i samarbeid med andre myndigheter og næringsdrivende. Rådet for matvareberedskap er et rådgivende organ og en del av departementets kriseorganisasjon. Rådet består av representanter for matvaredistributørene (grossistsammenslutningene).

Landbruks- og matdepartementets ansvar innenfor matvareforsyning er hovedsakelig knyttet til primærproduksjon og import av landbruksprodukter. Landbruks- og matdepartementet skal bidra til å gjøre landet best mulig dekket med innenlandskproduserte landbruksvarer i en krisesituasjon, sikre produksjonsgrunnlaget og i tillegg bidra til å opprettholde forsyning av nødvendige landbruksvarer gjennom import.

Beredskapskapen innenfor matvareforsyning har som overordnet mål å sørge for at tilstrekkelige mengder matvarer kommer frem til detaljistledet og til storhusholdninger slik at befolkningen får tilgang til dem. Å sørge for at matvarene kommer helt frem til de delene av befolkningen som ikke selv kan skaffe seg dem på ordinær måte er et kommunalt ansvar.

Avhengigheter

Forsyningsikkerheten for matvarer er knyttet til produksjon, import, distribusjon og omsetning av matvarer. Tilnærmet normal ytelse i alle ledd av verdikjeden må søkes opprettholdt også ved store påkjenninger. Det finnes avhengigheter knyttet til bl.a. elektronisk kommunikasjon og strømforsyning. Unormale avlingsforhold, forstyrrelser i internasjonal handel, forurensning av mat eller innsatsfaktorer, plante- eller dyresykdommer og internasjonal militær konflikt er videre blant de situasjonene som kan gi utfordringer for forsyningssituasjonen nasjonalt.

Status- og tilstandsvurdering

Nærings- og fiskeridepartementet har opprettet samarbeidsorganer med forskjellige aktører med roller innenfor matvareberedskapskapen. Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider bl.a. nært med de fem store landsdekkende matvaredistributørene Norgesgruppen, COOP, REMA, Servicegrossistene og TINE i Rådet for matvareberedskap. Departementet ivaretar sekretariatsfunksjonen. Hensikten med rådet er å kunne planlegge for å håndtere en leveransekrise i samarbeid med bransjen. Rådet har bl.a. hatt ansvar for utarbeidelsen av lageroppbyggingsplaner for matvarer til Nord-Norge og har initiert utarbeidelse av pandemiplanverk i næringen.

I en krise kan det være nødvendig for Nærings- og fiskeridepartementet å trekke, ikke bare matvaredistributørene, men også sentrale matvareprodusenter og -leverandører inn i håndteringen. Departementet har derfor i samarbeid med distributørene og bransjeforeninger funnet frem til aktuelle produsenter og leverandører, som skal innkalles til faglig dialog i normalsituasjonen og som skal kunne innkalles i krisesituasjoner ved behov.

Departementet har også opprettet et forum for faglig dialog med Opplysningskontoret for frukt og grønt, Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Opplysningskontoret for Brød og Korn, Norges Sjømatråd, Matvett og Matprat. I samarbeid med disse er det utarbeidet et særskilt informasjonsopplegg for kriser, som skal bidra til at befolkningen kan utnytte tilgjengelige ressurser bedre. Det er i den forbindelse også inngått en avtale med Landbruks- og matdepartementet om bruk av matportalen.no.

Også på andre områder innenfor matvareberedskapskapen har Nærings- og fiskeridepartementet

jevnlig kontakt med Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet.

For å ha tilgang til ekstra nødproviant ved tilfeller av alvorlig forsyningssvikt har Nærings- og fiskeridepartementet etablert beredskapslagre av matvarer. Lagrene består bl.a. av tørket mat og hermetikk og er i dag av forholdsvis begrenset omfang. For å sikre leveranser av varer ved økt fare for forsyningssvikt har departementet i samarbeid med matvaredistributørene utarbeidet lageroppbyggingsplaner for matvarer. Planene omfatter oppbygging av lager av om lag 100 forskjellige dagligvarer. Avtalen med matvaredistributørene går ut på at de har 30 dager på seg til å bygge opp slike lagre etter at departementet har gitt varsel. Departementet har kjøpt inn mobile lagerhaller for å kunne lagre disse varene.

Det er også sørget for nødstrømsaggregater til bruk ved enkelte distribualer.

Risiko- og sårbarhetsvurderinger

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) utarbeidet i 2016–2017 en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Rapporten imøtekom både en anmodning fra et flertall i Stortingets næringskomité og departementenes eget ønske om en bred analyse som kunne inngå som en del av departementenes oversikt over risiko og sårbarhet i egen sektor. DSB avga rapporten i januar 2017. Regjeringen orienterte Stortinget om hovedkonklusjonene i DSBs rapport og departementenes oppfølging i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

I ROS-analysen analyserte DSB hendelser som gir et bredt bilde av påkjenninger som kan ramme norsk matforsyning. Direktoratet fant ikke hendelser med høy risiko for norsk matforsyning, men påpekte noen viktige utfordringer. Det kan forekomme ulike former for forstyrrelser i forsyningen. Noen hendelser kan isolert sett få følger, men disse forventes ikke å ha store konsekvenser for matforsyningen som helhet. En forutsetning er at vi har et velfungerende handelssystem som gjør det mulig å importere mat. DSB mente at på lengre sikt kan klimaendringer og andre utviklingstrekk føre til at forutsetningene i rapporten blir utfordret.

DSB anbefaler i ROS-analysen at det etableres et felles sivilt planleggingsgrunnlag for å håndtere forsyningsmessige utfordringer ved militær konflikt. I påvente av felles planleggingsgrunnlag

eller -forutsetninger for militær konflikt har Nærings- og fiskeridepartementet på mer generelt grunnlag startet en omstillingsprosess når det gjelder sammensetning og organisering av dagens lagerhold.

I Analyser av krisescenarier 2019 presenterer DSB 16 risikoområder som kan utløse alvorlige hendelser for det norske samfunnet. Under området forsyningssvikt er ett av scenariene global svikt i produksjonen av korn. DSB anfører at sviktende avlinger globalt vil føre til at kornprisene på verdensmarkedet vil øke, men så lenge verdensmarkedet fungerer, vil en hendelse som dette først og fremst ha økonomiske konsekvenser i Norge. DSB legger til grunn at avsperring av import ikke anses som en del av trusselbildet. DSB vurderer de samlede konsekvensene til å være svært små. I forbindelse med behandling av Dokument 8:33 S (2017–2018) og Dokument 8:41 S (2017–2018) gjorde Stortinget i februar 2018 følgende vedtak:

«Stortinget ber regjeringen fremme en egen sak for Stortinget i løpet av 2019 om etablering av nasjonale beredskapslagre av korn.»

Landbruks- og matdepartementet redegjør for regjeringens oppfølging av anmodningsvedtaket i departementets budsjettproposisjon for 2020.

Drivstofforsyning

Ansvar, regelverk og organisering

Verdikjeden for petroleumsbasert drivstoff starter med produksjon og ilandføring av råolje (eller import) til de norske raffineriene. Ved raffineriene omdannes råoljen til bensin, diesel og andre produkter. Produktene fraktes deretter på veg eller kjøll til storkunder eller bensinstasjoner via tankanlegg i de ulike landsdelene. Alle ledd i verdikjeden for drivstofforsyning kontrolleres og drives av private aktører, det vil si produsenter, distributører, transportvirksomheter og bensinstasjoner. Som på mange andre områder ivaretas dermed sikkerhets- og beredskapsansvaret fra myndighetenes side gjennom en kombinasjon av regulatoriske og organisatoriske virkemidler.

Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede koordineringsansvaret for forsyningen av petroleumsbasert drivstoff. Departementet har ansvar for forebygging, beredskap og krisehåndtering i verdikjeden for drivstofforsyning fra råoljen ankommer raffineriene til petroleumproduktene er distribuert til brukerne. Departemen-

tet forvalter dette ansvaret gjennom en kombinasjon av formalisert samarbeid med næringen gjennom Rådet for drivstoffberedskap og fullmakter i næringsberedskapsloven. Olje- og energidepartementet har ansvaret for ressursforvaltningen av petroleum på norsk sokkel, herunder produksjonen av olje på norsk sokkel. Oljeselskapene har det fulle ansvaret for den operasjonelle aktiviteten innen leting, utbygging, drift og avslutning av felt, og selskapene har et selvstendig ansvar for at petroleumsaktivitetene utføres i henhold til de rammene myndighetene har satt. Gjennom petroleumsloven har staten imidlertid sikret seg sterke styringshjemler overfor petroleumsvirksomheten, og loven gir bl.a. hjemmel til å pålegge rettighetshavere å levere av sin produksjon til dekning av nasjonale behov eller å stille petroleum til rådighet for norske myndigheter i tilfelle krig, krigsfare eller andre ekstraordinære kriseforhold.

Gjennom lov og forskrift om beredskapslagring av petroleumsprodukter er produsenter og importører av petroleumsprodukter pålagt å holde beredskapslagre tilsvarende 20 dagers forbruk i Norge. Formålet med lovgivningen er å kunne sikre forsyninger til det norske markedet ved forstyrrelser i leveransene, eller som et bidrag inn i en eventuell krisehåndtering i regi av International Energy Agency (IEA).

En rekke lover og forskrifter regulerer virksomheter som håndterer farlig stoff, herunder virksomheter som lagrer drivstoff. Drivstoffelskapene er underlagt strenge krav til sikkerhet og er gjenstand for tilsyn samt ulike tillatelser og annen oppfølging fra myndighetene. Petroleums-tilsynet har det operative ansvaret for regelverk og tilsyn knyttet til helse, miljø, sikring og sikkerhet på norsk sokkel og enkelte landanlegg. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Miljødirektoratet, Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Næringslivets sikkerhetsorganisasjon fører videre tilsyn med drivstoffanleggene i henhold til storulykkeforskriften.

Avhengigheter

Flere samfunnsfunksjoner er avhengig av drivstoff, med transportsektoren som den mest åpnebare. Personbiler, lastebiler, busser, skip, fly og tog trenger alle drivstoff. Svikt i forsyningen kan således ramme både person- og godstransporten og derigjennom leveranser av andre samfunnskritiske varer og tjenester. Tilgang på drivstoff er særlig kritisk for visse samfunnsfunksjoner som helse, politi og brann- og redningstjenestene. I tillegg til industri og varehandel er også bygg- og

anleggsbransjen og landbruket avhengig av drivstoff.

Drivstoff og transport er også samfunnsfunksjoner med en sterk gjensidig avhengighet, hvor mangel på drivstoff vil ramme transportbransjen som igjen vil ramme forsyningen av drivstoff. Drivstoffforsyningen er dessuten avhengig av allmenne innsatsfaktorer som strømforsyning og elektroniske kommunikasjonstjenester (ekom).

Utviklingen av flere typer drivstoff som hydrogen, biodrivstoff og naturgass øker. I tillegg velger stadig flere elektriske biler. Petroleumsbasert drivstoff vil imidlertid være viktig for transportbransjen og Forsvaret i flere år fremover. Bensin og diesel vil også være mer viktig for noen næringer og i enkelte distrikter enn andre.

Status- og tilstandsvurdering

Verdikjeden for drivstoff består av sju hoveddeler: produksjon/import, raffineri/prosessering, frakt, lager, distribusjon, detaljist og forbruker. De ulike delene av verdikjeden er betjent av flere forskjellige selskaper. Per i dag er det ingen selskaper i det norske markedet for drivstoff som dekker hele verdikjeden fra produksjon til detaljist.

Oljeselskapenes evne til å opprettholde forsyningssikkerhet er knyttet til enkeltfelt på sokkelen, selskapenes samlede feltportefølje og kommersielle avtaler. Leveranser fra norsk sokkel er vurdert som relativt robust siden produksjonen skjer på flere felt og fra flere installasjoner på hvert felt. Antall produserende felt og selskap varierer over tid. I første kvartal 2019 produserte over 20 selskap olje på norsk sokkel. Feltene er videre geografisk spredt hvilket gjør det vanskelig å se for seg villedede handlinger som kan slå ut all norsk oljeproduksjon for en lengre periode. Norsk oljeproduksjon er dessuten betydelig større enn behovet til de to norske oljeraffineriene. Om lag 15 pst. av oljen går til innenlands forbruk. Dersom andelen til innenlandsk forbruk skulle falle bort, vil den kunne erstattes fra det globale markedet.

Raffinerienes tilgang på råolje vurderes dermed som relativt robust ved at de kan få råolje fra produksjonen på norsk sokkel og fra import. Ved raffineriene omdannes råoljen til bensin, diesel og andre oljeprodukter. Norge har to raffinerier, Slagentangen i Vestfold og Mongstad i Hordaland, som leverer petroleumsbasert drivstoff til næringslivet og forbrukerne. Av samlet produksjon på raffineriene går om lag 30 pst. til innenlands forbruk, mens resten eksporteres. Drivstoffelskapene kjøper petroleumsprodukter fra

både Mongstad og Slagentangen, men importerer også produkter fra andre raffinerier i Europa.

Fra raffineriene fraktes produktene i hovedsak med skip til tankanlegg rundt om i landet. Det finnes 17 hovedtankanlegg for drivstoff i Norge, i tillegg til mindre tanker ved ulike anlegg som f.eks. flyplasser. Det største og viktigste tankanlegget for drivstofforsyningen til Sør-Norge er Sjursøya oljeterminal som forsyner 40 pst. av det norske drivstoffbehovet. Alt flydrivstoff til Oslo Lufthavn går også via disse anleggene. Fra de ulike tankanleggene distribueres deretter drivstoffproduktene videre til storkunder og bensinstasjoner med tankbiler, tog eller skip avhengig av kunde og produkt.

Drivstofforsyningen som system er videre fleksibelt og selskapene har god erfaring i å håndtere ulike avvik og avbrudd i forsyningskjeden gjennom en kombinasjon av planlagte og improviserte tiltak. Det er stor grad av samarbeid om drift av tankanlegg mellom selskapene og flere har avtaler om å trekke produkter fra hverandres anlegg. Dette samarbeidet øker også robustheten i en krise. Drivstoffaktørene har dessuten gjennom næringsberedskapsloven plikt til å bidra til å løse alvorlige forsyningsproblemer. Loven kan komme til anvendelse i et bredt spekter av uforutsette situasjoner, fra mindre og kortvarige forsyningskriser til konflikter med storpolitiske dimensjoner. Med hjemmel i loven fastsatte Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 en forskrift som regulerer samarbeidet mellom myndighetene og drivstoffnæringen i forberedelser til og håndtering av krisesituasjoner. Forskriften hjemler bl.a. etablering av et Råd for drivstoffberedskap og fastsetter plikter som drivstoffselskapene kan pålegges i en krisesituasjon. Selskapene skal så langt som mulig oppfylle disse pliktene frivillig, innenfor normal organisering og ved kontakt med aktørene som har behovet. Ved store nasjonale hendelser som strekker seg over tid eller ved knapphetssituasjoner hvor markedet ikke evner å løse forsyningsutfordringene til det beste for samfunnet som helhet, kan imidlertid departementet styre distribusjonen gjennom pålegg overfor de næringsdrivende.

Nærings- og fiskeridepartementet har siden overtakelsen av ansvarsområdet i 2017 hatt tett dialog og samarbeid med næringen gjennom et uformelt forum for drivstoffberedskap. Ved fastsettelsen av forskriften ble dette forumet omdannet til et offentlig oppnevnt råd. Rådet for drivstoffberedskap ble formalisert i 2019 og består av medlemmer og varamedlemmer fra åtte selskaper som driver raffinerivirksomhet, import og distri-

busjon, samt leverandører av særprodukter som flydrivstoff og drivstoff til kystflåten. I en normal-situasjon er rådets hovedoppgave å rådgi departementet i spørsmål om drivstoffberedskap. Sentralt for samarbeidet er faste møtearenaer for gjensidig kunnskapsoverføring og informasjonsutveksling knyttet til aktuelle sikkerhets- eller beredskapsutfordringer. Rådet bidrar også i utredningsarbeid og øvelser. I større kriser eller i krig, vil rådet inngå i departementets beredskapsorganisasjon og få en mer operativ rolle. Avhengig av situasjonen vil rådet måtte finne frem til de ressurser og tjenester det er behov for, og legge til rette for en mest mulig hensiktsmessig og effektiv allokering av drivstoffressursene i samarbeid med og etter føringer fra departementet.

Når det gjelder sikkerhet og beredskap knyttet til oljevirkksomheten på sokkelen er dette ivare tatt gjennom petroleumsloven, som stiller særlige krav til produsentene når det gjelder både fare- og ulykkessituasjoner og bevisste anslag. Ved alvorlige kriser, krig eller krigsfare gir loven også myndighetene hjemmel til å ta kontroll over produksjonen. Rettighetshaverne på norsk sokkel kan pålegges å stille petroleum til disposisjon til norske myndigheter for bl.a. å dekke nasjonale behov eller bygge opp beredskapslagre.

Ved mangel i forsyningene av råolje og petroleumsprodukter, både nasjonalt eller internasjonalt, kan myndighetene også gi selskapene pålegg om eller tillatelse til å ta i bruk beredskapslagrene.

Risiko- og sårbarhetsvurdering

Petroleumsvirksomheten på norsk sokkel er en kommersiell og eksportorientert virksomhet. Norsk oljeproduksjon forsyner i svært liten grad det norske markedet med drivstoff. Funksjoner i sektoren er derfor ikke definert som en samfunnskritisk funksjon i henhold til KIKS-rammeverket, og det er derfor ikke ansett som nødvendig å utarbeide systematiske risiko- og sårbarhetsanalyser for verken olje- eller gassektoren. Olje- og energidepartementet har derimot utarbeidet scenarioer for ulike hendelser som kan inntreffe på norsk sokkel hvor både ansvars- og rapporteringslinjer er reflektert, og det er utarbeidet tiltakskort for hvordan scenarioene skal håndteres av departementet.

For å gi Nærings- og fiskeridepartementet en bedre oversikt over risiko og sårbarhet i sektoren og et beslutningsgrunnlag for prioritering av gode forebyggings- og beredskapstiltak innen verdikjeden, fikk DSB i 2017 i oppdrag å utarbeide en risiko- og sårbarhetsanalyse av norsk drivstoffor-

syning. Mandatet for oppdraget var å gi en oversikt over risiko og sårbarhet i hele verdikjeden, med særlig vekt på verdikjeden fra raffineriene til og med bensinstasjonene. Analysen skulle videre resultere i forslag til tiltak for å redusere eventuelle sårbarheter i verdikjeden. Analysen ble gjennomført i to deler og ble ferdigstilt i september 2018. Første del tok utgangspunkt i drivstofforsynings sårbarhet for utvalgte sivile krisescenarier, mens andre del vurderte verdikjedens sårbarhet ved en sikkerhetspolitisk krise. Del II av ana-

lysen omhandler Forsvarets behov for drivstoff og følges opp i dialog med Forsvarsdepartementet.

Del I av analysen tok utgangspunkt i åtte ulike scenarier som alle kunne medføre svikt i forsyningen av drivstoff som følge av tilbudssvikt, logistikkbrist eller en kombinasjon av disse. Scenariene ble brukt til å «stressteste» verdikjeden, for å identifisere sårbarheter i de ulike leddene. Scenariene i analysen fremgår av tabellen nedenfor.

Type hendelse	Scenario
Strømbortfall	Omfattende strømbrydd som følge av storm
Ekonomi-bortfall	Bortfall av ekontjenester som følge av cyberangrep
Bortfall av personell	Svært høyt personellfravær som følge av alvorlig pandemi
Bortfall av lager	Stans i forsyning av flydrivstoff med tog fra lagerhavn
Bortfall av raffineri	Stans i produksjon på raffineri
Sammenfallende hendelser	Personellfravær og strømbrydd
	Personellfravær og forstyrrelser i forsyning fra lagerhavn
	Strømbrydd og forstyrrelser i forsyning fra lagerhavn

Analysen viste at risikoen knyttet til de fleste scenariene er moderat. Sannsynligheten for at scenariene skal inntreffe i løpet av 50 år, vurderes jevnt over som svært lav, med unntak av sannsynligheten for bortfall av personell og strøm. Videre vil konsekvensene for befolkningen først og fremst merkes som større eller mindre påkjenninger i dagliglivet.

DSB konkluderer dermed med at norsk drivstofforsyning fremstår som robust for mindre alvorlige hendelser. Samtidig peker analysen på at verdikjeden er sårbar for bortfall av innsatsfaktorer som strøm, ekontjenester og personell, samt for uønskede hendelser i enkelte ledd. Disse sårbarhetene er generelt knyttet til lager, distribusjon- og detaljistleddet.

Raffinerileddet vurderes som det minst sårbare leddet i verdikjeden som følge av redundans gjennom både importmuligheter og to raffinerier med tilhørende lagerbeholdninger. Drivstoffselskapene er ikke avhengig av de norske raffineriene, da volumene kan importeres fra andre land. I tillegg kan Mongstad alene forsyne det norske markedet, med unntak av enkelte produkter. Ved stans i produksjonen ved et eller begge raffineriene vil selskapene dessuten kunne trekke av lagrene, før alternativ forsyning fra markedet er på plass. Selskapene håndterer normalt lengre

driftsstans på raffineriene i forbindelse med vedlikehold, og opplever det som uproblematisk å få leveranser fra andre land. Svikt eller bortfall av raffinerileddet vil derfor i liten grad påvirke forsyningen av drivstoffprodukter ut til forbruker.

Rapporten pekte imidlertid på sårbarheter knyttet til lagerleddet, bl.a. knyttet til svikt eller bortfall av Sjursøya tankanlegg som er Norges største lager av drivstoff til både bil og fly. Disse sårbarhetene er særlig knyttet til transporten av flydrivstoff til Oslo lufthavn (Gardermoen) på grunn av manglende redundans. Alt flydrivstoff til lufthavnen distribueres med tog direkte fra Sjursøya. Dette volumet kan vanskelig erstattes med tankbiler uten å påvirke resten av verdikjeden for drivstofforsyning.

Når det gjelder øvrig drivstoff, vil volumet som går over Sjursøya kunne distribueres fra andre tankanlegg i Østlandsområdet. Disse anleggene er imidlertid mindre og kapasitetsproblemer vil dermed kunne forsinke forsyningene. I tillegg vil lengre avstand mellom lager og markert øke behovet for transport på vei. Dette kan være krevende på grunn av begrenset tilgang på tankbiler og sjåfører i markedet.

Når det gjaldt bortfall av innsatsfaktorer som strøm og/eller ekom vil dette først og fremst ramme detaljistleddet og brukernes mulighet til

både å fylle og å betale for drivstoff ved bensinstasjonene. Dette vil være spesielt kritisk for brukere med ansvar for samfunnskritiske funksjoner. Analysen avdekker bl.a. variasjoner i hvordan brukere har innrettet sin egenberedskap knyttet til tilgang til drivstoff for sine kjøretøy og aggregater, det vil si hvordan de planlegger for fylling av drivstoff dersom ordinære leveranser faller bort.

Utviklingen i omsetningen av drivstoff viser at forbrukere i økende grad benytter seg av alternative drivstoff som hydrogen, biodrivstoff og naturgass. I tillegg øker antall elektriske biler i landet. Dette kan bidra til redundans i forsyningssystemet, og dermed redusere noe av sårbarheten knyttet til forsyningskjeden for petroleumbasert drivstoff.

Tiltak for å redusere risiko og sårbarhet

I ovennevnte ROS-analyse foreslår DSB flere tiltak for å redusere de identifiserte sårbarhetene i verdikjeden. Nærings- og fiskeridepartementet er i gang med å følge opp utvalgte tiltak i samarbeid med næringsaktørene i Rådet for drivstoffberedskap og berørte departementer.

Flere av tiltakene har som formål å sikre at brukere med ansvar for samfunnskritiske funksjoner vil få tilgang til drivstoff i kriser. DSB foreslår bl.a. et større innslag av egenberedskap hos aktører med ansvar for samfunnskritiske funksjoner og etablering av en prioriteringsordning for leveranse av drivstoff i knapphetssituasjoner. I en krisesituasjon har leverandørene i dag forståelse for at enkelte brukere som nødetatene og sykehusene skal prioriteres, men en slik prioritering er ikke formalisert eller organisert i praksis. Der som problemet er den fysiske tilgangen til drivstoff, vil dessuten en prioriteringsordning være overflødig. Nærings- og fiskeridepartementet har derfor nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe bestående av representanter fra Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Samferdselsdepartementet, som skal vurdere behovet for både egenberedskap og en prioriteringsordning. Disse departementene har sektoransvar for henholdsvis nødetatene og veiberedskapen, som i første omgang vurderes å være blant de mest kritiske brukerne. Arbeidsgruppen skal imidlertid nærmere vurdere og avgrense hvilke sivile brukere som er kritiske avhengig av drivstoff, og foreslå hvordan disse aktørene skal kunne sikres drivstoff ved en bortfalls- eller knapphetssituasjon. Arbeidsgruppen vil starte opp arbeidet høsten 2019.

Identifiserte sårbarheter ved bortfall av ekom tjenester, er bl.a. knyttet til manglende kommunikasjon mellom aktørene innad i verdikjeden, som kan resultere i forsinkende leveranser og redusert krisehåndteringsevne. Mangel på kommunikasjon og informasjon mellom aktørene og myndighetene reduserer også evnen til å identifisere og gjennomføre avhjelpende tiltak. Tilsvarende sårbarhet ble avdekket i DSBs ROS-analyse av norsk matvareforsyning fra 2017. Det er derfor besluttet at Nærings- og fiskeridepartementet og bl.a. rådene for henholdsvis drivstoffberedskap og matvareberedskap skal tilknyttes Nødnett. Dette vil styrke både næringenes og departementets krisehåndteringsevne i situasjoner hvor de ordinære ekom tjenester faller ut.

Når det gjelder sårbarheter knyttet til Sjursøya og forsyningen av flydrivstoff er Nærings- og fiskeridepartementet i dialog med Samferdselsdepartementet for å avklare ansvar og behov for beredskapsplaner. Avinor vurderer nå tiltak for å øke beredskapen for flydrivstoff. Dette inkluderer etablering av alternative forsyningslinjer samt tiltak for å styrke den lokale lagerkapasiteten på Oslo Lufthavn.

I kriser kan begrenset tilgang på tankbiler og sjåfører avhjelpest gjennom dispensasjoner i regelverk knyttet til bl.a. arbeidsmiljølov, kjøre- og hviletid og vektbegrensninger på tankbilene. Nærings- og fiskeridepartementet vil i dialog med aktuelle departementer vurdere behovet og mulighetene for å forhåndsplanlegge denne type tiltak for raskt å kunne øke transportkapasiteten i kriser.

Sjursøya oljeterminal ligger i havneområdet Sydhavna som forvaltes og driftes av Oslo Havn på vegne av Oslo kommune. Oslo Havn har igangsatt et prosjekt som skal utrede behov og aktuelle tiltak for å styrke sikringen av hele havneområdet. Formålet med prosjektet er å finne frem til løsninger som bidrar til bedre oversikt og kontroll med ferdsele ut og inn av området, uten å gå på bekostning av trafikkflyten i havna. Rapport med forslag til aktuelle tiltak skal foreligge innen utgangen av 2019.

Petroleumbasert drivstoff er videre en kritisk innsatsfaktor for Forsvarets og allierte styrkers operasjoner, og behovet for drivstoff vil øke betydelig i krise og krig. I denne enden av krisespektret vil det være nødvendig med statlig styring og prioritering for å balansere mellom drivstoff til Forsvarets behov, drivstoff til andre sivile varer og tjenester som understøtter Forsvarets behov og drivstoff til rene sivile behov. Nærings- og fiskeridepartementet og Forsvarsdepartementet har

derfor etablert faste kvartalsvise møter for å kunne planlegge for en beredskap som tar høyde for og balanserer disse behovene på en god måte.

Disse møtene vil også benyttes til å avklare hvordan Forsvaret kapasiteter kan bistå i forsyningen av drivstoff ved sivile kriser.

8 Klima- og miljørelevante saker

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøsinn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljømålene kan nås. For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Mål, oppgaver og utfordringer

Departementet arbeider for at norsk klima- og miljøpolitikk skal være så effektivt innrettet som mulig, og at norsk næringsliv skal kunne utnytte de mulighetene som oppstår når det legges større vekt på klima- og miljømål i politikktutforming. En aktiv innovasjonspolitik for å fremme utvikling og kommersialisering av mer miljøvennlige teknologier og løsninger er en viktig del av dette arbeidet.

Å løse utfordringen med å utvikle og ta i bruk mer miljøvennlig teknologi er hovedsakelig en oppgave for næringslivet og offentlige forskningsmiljøer. Myndighetenes oppgave er først og fremst å utforme riktige rammebetingelser som skaper incentiver og etterspørsel etter miljøteknologi og produksjonsløsninger som bidrar til mindre forurensing og lavere klimagassutslipp.

Riktig regulering og prising av miljø- og klimakostnader kan gi økte kostnader for virksomheter som forurenser, men også gi nødvendige incentiver til å investere i miljøvennlig produksjon, etterspørre miljøteknologi og bidra til bedre ressursbruk i samfunnet. Hvilke miljøpolitiske virkemidler som er mest hensiktsmessige, avhenger bl.a. av miljøpåvirkningens art og kostnaden og nytten av det enkelte tiltaket.

Teknologisk utvikling er en forutsetning for å løse miljø- og klimautfordringene. Det kan dreie seg om utvikling av teknologier som reduserer bruk av miljøforringende innsatsfaktorer, reduserer miljø- og klimaskadelig avfall eller som bidrar til å fjerne forurensning etter at den er oppstått. Næringslivet har en avgjørende rolle i å utvikle og ta i bruk ny miljøteknologi og mer miljøvennlige prosesser og produkter. Utviklingen av miljøteknologi vil typisk springe ut fra og bygge videre på

kunnskap i eksisterende virksomheter og forskningsmiljøer. Kommersialisering og spredning av miljøteknologi vil kunne gi gevinster for både næringslivet og klimaet.

Klimaendringer er en global utfordring. Parisavtalen ble vedtatt under Klimakonvensjonens 21. partsmøte i Paris og trådte i kraft 4. november 2016. Formålet med avtalen inkluderer å holde økningen i den globale gjennomsnittstemperaturen godt under 2 grader celsius sammenlignet med førindustrielt nivå, og tilstrebe å begrense temperaturøkningen til 1,5 grader celsius.

Nasjonale tiltak som gjør at et land har strengere klimapolitikk enn andre land, kan gi bedriftene en konkurranseulempe, som igjen kan føre til at landets bedrifter flytter sin virksomhet eller velger å investere i land med svakere klimareguleringer (karbonlekkasje). Dette vil ikke gi noen positiv klimaeffekt, men kan i stedet føre til økte utslipp globalt. Regjeringen vil ta hensyn til konsekvensene som særnorske miljøkrav kan ha for konkurransevnen til norske bedrifter. Et viktig tiltak for å motvirke karbonlekkasje er CO₂-kompensasjonsordningen for kraftkrevende industri. EU lager nye retningslinjer for ordningen med CO₂-kompensasjon som skal gjelde for periode 2021–2030. Regjeringen arbeider overfor EU for å sikre likebehandling av utsatt industri og sikre at klimagassutslippene reduseres.

Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid* er en strategi for hvordan Norge kan oppfylle utslippsbudsjettet fra EU for 2021–2030. Regjeringen arbeider for å oppfylle Parisforpliktelsen sammen med EU. Stortinget har sluttet seg til et avtaleutkast. Gjennom et slikt samarbeid forpliktet Norge til 40 pst. utslippskutt. I tråd med Granavolden-plattformen vil regjeringen lage en plan for innenlandske kutt i ikke-kvotepfiktige utslipp på 45 pst. innen 2030. Om strengt nødvendig kan fleksibiliteten i EUs rammeverk benyttes. Avtalen er nå til behandling på EU-siden og må deretter behandles i EØS-komiteen

Sjødeponering av avgang fra gruvedrift og bruk av prosesskemikalier kan skape konflikter mellom hensynet til verdiskaping fra mineral-

utvinningen og andre næringer, og hensynet til naturmangfoldet. Det er derfor viktig med helhetlige avveininger av fordelene og ulempene med mineralprosjekter.

Regjeringen har ambisiøse klima- og miljømål for den maritime næringen. Regjeringen vil stimulere til grønn vekst ved å legge til rette for økt utvikling og bruk av lav- og nullutslippsteknologier, deriblant energieffektiviseringstiltak og mer miljøvennlig drivstoff. Våren 2019 la regjeringen frem en handlingsplan for grønn skipsfart. I planen ligger regjeringens ambisjon om å halvere utslippene fra sjøfart og fiske innen 2030 til grunn. Tiltakene i handlingsplanen vil gi viktige verktøy for å nå dette målet. I statsbudsjettet for 2020 foreslår regjeringen å styrke innsatsen for å introdusere null- og lavutslippsløsninger i skipsfarten med 100 mill. kroner.

Sjømatnæringen er avhengig av et sunt og rent hav. For å sikre en bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene er det nødvendig med en helhetlig og økosystembasert forvaltning. Kunnskap om uønskede stoffer og næringsstoff er viktig for utnyttelsen av marine ressurser og for å dokumentere at sjømaten er trygg og sunn. Langtransportert forurensning er hovedutfordringen, men også lokal forurensning påvirker marint miljø og mattrygghet.

Miljøhensyn skal være et grunnleggende premiss for videreutvikling og vekst i havbruksnæringen. Lakselusmitte fra oppdrett til villaks og sjøørret og genetisk påvirkning fra rømt oppdrettslaks på villaksen er de to viktigste miljøutfordringene i norsk havbruksvirksomhet på kort sikt. Andre områder som har betydning for havbruksnæringens miljøbelastning, er utslipp, produksjon/høsting av forråvarer og hvordan kystareal til havbruksformål disponeres.

Nærings- og fiskeridepartementets arbeid med klima og miljø

Forskning og innovasjon

Miljøspørsmål og kunnskap om miljøproblemenes årsaker, virkninger og løsninger er sektorovergripende. Forskningsbasert kunnskapsutvikling på feltet er avhengig av faglig samarbeid. Miljørelevant forskning er derfor utbredt i satsinger som har andre hovedformål og inngår dermed i mange av programmene og ordningene som blir finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Miljørettet forskning innenfor marin og maritim sektor inkluderer forskning både på miljøkonsekvenser av påvirkninger i marine øko-

systemer og hvordan virksomheter innenfor disse sektorene kan drives mer miljøvennlig.

I Norges forskningsråds utvelgelse av prosjekter gjøres det en vurdering av prosjektenes miljøvirkninger. I Forskningsrådets totale portefølje i 2018 utgjorde forskning som kan føre til reduserte klima- og miljøavtrykk i alt 2,5 mrd. kroner. Dette er en økning fra 2,1 mrd. kroner i 2017. Over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett skjer tildelingen til miljø- og klimarelevant forskning i hovedsak gjennom programmene BIA, Marinforsk, MAROFF, Havbruk og Forny2020, bevilgninger til instituttene og nukleære aktiviteter. Tiltakene dreier seg om teknologier som begrenser forurensning ved hjelp av rensing, mer miljøvennlige produkter og produksjonsprosesser, mer effektiv ressurshåndtering og ressursutnyttelse og teknologiske systemer som reduserer miljøpåvirkningen.

Innovasjon Norge har de siste årene bidratt med betydelige midler til miljørettede prosjekter. I 2018 gikk 49 pst. av Innovasjon Norges tilsagn om lån og tilskudd – rundt 3,5 mrd. kroner – til slike prosjekter. Dette er det samme som i 2017. Innovasjon Norge definerer et prosjekt som miljørettet dersom det har en miljøbegrunnelse. Eksempler er kommersialisering av miljøteknologi, forbedring av miljøkvalitet på foretakets produkt eller at prosjektet fører til at foretaket blir miljøsertifisert.

I tillegg til å gi finansiell støtte til prosjekter med en miljøprofil, bidrar Innovasjon Norge med nettverksaktiviteter og kompetansetjenester i prosjekter som har miljø som hovedinnretning. Bærekraftig utvikling er et viktig mål for flere av næringsklyngene i Innovasjon Norges klyngeprogram. I 2018 lanserte Innovasjon Norge en tjeneste for profilering av norske, grønne løsninger, kalt The Explorer. Tjenesten skal gi bedrifter som leverer klima- og miljøvennlige løsninger ekstra drahjelp for å lykkes i internasjonale markeder. Tjenesten skal også bidra til å trekke internasjonale investorer til Norge.

Innovasjon Norge skal være en pådriver for å fremme innovasjon og utvikling av konkurransedyktige og nye bærekraftige løsninger. Dette innebærer bl.a. at bærekraft, i form av effekter på samfunn og miljø, beskrives og vurderes i alle finansieringssaker. Bærekraftige prosjekter vil bli prioritert foran andre like gode prosjekter som i mindre grad er bærekraftige.

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS (FHF) støtter prosjekter for mer effektiv og miljøvennlig produksjon og livs-

løpsanalyser for å kunne dokumentere miljøeffekten av sjømatproduksjon.

Handelspolitikk

Sammen med de øvrige EFTA-statene (Island, Liechtenstein og Sveits) legger Norge frem et kapittel om handel og bærekraftig utvikling i alle våre frihandelsavtaleforhandlinger. EFTA kom i 2019 til enighet om modernisering av kapitlet. Dette har medført at kapitlet også inneholder bestemmelser knyttet til likestilling, i tillegg til miljø og arbeidstakerrettigheter. Videre er det inntatt nye bestemmelser om naturmangfold, klimaendringer og fiskeri og havbruk. Partene gis nå også mulighet til å forelegge en eventuell tvist til et ekspertpanel for uttalelse. I august 2019 fullførte EFTA forhandlingene med den søramerikanske handelsblokken Mercosur (Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay). Det lyktes EFTA å inkludere et modernisert og samarbeidsrettet kapittel om bærekraft, miljø, likestilling og arbeidstakerrettigheter i avtalen. Også ved reforhandling av tidligere inngåtte frihandelsavtaler gjennom EFTA har Norge som mål å innta et kapittel om handel og bærekraftig utvikling. Nærings- og fiskeridepartementet følger også arbeidet i OECDs arbeidsgruppe for handel og miljø.

Den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen, Arrangement on Officially Supported Export Credits, regulerer betingelsene for GIEK og Eksportkreditt Norge AS sine garantier og lån, f.eks. minstenivå for renter og maksimale løpetider. Det legges her til rette for grønn energi ved at eksportkontrakter som faller innenfor virkeområdet til klimasektoravtalen kan tilbys gunstigere finansieringsvilkår (hovedsakelig lengre nedbetalingstider) enn øvrige eksportkontrakter. OECD har også egne retningslinjer for vurdering og håndtering av risiko for negativ miljøpåvirkning i offentlige eksportlån og eksportgarantier. Eksportkreditt Norge AS og GIEK følger disse retningslinjene, og aktsomhetsvurderinger knyttet til miljøpåvirkning utgjør en integrert del av virksomhetenes utlåns- og garantivirksomhet. Nærings- og fiskeridepartementet deltar i OECDs eksportfinansieringsgrupper, bl.a. i arbeidet med utvikling av retningslinjene på miljøområdet. Per 31. desember 2018 hadde GIEK om lag 3,6 mrd. kroner i utestående garantiansvar til prosjekter innenfor fornybar energi, mens Eksportkreditt Norge AS hadde utestående lån for om lag 1,2 mrd. kroner tilknyttet fornybar energi.

Statlig eierskap

Staten er en ansvarlig eier. Fellesskapets verdier skal forvaltes på en måte som gir tillit hos allmenheten. Staten er derfor opptatt av at selskapene er bærekraftige og ansvarlige, og at de utvikler sine verdier over tid. Bærekraftig verdiskaping forutsetter at det enkelte selskap identifiserer og håndterer muligheter og risikoer både for selskapet og de som berøres av virksomheten. Staten som eier stiller tydelige forventninger på klima- og miljøområdet til selskaper med statlig eierandel. Forventningene som stilles er:

- Selskapene har god risikoforståelse med hensyn til hvordan klimaendringer og klimapolitiske tiltak kan påvirke deres virksomhet.
- Selskapene skal være i fremste rekke når det gjelder arbeidet for klima og miljø i sin bransje, herunder med tiltak som kan redusere klimagassutslipp.
- Selskapene har en bevisst holdning til gevinstene som kan høstes ved tidlig tilpasning til nye klima- og miljøkrav.

I 2017 fikk Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med andre departement som forvalter eierskap i selskaper, utarbeidet en rapport om klimarelatert risiko for selskaper med statlig eierandel. Resultatene i rapporten benyttes videre som kunnskapsgrunnlag i eierdialogen med selskaper med statlig eierandel.

Klima og utslipp

Klimatilpasning

Marint miljø, fiskeri og havbruk blir påvirket av klimaendringene. Fiskeri- og havbruksforvaltningen må tilpasse seg nye naturgitte forutsetninger. Både i programmer finansiert av Norges forskningsråd og ved Havforskningsinstituttet legges det ned en omfattende forskningsinnsats for økt kunnskap om havets rolle i klimasystemet og konsekvensen av klimaendringer for marine økosystem og ressurser. Forskningen viser at en rekke ulike klimafaktorer vil påvirke marine organismer.

Som følge av klimaendringer og stadig større isfrie områder er det store endringer i bestandsutbredelser og dynamikken i havøkosystemene. Derfor har både kompleksiteten i og arealet for ressurs- og miljøovervåking økt vesentlig de siste årene.

Utslippsreduksjoner

Norge er verdensledende i å utvikle og ta i bruk alternative fremdriftsløsninger som LNG, batteri og hydrogen. Maritime lav- og nullutslippsløsninger er i dag et av norsk skipsfarts viktigere konkurransefortrinn, og miljø er ett av åtte prioriterte satsingsområder i regjeringens maritime strategi som ble lagt frem i 2015. Omlegging til grønn skipsfart i stor skala er avgjørende for å nå klimamål og gir samtidig mulighet for arbeidsplasser og styrket grønn konkurransekraft gjennom utvikling av norsk miljøteknologi og eksportmuligheter. Regjeringen la våren 2019 frem handlingsplan for grønn skipsfart.

Utslippsreduksjoner fra sjømatproduksjonen vil i hovedsak komme fra mer energieffektive fangstmetoder. Dette fordrer utvikling av bedre fremdriftsmaskineri og mindre energikrevende fangstmetoder. En viktig nyvinning på dette området er elektrifiserte kystfiskefartøy. Innen havbruksnæringen utvikles det nå elektrifiserte arbeidsbåter.

Regjeringen har satt ned et utvalg som skal vurdere økt CO₂-avgift for fiskeflåten, samt andre klimatiltak som kan redusere utslippene i næringen.

Opprydding etter industri og gruvedrift

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er statens fagetat for forvaltning og utnyttelse av mineralressurser. Dette omfatter også oppfølging av eventuell forurensning etter tidligere gruvedrift. Ett av etatens mål er å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD og DMF arbeider nå med tiltak for å begrense forurensningen etter tidligere gruvedrift på Løkken, i Folldal og i Sulitjelma.

Miljødirektoratet har fastsatt en handlingsplan for forurensningstiltak i gruveområder med antatt størst forurensningsrisiko. DMF har siden 1989 gjennomført tiltak i disse områdene, og tungmetallavrenningen av kobber og sink er blitt vesentlig redusert i perioden. DMF vurderer i samarbeid med Miljødirektoratet ytterligere tiltak i disse og andre områder hvor det har vært mineralutvinning.

Løkken

Miljødirektoratet har gitt Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å iverksette forurensningsbegrensende tiltak ved Løkken Gruver.

Arbeidet med å utrede alternative forurensningsbegrensende tiltak har pågått i mange år. DMF har vurdert og sammenlignet alternative rensetekniske løsninger som kan oppfylle miljøkravene i pålegget fra Miljødirektoratet. Miljødirektoratet ga i mai 2014 tilslutning til tiltaksplan for Løkken. DMF har ansvar for gjennomføring av tiltaksplanen. Det er gjennomført supplerende kartlegging som har avdekket et behov for renovering og ombygging av eksisterende anlegg. Revidert tiltaksplan med kostnadsoverslag ble utarbeidet i 2017. Ny pumpestasjon er bygget og tatt i bruk, og det er ferdigstilt og igangsatt et nøytraliseringsanlegg. DMF har også gjennomført tildekking av Magnettippene og oppgradert grøftesystemet rundt Løkken verk. Grøftesystemet gjør at rent regn og vann ledes rundt forurenset område, mens regn som lander på forurenset område samles opp og ledes tilbake til nøytraliseringsanlegget for rensing. Det forventes positive resultater av anlegget, og det vil kunne ha overføringsverdi til forurensningsarbeidet i Folldal og i Sulitjelma. Ytterligere tiltak på Løkken vil vurderes og ev. iverksettes når effekten av nøytraliseringsanlegget er kjent. Målinger viser at tilstanden i Orkla-elven er blitt bedre, noe som kan bety nedskalering av opprinnelig plan for tiltakene og reduserte kostnader.

Folldal

Nærings- og fiskeridepartementet er pålagt å gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen fra gruveområdet i Folldal. Målingene viser at metallavrenningen fortsatt ligger over kravet fra forurensningsmyndighetene. På basis av kartleggende undersøkelser og utredning fra Norges geotekniske institutt (NGI), har DMF oversendt forslag til tiltaksplan for Folldal til Nærings- og fiskeridepartementet. For å få en bedre forståelse av kost-nytte-effekten av de alternative løsningene har NGI på oppdrag fra DMF i 2018 gjennomført ytterligere utredninger for å underbygge og gi et best mulig grunnlag for hvilke tiltaksløsninger som bør anbefales. I rapporten foreslår NGI en kombinert tiltaksløsning som omfatter tildekking av kildeområdet og nøytralisering av gruvevannet. Utover dette har utredningsoppgavene i Folldal vært begrenset i 2018 i påvente av resultater fra miljøtiltakene på Løkken.

Sulitjelma

I Sulitjelma er utslippene av kobber til innsjøen Langvatnet fortsatt høyere enn kravene fra Miljø-

direktoratet. Etter pålegg fra Miljødirektoratet har DMF overvåket vannkvaliteten, og kartlagt kilder og deres betydning for metalltransporten ut i Langvatnet. I tillegg er også kontrollmålingsprogrammet for Sulitjelma revidert. NGI har utredet og utarbeidet en rapport om alternative tiltaksløsninger, inklusiv kostnadsoverslag for Sulitjelma. DMF har arbeidet med ytterligere undersøkelser av tiltaksalternativene fra NGI, med vekt på vurdering av kost-nytte og teknisk gjennomførbarhet for å oppnå miljømålet. I påvente av resultater fra miljøtiltakene på Løkken har arbeidet i Sulitjelma vært begrenset utover det årlige overvåkingsprogrammet av vannkvaliteten.

Søve

Staten har påtatt seg å bekoste og gjennomføre opprydding etter virksomheten til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet ga i 2014 Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om opprydding basert på departementets forslag til tiltaksplan.

Departementet har kunngjort oppryddingen i 2014 og 2016 uten at det har lyktes å få på plass en egnet deponiløsning. Departementet arbeider nå med mulige fremgangsmåter for å gjennomføre oppryddingen så raskt som mulig. Det kan være aktuelt både å benytte et godkjent deponi og å etablere en løsning lokalt. Nærings- og fiskeridepartementet vil gi et oppdrag til Norsk Nukleær Dekommisjonering (NND) om forberedelse, gjennomføring og oppfølging av en løsning for Søve-massene fra 1. januar 2020.

Miljøtiltak Raufoss

Miljøtiltakene som er gjennomført i Raufoss Industripark siden 2004 har ført til en betydelig forbedring av miljøkvaliteten i parken. Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøpåvirkningen fra industriparken er betydelig redusert. Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere gitte pålegg fra Miljødirektoratet og miljømålene som er satt. I 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering. Miljødirektoratet kom i 2017 med endret tillatelse og fastsatte nye vurderingsgrenser. Det vil fortsatt være behov for overvåking av Hunnselva, samt oppfølging og videre drift av enkelte tiltak i industriparken hvor forurenset vann pumpes opp og renses. Det kan også komme

ytterligere forpliktelser under garantiene knyttet til historisk relatert forurensning i forbindelse med gravearbeider for bygg og annen infrastruktur.

Opprydding etter norske forskningsreaktorer

Staten har, på samfunnsmessig og moralsk bakgrunn, tatt ansvar for opprydding etter Norges nukleære virksomhet i Halden og på Kjeller, gjennom å medfinansiere oppryddingen og etablere Norsk nukleær dekkommisjonering som en statlig etat til å håndtere arbeidet. Utredninger beregner at oppryddingen kan koste mer enn 20 mrd. kroner i investeringer over flere tiår. Regjeringen vil legge frem en melding til Stortinget om saken i løpet av 2020.

Maritim næring

Norsk maritim næring har gjennom lang tid vist stor evne til å utvikle og ta i bruk nye og mer klimavennlige løsninger. Gjennom nasjonale satsninger og incentivordninger har næringen realisert teknologi, løsninger og forretningsmodeller som senere har dannet grunnlag for eksport til internasjonale markeder. En viktig faktor i dette er det tette samarbeidet vi har i Norge mellom aktører i næringen, mellom næring og myndigheter, og på tvers av sektorer.

Grønn skipsfart er en viktig del av det grønne skiftet, og et satsingsområde i regjeringens klimapolitikk. Regjeringen legger vekt på å stimulere til økt etterspørsel etter grønne transportløsninger til sjøs. Klima og miljø er ett av åtte prioriterte innsatsområder i regjeringens maritime strategi fra 2015. Handlingsplanen for grønn skipsfart som ble lagt frem i våren 2019, vil være et viktig verktøy for å nå regjeringens ambisjon om å halvere utslippene fra sjøfart og fiske innen 2030. I statsbudsjettet for 2020 foreslår regjeringen å styrke innstasen for å introdusere null- og lavutslippsløsninger i skipsfarten med 100 mill. kroner. I 2019 ble også regjeringens oppdaterte havstrategi lagt frem, hvor klima og grønn skipsfart er identifisert som en av tre områder som blir stadig viktigere for regjeringens havpolitikk fremover.

Sjøfartsdirektoratets samarbeid med næringen og involvering i prosjekter for å utvikle ny teknologi er viktig for å bygge et sterkt norsk flagg. Med en større flåte under norsk flagg får Norge også større innflytelse på utforming av det internasjonale regelverket, noe som understøtter Norges pådriverrolle for et strengere klima- og miljø-

regelverk i FNs maritime organisasjon IMO. I april 2018 vedtok IMO en ambisjon om at utslippene fra internasjonal skipsfart skal reduseres med minst 50 pst. innen 2050 fra nivået i 2008. Samtidig ble det enighet om en visjon om å fase ut klimagassutslipp fra skipsfarten så raskt som mulig i dette århundret. IMOs klimaambisjon skal nå omsettes i konkrete krav.

Den offentlige støtten til maritime forsknings- og innovasjonsprosjekter bidrar til å realisere regjeringens ambisjoner om grønn vekst i den maritime næringen. Klima- og miljøvennlig maritim virksomhet er bl.a. ett av de prioriterte områdene i Maroff-programmet i Norges forskningsråd. I 2017 gikk det til sammen 118 mill. kroner til maritime klima- og miljøprosjekter fra Norges forskningsråd og Skattefunn-ordningen. I 2018 ga Innovasjon Norge betydelig støtte til innovasjonsprosjekter for grønn skipsfart, med henholdsvis om lag 208 mill. kroner i lån og 200 mill. kroner i tilskudd til klima- og miljøvennlige maritime prosjekter. I 2016 ble det opprettet en ordning for kondemnering av skip under Innovasjon Norge. Manglende benyttelse av ordningen førte til at kriteriene for tilsagn endret i 2017. Endringene ga imidlertid ikke ønsket effekt og i 2019 ble ordningen avvirket.

Innovasjon Norge administrerer også havpilotordningen for pilotering og demonstrasjon av ny teknologi, systemer og prosesser innen maritime og marine næringer. Ordningen fikk stor oppmerksomhet fra næringen i 2019. I tillegg til at rammen for havpilotordningen på 30 mill. kroner ble fullt utnyttet, ble det brukt 5 mill. kroner fra andre ordninger. For 2020 foreslås det øremerket et tilsvarende beløp. I 2019 ble også det digitale utstillingsvinduet for norske grønne løsninger, The Explorer, lansert internasjonalt. Nettløsningen, som administreres av Innovasjon Norge, skal bidra til å styrke eksportfremme av norsk klima- og miljøvennlig teknologi, herunder norsk havteknologi.

Enovas formål er å bidra til reduserte klimagassutslipp og styrket forsyningssikkerhet for energi, samt teknologiutvikling som på lengre sikt også bidrar til reduserte klimagassutslipp. Enova benytter om lag en tredjedel av budsjettet til transportprosjekter, hvor maritim virksomhet utgjør den største delen. Enova har flere programmer som gir støtte til bl.a. prosjektering og bygging av klima- og miljøvennlige skip og ferger, energieffektiverende tiltak og landstrømanlegg.

PILOT-E er et samarbeid mellom Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og Enova, og skal bidra til at nye produkter og tjenester innen

miljøvennlig energiteknologi raskere skal bli utviklet og tatt i bruk. De tre aktørene samarbeider om å følge PILOT-E-prosjektene som får tilsagn gjennom utviklingsløpet, fra idé til marked. Det tematiske fokuset for den første utlysningen i 2016 var klima- og miljøvennlig maritim transport. Pilot-E sin utlysning i 2018 gjaldt to tema: *utslippsfri maritim transport 2.0* og *fremtidens klima-nøytrale industri*.

NO_x-avtalen har vært et viktig tiltak for utvikling av norsk miljøvennlig flåte. I 2017 ble det inngått en ny NO_x-avtale mellom Klima- og miljødepartementet og 15 næringsorganisasjoner for perioden 2018–2025. Næringsorganisasjonene som er parter til miljøavtalen, har etablert Næringslivets NO_x-fond. Næringslivets NO_x-fond har gitt hovedtyngden av sin støtte til prosjekter i maritim sektor, og tiltak i maritim sektor har stått for om lag 60 pst. av utslippsreduksjonene av NO_x. Tiltak som reduserer utslipp av NO_x som følge av redusert forbruk av drivstoff eller energiomlegging gir også lavere CO₂-utslipp.

Fiskeri

Høsting av fiskeriressursene skal være bærekraftig og basert på best tilgjengelig kunnskap. Myn-dighetene vil med jevne mellomrom vurdere bestandene det blir høstet av, for å vurdere hva slags forvaltningstiltak som er nødvendig for å sikre bærekraftig høsting. Riktig kvotefastsetting og andre reguleringstiltak er viktig for å unngå overbeskatning.

Det er satt i gang et målrettet arbeid for bestander der det er særlig behov for nye forvaltningstiltak og/eller økt kunnskap. I 2018 var de prioriterte artene blålange, kveite, kystbrisling, leppefisk, kysttorsk, pigghå, reker i Skagerrak/Nordsjøen, sjøkreps, sjøpølse, skater, snøkrabbe, stillehavsøsters, vanlig uer og ål.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider for å sikre et mest mulig miljøvennlig fiske, både for å unngå skade på bunnhabitat og for å redusere fiskeflåtens energiforbruk. Forvaltningen arbeider også for å fremme utvikling og bruk av selektive fiskeredskap, samt å regulere fiskeriene slik at utkast av fisk og bifangst reduseres mest mulig. Det ble innført påbud om sorteringsrist ved fiske innenfor fire nautiske mil gjeldende fra 1. januar 2019.

Havressursloven pålegger som hovedregel sokning etter redskap som mistes og har fastsatt en rapporteringsplikt. Fiskeredskap går likevel tapt, og opprydding av fiskeredskap er en av Fiskeridirektoratets oppgaver. Prioritering av opp-

renskingsområder foretas på bakgrunn av tapsmeldinger fra fiskere og erfaring. Fra 2017 kan man melde og se tapte redskap i kart i Fiskeridirektoratets applikasjon for fritidsfiske. Appen er spesielt mye brukt av dykkere som ønsker å rydde sjøbunnen.

Håndheving av fiskeriregelverket er nødvendig for at regelverket skal virke etter sin hensikt. Nærings- og fiskeridepartementet har en sterk posisjon i det internasjonale arbeidet med å få slutt på ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet. I juni 2018 oppnevnte regjeringen et utvalg som skal vurdere hvordan vi kan få enda bedre kontroll med etterlevelsen av det nasjonale fiskeriregelverket. Utvalget skal levere sin rapport innen 1. desember 2019. Det er viktig for å sikre at bærekrafts- og miljøhensyn blir ivaretatt i tråd med lover og regu-

leringer, og for å sikre like konkurransevilkår i næringen og tillit til norsk sjømat i markedene.

Havbruk

Utviklingstillatelser ble etablert som en midlertidig ordning i november 2015 og avsluttet i november 2017. Ordningen har fått stor oppmerksomhet i næringen, og det kom inn totalt 104 søknader. Dette er særtillatelser som kan tildeles prosjekter som innebærer betydelig innovasjon og betydelige investeringer. Formålet er å legge til rette for utvikling av teknologi som kan bidra til å løse en eller flere av de miljø- og arealutfordringene som akvakulturnæringen står overfor, f.eks. ved konstruksjon av prototyper og testanlegg, industriell design, utstyrsinstallasjon og fullskala prøveproduksjon.

Rømming

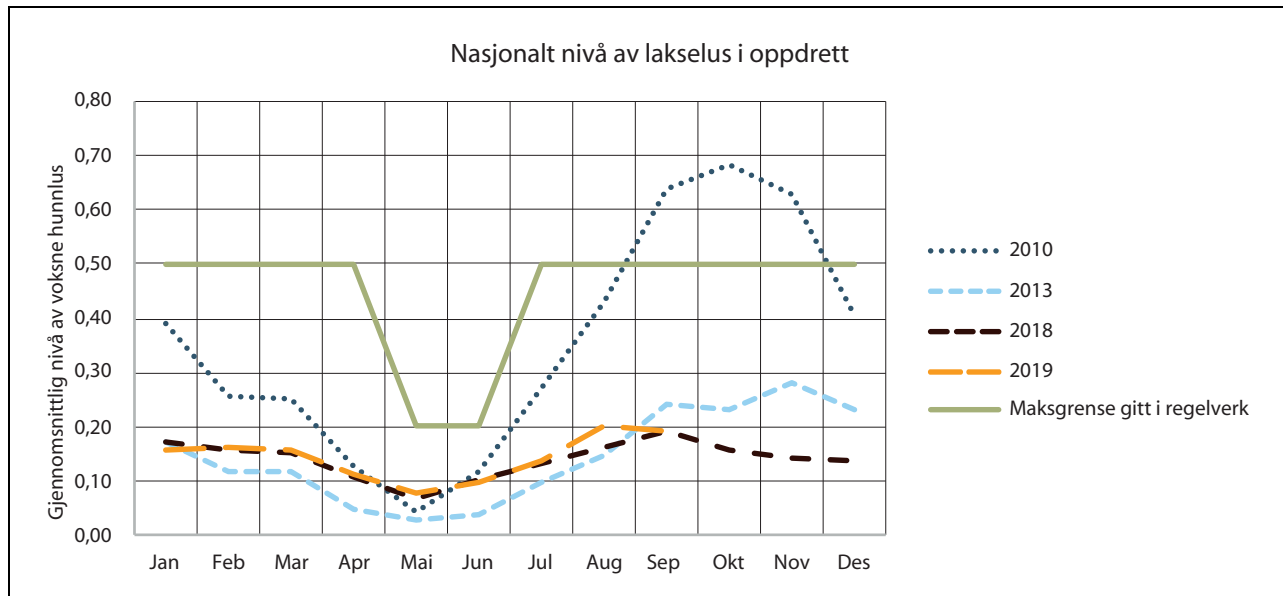
Tabell 8.1 Antall rapporterte rømte fisk og rømmingshendelser

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ¹
Laks	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	225	291	368	38	198	287	170	132	15	159	274
	Antall rapporterte rømmingshendelser	34	38	18	10	19	38	34	36	28	35	21
Regnbueørret/ ørret	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	133	6	4	133	0,2	1	84	64	5	2	2
	Antall rapporterte rømmingshendelser	1	4	4	2	2	4	2	5	8	9	2
Torsk	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	222	166	7	57	55	14	0	0	0	0	0
	Antall rapporterte rømmingshendelser	23	11	4	3	2	1	0	0	0	0	0
All fisk	Hendelser uten rømming (mistanke) ²	-	11	4	5	13	20	71	75	70	80	34

1 Foreløpige tall per 31. juli 2019.

2 Frem til 2014 ble det rapportert inn hendelser med rømming og hendelser der det var mistanke om rømming, men som senere ble avkreftet. Fra 2015 har alle hendelser som kunne ha medført rømming, blitt innrapportert.

Kilde: Fiskeridirektoratet

Figur 8.1 Utvikling i gjennomsnittlig antall voksne hunnlus per fisk

Kilde: Lusedata.no

Tabellen viser at antall rømte oppdrettsfisk varierer fra år til år, men at tendensen ser ut til å være fallende. I 2017 ble det samlet inn og systematisert data om innslag av rømt oppdrettslaks i 197 vassdrag. Undersøkelser i 2017 viser at det er lav til moderat innblanding (<10 pst.) av rømt oppdrettslaks i 165 elver og høyt innslag (>10 pst.) i 15 elver. I de siste 17 elvene var det vanskelig å fastslå om innslaget var mer eller mindre enn 10 pst. Innslag av rømt oppdrettslaks i elvene har hatt en fallende trend de siste ti årene.

I regjeringens strategi mot rømming fra akvakultur prioriteres fem satsingsområder: kunnskap, erfaringsformidling og dialog, sterk sikkerhetskultur, effektivt sikkerhetsregelverk og profesjonell beredskap.

Havbruksnæringen er gjennom forskrift pålagt å organisere og finansiere utfisking i vassdrag med for høyt innslag av rømt oppdrettsfisk. Ordningens første operative år var 2016, og det ble som ledd i ordningen tatt ut rømt oppdrettsfisk i 41 elver i 2018. I 2019 er det planlagt tiltak i 51 elver.

Lakselus

Grensene for hvor mye lus det kan være på oppdrettsfisken er satt svært lavt for å beskytte villlevende laksefisk. På grunn av økende resistens mot lakselusmidler har bekjempelsen de siste årene blitt mer utfordrende.

Data for 2019 viser at nasjonalt nivå av lakselus på oppdrettsfisk lå likt med nivåene for 2018 frem til sensommeren. I august var lusenivået noe høyere enn i 2018.

Figur 8.1 viser utvikling i gjennomsnittlig antall voksne hunnlus per fisk i oppdrett. Den heltrukne linjen markerer tillatt nivå etter luseregelverket.

Fra 2015 til 2018 har det vært en nedgang på 85 pst. i antall legemiddelbehandlinger mot lakselus. Årsakene til nedgangen er sammensatte. For det første har lakselusa i stor grad utviklet resistens mot legemidlene. For det andre har Nærings- og fiskeridepartementet strammet inn regelverket i 2017 og i 2019 for å redusere negative miljøeffekter av lakselusmidler. For det tredje har Mattilsynet de senere årene hatt forsterket innsats mot uforsvarlig legemiddelbruk.

Antall legemiddelbehandlinger mot lus ble redusert fra 2 531 i 2015 til 747 i 2017. Antallet mekaniske behandlinger økte i samme tidsrom fra 216 til 1 715, ifølge Mattilsynets årsrapport.

Mattilsynet har de siste årene prioritert å følge opp anleggene med de største luseproblemene og har brukt flere og strengere virkemidler enn tidligere. Ett av virkemidlene er redusert maksimal biomasse (MTB) på lokaliteter med alvorlige eller langvarige luseproblemer. Dette har vist seg å være et effektivt virkemiddel. Per 1. september var det fattet vedtak om redusert MTB grunnet lakselus på to lokaliteter i 2019.

Utslipp fra havbruksanleggene

Miljøovervåking av bunnen under og rundt oppdrettsanlegg skjer i samsvar med norsk standard NS9410. I nærområdene til havbruksanleggene viser undersøkelsene at tilstanden er stabil med gode miljøforhold. Resultatene fra miljøundersøkelsene viser at på landsbasis har mer enn 90 pst. av lokalitetene god eller svært god miljøtilstand, mens rundt 10 pst. har moderat tilstand. Dette har vært en stabil trend det siste tiåret.

Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider med Klima- og miljødepartementet om et oppdatert regelverk for utslipp og overvåking av forurensning fra havbruksnæringen.

Tverrgående tema i fiskeri- og havbruksforvaltning

Kartlegging av marine naturtyper

MAREANO-programmet har siden 2005 drevet kartlegging av havbunnen i norske havområder gjennom systematisk innsamling av dybde- og data om havbunnens geologi, landskap og naturtyper, biologiske mangfold og forurensning. Formålet med kartleggingen er bl.a. å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av de havbaserte næringene og de marine økosystemene gjennom bidrag til forvaltningsplanene for norske havområder. Kartleggingen gjennomføres av Havforskningsinstituttet, Norges geologiske undersøkelse og Statens kartverk. I 2018 har kartleggingen vært konsentrert om sokkelen i Norskehavet utenfor Trøndelag og Nordland, samt områder nord og øst for Svalbard. Det er også foretatt naturtypekartlegging på grunne områder i Rippfjorden og Kongsfjorden på Svalbard. På bestilling fra Stortinget gjennomførte MAREANO en undersøkelse av miljøgifter i sediment og bunndyr i ytre deler av Sklinnadjupet nordvest for Haltenbanken. Videre er det innført nye prosedyrer for mikroplastprøver fra prøvekjerner. Resultater og kart fra MAREANO-programmet publiseres løpende på www.mareano.no.

Gjennom *Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold – hav og kyst* har utvalgte naturtyper blitt kartlagt i kystområdene i flere fylker.

Fremmede arter

Havforskningsinstituttet kartlegger forekomst av fremmede arter gjennom programmer for hav- og kystovervåking.

Bestanden av kongekrabbe nådde sitt maksimum i 2008 og har etter den tid stabilisert seg på et lavere nivå. Det er lite som indikerer spredning av bestanden nordover og til havs. Dagens forvaltning av kongekrabbe er basert på St.meld. nr. 40 (2006–2007) *Forvaltning av kongekrabbe* og Meld. St. 17 (2014–2015) *Evalueringsrapport om kongekrabbe*. Øst for 26°Ø, der kongekrabben allerede er veletablert, forvaltes bestanden slik at det legges til rette for næringsaktivitet og sysselsetting. Samtidig er det et mål å avgrense ytterligere spredning av bestanden. Vest for 26°Ø er det derfor fri fangst og utkastforbud. Det frie fisket og Fiskeridirektoratets tilskuddsordning til utrydningsfiske vest for 26°Ø har redusert tettheten av kongekrabbe utenfor det kvoteregulerte området, og dermed også spredningshastigheten videre vestover. Kongekrabben forvaltes dermed i tråd med målet om å begrense ytterligere spredning av bestanden.

Stillehavsøsters har vært etablert i Danmark en tid, og siden 2006 har arten fått stor utbredelse langs den svenske vestkysten, langs Skagerrakkysten og nordover til Hordaland. Arten kan utkonkurrere den europeiske flatøstersen, og kan være bærer av parasittsykdommer som har alvorlig virkning på flatøsters. Miljømyndighetene har utarbeidet en handlingsplan for å begrense den økologiske effekten av introduksjonen. Det er også utarbeidet rapporter og prosjektskisser for mulig kommersiell utnyttelse av arten. Det er identifisert betydelige kunnskapsbehov i forbindelse med dette arbeidet.

Sykdom hos villlevende akvatiske arter

Nærings- og fiskeridepartementet har det forvaltningsmessige ansvaret for å forebygge og bekjempe sykdom hos villfisk og andre villlevende akvatiske arter. Sykdommer som kan true en art, blir prioritert. De mest aktuelle slike sykdommer er krepsepest hos edelkreps, og parasitten *Gyrodactylus salaris* hos atlantisk laks.

Krepsepest kan føre til total utryddelse av edelkrepsbestanden i et vassdrag. Signalkreps, som er en fremmed art i Norge, kan være smittet uten å bli syk. Ulovlig utsetting av signalkreps eller flytting av båter og utstyr som har vært brukt i smittede vassdrag, gir økt risiko for smittespredning. Det er siden 2016 ikke påvist krepsepest i nye vassdrag. I alt sju vassdrag er i dag infisert.

Parasitten *Gyrodactylus salaris* kan føre til at hele bestander av den atlantiske villaksen i elver går tapt. Parasitten angriper ikke laksefisk i sjø. Det er frem til i dag påvist *Gyrodactylus salaris* på

laks og røye i 50 vassdrag i Norge. Ved utgangen av 2017 hadde sju elver status som infiserte, mens 11 elver er under friskmelding. Det ble ikke oppdaget nye tilfeller av parasitten i 2018 og heller ikke så langt i 2019.

Mattilsynet og Veterinærinstituttet fikk i slutten av mai melding om syk og død villaks i Enningdalselva i Østfold. Det er ikke klart hva laksen lider av. I ettertid har det kommet meldinger om lignende sykdomstegn hos villaks i tre andre elver i Sør-Norge.

Trygg sjømat

Rene hav er en viktig forutsetning for havet som et trygt og sunt matfat. Kravene til dokumentasjon øker stadig og overvåkingen må tilpasses nye problemstillinger. Forholdene i havområdene endrer seg også i takt med klimapåvirkning og miljøforandringer. Miljøgifter forblir i miljøet og i organismer lenge etter at utslipp stanses. Arbeidet med miljøgifter er derfor viktig ikke bare for miljøet, men også for sjømattrygghet og folkehelse.

Havforskningsinstituttet overvåker årlig innholdet av uønskede stoffer i sjømat generelt, inkludert oppdrettsfisk fra norske kyst- og havområder. Funnene i norsk sjømat ligger med få unntak under grenseverdiene som er fastsatt i internasjonalt regelverk for handel med mat.

Forvaltningen har god dokumentasjon på innhold av miljøgifter i de viktigste kommersielle villfiskartene som høstes og i oppdrettsfisk. Selv om tilstanden generelt er god, finnes det utfordringer for enkelte arter og i visse områder. På grunn av for høye nivåer av miljøgifter i atlantisk kveite ble det i 2017 innført utkastpåbud for all fisk over 2 meter/100 kg, og et fiskefelt i ytre del av Sklinnaadjupet ble stengt for fiske av denne arten. Disse tiltakene gjelder fremdeles. Det ble øremerket 4 mill. kroner innenfor bevilgningen til MAREANO-programmet under Klima- og miljødepartementet i 2018 til å kartlegge havbunnen for metaller og miljøgifter, for å lete etter sammenhenger mellom havbunnsforurensning og funn av uønskede stoffer i atlantisk kveite. De første resultatene er publisert, men man har ikke funnet forklaringen på de høye nivåer av miljøgifter i atlantisk kveite. Dette blir fulgt opp videre.

Miljøgifter i oppdrettsfisk kommer hovedsakelig gjennom fôret. Innholdet av miljøgifter i fôret er regulert ved grenseverdier både for fôrråvarer og ferdig fôr. Havforskningsinstituttet overvåker uønskede stoffer i fôr og fôrråvarer på oppdrag fra Mattilsynet. I 2018 ble det ikke funnet tungmetaller eller miljøgifter over de tillatte grenseverdiene

i verken fôr, fôrråvarer eller i oppdrettsfisken. Nye fôringredienser kan endre innholdet av uønskede stoffer og påvirke næringsopptaket fra fôret. Utfordringer knyttet til nye fôrråvarer er derfor et prioritert forskningsområde. Havforskningsinstituttet undersøker også forekomsten av plantevernmidler i fiskefôr og hvilken effekt de har på fisken.

Det er økt interesse for utnyttelse av nye marine arter, og Havforskningsinstituttet innhenter og analyserer nå bl.a. mesopelagiske arter og makroalger (tang og tare) for uønskede stoffer og næringsstoffer. Det er behov for økt kunnskap om hvordan totalbelastningen av stoffer som f.eks. plast, tungmetaller, radioisotoper, organiske miljøgifter og oljekomponenter påvirker økosystemene og sjømaten.

Mikroplast er plastpartikler under fem millimeter, som stammer fra både direkte utslipp og nedbryting av større plastgjenstander. Mikroplast er funnet i luft, vann, på sjøbunnen og i levende organismer, og kan påvirke det marine økosystemet. Plast kan inneholde miljøgifter, og mikroplast kan dermed potensielt bidra til økt spredning og opptak av miljøgifter i næringskjeden. Tilgjengelig kunnskap peker på at de minste partiklene, den minste mikroplasten og nanoplasten, kan være problematiske for mattryggheten. Gjennom det felles europeiske forskningssamarbeidet BASEMAN, finansiert av JPI Oceans, ble det i 2019 utviklet en veileder for overvåking av plast i levende organismer og som konkludert med beste metode for å måle mengde og type mikroplast i ulike vev. Slik standardisering er viktig for å kunne sammenligne og benytte data på tvers av land og institusjoner. Havforskningsinstituttet åpnet i mai 2019 et avansert laboratorium for å styrke forskningen på effekten av de minste plastpartiklene.

Beskyttede områder

Norge har iverksatt en rekke beskyttende tiltak mot skadelig fiskeriaktivitet med hjemmel i havressursloven. Totalt er over 50 pst. av norske havområder omfattet av områdebaserte reguleringer som bidrar til beskyttelse av bunnhabitaten. Særlig omfattende er det generelle forbudet mot bruk av bunnsept redskap i områder dypere enn 1 000 meter. Det arbeides for tiden med nytt regelverk for særlig beskyttelse mot bunnfiskeaktivitet i områder ved Svalbard som i dag ikke har fiskeriaktivitet. I tillegg er en rekke områder med dypvannskorallforekomster beskyttet mot all bunnberørende fiskeriaktivitet. Nærings- og fiskeri-

departementet er involvert i arbeidet med beskyttelse og vern av marine områder under Konvensjonen om biologiske mangfold i FNs bærekraftsmål. Fiskeriforvaltningstiltakene som er hjemlet i havressursloven, bidrar i vesentlig grad til måloppnåelsen, samt til sektorintegrasjon av arbeidet med områdebaserte beskyttelsestiltak.

Vannforvaltning

Nærings- og fiskeridepartementet deltar i arbeidet med implementering av EUs vanddirektiv gjennom vannforskriften, særlig i spørsmål knyttet til påvirkning på elver og kystvannforekomster fra havbruksnæringen. I 2015 forelå det ikke nok kunnskap til å ta med karakterisering av påvirkning fra lus og rømt fisk i vannforvaltningsplanene for planperioden 2016–2021. Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet arbeider med å oppdatere kunnskapsgrunnlaget om disse påvirkningsfaktorene, med tanke på å få dem med i karakteriseringen av vannforekomstene for kommende planperiode.

Prioriteringer 2020

Forskning og innovasjon

Bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett skal bidra til at det utvikles nye, grønne løsninger. Miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge er en av ordningene som bidrar til dette. I 2020 foreslås det 565,5 mill. kroner til ordningen. Dette er samme beløp som for 2019, men det har vært en økning i bevilgningen på 305 mill. kroner siden 2013. Målgruppen for miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge er bedrifter i hele landet som skal sette i gang pilot- og demonstrasjonsprosjekter innen miljøteknologi. Innen Norges forskningsråds programmer vil det bli gitt støtte til prosjekter som har en positiv betydning for klima og miljø. Forskningen på konsekvenser av klimaendringer for marine økosystem og ressurser vil bli videreført.

Nysnø Klimainvesteringer AS («Nysnø») ble stiftet i desember 2017 og var operativt fra høsten 2018. Selskapets formål er å bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom investeringer som direkte eller indirekte bidrar til dette. Investeringene skal i hovedsak rettes mot ny teknologi i overgangen fra teknologiutvikling til kommersialisering. Investeringsfokus for selskapet skal være bedrifter i tidlige faser. Ny teknologi bidrar til det grønne skiftet og til å bygge fremtidens lavut-

slippssamfunn. Kapitaltilgang er en viktig forutsetning for utvikling av ny teknologi. Nysnø har i perioden 2017–2019 fått tilført til sammen 725 mill. kroner i kapital og har foretatt sine første investeringer. For 2020 foreslås selskapet tilført ytterligere 700 mill. kroner.

Mineralnæringen

Direktoratet for mineralforvaltning skal arbeide for at Norges mineralressurser blir forvaltet og utnyttet til det beste for samfunnet. Dette omfatter også forsvarlig og bærekraftig forvaltning av mineralressurser og redusere miljømessige konsekvenser av tidligere mineraluttak.

Maritime næringer

Regjeringen vil prioritere oppfølgingen av handlingsplanen for grønn skipsfart i 2020. Nærings- og fiskeridepartementet vil følge opp planen bl.a. med å kartlegge nærskipsrederienes finansielle evne til å påta seg større investeringer, vurdere handlingsrommet for flåtefornyelse innenfor de eksisterende virkemidlene i GIEK, Ekspportkreditt Norge og Innovasjon Norge, vurdere en miljøfordelsordning for null- og lavutslippsskip i NIS og NOR, og ta initiativ til dialog med næringen for å drøfte mulig intensjonsavtale for flåtefornyelse for lasteskip.

Regjeringen vil fortsette å legge vekt på at Sjøfartsdirektoratets skal samarbeide med næringen og drive aktiv regelverksutvikling for nye typer fartøy og klima- og miljøvennlig teknologi.

Arbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO knyttet til utvikling av et klima- og miljøvennlig internasjonalt regelverk vil fortsatt være et prioritert område.

Fiskeri og havbruk

Fiskeri- og havbruksforvaltningens eksisterende arealtiltak (inkludert marine beskyttede områder) vil bli gjennomgått for å vurdere om de gir beskyttelse av et representativt utvalg av naturtyper. Implementering av det nye produksjonsreguleringsregimet i havbruksnæringen er viktig for å sikre at den ønskede økningen i havbruksproduksjonen foregår innenfor miljømessige akseptable rammer. Det vil bli prioritert å sikre et godt kunnskapsgrunnlag for bestandsestimater og å sikre tilstrekkelig kontroll med bestandsuttaket. Det er viktig å utvikle og ta i bruk fiskemetoder som reduserer utkast av fisk og bifangst, samt gjør mindre skade på bunnhabitat. Innsatsen mot ulov-

lig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) er særlig viktig for å sikre en bærekraftig høsting av de globale fiskeressursene.

Trygg og sunn sjømat

Helhetlig overvåkning av de viktigste fiskebestandene og sjømat for å kartlegge innholdet av uønskede stoffer og næringsstoffer vil bli videreført. Det er viktig å fortsette å knytte arbeidet med overvåkning av miljøgifter i sjømat til kartlegging av hav- og havbunnsforurensning.

I tillegg er det behov for kartlegging og kunnskapsoppbygging om uønskede stoffer, smittestoffer og næringsstoffer i nye marine arter som tas i bruk som mat og fôr. Forskning på nye arter er et prioritert område.

Kunnskapen om hvordan plastpartikler påvirker matsikkerhet og mattrygghet er mangelfull, og det er behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget om forekomst og effekt av mikroplast og nanoplast i det marine miljøet og i sjømat. Havforskningsinstituttet har forskning på plast i sjømat som prioritert område, og har et avansert laboratorium for forskning på de minste plastpartiklene.

9 Oppfølging av FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål ble vedtatt av FNs generalforsamling i september 2015. De 17 utviklingsmålene fastsetter en global fellesinnsats frem mot 2030, for å realisere en miljømessig, sosial og økonomisk bærekraftig utvikling for alle. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for den nasjonale oppfølgingen innenfor flere av delmålene, og har det nasjonale koordineringsansvaret for hovedmål 9 om å bygge robust infrastruktur, fremme bærekraftig industrialisering og innovasjon, og for hovedmål 14 som omhandler bevaring og bruk av hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Innenfor næringsministerens ansvarsområde står bærekraftig industri- og teknologiutvikling sentralt, sammen med tilrettelegging for innovasjon, nye småbedrifter og bærekraftig turisme. Innenfor fiskeri- og sjømatministerens område er målene om bærekraftig forvaltning av hav og marine ressurser særlig viktige, sammen med arbeidet for matsikkerhet og ernæring.

Regjeringen forventer at norske selskaper kjenner til og etterlever FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

Mål 2 – om matsikkerhet og ernæring

Bærekraftig produsert sjømat har en viktig, men ikke tilstrekkelig anerkjent rolle innen matsikkerhet og ernæring. Det arbeides derfor for å synliggjøre sjømatens rolle som kilde til mat og viktige næringsstoffer. I forbindelse med FNs ernæringsår har Norge tatt initiativ til et globalt nettverk for bærekraftig mat fra hav og innlandsvann. Målet med nettverket er å legge til rette for å utveksle beste praksis, få frem suksesshistorier og gi gjensidig støtte til å gjennomføre bærekraftsmålene. Det er gjennomført tre møter i nettverket siden den offisielle oppstarten i juli 2018.

Kunnskap om sjømat og dens effekter på helse er viktig for anbefalinger knyttet til mat og ernæring. Havforskningsinstituttet overvåker og har bygget opp en database over innholdet av

næringsstoffer og uønskede stoffer i ulike typer sjømat. Norges forskningsråd støtter forskning på bærekraftig matproduksjon og legger til rette for helhetlig kunnskapsutvikling på fagområdene mat, ernæring og helse. Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS (FHF) støtter forskning på livssyklusanalyser for sjømat, bærekraftig produksjon og sammenhengen mellom inntak av sjømat og helse.

I tillegg gjennomføres flere tiltak for økt sjømatkonsum, jf. nasjonal handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen.

Mål 5 – om likestilling mellom kjønn

Virkemiddelaktørene Innovasjon Norge, Siva SF og Norges forskningsråd arbeider for å styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. Aktørene skal bl.a. bidra til å få flere kvinner inn i lederstillinger, bli styremedlemmer, satse på egne bedrifter eller en næringsrettet forskningskarriere.

I statens eierskapsforvaltning er en av de viktigste oppgavene å sørge for godt sammensatte og kompetente styre i selskaper hvor staten er eier. Staten legger vekt på kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart når staten foreslår og velger personer i selskapenes styre. Med utgangspunkt i de grunnleggende kompetansebehovene vil staten bidra til at det enkelte styre representerer et relevant mangfold, herunder bl.a. geografisk tilhørighet, alder, kulturell og erfaringsmessig bakgrunn. Staten vil tilstrebe en mest mulig lik kjønnsrepresentasjon i styrene, og det er en ambisjon å øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel. I tråd med ambisjonen har kvinneandelen blant styreledere i selskapene det rapporteres på, i statens eierberetning, økt de siste årene og var per. 31. mars 2019 på 43 pst. Når det gjelder kvinner blant eiervalgte styremedlemmer, har andelen vært stabil de siste årene og var per. 31. mars 2019 på 49 pst.

Mål 8 – om å fremme inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst og sysselsetting

Norge må som andre høykostland konkurrere på kunnskap som grunnlag for innovasjon og høyere produktivitet. Muliggjørende teknologier, som IKT, bioteknologi og nanoteknologi, vil påvirke hvordan Norge kan produsere konkurransedyktige varer og tjenester.

En forsterket satsing på avanserte produksjonsprosesser i tett samarbeid mellom næringsliv og offentlige kunnskapsmiljøer er viktig for å legge til rette for verdiskaping og arbeidsplasser i Norge, både innenfor nye og etablerte virksomhetsområder.

Regjeringen la frem Gründerplanen høsten 2015. Planen presenterte regjeringens politikk for å fremme flere gode gründere i Norge, bl.a. med tiltak for å styrke ordningen for pre-så Kornfond, styrking av etablerertilskuddsordningen og tiltak for å skape flere møteplasser som samler gründere, kompetanse og kapital. Nye så Kornfond, innovasjonslån og en ny skatteincentivordning er andre tiltak som skal bidra til ytterligere fornyelse av norsk næringsliv.

Etterspørselen etter norske reiselivsprodukter øker både i vinter- og sommersesongen. Et økt antall reisende kan føre til belastninger på natur og miljø, og påvirke lokalsamfunn. Regjeringen arbeider for en bærekraftig utvikling av reiselivsnæringen som fremmer miljømessige, sosiale og økonomiske verdier.

Norge er internasjonalt kjent som et bærekraftig reisemål, og det arbeides godt både på bedrifts- og destinasjonsnivå for å styrke Norges profil på dette området. Norge har, som det første landet i verden, implementert en nasjonal merkeordning for bærekraftige reisemål.

Reiselivsnæringen la i august 2017 frem veikartet *Mot et bærekraftig reiseliv*. Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider med berørte departement om hvordan myndighetene kan legge til rette for en bærekraftig utvikling i reiselivet.

Det er et økende krav om rettsliggjøring av bedrifters ansvar for å respektere menneskerettighetene. I Norge er det nedsatt et etikkinformasjonsutvalg som skal vurdere om næringsdrivende skal pålegges en informasjonsplikt knyttet til samfunnsansvar og oppfølging av leverandørkjeder. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å utrede en lov mot moderne slaveri etter modell fra Storbritannia. I utredningsarbeidet vil departementet belyse behovet for og konsekvensene av en eventuell lov nærmere, inklu-

dert om det er hensiktsmessig å innføre et rapporteringskrav for deler av næringslivet.

Mål 9 – om bærekraftig industrialisering og innovasjon

Teknologisk utvikling gir behov for kontinuerlig omstilling og kompetansebygging i industrien for å sikre industriens fremtidige konkurransekraft. Regjeringen la i mars 2017 frem Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*. Regjeringens visjon for en aktiv industripolitikk er at Norge skal være en ledende industri- og teknologinasjon. Et viktig formål med meldingen er å drøfte hvordan nærings- og innovasjonspolitikken bør innrettes for å møte utviklingen.

Regjeringen arbeider for at private investorer skal plassere kapital i lovende gründerprosjekter, og at staten bidrar med kapital slik at flere samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter gjennomføres. Det er etablert flere programmer som skal avhjelpe utfordringer som nyetablerte foretak har når de skal finansiere utvikling og drift, bl.a. så Kornfond, pre-så Kornfond og etablerertilskuddsordningen²⁵.

Tilgang til kapital er en nødvendig forutsetning for omstilling og innovasjon. Våren 2017, i forbindelse med Industrimeldingen (Meld. St. 27 (2016–2017)), oppnevnte regjeringen et offentlig utvalg som skulle vurdere næringslivet tilgang til kapital. Kapitaltilgangsutvalget leverte sin utredning, NOU 2018: 5 *Kapital i omstillingens tid*, i mars 2018. Utredningen har deretter vært på offentlig høring. Regjeringen har i tiden etter høringen vurdert utvalgets anbefalinger som har som hensikt å bidra til økt kapitaltilgang for næringslivet. For mer, se Nasjonalbudsjettet kap. 5.

For å fremme mer effektiv bruk av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser er bevilgningene til forskning og utvikling av miljøteknologi økt. Det er etablert et samarbeidsforum, Prosess21, som skal vurdere hvordan utslipp fra prosessindustrien kan minimeres, samtidig som bedrifter kan oppnå bærekraftig vekst.

Nysnø Klimainvesteringer AS er et statlig eid investeringsselskap som skal bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom lønnsomme investeringer. Selskapet skal investere i unoterte selskaper, og/eller fond rettet mot unoterte selskaper. Investeringene skal i hovedsak rettes mot ny teknologi i overgangen fra teknologiutvikling til kommersia-

²⁵ Tiltak for gründere er nærmere omtalt under mål 8.

lisering. Investeringsfokus for selskapet skal være bedrifter i tidlige faser.

Bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon er økt i perioden 2013–2019. Det bidrar til mer forskning i næringslivet og legger grunnlag for utvikling av nye produkter og tjenester. Regjeringen vektlegger bredt innrettede programmer, uten tematiske begrensninger, for å sikre at midlene går til de prosjektene som har størst potensial for verdiskaping.

Mål 12 – om bærekraftig produksjon og forbruk

Staten som eier gir tydelig uttrykk for sine forventninger på ulike områder til selskaper med statlig eierandel. Det forventes bl.a. at selskapene med statlig eierandel arbeider systematisk med sitt samfunnsansvar, og det er fremsatt forventninger knyttet til klima og miljø, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og arbeid mot korrupsjon og for åpenhet om økonomiske transaksjoner.

Det forventes også at selskapene er åpne og rapporterer om vesentlige forhold i sin virksomhet som kan påvirke mennesker, samfunn og miljø. Statens forventninger til selskapene følges opp i eierdialogen med selskapene.

Effektive strategier for å redusere matsvinn bør utvikles på alle nivå i verdikjeden. Dette omfatter bl.a. å identifisere årsaker til matsvinn, og finne frem til mulige løsninger, nøkkelaktører og prioriteringer. Det er etablert en avtale mellom norske myndigheter og næringslivet om reduksjon av matsvinn. Norge har finansiert utvikling av praktiske retningslinjer i FAO for reduksjon av matsvinn i hele verdikjeden for sjømat, som ble lansert våren 2019

Mål 13 – om klima

De næringsrettede virkemidlene til Innovasjon Norge, Siva SF og Norges forskningsråd finansierer alle prosjekter som har positive miljøeffekter, selv om dette ikke er virkemidlenes hovedformål. En av de viktigste ordningene er miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge. Ordningen tilbyr finansiering til bygging av pilot- og demonstrasjonsanlegg innen miljøteknologi. Bedrifter får mulighet til å prøve ut og vise frem sine miljøteknologiløsninger, og arbeide for at produktene blir mest mulig tilpasset de nasjonale og internasjonale markedene de skal konkurrere i.

I 2017 fikk Innovasjon Norge også oppdraget med å lage en tjeneste for profilering av norske, grønne løsninger. Tjenesten skal gi ekstra dra-

hjelp til bedrifter som leverer klima- og miljøvennlige løsninger i å lykkes i internasjonale markeder. Tjenesten skal også bidra til å trekke internasjonale investorer til Norge. Tjenesten ble lansert i 2018 under navnet The Explorer.

I tillegg tilbyr GIEK og Eksportkreditt Norge eksportfinansiering til prosjekter som kan ha positive miljøeffekter. Den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen legger til rette for grønn energi ved at det kan tilbys gunstigere finansieringsvilkår enn øvrige eksportkontrakter. I tillegg er det begrensninger på finansiering av kullkraftverk, i hovedsak finansieres kun de mest effektive kullkraftverkene og kullkraftverk med operative karbonfangst og lagringssystemer.

Regjeringen har satt ned et utvalg som skal vurdere økt CO₂-avgift i fiskeflåten, samt andre klimatiltak som kan redusere utslippene i næringsen.

Mål 14 – bevaring og bærekraftig bruk av hav og marine ressurser

Regjeringen la i 2019 frem en oppdatert havstrategi. Regjeringens havpolitikk skal bidra til å utløse potensialet for videre jobb- og verdiskaping i havnæringene, som står for en stor andel av verdiskapingen og sysselsettingen i norsk økonomi. Dette sikres gjennom bærekraftig bruk og forvaltning av ressursene i havet.

Norge er hovedsponsor for FNs næringslivsplattform for hav, *UN Global Compact Action Platform for Sustainable Ocean Business*. Gjennom plattformen vil havrelatert næringsliv utvikle et rammeverk for beste praksis for bærekraftig forretningsvirksomhet tilknyttet havet.

Norge investerer mye i forskning, kartlegging og overvåking av våre kyst- og havområder. Hav er en av satsingsområdene i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning, og det har vært en vekst i bevilgningene til havforskning de siste årene.

Norske havområder er viktige for matproduksjon. Norge legger store ressurser i en kunnskapsbasert fiskeri- og havbruksforvaltning, der en bærekraftig, langsiktig og ansvarlig utnyttelse av naturressursene legges til grunn.

De kommersielt viktige fiskebestandene reguleres gjennom forvaltningsplaner for å sikre bærekraftige uttak. Forvaltningen er basert på en økosystembasert tilnærming og det er fastsatt en rekke arealbaserte tiltak som ivaretar hensynet til naturmangfold. Konkurransen om bruken av kystsonen er økende i Norge. Økosystemtilstanden langs norskekysten er i hovedsak fortsatt

god, men stadig mer omfattende bruk og påvirkning fordrer overvåking og oppsyn med utviklingen.

Havforskningsinstituttet kartlegger forekomster av fremmede arter gjennom programmer for hav- og kystovervåking. Å utrydde fremmede arter er ofte ikke mulig eller aktuelt ut fra et kost/nytteperspektiv, men det er et mål å holde kontroll med utviklingen slik at de ikke ødelegger viktige habitater eller endrer økosystemfunksjoner i negativ retning.

For å redusere spøkelsesfiske med tapte fiskeredskaper gjennomføres opprydningstokt i regi av Fiskeridirektoratet. For første gang har Fiskeridirektoratet i 2018 fjernet forlatte utenlandske snøkrabbeteiner fra havbunnen i Smutthullet i Barentshavet. Under norsk formannskap i Nordisk Ministerråd er det tatt initiativ til å styrke arbeidet med opprydding av tapte fiskeredskaper. Det er gitt støtte til FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) sitt arbeid med internasjonale retningslinjer for merking av fiskeredskaper og støtte til utvidelse av prosjektet Fishing for Litter.

Norge har finansiert arbeidet i FAO med å utvikle globale retningslinjer for bruk av fangstsertifikatsystemer. Fangstsertifikater brukes i økende grad for å hindre at ulovlig fanget fisk kommer på markedet. I tillegg er arbeidet gjennom regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner viktig. Norge er videre en aktiv bidragsyter i arbeidet med å etablere et forbud i WTO mot visse former for fiskerisubsidier som har skadelig effekt med henblikk på overkapasitet og overfiske.

Klimaendringer, marin og landbasert forurenning, overfiske og ødeleggelse av viktige marine økosystemer er de største truslene mot verdens havområder. Disse problemene skyldes primært utilstrekkelig lokal og regional forvaltning. Norge legger sterk vekt på internasjonalt samarbeid om havrelaterte saker i FNs generalforsamling, FNs sjøfartsorganisasjon (IMO), FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO), FNs kontor for narkotika og kriminalitet, og INTERPOL, i tillegg til de regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene hvor Norge er medlem.

Som havnasjon har Norge tatt en lederrolle globalt og regionalt for å bekjempe marin forsøpling. Under norske havforskningstokt i våre tre havområder registreres forekomster av marint søppel, inkludert plast og mikroplast. I Barentshavet samarbeider Norge og Russland om registrering av plast tatt i pelagisk trål og bunntål.

Skipsfart spiller en viktig rolle i den globale handel. FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) utviklet konseptet *bærekraftig maritimt transportsystem*, for å vise skipsfartens rolle i transportkjeden globalt, og behovet for samarbeid i den maritime sektoren.

Norge har arbeidet aktivt for å sikre innlemmelsen av FNs bærekraftsmål i IMOs strategiske plan og arbeidsprogrammene for relevante komiteer. Det overordnede målet om å bevare og bruke hav på en måte som fremmer bærekraftig utvikling er sentralt i IMOs arbeid. I tillegg er det mange aspekter ved IMOs arbeid som kan linkes til flere bærekraftsmål. Dette gjenspeiles i organisasjonens arbeidsplan og bistandsprogrammer.

Norge har vært en pådriver for å få etablert det felles europeiske forskningssamarbeidet, JPI Healthy and Productive Seas and Oceans. Målet med JPI Oceans er å bidra til et rent og rikt hav som forsyner fremtidens generasjoner med mat og andre ressurser og tjenester, gjennom å utvikle langsiktige felles europeiske strategier for utvikling og forvaltning av havet.

I en lang periode har en dominerende andel av finansieringen fra GIEK og Eksportkreditt Norge vært relatert til aktører som har sin inntjening fra olje- og gassvirksomhet. På bakgrunn av dette har GIEK blitt bedt om å delta med sine erfaringer med å sette standarder i finanssektoren og gjennomføring av due diligence i verftssektoren, i FN sitt arbeid med å skape et globalt rammeverk for ansvarlig næringslivspraksis og bærekraftig vekst i havøkonomien.

På verdensutstillingen EXPO 2020 i Dubai har Norge valgt bevaring og bærekraftig bruk av hav og marine ressurser som tema for vår deltakelse, i tråd med bærekraftsmål 14.

10 Likestilling

I dette kapitlet omtales status og virkemidler for likestilling innenfor Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde.

Likestilling i næringslivet

Næringslivet har selv hovedansvaret for å arbeide bevisst med likestillingsstrategi, målrettet rekruttering og virkemidler for å oppnå større mangfold. Mangfold kan gi et bredere grunnlag for å ta gode beslutninger og det er et potensiale å hente ut for norsk næringsliv ved å øke kvinners deltakelse. Et konkurransedyktig næringsliv bør rekruttere fra hele befolkningen.

I dag er to av tre kvinner sysselsatte, og flere kvinner enn menn fullfører høyere utdanning. Det er likevel store kjønnsforskjeller i utdannings- og yrkesvalg som innebærer at kvinner utgjør en uutnyttet ressurs i næringslivet. Færre kvinner enn menn er gründere, ledere og styremedlemmer. Om lag tre ganger så mange menn som kvinner etablerer aksjeselskaper. I de 200 største selskapene i Norge er det bare 21 av selskapene som har en kvinnelig administrerende direktør, og andelen kvinnelige styremedlemmer i selskaper som ikke omfattes av bestemmelsen om kjønnsrepresentasjon, er fortsatt lav.

Den lave kvinneandelen i næringslivet betyr at verdifulle ressurser ikke utnyttes fullt ut. Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn*, ble lagt frem i oktober 2015. Regjeringen har bl.a. som mål å bidra til at flere kvinner blir gründere, øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel og tilstrebe mest mulig lik representasjon mellom kvinner og menn i disse styrene.

Likestilling og mangfold i eierskapsforvaltningen

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierinteresser i 29 selskaper.

I henhold til statens prinsipper for god eierstyring skal styresammensetningen i selskapene være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra det enkelte selskaps egenart.

Dette vektlegges når departementet foreslår og velger personer i selskapenes styrer. Med utgangspunkt i de grunnleggende kompetansebehovene vil departementet bidra til at det enkelte styre representerer et relevant mangfold, herunder bl.a. geografisk tilhørighet, alder, kulturell bakgrunn og erfaring. Videre vil departementet tilstrebe mest mulig lik kjønnsrepresentasjon i styrene. I tråd med ambisjonen har kvinneandelen blant styreledere i selskapene det rapporteres på i Statens eierberetning økt de siste årene og var på 43 pst. per. 31. mars 2019. Når det gjelder kvinner blant eiervalgte styremedlemmer, har andelen vært stabil de siste årene og var på 49 pst. per. 31. mars 2019.

I Statens eierberetning for 2018 fremgår det at for selskaper med statlig eierandel²⁶ ved utgangen av 2018 var gjennomsnittlig kvinneandel henholdsvis 40 pst. i konsernledelsen, 34 pst. på nivået under konsernledelsen, 37 pst. totalt for disse to nivåene, og 29 pst. blant administrerende direktører.

Ulik kompetanse og erfaring kan bidra positivt til et selskaps utvikling. Relevant mangfold kan gi et bredere og bedre grunnlag for gode beslutninger. Dette kan styrke selskapets nyskappings- og vurderingsevne og gjøre selskapet bedre rustet for lønnsomhet og vekst. Selskaper bør derfor være bevisst verdien av mangfold i organisasjonen. Med mangfold menes bl.a. ulik utdannings- og erfaringsbakgrunn, alder, kjønn, kulturell og geografisk bakgrunn. Det er en sentral lederoppgave at likestilling og mangfold er solid forankret i selskapets personalpolitikk.

Gjennom Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* kommuniserer staten som eier forventninger til selskapenes arbeid med mangfold og likestilling. Det forventes av styrene at personalpolitikken preges av inkludering og mangfold, og at selskaper med statlig eierandel har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme mangfold og likestilling i virksomheten. Rekruttering til lederstillinger er en oppgave for

²⁶ 69 av totalt 73 selskaper hvor staten har eierandel, inngår i rapporteringen.

selskapenes styre og administrasjon. For selskapene vil det være viktig å legge strategier for hvordan den beste kompetansen kan benyttes, inklusiv hvordan det kan legges til rette for å få flere kvinnelige toppledere. Nærings- og fiskeridepartementet tar opp temaet mangfold og likestilling og statens forventninger på området som del av eierdialogen med selskapene, og søker å utfordre selskapene bl.a. til å sette konkrete mål for andelen kvinner i selskapenes toppledergrupper.

Likestilling og mangfold i virkemiddelapparatet

Innovasjon Norge

Gjennom programmet *Vekst* har Innovasjon Norge i 2018 arbeidet med å mobilisere kvinnelige gründere, gründere med flerkulturell bakgrunn og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere. Satsingen *Vekst* ble opprettet i 2016 som en oppfølging av tiltak fra regjeringens gründerplan *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*. I 2018 arrangerte selskapet bl.a. kurs om kapitalinnhenting og etablering av styrever for kvinnelige vekstgründere og et kompetanseprogram for kvinnelige investorer.

Innovasjon Norge synliggjør kvinnelige rollemodeller i næringslivet bl.a. gjennom den årlige kåringen av Female Entrepreneur.

I 2018 bidro Innovasjon Norge med 1,58 mrd. kroner til prosjekter som vurderes å være kvinne-rettete. Det utgjør 24 pst. av de totale tilsagnene om støtte og 35 pst. av antall tilsagn.

Siva SF

Tiltak rettet mot kvinner inngår i Sivas ordinære programvirksomhet, som i 2018 omfattet Næringshageprogrammet og Inkubasjonsprogrammet. I Inkubasjonsprogrammet har andelen målbedrifter med kvinnelig ledelse (definert som daglig leder og/eller styreleder og/eller gründer) vært ganske stabil de siste årene på rundt 21 pst., med unntak av en liten nedgang i 2016. Andelen bedrifter med kvinnelig ledelse har økt siden 2016, og i 2018 har den høyeste kvinneandelen i perioden dette har blitt målt, med rett over 22 pst. For alle årene gjelder at det var flest kvinner i stillingen som gründer, etterfulgt av daglig leder.

Tilsvarende andel i Næringshageprogrammet har vært svakt økende i perioden 2013–2018 fra 29 til om lag 35 pst. I 2017 var det en liten nedgang, men andelen har i 2018 igjen økt til rett under 35 pst.

Når det gjelder innovasjonsselskapene Siva hadde eierskap i, var andelen kvinner med stilling

som daglig leder 36 pst. ved utgangen av 2017. Andel kvinnelige styreledere var 17 pst., og andel kvinnelige styremedlemmer var 38 pst.

Norges forskningsråd

Økningen i bevilgningene til de næringsrettede programmene de siste årene har gitt vekst i forskerutdanning og forskningskapasitet.

Forskningsrådet jobber for en god kjønnsbalanse ved utlysning av forskningsmidler gjennom programmene, ved å sikre god kjønnsfordeling blant innledere på møteplasser og deltakelse. Forskningsrådet har mål om 40 pst. kvinneandel blant nye prosjektledere. Ved utgangen av 2018 var prosjektledere fra universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren totalt sett på vei til å nå dette målet, selv om det er store variasjoner innad mellom fagområder og institusjoner. Næringslivsprosjekter ligger fremdeles et stykke unna dette målet, det samme gjelder for teknologiprojekter. I programmet for næringslivsfinansiering (Brukerstyrt Innovasjonsarena) er andel kvinnelige prosjektledere 24 pst. Dette er tilsvarende resultat som foregående år. Andel kvinnelige doktorgradsstipendiater som er finansiert gjennom dette programmet i 2018 er 48 pst.

For prosjekter innenfor STUD-ENT var om lag 20 pst. av prosjektlederne kvinner. STUD-ENT skal støtte studenter ved universitet og høyskoler som har kunnskapsbaserte ideer med forretningspotensial. Forskningsrådet vil sette i gang tiltak for å mobilisere flere kvinner til ordningen.

I perioden 2013 til 2018 har andelen kvinnelige prosjektledere i Skattefunn økt fra 10 til 15 pst., mens andelen daglige ledere i Skattefunn-bedriftene har økt fra 8 til 10 pst. i samme periode. Skattefunn er en rettighetsbasert ordning og Forskningsrådet har ikke samme mulighet til å prioritere prosjekter med kvinnelige prosjektledere som innenfor programmene.

Likestilling og mangfold i Nærings- og fiskeridepartementet

Likestillingsloven § 1 a, diskrimineringsloven § 3 a og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 3 pålegger statlige virksomheter en aktivitetsplikt. Aktivitetsplikten innebærer at statlige virksomheter skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. I tillegg skal virksomhetene redegjøre i årsrapportene for iverksatte og planlagt tiltak. Aktivitets- og redegjørelsesplikten gjelder kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion m.m.

Rapportering for Nærings- og fiskeridepartementet i 2018

Tabell 10.1 Nærings- og fiskeridepartementet – kjønnsbalanse og status

	Kjønnsbalanse i antall og pst.				Kvinner lønn i pst. av menns
	År	Menn pst.	Kvinner pst.	Antall totalt	
Totalt i Nærings- og fiskeridepartementet ¹	2018	40	60	336	92,4
	2017	41	59	339	90,6
Departementsråd	2018	50	50	2	-
	2017	100		2	-
Ekspedisjonssjef ²	2018	50	50	8	95,7
	2017	57	43	7	97,3
Kommunikasjonssjef	2018	50	50	2	-
	2017	50	50	2	-
Avdelingsdirektør ³	2018	48	52	36	98,3
	2017	43	57	33	92,5
Spesialrådgiver	2018	75	25	4	91,3
	2017	100	0	2	-
Underdirektør	2018	44	56	25	98,6
	2017	46	54	26	97,3
Fagdirektør	2018	52	48	31	96,6
	2017	52	48	25	94,8
Prosjektleder	2018	100	0	3	-
	2017	100	0	2	-
Seniorrådgiver	2018	38	62	153	98,2
	2017	43	57	157	98,2
Rådgiver	2018	30	70	40	103
	2017	33	77	39	102,8
Seniorkonsulent	2018	0	100	4	-
	2017	0	100	4	-
Førstekonsulent	2018	24	76	17	95,9
	2017	21	79	28	102,3

¹ Inkluderer fast ansatte, vikarer, engasjementer og andre på midlertidige vilkår. Inkluderer ikke ansatte som er i permisjon, uførepensjon eller ekstern hospitering. Tall fra departementets personalsystem per 31. desember 2018.

² Ekspedisjonssjefer med personalansvar.

³ Avdelingsdirektører med personalansvar.

Nærings- og fiskeridepartementet er opptatt av å ha en rimelig kjønnsbalanse, både i departementets avdelinger og i ulike stillingstyper. I dag er nærmere 60 pst. av de tilsatte i departementet kvinner. I de siste årene er det rekruttert langt flere kvinner enn menn. Dette er en utvikling departementet vil følge med på videre. Kvinneandelen har økt i stillingsgrupper på ledernivå. På lavere stillingsnivåer er kvinneandelen fortsatt i flertall.

I 2018 var gjennomsnittslønnen for kvinner 92,4 pst. av gjennomsnittslønnen for menn. Dette er en liten økning i forhold til 2017. For stillingskategorien rådgiver er gjennomsnittslønnen for kvinner høyere enn for menn, som tidligere år. For førstekonsulent er gjennomsnittslønnen for kvinner lavere enn for menn i 2018. Det er en endring fra 2017.

Departementet har en likestillingstillitsvalgt i innstillingsrådet og uttalelsesrådet som kan uttale seg om innstilte kandidater før tilsetning. Departe-

mentet har som mål å ha minst 40 pst. kvinner i lederposisjoner. Til topplederstillinger skal det sørges for at det finnes aktuelle kvalifiserte kvinner blant søkerne. For øvrig følges statens prosedyrekrav for rekruttering til slike stillinger.

Departementet har rutiner som sørger for at det blir innkalt minst én søker med innvandrerbakgrunn til intervju for hver stilling som utlyses, dersom søkeren er kvalifisert. Minst en av de kvalifiserte søkerne som oppgir å ha nedsatt funksjonsevne skal også kalles inn til intervju, dersom vedkommende faller inn under definisjonen i forskrift til lov om statens ansatte § 6.

Departementet deltar i Kommunal- og moderniseringsdepartementets traineeprogram for personer med høyere utdanning og nedsatt funksjonsevne, og har én person tilsatt i dette programmet.

Departementet hadde en lærling innen kontor- og administrasjon i 2018.

Tabell 10.2 Nærings- og fiskeridepartementet – andel ansatte i deltid, midlertidig, foreldrepermisjon og sykefravær

	Antall tilsatte	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Sykefravær	
		M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)
2018	336	1,2	1,8	2,4	3,6	1,8	6	2,7	5,0
2017	339	0,6	1,5	2,7	4,4	0,3	2,1	2,8	5,4

Nærings- og fiskeridepartementets etater

Tabell 10.3 gir en tilstandsrapport om kjønn for etatene under Nærings- og fiskeridepartementet. For en nærmere beskrivelse av hver enkelt etat

vises det til etatenes årsrapporter, hvor det også fremgår hvordan etaten har ivaretatt aktivitetskravene for mangfold på andre områder, som etnisitet, nedsatt funksjonsevne m.m.

Tabell 10.3 Tilstandsrapportering for etater under Nærings- og fiskeridepartementet – kjønn

Etat	År	Kjønnsbalanse		Kvinner lønn i pst. av menns	Deltid pst.	Midl. ans.		Foreldre- perm. pst.		Sykefra- vær pst.			
						pst.		pst.		pst.			
		M pst.	K pst.	Tot. antall	M	K	M	K	M	K	M	K	
Brønnøysund- registrene	2018	44	56	565	83,6	0	2,8	0,7	1,4	0	0,2	2,3	7,8
	2017	42	58	564	82,7	0,2	2,7	0,4	2	0	0,5	3,4	8,6
Direktoratet for mine- ralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	2018	38	62	53	98,8	5	9	15	6	0	5	2	8
	2017	42	58	45	101	0	12	11	12	0	4	1	6
Fiskeridirektoratet	2018	55	45	422	96,9	4	6	1	0,7	2,6	3,8	2,6	5,5
	2017	55	45	453	96,4	5	8	0,7	1,1	2,4	2,9	2,3	4,9
Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)	2018	51	49	94	97,6	3,2	1,1	4,3	3,2	0	2,1	4,6	3,8
	2017	50	50	96	95,3	2,1	2,1	5,2	4,2	1	3,1	2,4	3,5
Havforsknings- instituttet ¹	2018	59,2	40,8	1 037	92,7	1,2	2,1	4,8	6,6	1,1	1,4	3,5	4,5
	2017	63,8	36,2	823	88,5	0,5	0,9	3,2	4,3	2,3	1,3	4	3,8
Justervesenet	2018	74	26	104	97,3	1	1	1	2,9	1	1,3	1,9	0,6
	2016	72,5	27,5	102	97,7	1	1	2,9	1	0	0	2,0	2,3
Konkurransetilsynet	2018	44	56	104	92,5	0	3	4	2	1	4	3	6
	2017	47	53	100	91,6	0	5	2	2	2	6	2	6
Norges geologiske undersøkelse	2018	58	42	196	94,8	4,1	2,6	5,1	2,6	0,6	0,9	1,5	1,7
	2017	60	40	203	92,1	4,4	3,4	5,4	3,0	0,2	1,5	1,8	1,9
Norsk akkreditering	2018	29	71	28	107,1	0	0	0	1,5	0	0	2,5	5,4
	2017	33	67	27	107,2	0	0	0	0	2,3	0	1,4	5,5
Norsk Romsenter	2018	67	33	40	78,40	7,5	2,5	7,5	5	0	5	0	0
	2017	67	33	40	82,2	2,5	5	2,5	2,5	0	0	0	0,67
Patentstyret	2018	39,1	60,9	253	88,2	2	9,3	1	2	0	2	1,9	6,3
	2017	39,1	60,9	248	86,9	1	15,9	1	0	0	0,6	1,4	5,7
Sjøfartsdirektoratet	2018	63	37	341	87,1	0	4,5	4,0	5,2	0,5	3,9	1,6	2,9
	2017	62	38	345	86,3	0,6	2,3	4,0	5,2	0,3	0,6	2,9	3,9

¹ NIFES og Havforskningsinstituttet ble slått sammen 1. januar 2018. Tallene for 2017 og 2018 inkluderer sjøansatte.

Tallene er hentet fra etatenes årsrapporter for 2018 eller ved forespørsel. Etater med antall ansatte under 15 er ikke tatt med i denne oversik-

ten. Det omfatter Regelrådet, Klagenemdssekretariatet, Klagenemnda for industrielle rettigheter og Norsk nukleær dekommisjonering.

11 Lederes ansettelsesvilkår i virksomheter heleid av staten og der eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet

I henhold til rundskriv fra Finansdepartementet skal det gis en samlet fremstilling av ansettelsesvilkårene til lederne i heleide statlige foretak i fagproposisjonene. For Nærings- og fiskeridepartementet omfatter oversikten selskapene nedenfor. Det gjøres oppmerksom på at godtgjørelsen til administrerende direktører for 2018 i disse selskapene også fremgår av Statens eierberetning for 2018. Tallene er rundet av til nærmeste tusen kroner.

Ambita AS

Administrerende direktør Stig W. Seljeseth mottok 1 950 000 kroner i fastlønn for 2018. Opptjent bonus var 122 000 kroner. Andre ytelser var 150 000 kroner, og pensjon utgjorde 257 000 kroner. Selskapet har bare innskuddspensjon. Det utbetales en pensjonskompensasjon relatert til avviklingen av den tidligere ytelsesbaserte pensjonsordningen som utgjør 30 pst. av lønn som overstiger 12 G og som utbetales månedlig. Ansatte som kom dårligere ut etter overgang til innskuddsbasert pensjonsordning får en lønnskompensasjon begrenset oppad til 50 000 kroner årlig. Administrerende direktør er berettiget til etterlønn ved oppsigelse fra selskapets side som tilsvarer seks måneders fastlønn. Avtalen om sluttvederlag inneholder ikke bestemmelse om reduksjon av sluttvederlag ved ny årsinntekt.

Argentum Fondsinvesteringer AS

Administrerende direktør Joachim Høegh-Krohn mottok 4 798 000 kroner i fastlønn i 2018. Opptjent bonus var 2 320 000 kroner. Annen godtgjørelse var 12 000 kroner, og pensjonskostnad var 165 000 kroner. Selskapet har en innskuddsbasert pensjonsordning. For 0–7,1 G og 7,1–12 G betales det inn et innskudd på henholdsvis 7 og 25,1 pst. av fastlønn. For fastlønn over 12 G betales det ikke inn til ordningen. Administrerende direktør har avtale om to års etterlønn. Bonus for ledende ansatte kan maksimalt tilsvare

samt andre godtgjørelser dersom selskapet blir avviklet.

Baneservice AS

Administrerende direktør Ingvild Storås mottok 2 252 000 kroner i fastlønn. Opptjent bonus var 430 000 kroner. Annen godtgjørelse var 189 000 kroner. Administrerende direktør har en innskuddsbasert pensjonsordning, og pensjonskostnaden i 2018 utgjorde 76 000 kroner.

Eksportkreditt Norge AS

Administrerende direktør Otto Søberg mottok 2 975 000 kroner i fastlønn for 2018. Opptjent bonus var 335 000 kroner. Annen godtgjørelse utgjorde 175 000 kroner. Pensjonskostnaden til administrerende direktør var på 154 000 kroner.

Electronic Chart Centre AS

Administrerende direktør Ralph Daber mottok 1 248 000 kroner i fastlønn for 2018. Annen godtgjørelse utgjorde 22 000 kroner, mens pensjonskostnaden utgjorde 25 000 kroner. Administrerende direktør har pensjonsordning gjennom Statens pensjonskasse og har ingen avtale om etterlønn ved opphør av ansettelsesforholdet.

Flytoget AS

For 2018 mottok administrerende direktør Philipp Engedal 2 260 000 kroner i fastlønn og 255 000 kroner i annen godtgjørelse. Opptjent bonus var 525 000 kroner. Pensjonskostnaden utgjorde 472 000 kroner. Administrerende direktør har avtale om gjensidig oppsigelsestid på seks måneder. Han inngår i selskapets kollektive pensjonsordning (tjenestepensjonsordning i Statens pensjonskasse). Pensjonsgrunnlaget er begrenset opp til 12 G. Selskapet har gått over til ny innskuddsbasert pensjonsordning fra 1. januar 2019. tre måneders lønn inkludert feriepenger.

GIEK Kredittforsikring AS

Administrerende direktør Erica Blakstad mottok 1 756 000 kroner i fastlønn, 65 000 kroner i bonus og 21 000 kroner i annen godtgjørelse i 2018. Pensjonskostnaden for året utgjorde 247 000 kroner. Administrerende direktør har en etterlønnsavtale på 12 måneder ved oppsigelse eller avtale med selskapet om fratreden etter utløpet av oppsigelsestiden på tre måneder. Administrerende direktør er omfattet av selskapets pensjonsordning i Statens pensjonskasse. Selskapets ytelsespensjonsordning i SPK er under avvikling, og nyansatte i selskapet vil ta del i innskuddspensjonsordningen. Det opparbeides ikke pensjonsrettigheter for lønn over 12 G. Bonus kan maksimalt tilsvare halvannen månedslønn.

Innovasjon Norge

Administrerende direktør Anita Krohn Traaseth mottok 2 803 000 kroner i fastlønn for 2018. Annen godtgjørelse utgjorde 10 000 kroner. Administrerende direktør er omfattet av selskapets avtale om pensjonsordning i Statens pensjonskasse.

Investinor AS

Administrerende direktør Haakon H. Jensen mottok 2 733 000 kroner i fastlønn i 2018. Annen godtgjørelse var 26 000 kroner, og pensjonskostnaden var 123 000 kroner. Det ble ikke opptjent variabel lønn for 2018. Selskapet har en innskuddsbasert pensjonsordning. Fra 1–7,1 G er innskuddet på 7 pst. av fastlønn og fra 7,1–12 G er innskuddet 15 pst. av fastlønn. For fastlønn over 12 G betales det ikke inn til ordningen. Dersom selskapet bringer ansettelsesforholdet til opphør, er administrerende direktør berettiget til å motta etterlønn i en periode på seks måneder etter en oppsigelsestid på seks måneder. Etterlønn avregnes mot annen inntekt i perioden.

Mesta AS

Administrerende direktør Kurt Opseth mottok 2 918 000 kroner i fastlønn for 2018. Han har i tillegg mulighet for en variabel resultatlønn basert på selskapets driftsmargin, begrenset oppad til 35 pst. av grunnlønn. Det ble ikke betalt ut resultatlønn til administrerende direktør i 2018. Pensjonskostnaden utgjorde 92 000 kroner basert på en innskuddsbasert pensjonsordning inntil 12 G. Han har avtale om seks måneders oppsigelsestid

og 12 måneders etterlønn. Etterlønn avregnes mot annen inntekt i perioden.

Norges sjømatråd AS

Administrerende direktør Renate Larsen mottok 2 371 000 kroner i fastlønn og 148 000 kroner i annen godtgjørelse i 2018. Administrerende direktør har ingen bonusordning eller annen incentivordning. Kostnadene til innskuddspensjon for administrerende direktør var 53 000 kroner, og pensjonsordningen for ledende personell avviker ikke fra den generelle pensjonsordningen i selskapet. Gjensidig oppsigelsestid for administrerende direktør er seks måneder og ved selskapets oppsigelse har hun i tillegg til fastlønn og andre ytelser i oppsigelsestiden rett til en kompensasjon tilsvarende seks måneders fastlønn.

Posten Norge AS

Administrerende direktør Tone Wille mottok 4 846 000 kroner i fastlønn, 805 000 kroner i bonus og 8 000 kroner i andre godtgjørelser. Pensjonskostnaden var 114 000 kroner. Pensjonen er innskuddsbasert og pensjonsgrunnet begrenset oppad til 12 G. Sluttvederlag og lønn i oppsigelsestiden skal i sum ikke overstige 12 måneders lønn. Sluttvederlag reduseres forholdsmessig med ny årsinntekt.

Siva SF

Tidligere administrerende direktør Espen Susegg fratradte sin stilling i januar 2018. Det er utbetalt 1,99 mill. kroner i godtgjørelse i 2018 i henhold til inngått avtale om sluttvederlag. For perioden januar til oktober 2018 er det utbetalt 3,8 mill. kroner for innleie av konstituert adm.dir. fra Interim Norge AS. Videre er det utbetalt 500 000 kroner i fastlønn og 26 000 kroner i annen godtgjørelse til ny adm. direktør, Ingrid Riddervold Lorange, for perioden fra 1. oktober til årsslutt. Pensjonskostnaden var null. Det benyttes ikke bonuser eller andre former for resultatavhengig godtgjørelse.

Space Norway AS

Administrerende direktør Jostein Rønneberg mottok 1 214 000 kroner i fastlønn for 9 måneder. Styreleder Asbjørn Birkeland fungerte som administrerende direktør i de resterende 3 måneder og mottok 159 000 kroner. Administrerende direktør har en innskuddsbasert pensjonsordning, der inntekt over 12 G ikke er pensjonsgivende. Pensjons-

kostnaden for administrerende direktør i 2018 utgjorde 92 000 kroner. Administrerende direktør har ingen incentivordning utover fast lønn og har samme avtale som øvrige ansatte med hensyn til pensjonsordninger og pensjonsalder.

Statkraft SF

Konsernsjef Christian Rynning-Tønnesen mottok 5 289 000 kroner i fastlønn for 2018. Opptjent bonus i 2018 var 664 000 kroner. Ordningen er begrenset oppad til 25 pst. av brutto grunnlønn. Annen godtgjørelse utgjorde 196 000 kroner. Pensjonskostnaden var 2 495 000 kroner. Konsernsjefen har en pensjonsalder på 67 år med en pensjonsytelse på 66 pst. av årslønnen forutsatt full opptjeningstid på 30 år.

Gjensidig oppsigelsestid for konsernsjef er seks måneder. Det er avtalt en særskilt etterlønn ved oppsigelse fra arbeidsgiver med kortere frist enn ovennevnte, hvor konsernsjefen i et slikt tilfelle har rett til et sluttvederlag på inntil

12 månedslønner utover avtalt oppsigelsestid, dog redusert hvis vedkommende har annen inntekt i utbetalingsperioden.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Administrerende direktør Jan Morten Ertsaas tiltrådte 1. april 2018. Han mottok 1 212 000 kroner i fastlønn for 2018. Bonus opptjent i 2018 utgjorde 238 000 kroner, mens annen godtgjørelse utgjorde 94 000 kroner. Pensjonskostnaden til administrerende direktør utgjorde 104 000 kroner. Wenche Ravlo, som fratrådte som administrerende direktør 31. mars 2018, mottok 647 000 kroner i lønn for 2018.

Pensjonsvilkårene er på linje med andre ansattes vilkår i selskapet, og begrenset oppad til 12 G. Bonus kan maksimalt tilsvare tre måneders lønn. Dersom selskapet sier opp ansettelsesforholdet, gis seks måneders etterlønn fra utløpet av oppsigelsestiden, med avkortning for eventuell annen inntekt i perioden.

12 Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Norsk Romsenter

Innledning

Det er i tilknytning til budsjettproposisjonen for 2020 utarbeidet tre standardtabeller med følgende nøkkeltall for Norsk Romsenter:

Tabell 12.1 Utgifter og inntekter etter art: Formålet med tabellen er å vise virksomhetens brutto utgifter og inntekter basert på kontantprinsippet og artsinndelt etter samme prinsipper som gjelder for de bruttobudsjetterte virksomhetene. Tall for årene 2016–2018 og 2019 er basert på henholdsvis virksomhetens regnskaper og interne budsjett.

Tabell 12.2 Inntekter etter inntektskilde: De fleste nettobudsjetterte virksomheter har flere inntektskilder, og formålet med tabellen er å gi en oversikt over de ulike inntektskildene. Tall for årene 2016–18 og 2019 er basert på henholdsvis virksomhetens regnskaper og interne budsjett.

Tabell 12.3 Virksomhetens kontantbeholdning per 31. desember: Med spesifisering av de formål kontantbeholdningene skal benyttes til. Formålet med tabellen er å vise totale overføringer til neste budsjettår og sammensetningen av overføringene.

Tabeller med kommentarer

Tabell 12.1 Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kr)			
Utgiftsart	2016	2017	2018	2019
<i>Driftsutgifter:</i>				
Lønnsutgifter	43 281	43 677	46 169	48 431
Varer og tjenester	138 818	142 997	141 649	142 837
Sum driftsutgifter	182 099	186 674	187 818	191 268
<i>Investeringsutgifter:</i>				
Investeringer, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	6 854	3 036	1 868	3 200
Sum utgifter til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	6 854	3 036	1 868	3 200
<i>Overføringer fra virksomheten:</i>				
Overføringer til andre statlige regnskaper	0	0	0	0
Utbetalinger til andre virksomheter	653 254	659 564	685 794	744 218
Sum overføringer fra virksomheten	653 254	659 564	685 794	744 218
<i>Finansielle aktiviteter:</i>				
Kjøp av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	10 501	9 412	142	0
Sum finansielle aktiviteter	10 501	9 412	142	0
Sum utgifter	852 708	858 686	875 622	938 686

Tabell 12.1 Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kr)			
Utgiftsart	2016	2017	2018	2019
Inntektsart				
<i>Driftsinntekter:</i>				
Inntekter fra salg av varer og tjenester	0	0	50	0
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser	0	0	0	0
Refusjoner	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	110 391	114 630	117 357	121 220
Sum driftsinntekter			117 357	121 220
<i>Inntekter fra investeringer:</i>				
Salg av varige driftsmidler	0	0	0	0
Sum investeringsinntekter	0	0	0	0
<i>Overføringer til virksomheten:</i>				
Inntekter fra statlige bevilgninger	715 880	746 061	773 285	814 501
Andre innbetalinger	2 000	1 885	1 678	2 700
Sum overføringer til virksomheten	717 880	747 946	774 963	817 201
<i>Finansielle aktiviteter:</i>				
Innbetaling ved salg av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalinger (f.eks. innbetaling av rente)	10 056	10 455	1 147	0
Sum finansielle aktiviteter	10 056	10 455	1 147	0
Sum inntekter	838 327	873 031	893 517	938 421
Netto endring i kontaktbeholdning	-14 381	14 345	17 895	-265

Tabell 12.2 Inntekter etter inntektskilde

	(i 1 000 kr)			
Inntektstype	2016	2017	2018	2019
<i>Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget:</i>				
Bevilgninger fra fagdepartementet	715 880	746 061	773 285	814 501
Bevilgninger fra andre departement	2 000	1 885	1 678	2 700
Bevilgninger fra andre statlige forvaltningsorganer	0	0	0	
Tildelinger fra Norges forskningsråd	0	0	0	
Sum bevilgninger til statsoppdraget	717 880	747 946	774 963	817 201
<i>Offentlige og private bidrag:</i>				
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner	0	0		
Bidrag fra private	0	0	0	0

Tabell 12.2 Inntekter etter inntektskilde

(i 1 000 kr)				
Inntektstype	2016	2017	2018	2019
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner	12 632	12 354	12 855	12 866
Sum bidrag	12 632	12 354	12 855	12 866
<i>Oppdragsinntekter mv.:</i>				
Oppdrag fra statlige virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra kommunale og fylkeskommunale virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra private	74	60	50	0
Andre inntekter og tidsavgrensninger	107 741	112 671	105 649	108 354
Sum oppdragsinntekter mv.	107 815	112 731	105 699	108 354
Sum inntekter	838 327	873 031	893 517	938 421

Kommentarer til tabell 12.2

Tilskudd fra internasjonale organisasjoner er overføring fra den europeiske romorganisasjonen ESA, som bidrag til EASP-programmet på Andøya Space Center AS. Beløpet knytter seg til Frankrikes, Tysklands og Sveits sine deler av programmet.

Andre inntekter og tidsavgrensninger er inntekter fra avtaler Norsk Romsenter har med NASA, NOAA, USGS og ESA om å levere bakkestasjonstjenester til noen av deres romprogrammer. Disse inntektene motsvares av nærmest identiske utgiftsposter. Eventuelle forskjeller skyldes valutaeffekt.

Tabell 12.3 Virksomhetens kontantbeholdninger per 31. desember

(i 1 000 kr)				
Balansedag 31. desember	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	Endring fra 2017 til 2018
<i>Kontantbeholdning:</i>				
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank	68 351	75 127	93 439	18 312
Beholdning på andre bankkonti	2 474	10 043	9 626	-417
Andre kontantbeholdninger	0	0	-	0
Sum kontanter og kontantekvivalenter	70 825	85 170	103 065	17 895
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>				
Feriepenger mv.	3 039	3 130	3 435	305
Skattetrekk og offentlige avgifter	3 516	3 419	3 927	508
Gjeld til leverandører	11 003	13 892	10 140	-3 752
Gjeld til oppdragsgivere	0	0	0	0
Annen gjeld som forfaller i neste budsjettår	0	0	0	0

Tabell 12.3 Virksomhetens kontantbeholdninger per 31. desember

				(i 1 000 kr)
Balansedag 31. desember	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	Endring fra 2017 til 2018
Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår	17 558	20 441	17 502	-2 939
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i fremtidige budsjettår:</i>				
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd	0	0	0	0
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	41 055	51 158	70 425	19 267
Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål	0	0		0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer	311	105	-573	-678
Sum avsetninger til planlagte tiltak i fremtidige budsjettår	41 366	51 263	69 852	18 589
<i>Andre avsetninger:</i>				
Avsetninger til andre formål/ikke spesifiserte formål	-500	0	236	236
Fri virksomhetskapskapital	12 501	13 566	15 537	1 971
Sum andre avsetninger	12 001	13 566	15 773	2 207
<i>Langsiktig gjeld (netto):</i>				
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler	0	0	0	0
Annen langsiktig gjeld	-100	-100	-62	38
Sum langsiktig gjeld	-100	-100	-62	38
Sum netto gjeld og forpliktelser	70 825	85 170	103 065	17 895

Kommentarer til tabell 12.3

Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet er prosjekter som finansieres over nasjonale følgeprogrammer som ennå ikke er utbetalt.

Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål er midler til finansiering av følgeprogrammer fra andre organisasjoner, hvor midlene ikke er satt i ansvar.

Nærings- og fiskeridepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2019–2020) om statsbudsjettet for år 2020 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Nærings- og fiskeridepartementet føres det i Prop. 1 S (2019–2020) statsbudsjettet for budsjettåret 2020 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540, 3900–3950, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5612, 5613, 5625, 5629, 5656

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Forvaltning og rammebetingelser				
900	Nærings- og fiskeridepartementet			
	01 Driftsutgifter	436 511 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	57 150 000		
	22 Nukleære utredninger og prosjektledelse, <i>kan overføres</i>	10 000 000		
	31 Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, <i>kan overføres</i>	248 000 000		
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	38 750 000		
	71 Miljøtiltak Raufoss	2 050 000		
	72 Tilskudd til beredskapsordninger	3 900 000		
	73 Tilskudd til Ungt Entreprenørskap Norge	30 750 000		
	74 Tilskudd til Visit Svalbard AS	3 050 000		
	75 Tilskudd til særskilte prosjekter, <i>kan overføres</i>	10 270 000		
	76 Tilskudd til Standard Norge	34 550 000		
	77 Tilskudd til sjømattiltak, <i>kan overføres</i>	13 000 000		
	81 Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling	10 550 000		
	83 Tilskudd til Senter for hav og Arktis	5 150 000		903 681 000
902	Justervesenet			
	01 Driftsutgifter	124 200 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	80 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	9 150 000		133 430 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
903	Norsk akkreditering			
	01	Driftsutgifter	56 100 000	56 100 000
904	Brønnøysundregistrene			
	01	Driftsutgifter	348 300 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	21 850 000	
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	188 000 000	558 150 000
905	Norges geologiske undersøkelse			
	01	Driftsutgifter	189 300 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	69 000 000	258 300 000
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard			
	01	Driftsutgifter	60 000 000	
	30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	7 000 000	
	31	Miljøtiltak Løkken, <i>kan overføres</i>	7 500 000	74 500 000
907	Norsk nukleær dekommisjonering			
	01	Driftsutgifter	49 950 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	177 000 000	
	30	Opprydding Søve	21 600 000	248 550 000
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk			
	73	Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, <i>overslagsbevilgning</i>	2 173 300 000	2 173 300 000
910	Sjøfartsdirektoratet			
	01	Driftsutgifter	428 350 000	428 350 000
911	Konkurransetilsynet			
	01	Driftsutgifter	120 850 000	120 850 000
912	Klagenemndssekretariatet			
	01	Driftsutgifter	28 920 000	28 920 000
915	Regelrådet			
	01	Driftsutgifter	11 200 000	11 200 000
917	Fiskeridirektoratet			
	01	Driftsutgifter	417 500 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	11 200 000	
	22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	90 000 000	518 700 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
919	Diverse fiskeriformål			
	22 Innsats mot marin forsøpling		5 000 000	
	73 Tilskudd til kompensasjon for CO ₂ -avgift		255 000 000	
	74 Erstatninger, <i>kan overføres</i>		1 900 000	
	75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>		3 000 000	
	76 Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>		7 300 000	272 200 000
	Sum Forvaltning og rammebetingelser			5 786 231 000
	Forskning og innovasjon			
920	Norges forskningsråd			
	50 Tilskudd til forskning		2 089 400 000	2 089 400 000
922	Romvirksomhet			
	50 Norsk Romsenter		72 150 000	
	70 Kontingent i European Space Agency (ESA)		225 300 000	
	71 Internasjonal romvirksomhet		486 800 000	
	72 Nasjonale følgemidler, <i>kan overføres</i>		21 500 000	
	73 EUs romprogrammer		415 600 000	
	74 Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, <i>kan overføres</i>		43 700 000	
	95 Egenkapital Space Norway AS		72 558 000	1 337 608 000
923	Havforskningsinstituttet			
	01 Driftsutgifter		633 250 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		416 600 000	
	22 Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>		170 000 000	1 219 850 000
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer			
	70 Tilskudd		6 850 000	6 850 000
926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy			
	01 Driftsutgifter		168 450 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		88 000 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		42 000 000	298 450 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
928	Annen marin forskning og utvikling			
	50 Tilskudd til Veterinærinstituttet		65 500 000	
	72 Tilskudd til Nofima AS		98 550 000	164 050 000
929	Institutt for energiteknikk			
	70 Tilskudd til drift av atomanlegg		328 150 000	
	71 Tilskudd til sikring av atomanlegg		73 100 000	401 250 000
930	Design og arkitektur Norge			
	70 Tilskudd		65 000 000	65 000 000
935	Patentstyret			
	01 Driftsutgifter		283 300 000	283 300 000
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter			
	01 Driftsutgifter		8 150 000	8 150 000
	Sum Forskning og innovasjon			5 873 908 000
	Markedsadgang og eksport			
940	Internasjonaliseringstiltak			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		10 500 000	
	73 Støtte ved kapitalvareeksport		48 900 000	59 400 000
	Sum Markedsadgang og eksport			59 400 000
	Statlig eierskap			
950	Forvaltning av statlig eierskap			
	21 Spesielle driftsutgifter		22 800 000	
	52 Risikokapital, Nysnø Klimainvesteringer AS		245 000 000	
	54 Risikokapital, Investinor AS		50 000 000	
	90 Kapitalinnskudd, Nysnø Klimainvesteringer AS		455 000 000	
	91 Kapitalinnskudd, Investinor AS		92 000 000	864 800 000
	Sum Statlig eierskap			864 800 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Statsbankene				
2421	Innovasjon Norge			
	50 Innovasjon - prosjekter, fond		495 000 000	
	70 Basiskostnader		169 450 000	
	71 Innovative næringsmiljøer, <i>kan overføres</i>		97 450 000	
	72 Innovasjonskontrakter, <i>kan overføres</i>		328 750 000	
	74 Reiseliv, profilering og kompetanse, <i>kan overføres</i>		480 000 000	
	76 Miljøteknologi, <i>kan overføres</i>		565 500 000	
	78 Administrasjonsstøtte for distrikts- rettede såkornfond		3 400 000	
	80 Næringstiltak Svalbard		2 000 000	
	90 Lån fra statskassen til utlåns- virksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	58 900 000 000		61 041 550 000
2426	Siva SF			
	70 Tilskudd		37 200 000	
	71 Tilskudd til testfasiliteter		100 000 000	137 200 000
2429	Eksportkredittordningen			
	70 Tilskudd til Eksportkreditt Norge AS		118 200 000	
	71 Viderefakturerte utgifter		200 000	
	90 Utlån	5 000 000 000		5 118 400 000
	Sum Statsbankene			66 297 150 000
Statens forretningsdrift				
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt			
	24 Driftsresultat:			
	1 Driftsinntekter	-203 000 000		
	2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	203 000 000	0	
	Sum Statens forretningsdrift			0
Arbeidsliv				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn			
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		80 000 000	80 000 000
	Sum Arbeidsliv			80 000 000
Sum departementets utgifter			78 961 489 000	

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Ordinære inntekter			
3900	Nærings- og fiskeridepartementet		
	01 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære driftsutgifter	188 000	
	02 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til spesielle driftsutgifter	5 900 000	
	86 Tvangsmulkt	10 000	6 098 000
3902	Justervesenet		
	01 Gebyrinntekter	25 550 000	
	03 Inntekter fra salg av tjenester	24 650 000	
	04 Oppdragsinntekter	80 000	
	86 Overtredelsesgebyr	50 000	50 330 000
3903	Norsk akkreditering		
	01 Gebyrinntekter og andre inntekter	50 450 000	50 450 000
3904	Brønnøysundregistrene		
	01 Gebyrinntekter	507 850 000	
	02 Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter	31 350 000	539 200 000
3905	Norges geologiske undersøkelse		
	03 Oppdragsinntekter og andre inntekter	71 000 000	71 000 000
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard		
	01 Leie av bergrettigheter og eiendommer	100 000	
	02 Behandlingsgebyrer	800 000	
	86 Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt	1 000 000	1 900 000
3907	Norsk nukleær dekommisjonering		
	01 Innbetaling fra stiftelsen IFEs dekommisjoneringsfond	36 400 000	36 400 000
3909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk		
	01 Tilbakeføring av tilskudd	5 000 000	5 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
3910	Sjøfartsdirektoratet		
	01 Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR	217 800 000	
	02 Maritime personellsertifikater	14 700 000	
	03 Diverse inntekter	425 000	
	04 Gebyrer for skip i NIS	54 600 000	
	86 Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt	4 800 000	292 325 000
3911	Konkurransetilsynet		
	03 Refusjoner og andre inntekter	200 000	
	86 Lovbruddsgebyr	100 000	300 000
3912	Klagenemndssekretariatet		
	01 Klagegebyr	1 150 000	
	02 Refusjoner og andre inntekter	200 000	
	87 Overtredelsesgebyr	100 000	1 450 000
3917	Fiskeridirektoratet		
	01 Refusjoner og diverse inntekter	5 850 000	
	05 Saksbehandlingsgebyr	18 700 000	
	22 Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling	4 700 000	
	86 Forvaltningssanksjoner	1 000 000	30 250 000
3923	Havforskningsinstituttet		
	01 Oppdragsinntekter	430 400 000	430 400 000
3926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy		
	01 Oppdragsinntekter	88 150 000	88 150 000
3935	Patentstyret		
	01 Inntekter av informasjonstjenester	4 700 000	
	02 Inntekter knyttet til NPI	5 100 000	
	03 Gebyrer immaterielle rettigheter	96 300 000	
	04 Ymse inntekter	4 100 000	110 200 000
3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter		
	01 Gebyrer	735 000	735 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
3950	Forvaltning av statlig eierskap		
	51 Tilbakeføring av tapsavsetning for egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	7 000 000	
	90 Avdrag på lån, Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	2 800 000	
	95 Tilbakeføring av egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	7 000 000	
	96 Salg av aksjer	25 000 000	41 800 000
5325	Innovasjon Norge		
	50 Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	5 000 000	
	70 Låneprovisjoner	65 000 000	
	90 Avdrag på utestående fordringer	57 800 000 000	
	91 Tilbakeført kapital, såkornfond	10 000 000	57 880 000 000
5326	Siva SF		
	70 Låne- og garantiprovisjoner	7 000 000	7 000 000
5329	Eksportkredittordningen		
	70 Gebyrer m.m.	20 000 000	
	90 Avdrag på utestående fordringer	11 800 000 000	11 820 000 000
5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt		
	71 Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	14 500 000	
	72 Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland	2 000 000	16 500 000
	Sum Ordinære inntekter		71 479 488 000
	Skatter og avgifter		
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet		
	71 Avgifter immaterielle rettigheter	164 300 000	
	72 Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	29 600 000	
	73 Årsavgift Merkerregisteret	8 550 000	
	74 Fiskeriforskningsavgift	267 300 000	
	75 Tilsynsavgift Justervesenet	49 650 000	519 400 000
	Sum Skatter og avgifter		519 400 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Renter og utbytte mv.			
5612	Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS		
	80 Renter	3 200 000	3 200 000
5613	Renter fra Siva SF		
	80 Renter	15 550 000	15 550 000
5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge		
	80 Renter på lån fra statskassen	260 000 000	
	81 Rentemargin, innovasjons- låneordningen	20 000 000	
	85 Utbytte, lavrisikolåneordningen	75 000 000	355 000 000
5629	Renter fra eksportkredittordningen		
	80 Renter	1 600 000 000	1 600 000 000
5656	Aksjer under Nærings- og fiskeri- departementets forvaltning		
	85 Utbytte	20 209 700 000	20 209 700 000
	Sum Renter og utbytte mv.		22 183 450 000
	Sum departementets inntekter		94 182 338 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 900 post 01	kap. 3900 post 01
kap. 900 post 21	kap. 3900 post 02
kap. 902 post 01	kap. 3902 postene 01 og 03 og kap. 5574 post 75
kap. 902 post 21	kap. 3902 post 04
kap. 903 post 01	kap. 3903 post 01
kap. 904 post 01	kap. 3904 post 02
kap. 904 post 21	kap. 3904 post 02
kap. 905 post 21	kap. 3905 post 03
kap. 910 post 01	kap. 3910 post 03
kap. 912 post 01	kap. 3912 post 01
kap. 917 post 01	kap. 3917 post 01
kap. 917 post 21	kap. 3917 post 22
kap. 923 post 21	kap. 3923 post 01
kap. 926 post 21	kap. 3926 post 01
kap. 935 post 01	kap. 3935 post 04

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. overskride bevilgningen under kap. 917, post 22, kap. 919, post 76 og kap. 923, post 22, slik at summen av overskridelser tilsvare merinntekter under kap. 5574, post 74.

III

Utbetaling under garantiordninger
(trekkfullmakter)

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1. foreta utbetalinger til Garantiinstituttet for eksportkreditt uten bevilgning i den utstrek-

ning behovet for utbetalinger under byggelåns-garantiordningen overstiger innestående likvide midler tilknyttet ordningen, men slik at saldoen for nytt og gammelt trekk på trekkfullmaktskontoen ikke overstiger 600 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt, post 91 Utbetaling ifølge trekkfullmakt – byggelåns-garantiordning.

2. foreta utbetalinger til Garantiinstituttet for eksportkreditt uten bevilgning i den utstrekning behovet for utbetalinger under Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge (skipsgarantiordningen) overstiger innestående likvide midler tilknyttet ordningen, men slik at saldoen for nytt og gammelt trekk på trekkfullmaktskontoen ikke overstiger 150 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt, post 92 Utbetaling ifølge trekkfullmakt – skipsgarantiordning.

IV

Fullmakt til å overskride

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Miljøtiltak Raufoss, for miljøtiltak innenfor gitt garantiramme på 168 mill. kroner.
2. overskride bevilgningen under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 21 Spesielle driftsutgifter, til dekning av meglerhonorarer og utgifter til faglig bistand ved salg av statlige aksjeposter, samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i selskapene.
3. overskride bevilgningen under kap. 2429 Eksportkredittordningen, post 90 Utlån, men slik at utlån i 2020 ikke overstiger 35 mrd. kroner.
4. overskride bevilgningen under kap. 905 Norges geologiske undersøkelse, post 21 Spesielle driftsutgifter, kap. 923 Havforskningsinstitut-

tet, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy, post 21 Spesielle driftsutgifter i forbindelse med gjennomføringen av bestemte oppdragsprosjekter, mot tilsvarende kontraktsfestede innbetalinger til disse prosjektene under henholdsvis kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse, post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter, kap. 3923 Havforskningsinstituttet, post 01 Oppdragsinntekter og kap. 3926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy, post 01 Oppdragsinntekter. Ved beregning av beløp som kan overføres til 2021 under de nevnte utgiftsbevilgninger, skal alle ubrukte merinntekter og mindreinntekter regnes med, samt eventuell inndeckning av foregående års overskridelse på posten.

5. overskride bevilgningen under kap. 922 Romvirksomhet, post 95 Egenkapital Space Norway AS innenfor en totalramme på 101 mill. USD.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1. gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
2421		Innovasjon Norge	
	72	Innovasjonskontrakter	400 mill. kroner
	76	Miljøteknologi	750 mill. kroner

2. gi tilsagn om tilskudd på 245,1 mill. euro i tillegg til eksisterende bevilgning, for å delta i de frivillige programmene til Den europeiske romorganisasjonen ESA. Samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar skal likevel ikke overstige 290,1 mill. euro.

ut over bevilgning under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter.

VII

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan gi:

1. Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier for inntil 160 mill. kroner for lån til realinvesteringer og driftskapital, men slik at

VI

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan inngå forpliktelser for inntil 7,5 mill. kroner til utredninger og lignende

total ramme for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 414 mill. kroner.

2. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 145 000 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utlandet innenfor Alminnelig garantiordning og inkludert Gammel alminnelig ordning.
3. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 3 150 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utviklingsland, samt innenfor en øvre rammebegrensning på syv ganger det til enhver tid inntilstående beløp på ordningens grunnfond.
4. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar på 7 000 mill. kroner ved byggelån innenfor skipsbyggingsindustrien.
5. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme på 20 000 mill. kroner ved etablering av langsiktige kraftkontrakter i kraftintensiv industri.
6. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 10 000 mill. kroner ved kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge.

VIII

Garantifullmakt og fullmakt til å utgiftsføre uten bevilgning

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan inngå standardavtaler for leie av grunn til bolig- og næringsformål på Svalbard med garantier overfor långiver som har pant i bygg som står på statens grunn. Garantiansvar kan kun utløses dersom staten sier opp avtalen eller nekter overføring av leierett. Samlet garantiramme for avtalene begrenses oppad til 25 mill. kroner. Det kan utgiftsføres utbetalinger knyttet til garantiene uten bevilgning under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 80 Lånesikringsordning, bolig- og næringsformål på Svalbard, innenfor en ramme på 10 mill. kroner.

IX

Dekning av forsikringstilfeller

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1. gi tilsagn til Institutt for energiteknikk og Statsbygg om dekning av forsikringsansvar for inntil 80 000 000 euro overfor tredjeperson for instituttets og Statsbyggs ansvar etter lov av 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet, kapittel III.
2. inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nye tilsagn og gammelt ansvar på 2 000 mill. kroner.

X

Utlånsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1. gi Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye landsdekkende innovasjonslån innenfor en ramme på 1 400 mill. kroner.
2. gi Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye lån under lavrisikolåneordningen innenfor en ramme på 2 500 mill. kroner.
3. gi Eksportkreditt Norge AS fullmakt til å gi tilsagn om lån i tråd med selskapets og eksportkredittordningens formål uten en øvre ramme.

XI

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser knyttet til miljøtiltak

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan:

1. pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for inntil 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken.
2. pådra staten forpliktelser ut over budsjettåret for inntil 212 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak i Lunckefjell og Svea.

Andre fullmakter

XII

Fullmakt til å bortfeste

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan bortfeste hjemfalte gruveieidommer til museale formål vederlagsfritt.

XIII

Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan gi Garantiinstituttet for eksportkreditt anledning til å erverve og avhende aksjer og opsjoner med formål å få dekning for krav i misligholds- og gjenvinningssaker. Eierskapet skal være midlertidig.

XIV

Endring i statlige eierposter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner kan:

1. redusere eierskapet i Ambita AS helt eller delvis.
2. redusere eierskapet i Baneservice AS helt eller delvis.
3. redusere eierskapet i Entra ASA helt eller delvis.
4. redusere eierskapet i Mesta AS helt eller delvis.
5. redusere eierskapet i Telenor ASA ned mot 34 prosent.

XV

Salgs- og avviklingsfullmakt GIEK Kredittforsikring AS

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner kan redusere eierskapet i GIEK Kredittforsikring AS helt eller delvis. Alternativt kan Nærings- og fiskeridepartementet avvikle GIEK Kredittforsikring AS.

XVI

Salgsfullmakt og nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan avhende ikke-aktive gruveeiendommer. Utgifter knyttet til eventuell avhending kan trekkes fra salgsinntektene før det overskytende inntektsføres under kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 30 Inntekter fra salg av gruveeiendom.

XVII

Endring av forvalter av statlig kapital i såkornfond

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2020 kan overføre forvaltningen av statlig kapital i såkornfond fra Innovasjon Norge til Investinor AS under kontogruppe 63 Utlån og utestående fordringer i statens kapitalregnskap.

Vedlegg 1**Omtale av medlemskap i internasjonale organisasjoner,
jf. kap. 900, post 70**

Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO) i London er FNs maritime organisasjon. IMOs hovedformål er å forbedre sjøsikkerheten, begrense forurensning til sjøs og forhindre pirat- og terrorvirksomhet til sjøs og i havn. Norge vil gjennom medlemskapet påvirke utforming av internasjonale regelverk som organisasjonen fastsetter for skipsfarten. Det er viktig at IMOs regelverk legger til rette for teknologiutvikling. Det enkelte medlemslands finansielle bidrag fastsettes hovedsakelig på grunnlag av medlemslandenes flåte (andel av verdens bruttotonnasje). I tillegg støttes særskilte IMO-bistandsprosjekter, bl.a. innen sjøsikkerhet, miljø og security med 1 mill. kroner.

Det europeiske maritime sikkerhetsbyrået (EMSA – European Maritime Safety Agency) har som formål å sikre at Europakommisjonen og medlemslandene har tilgjengelig nødvendig ekspertise og teknisk og vitenskapelig støtte for å gjennomføre et høyt maritimt sikkerhets-, miljø- og arbeidsmiljønivå og forhindre terrorvirksomhet gjennom et harmonisert regelverk i EU. Norge er medlem i EMSA med bakgrunn i EØS-avtalen. Medlemskapet sikrer deltakelse i EUs lov- og regelverksarbeid og bidrar til å sikre norske interesser.

EQUASIS er en globalt dekkende informasjonsdatabase med formål å fremme bruk av skip med høy kvalitet. Databasen ble etablert i 2000, og Norge har deltatt i styret siden 2007. Databasen omfatter i dag data fra ca. 50 ulike offentlige organ og organisasjoner, inklusiv seks samarbeidsområder for havnestatskontroll. Nedlasting av data fra EQUASIS på PC og mobilapp har stadig økt, noe som viser at databasen får stadig økende betydning for næringen ved valg av skip med høy kvalitet.

Paris MoU (*Paris Memorandum of Understanding on Port State Control*) er et regime for harmonisering av risikobasert havnestatskontroll, hvor alle fremmedregistrerte skip som anløper Europa skal kontrolleres i havn ved første anløp. Paris MoU består i dag av 27 medlemsstater som

omfatter EUs kyststater, Island, Norge, Russland og Canada, og spenner dermed over et betydelig geografisk område. Formålet med havnestatskontrollen er å fjerne skip med uakseptabel standard fra fart på europeiske havner. Kontrollen av fremmede skip i norske havner utføres av Sjøfartsdirektoratet. Statistikkene viser at aktiv havnestatskontroll under Paris MoU-samarbeidet medfører stadig høyere standard på skip i norske farvann.

Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia (ReCAAP) er en samarbeidsavtale om bekjemping av piratvirksomhet og væpnede ran mot skip i Asia. ReCAAP består i dag av medlemsstater fra Asia og Europa, i tillegg til USA og Australia. ReCAAPs informasjonsdelingssenter er lokalisert i Singapore og finansieres ved frivillige bidrag fra medlemslandene. Gjennom Norges medlemskap og bidrag støtter Norge opp om og kan påvirke senterets arbeid for å forbedre sikkerheten for skipsfarten.

Ispatroljetjenesten (NAIP – the North Atlantic Ice Patrol Service) har som formål å observere, overvåke og rapportere om isforhold i det nordlige Atlanterhavet og utføres av den amerikanske kystvakten i samarbeid med den kanadiske istjenesten. Tjenesten skal bidra til sikkerhet for menneskeliv på sjøen, sikker navigasjon og beskyttelse av det marine miljø. Norge har vært tilsluttet avtalen gjennom SOLAS-konvensjonen siden 1956. Medlemslandenes andel av kostnadene fastsettes på grunnlag av bruttotonnasjen for passerende skip.

Medlemskapet i *Det internasjonale handelskammer, Det norske Handelskammerforbund* og *Det internasjonale utstillingsbyrå* sikrer norsk deltakelse i, og påvirkning av henholdsvis det internasjonale arbeidet for frihandel og det internasjonale samarbeidet i forbindelse med verdensutstillinger. *Det norske Handelskammerforbund* skaffer gjennom sitt medlemskap i Eurochambers sine medlemmer, hovedsakelig små og mellomstore

bedrifter, nyttig informasjon om utviklingen i handel i EU og Europa generelt.

Norge er medlem av de FN-forankrede *studiegruppene for bly og sink* og for *nikkel*. Studiegruppene utarbeider rapporter om markedssituasjon, statistikk, miljøregelverk og faglig utvikling for uttak m.m. som har betydning for produsenter og industriselskaper innenfor de aktuelle bransjene. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard er ansvarlig for norsk deltakelse i studiegruppene.

Det internasjonale råd for havforskning (ICES) gir fiskerimyndighetene vitenskapelige råd om det marine miljøet og om forvaltningen av fiskebestandene i Nord-Atlanteren.

Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) spiller en aktiv rolle i å regulere bestandene utenfor nasjonal fiskerijurisdiksjon i det nordøstlige Atlanterhavet. Arbeidet omfatter bl.a. oppfølging av prinsipper for kvotetildeling, bærekraftig forvaltning og ressurskontroll. NEAFC har de siste årene fått stadig større betydning for utvikling av nye rammeverk for effektiv bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og for nytenking omkring økosystembasert forvaltning, inkludert beskyttelse av sårbare marine økosystemer.

Den nordvestatlantiske fiskerierorganisasjon (NAFO) fastsetter kvoter i internasjonalt farvann i området mellom Grønland, Canada og USA. NAFO-konvensjonen omfatter i prinsippet alle bestander i området unntatt laks, tunfisk, sverdfisk og hval. NAFO er et viktig forum, ikke minst fordi sentrale aktører som USA, Canada, EU og Japan, foruten Norge, er medlemmer. NAFO har mye til felles med NEAFC, og organisasjonene samarbeider godt på ulike områder.

Den sørøstatlantiske fiskerierorganisasjon (SEAFO) har ansvar for forvaltning av fiskeriresursene i internasjonalt farvann i det sørøstlige Atlanterhav og omfatter både vandrende og stasjonære bestander. SEAFO er den første regionale fiskerierorganisasjonen som ble etablert etter inngåelsen av FN-avtalen om fiske på det åpne hav. Norge har ingen igangværende fiskeriaktivitet i området, men har interesse av regelverksutviklingen og utviklingsdimensjonen.

Den internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC) skal etter Den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst (ICRW) legge til rette for forvaltning og vern av hvalbestandene og sørge for en vitenskapelig basert utvikling av hvalfangstnæringen.

Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO) har som formål å fremme samarbeid om forskning, bevaring og forvaltning av sjøpattedyr. Det konkrete samarbeidet omfatter sel, små tannhvaler og hvalross og oppdatering av oversikten over bestandssituasjonen for diverse arter av sjøpattedyr i Nord-Atlanteren, medregnet de store bardehvalene. NAMMCO har også gjort en betydelig innsats i arbeidet med å forbedre avlivningsmetodene for hval og sel.

Den internasjonale kommisjon for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT). Formålet med Norges deltakelse er å bidra til en forvaltning som sikrer forskning og gjenoppbygging av makrellstørjebestanden i det østlige Atlanterhav. Videre er ICCAT på grunn av det store antall medlemsstater en viktig organisasjon for utvikling av regelverk og forvaltningsprinsipper. Norge bidrar i arbeidet for modernisering av konvensjonsteksten i ICCAT.

Vedlegg 2

Rapportering på ordninger forvaltet av Innovasjon Norge uten årlige bevilgninger, jf. kap. 2421

Såkornfond

Gjennom flere runder er det opprettet statlig del-finansierte såkornfond. Felles for såkornfondene er at de skal bidra til fremveksten av flere innovative vekstbedrifter, ved å investere i bedrifter i en tidlig fase.

Distriktsrettede fond opprettet i 2006

Det langsiktige målet med den distriktsrettede såkornordningen er å tilføre kunnskapsbedrifter med stort vekstpotensial lokalisert i nærings-svake områder en blanding av tålmodig egenkapital og relevant kompetanse. Kommitert kapital under ordningen er 1 mrd. kroner, hvorav 643 mill. kroner er lån fra staten. Ordningen skiller seg vesentlig fra de øvrige såkornfondsordningene ved at fondene kan investere i de fleste små og mellomstore bedrifter.

Det er opprettet fem distriktsrettede såkornfond. Fondene er lokalisert i Tromsø, Bodø, Førde og to i Ålesund. Fondene i Ålesund var lokalisert i Namsos frem til 4. kvartal 2016, da daværende forvalterselskap ble overtatt av forvalterselskapet i Ålesund. Gjenværende kapital i de fem fondene er reservert for oppfølgingsinvesteringer i allerede investerte selskaper. For disse fondene var det ved utgangen av 2018 gjort tapsavsetninger ut over tapsfond på 69,7 mill. kroner. Fondene har til og med 2018 forskuddsinnbetalt til sammen om lag 45,9 mill. kroner av hovedstol på statens lån. I forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett 2019 samtykket Stortinget i at Nærings- og fiskeridepartementet kan gi Innovasjon Norge fullmakt til å inngå avtaler med eierne av fondene om tiltak for å ivareta verdier i fondene innenfor rammen av notifiseringer til ESA.

Landsdekkende fond opprettet i 2006

Det langsiktige målet med den landsdekkende såkornkapitalordningen er å støtte etablering av innovative, konkurransedyktige vekstforetak gjennom økt tilgang på kompetent kapital og kompetanse. Kommitert kapital under ordningen er 1,38 mrd. kroner. Av dette er om lag 50 pst. ansvarlig lån fra staten.

Fondene er lokalisert til Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim. Gjenværende kapital i fondene er forbeholdt oppfølgingsinvesteringer i allerede investerte selskaper. For disse fondene var det ved utgangen av 2018 gjort tapsavsetninger ut over tapsfond på 137 mill. kroner. Fondene har til og med 2018 forskuddsinnbetalt til sammen 136,2 mill. kroner av hovedstol på statens lån.

I tillegg til den kapitalen som er skutt direkte inn i hvert enkelt fond, har både de landsdekkende og distriktsrettede fondene bidratt til å utløse privat kapital i form av egenkapital og lån. Det har også vært et nært samspill mellom ordningene.

Landsdekkende fond opprettet fra 2014 og senere

Målet med denne såkornfondordningen er å tilføre norske innovative oppstartsbedrifter med høyt internasjonalt potensial nødvendig kapital og kompetanse, og gi en høyest mulig avkastning til investorene.

Fondene som ble etablert i Trondheim og Oslo i 2014, har en total kapitalbase på i overkant av 1 mrd. kroner, hvorav 500 mill. kroner tilføres fra staten som egenkapital. Fondene er i en fase der de bygger opp sine porteføljer og hadde til sammen gjort 28 investeringer ved utgangen av 2018.

I statsbudsjettet for 2015 ble det bevilget 300 mill. kroner til statens investeringskapital i to nye såkornfond på minimum 300 mill. kroner hver. Forvaltningen av fondene skulle lokaliseres i Bergen og Nord-Norge, og forvaltere ble valgt

etter konkurranse i november 2015. Fondet som forvaltes fra Bergen, ble operativt i første halvår 2017 og hadde ved utgangen av 2018 gjort seks investeringer.

Det lyktes ikke å opprette et såkornfond forvaltet fra Nord-Norge med de samme rammebetingelsene. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 ble det i stedet vedtatt å opprette et statlig koinvesteringsfond, som skal finansiere unge innovative bedrifter lokalisert i Nord-Norge. Innovasjon Norge er passiv forvalter av fondet og åpnet for pre-kvalifisering av private investorer våren 2018. Koinvesteringsfondet hadde ved utgangen av 2018 gjort to investeringer.

I statsbudsjettet for 2016 ble det bevilget 150 mill. kroner til statens investeringskapital i et nytt landsdekkende såkornfond på 300 mill. kroner med forvaltning fra Agder/Telemark. Fondet, lokalisert i Kristiansand og Grenland, har vært operativt siden desember 2016 og hadde gjort seks investeringer ved utgangen av 2018.

I statsbudsjettet for 2017 ble det vedtatt at det skulle opprettes et nytt landsdekkende såkornfond for IKT-næringen på minimum 250 mill. kroner i statlig og privat kapital. For å kunne bruke eksisterende godkjenning av fondene hos ESA, ble bransjebegrensningen fjernet og størrelsen på fondet økt til 300 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2018. I september 2019 ble ProVenture Management III med kontor i Trondheim og Stavanger valgt som forvalter av dette fondet.

Fond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

Regjeringen vedtok i 2018 å slå sammen Investeringsfond for Nordvest-Russland og Investeringsfond for Øst-Europa til ett nytt fond. Dette var en oppfølging av anmodningsvedtak nr. 115 (2016–2017). Forvaltningen av det nye sammenslåtte fondet ble lyst ut på anbud av Innovasjon Norge i 2018. Kirkenes Forvaltning AS i Kirkenes ble valgt som ny ekstern forvalter for Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa AS. Det nye, sammenslåtte fondet er i starten av 2019 etablert som et datterselskap av Innovasjon Norge. Datterselskapet vil, på samme måte som Kirkenes Forvaltning, ha kontoradresse i Kirkenes.

Innovasjon Norge fikk i 2018 et oppdragsbrev med retningslinjer for sin forvaltning av eierskapet i fondet, herunder at oppfølgingen skal ha særlig fokus på samfunnsansvar, at føringer gitt for sta-

tens eierskapspolitikk forøvrig skal følges så langt det passer og at det skal settes et avkastningsmål for investeringsfondet i tråd med statens eierskapspolitikk for forretningsmessige selskap. Oppdragsbrevet sier videre at eierskapet skal forvaltes med formål om å fremme nærings samarbeid mellom Norge og Russland, andre land som tidligere var republikker i Sovjetunionen og andre land i Sentral- og Øst-Europa som ikke er medlemmer av EU. Virksomheten skal foregå innenfor rammen av de til enhver tid gjeldende hovedlinjene for samarbeidet med disse landene. Investeringsfondet kan gjøre investeringer i selskaper og fond med aktivitet i Russland, andre land som tidligere var republikker i Sovjetunionen og land i Sentral- og Øst-Europa som ikke er medlemmer av EU. Investeringer som bidrar til verdiskaping og næringsutvikling i Norge, skal prioriteres. Investeringsfondet kan også gjøre investeringer i selskaper og fond lokalisert i Nordland, Troms og Finnmark dersom dette bidrar til å oppnå formålet.

Fondets investeringer skal gjøres på like vilkår og samtidig med private investorer. Under denne forutsetningen kan selskapet også gi ansvarlige lån. Investeringsfondet kan i et enkelt selskap investere inntil 15 pst. av total kapital i fondet ved siste årsskifte. Investeringsfondets eierandel i det enkelte selskap forutsettes å utgjøre maksimalt 49 pst. Ved kapitalutvidelse skal investeringsfondets andel utgjøre maksimalt 49 pst., men kan utgjøre inntil 70 pst. dersom dette ikke medfører at total eierandel i selskapet overskrider 49 pst.

Det er lagt til grunn for oppdraget at kostnader Innovasjon Norge har knyttet til forvaltningen av eierskapet i investeringsfondet, skal dekkes av fondet. For øvrig skal investeringsfondets aktivitet holdes adskilt fra Innovasjon Norges øvrige virksomhet.

Det var begrenset aktivitet i investeringsfondet i 2018 grunnet endringene. Det ble ikke gjort nyinvesteringer. Samlet hadde de opprinnelige fondene negative resultat for 2018 før de formelt ble slått sammen på om lag 10 mill. kroner. Dette skyldes primært nedsatt verdi på flere investeringer i Øst-Europa i tillegg til driftskostnader.

Tilskuddsfond for nærings samarbeid med Nordvest-Russland

Fondet ble opprettet i 1996 med engangsbevilgning på 30 mill. kroner. Formålet med fondet er å styrke samarbeidet mellom norske og russiske bedrifter i Nordvest-Russland. Det er også et mål å stimulere til næringsvirksomhet i Sør-Varanger

kommune ved videreutvikling av næringssamarbeidet mellom bedrifter i kommunen og næringslivet i Nordvest-Russland. Fondsmidlene skal nyttes til utredning, planlegging og tilrettelegging av kommersielle prosjekter. Bruken av midlene forutsettes å være innen rammen av de gjeldende hovedlinjene for det norsk-russiske

samarbeidet i regionen. Målgruppe er norske selskaper som er aktive mot Nordvest-Russland, som omfatter fylkene Murmansk og Arkhangelsk, det autonome området Nenets og republikken Karelen. Det ble ikke gitt nye tilsagn fra fondet i 2018. Per 31. desember 2018 utgjorde disponible midler i fondet 6 mill. kroner.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2019

